T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

HEKİMBAŞIZÂDE DOKTOR MUHYİDDİN'İN VÂLİDEYNE İHTÂR YÂHUD KUŞ PALAZI ADLI ESERİ

(İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLİZ EKLER KAYA

İSTANBUL 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

HEKİMBAŞIZÂDE DOKTOR MUHYİDDİN'İN VÂLİDEYNE İHTÂR YÂHUD KUŞ PALAZI ADLI ESERİ

(İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLİZ EKLER KAYA

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. AYLİN KOÇ GİANNOPOULOS

İSTANBUL 2025

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖN SÖZ IV
ÖZET V
KISALTMALAR VE İŞARETLER VII
1. GİRİŞ 1
1.1. Tıp Tarihine Kısa Bir Bakış 1
1.2. Osmanlı Dönemi'nde Tıp 2
1.3. Salgın Hastalıklar ve Difteri 3
1.4. Müellifin Hayatı 5
1.5. Eserleri 7
1.5.1. Mesleki Eserler 7
1.5.2. Hâmidiye Etfâl Risalelerinde Yayınlanan Makaleleri 8
1.6. Matbu Kitabın Özellikleri, Konusu, Dili ve Üslubu 9
1.7. Bölüm Özetleri 9
2. İNCELEME 12
2.1. Valideyne İhtar Yahud Kuşpalazı Adlı Eserde Bulunan Tıp Terimleri 12
2.1.1. Organ Adları 12
2.1.1.1. Türkçe Organ Adları 12
2.1.1.2. Arapça Organ Adları 13
2.1.1.3. Farsça Organ Adları 14
2.1.1.4. Fransızca Organ Adları 14
2.1.1.5. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Organ Adları 14
2.1.2. Hastalık Adları 15
2.1.2.1. Türkçe Hastalık Adları 15
2.1.2.2. Arapça Hastalık Adları 15
2.1.2.3. Farsça Hastalık Adları 16
2.1.2.4. Fransızca Hastalık Adları 16
2.1.2.5. Yunanca Hastalık Adları 17
2.1.2.6. Latince Hastalık Adları 17
2.1.3. Kimyasal (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 18
2.1.3.1. Türkçe Kimyasal (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 18
2.1.3.2. Arapça (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 18
2.1.3.3. Farsça (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 19
2.1.3.4. Fransızca (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 19

2.1.3.5. Latince (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 20
2.1.3.6. İtalyanca (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 20
2.1.3.7. İngilizce (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 20
2.1.3.8. Yunanca (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 20
2.1.3.9. Terimleşmiş Birleşik yapı şeklinde Oluşmuş Kimyasal (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları 20
2.1.4. Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.4.1. Türkçe Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.4.2. Arapça Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.4.3. Farsça Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.4.4. İspanyolca Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.4.5. Yunanca Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.4.6. Terimleşmiş Birleşik yapı şeklinde Oluşmuş Bitki / Çiçek / Meyve Adları 21
2.1.5. Hayvan Adları 22
2.1.5.1. Türkçe Hayvan Adları 22
2.1.5.2. Arapça Hayvan Adları 22
2.1.5.3. Farsça Hayvan Adları 22
2.1.5.4. Fransızca Hayvan Adları 22
2.1.6. Yiyecek / İçecek Adları 23
2.1.6.1. Türkçe Yiyecek / İçecek Adları 23
2.1.6.2. Arapça Yiyecek / İçecek Adları 23
2.1.7. Âlet / Nesne Adları 24
2.1.7.1. Türkçe Âlet / Nesne Adları 24
2.1.7.2. Arapça Âlet / Nesne Adları 24
2.1.7.3. Farsça Âlet / Nesne Adları 24
2.1.7.4. Fransızca Âlet / Nesne Adları 24
2.1.7.5. Yunanca Âlet / Nesne Adları 25
2.1.7.6. İtalyanca Âlet / Nesne Adları 25
2.1.7.7. Ermenice Âlet / Nesne Adları 25
2.1.7.8. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Âlet / Nesne Adları 25
2.1.8. Maden / Kıymetli Taş / Element Adları 25
2.1.8.1. Türkçe Maden / Kıymetli Taş / Element Adları 25
2.1.8.2. Arapça Maden / Kıymetli Taş / Element Adları 25
2.1.8.3. Fransızca Maden / Kıymetli Taş / Element Adları 25
2.1.8.4. Farsça Maden / Kıymetli Taş / Element Adları 25
3. METİN 26

MUKADDİME **26**
Difteri **29**
[57/01] Basil Difteri **56**
[57/02] Mütâla'a-'i Bakteriyolojiye **56**
4. DİZİN **59**
SONUÇ **196**
KAYNAKÇA **197**
5. TIPKIBASIM **198**

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, Geç Osmanlı döneminde yaşamış, uzmanlık alanında pek çok telif ve tercüme eser kaleme almış olan Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin'e ait *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eser üzerine yapılmıştır. Eser, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 1343 numarasıyla kayıtlıdır. Ahmed İhsan ve Şürekâsı'na ait olan eser, Âlem Matbaası'nda Rumi Mayıs 1316 (Miladi 1900) yılında İstanbul'da basılmıştır. Bordo ciltlidir ve 61 sayfadır. Kapak sayfası dışında tüm kitapta matbu yazı karakteri kullanılmıştır. Harf puntosu orta büyüklüktedir. Eserin dipnot bilgisine ulaşılmış ancak görsel malzemeye yer verilmemiştir.

Bu çalışma; giriş, inceleme, metin, dizin ve tıpkıbasım olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde müellifin yaşam öyküsü hakkında bilgiler bulunmaktadır. Eserin matbu nüsha özellikleri dikkate alınarak bölümleri özetlenmiştir.

İnceleme bölümünde eserde yer alan organ adları, hastalık adları, yiyecek/içecek adları, bitki/çiçek/meyve adları vs. sınıflara ayrılarak dil kökleri ve kelime manaları ele alınmıştır.

Metin bölümünde satır numaraları ile beraber eserin Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış biçimi bulunmaktadır.

Dizin bölümünde eserin Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış şekli alfabetik olarak sıralanmış ve bu tasnifte Türk Dil Kurumu güncel sözlüğü ile Kubbealtı sözlüğü esas alınmıştır. Aynı sözlükler temel alınarak sözcüklerin anlamlarına ve hangi dilden geçtiklerine yer verilmiştir.

Tıpkıbasım bölümünde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 1343 numarasıyla kayıtlı eserin tıpkıbasımının fotokopisi bulunmaktadır.

Bu tez çalışmasında bana rehberlik eden danışman hocam Prof. Dr. Aylin KOÇ GİANNOPOULOS'a, zorlu tez sürecinde her daim yanımda olan eşim Önder KAYA ve canım kızım Mercan KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Güliz EKLER KAYA

İstanbul 2025

ÖZET

Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin 1871-1936 yılları arasında yaşamış, Geç Osmanlı adı verilen dönemde yetişmiş bir tıp doktorudur. Hastalıklarla ilgili pek çok faydalı eserin müellifi ve mütercimi olmakla beraber bayındırlık ve şehircilik alanlarında da farklı devlet kademelerinde hizmet vermiş bir devlet adamıdır. Bu tezde, müellifin *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eseri üzerine çalışılmıştır. Yazıldığı dönemin salgın hastalıklarından olan kuşpalazı (difteri) hususunda malumatlar ihtiva eden eser teşhis ve tedavi konusunda bilgi vermektedir.

Bu tez çalışması beş kısımdan oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar ve eser tanıtılmıştır. İnceleme kısmında eserde yer alan tıp terimleri tasnif edilmiştir. Metin kısmı çeviri yazıdan müteşekkildir. Eserde kullanılan dil bugünkü Türkçeye yakın olmamakla beraber içerdiği tıp terimleri, Arapça, Farsça ve Fransızca alıntı sözcükler anlatımı ağırlaştırmaktadır. Dizin kısmında alfabetik indeks bulunmaktadır. Sözcüklerin anlamı ve alıntılandıkları dil gösterilmiştir. Kaynakça belirtilmiş ve asıl metnin fotokopisi ile tez tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı, Osmanlı Türkçesi, Tıp metinleri, Difteri.

SUMMARY

Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin was a medical doctor who lived between 1871-1936 and grew up in the so-called Late Ottoman period. In addition to being the author and translator of many useful works on diseases, he was also a statesman who served at different state levels in the fields of public works and urbanism. In this thesis, the author's work titled *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* was studied. The work, which contains information on croup (diphtheria), one of the epidemic diseases of the period in which it was written, provides information on diagnosis and treatment.

This thesis consists of five parts. The introduction introduces the author and the work. In the review section, the medical terms in the work are classified. The text part consists of translation. Although the language used in the work is close to today's Turkish, the medical terms and quoted words in the work aggravate the narration. There is an alphabetical index in the index section. The meaning of the words and the language in which they are quoted are shown. Bibliography is given and the thesis is completed with a photocopy of the original text.

Keywords: Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı, Ottoman Turkish, Medical texts, Diphtheria.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

age. Adı Geçen Eser

Alm. Almanca

Ar. Arapça

bkz. Bakınız

Dr. Doktor

Erm. Ermenice

Far. Farsça

Fr. Fransızca

H. Hicri

haz. Hazırlayan/Hazırlayanlar

İng. İngilizce

İsp. İspanyolca

İt. İtalyanca

Lat. Latince

s. Sayfa

Soğd. Soğdca

T. Türkçe

vb. Ve benzeri.

vs. Ve sâire

Yun. Yunanca

+ İsim kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.

- Fiil kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.

[ ] Satır numarası.

1. GİRİŞ

1.1.Tıp Tarihine Kısa Bir Bakış

Ali Haydar Bayat'ın *Tıp Tarihi* adlı kitabının ön sözünde belirttiği gibi "yeryüzünde vücut acısının koparttığı ilk çığlık hekim çağıran ilk ses olmuştur; ancak bu sese ne zaman cevap verildiğini bilememekteyiz. Bu cümleden de anlaşılacağı üzere, tarihin en eski mesleklerinden biri olan tıp, binlerce yıldır çeşitli coğrafyalarda ve zamanlarda, birbirinden farklı yollardan gelişerek toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmıştır. Akdeniz çevresi ve Yakındoğu'da 5000 yıl önce ortaya çıkan tıp sanatı, bir sonraki medeniyete devredilip geliştirilerek, günümüzde dünyaya egemen olan bilimsel tıbbı meydana getirmiştir. Bu zincirin halkaları şöyle sıralanabilir:

• Mezopotamya - Mısır tıbbı

• Yunan-Roma tıbbı

• İslam tıbbı

• Rönesans ve sonrasında Avrupa'nın geliştirdiği tıp."[1]

İnsanlık tarihi boyunca sağlık ve hastalık olgusu, çeşitli kültürlerde farklı şekillerde ele alınmıştır. İlk tıbbi uygulamalar ise genellikle dinsel inanışlarla iç içe geçmiş bir biçimde ortaya çıkmıştır.

> "Antik çağda Mezopotamya, Mısır, Hindistan ve Çin gibi medeniyetler tıbba dair erken uygulamaların merkezi olmuşlardır. Mezopotamya tabletlerinde hastalıkların tanrılarla ilişkilendirildiği görülürken, Mısır'da hem büyü hem de gözleme dayalı tedavi metotları geliştirilmiştir. Hint tıbbı olan Ayurveda ve Çin tıbbı ise günümüze kadar etkisini sürdüren geleneksel tıp anlayışlarının temellerini atmıştır. Ancak tıbbın bilimsel temellere kavuşması Antik Yunan'da Hippokrates ile başlamıştır. "Tıbbın babası" olarak bilinen Hippokrates, hastalıkların doğaüstü nedenlerden değil, doğal sebeplerden kaynaklandığını ileri sürmüş ve bu anlayış Galen gibi hekimlerle gelişmiştir."[2]

Bu dönüşüm, tıbbın bir inanç sisteminden çıkarak gözlem ve akla dayanan sistemli bir bilgi alanına evrilmesini sağlamıştır. Böylece hekimlik rasyonel bir disiplin hâline gelmiştir.

[1] Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016, s.14
[2] Sezgin, Fuat, *İslam'da Bilim ve Teknik*, TÜBİTAK Yayınları, İstanbul, 1984, s. 112.

Türk tıp tarihi, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan köklü bir mirasın ürünüdür. Şamanik uygulamalarla İslam Medeniyeti'nin bilimsel birikimine, oradan da Batı etkilerine kadar uzanan bu süreçte tıp, sürekli bir değişim yaşamıştır.

> "Türk tıbbı Anadolu'da uzun yıllar Orta Asya geleneksel tedavi yaklaşımının etkisi altında kalmıştır. Selçuklular ve Osmanlılar döneminde İslami felsefenin etkisinde kalmış olsa da Hristiyan toplumların da etkisi izlenmektedir. Osmanlılar özellikle batı dünyasında 15.-16. yüzyıldaki bilimsel ve teknolojik gelişimlere ayak uyduramadığından bilimden kopmuş, tıpta dini uygulamalara öncelik vermek zorunda kalmışlardır."[3]

Ancak sonraki yüzyıllarda, özellikle Tanzimat'tan itibaren modernleşme çabalarıyla Türk tıbbı yeniden bilimsel temellere yönelmiş ve çağın gereklerine uygun biçimde gelişimini sürdürmüştür.

> "Tıp, bilimden ziyade bilimleşmiş bir sanat, teknik bir disiplin, yani fendir. Matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi saf bilimler deskriptiftir, yani alanını tanımayı, tanıma kavuşturmayı amaçlar. Buna karşılık, tıpta olduğu gibi, var olan bilgileri insan yararına kullanmak, bu amaçla bilgi üretmek, teknik disiplinlerin, yani fenin işidir. Hekim, bilimsel metot ve prensipleri içeren, sonunda sanat olarak kalacak bir eğitim görür. Meslek hayatına atılan hekimin tabiat kanunlarını açıklamak gibi bir çabası olmaz. Onun amacı hastasına faydalı olmaktır. Bir başka deyişle, tıp bir bilim, hekimlik ise sanattır."[4]

Dolayısıyla, tıp teorik olarak bilimsel bilgiye dayansa da pratikte bir "sanat" olarak icra edilir. Hekim, bilimsel verileri kullanmakla birlikte her hastaya özgü yaklaşım, deneyim, sezgi ve etik kararlar gerektiren bir mesleği icra eder. Bu nedenle, tıp sadece bilimsel bilgi değil, aynı zamanda insani yönü güçlü bir meslektir.

1.2. Osmanlı Dönemi'nde Tıp

> "Osmanlı Tıbbı dediğimizde Türklerin Anadolu'ya gelmesinden hemen sonra başlayan, Selçuklularda devam eden büyük bir tıp geleneğini anlıyoruz. Anadolu'da harmanlanan bu gelenek Osmanlı Devleti'nde de ana hatlarını korudu. Darüşşifa geleneği, hekimin tıp eğitimi, tıp uygulamaları da 19. Yüzyılda Batı Tıbbının Osmanlıyı etkilemesine kadar aynen devam etti. Osmanlı Anadolu'sunda yazılan tıp kitaplarımızdan bugüne kalan önemlileri şunlardır;
> Geredeli Ishak b. Murat, "Edviye-yi Müfrede"1390 (H.792) Celâlüddin Hızır (Hacı Pasa) Müntahab-ı Şifâ Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mârdânî. Kitâbu'l-Müntehab fi't-Tıb. (823/1420). "Kitâbü'l Mühimmât", Muhammed bin Mahmûd-ı Sirvânî. Mürsid, Esref Bin Muhammed, Hazâ'inü's-Saâ'dât, 1460(H.864), Tabîb Ibn-i Serîf, Yâdigâr. Sirvanlı Mahmud, Kemâliye, Sabuncuoglu Serefeddîn. Cerrahiyyetü'l-Haniyye. Serafeddin Sabuncuoglu. Mücerreb-

[3] Özden, Ali , *Türk Tıbbının Tarihi*, Güncel Gastroentoloji Dergisi, Aralık 2017, s. 251
[4] Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016, s.18

nâme. Sinoplu Mü'mîn bin Mukbîl. Miftâhu'n-Nûr ve Hazâinü's-Sürûr adlı eserleri bugünkü dilimize de kazandırılmıştır. Bu eserleri okuyarak o zamanki tıp hakkında pek çok bilgiye ulaşıyoruz."[5]

"Klasik dönem Osmanlı tıbbı, Anadolu Selçuklu tıbbi gelenekleri ile dönemin kültür merkezleri olan Mısır, Suriye, İran ve Türkistan'dan gelen bilim adamları sayesinde gelişmiştir. Osmanlı tıbbı, tıbbi problemlerin çözümünü İslam tıbbında aramış, Rönesans sonrası Avrupa'da gerçekleşen büyük tıbbi gelişmeleri başlangıçta uzaktan da olsa takip etmeye çalışmış, daha sonra tıbbi eserlerin tercümeleriyle tanışmış, zamanla bunları benimseyip İslam tıp geleneğinden Batı tıbbına yönelmiştir."[6]

"Osmanlı İmparatorluğu'nda ülkenin savunma, imar, hukuk ve din işlerini yürüten müesseselerine ilaveten, devlet ile saray mensuplarının sağlık işlerini devrin imkanları ölçüsünde yürüten bir de Hekimbaşılık kurumu vardı."[7]

"Hekimbaşılık, II. Bayezid döneminde müesseseleşen ve divan'a *(bakanlar kurulu)* dahil olmadığı halde ülkenin sağlık politikasını yürüten bir kurumdu. Hekimbaşı, hükümdar ailesinin sağlığını korumakla yükümlüydü. Ayrıca, padişahın yemeklerinin, ilaçlarının ve gücünü arttıracak macunların hazırlanmasına nezaret eder; Nevruz'da çeşitli maddelerden hazırladığı *nevruziye*'yi -başta sultan olmak üzere- devlet ricaline takdim eder; sarayda kullanılacak mum ve sabunların formüllerini hazırlar; saraydaki 5 hastahane ile 2 eczahanedeki cerrah, kehhal ve hekimlerin düzenli çalışmasını sağlar; muhtelif yerlerdeki hastahanelerin hekim tayin ve azillerini yapardı. Hükümdarın emriyle, İstanbul ve civarındaki yerli-yabancı hekimlerin imtihanlarını ve teftişlerini yapma, başarısızları meslekten uzaklaştırma, muayenehane sayısını azaltma yetkisine sahipti. XIX. yüzyılın ilk yarısında, askeri sağlık teşkilatı için hammadde alımı, ilaç imali ve dağıtımının en yetkilisi kişisiydi."[8]

1.3. Salgın Hastalıklar ve Difteri

İnsanlık tarihi sadece medeniyetlerin inşasıyla değil, aynı zamanda doğal afetlerle, yıkımlarla da şekillenmiştir. Bu doğal afetler ve yıkımlar arasında, bulaşıcı hastalıkların neden olduğu kitlesel salgınlar en başta gelen tehditlerden biridir.

"İnsanoğlu var olduğu günden bu yana pek çok felaketle karşı karşıya kalmıştır. Bunların en önemlilerinin başında salgın hastalıklar gelmektedir. Bulaşıcı hastalıkların toplumda yaygın bir şekilde görülmesine "salgın hastalık" (epidemi) denilir. Toplum sağlığını ciddi şekilde etkileyebilen bulaşıcı hastalıkların dünyanın önemli bir bölümünü etkileyecek "küresel salgın" şeklinde yaygın olarak görülmesi ise "pandemi" olarak adlandırılır. Pandemiler milyonlarca insanın ölümüne yol açacak kadar ciddi durumlara sebep olabilmektedirler. Tarihte bilinen salgınların veba, çiçek, tifüs,

[5] Altıntaş, Ayten, "Anadolu Tıbbı Nedir-Neden Önemlidir", *Anadolu Tıbbı Dergisi*, Nisan 2022, sayı1
[6] Bayat, Ali Haydar, *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 1999, s.297
[7] Bayat, Ali Haydar, *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 1999, s.1
[8] Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016, s.300

kolera, şarbon, trahom, cüzzam, frengi, St. Anthony ateşi, uyuz, verem, sarı humma, influenza, AİDS gibi pek çok etkeni olabilmektedir. Bunlar içinde en bilineni ve belki de en etkili olanı veba olmuştur."[9]

Yakın geçmişte yaşadığımız korona virüs salgını da ülkemizi hatta tüm dünya ülkelerini etkisi altına almış, milyonlarca kişinin ölümüne sebebiyet vermiş bir hastalıktır. Yüzyılda bir yaşanan bu pandemi, toplumların hayatını sekteye uğratmış ve ekonomik krize yol açmıştır.

"Salgın hastalıkların tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır zira salgınların en temel kaynağı olan mikropların, insanlık tarihinden daha önce var oldukları varsayılmaktadır. Salgın hastalıkların tarihi insanlık tarihinden daha eskilere dayansa da hakkında bilgi sahibi olunan ilk salgın hastalık M.Ö. 14. yüzyılda Hitit uygarlığında görülmüştür. Hititlerden ulaşan tablette 20 yıl boyunca devam eden veba salgınının uygarlığı çok olumsuz etkilediği anlatılmaktadır."[10]

"Osmanlı Devleti tarihi boyunca birçok salgın hastalıkla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı'da da veba, cüzzam, kolera, tifo, tifüs, sıtma, çiçek ve dizanteri gibi hastalıklar dönem dönem görülerek birçok insanın hayatına mal olmuştur. Ticareti olumsuz etkilemiş, vergi gelirlerinin azalmasına yol almıştır. Salgın hastalıklar demografik yapıyı da etkilemiş ve göçlere yol açmıştır. Göç toprağın işlenmemesine ve ticaretin yapılamamasına neden olmuştur. Salgın hastalıklar ordular üzerinden de olumsuz etkiler oluşturmuş, askerin psikolojisini bozarak direncini kırmış, bu durum da birçok savaşın kaybedilmesinde ya da kazanılmasında etkili olmuştur. Osmanlı Devleti salgın hastalıklar karşısında birçok önlem almıştır. Bunların en başında karantina uygulaması gelmektedir. Karantina uygulaması eski tarihlerden beri uygulanan bir yöntemdir. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek için hastalığa yakalanan kişilerin veya yerin belli bir süre tecrit edilmesidir."[11]

Osmanlıda görülen ve bilhassa çocuk ölümlerine sebebiyet veren salgınlardan biri de difteridir. Özellikle 1900'lü yılların başında yaşanan kuşpalazı salgını İstanbul'u ve dahi Osmanlı toplumunu derinden etkilemiştir.

"Difteri hastalığı çok eski çağlardan bu yana salgınlarla seyreden ve çocukluk döneminin önde gelen ölüm nedenlerinden biri olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında difteri antitoksinin bulunması ve sonrasında yaygın kullanımıyla fatalite hızında önemli düşüşler sağlanmıştır. 1920'lerin erken dönemlerinde difteri toksoid aşısının geliştirilmesiyle salgınlarda azalma görülmüş, 1971 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından Genişletilmiş Bağışıklama Programının hayata geçirilmesiyle difteri vakalarında %90'ın üzerinde azalma sağlanmıştır. Bununla birlikte dünyada halen aşılama kapsayıcılığında düşüşle sonuçlanan savaşlar, göçler, aşı tereddütü gibi nedenlerle difteri salgınları görülmeye devam etmektedir. Difteri hastalığı 19. yüzyıl sonları ve 20.

[9] TOKAÇ, Mahmut, Salgın Hastalıklar Tarihi, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, Güz 2020, s.6
[10] Elçi, Hakkı İsmail, *Salgın Hastalıkların Kısa Tarihi*, 2020
[11] Bilirli, Tahir, *19. Yüzyılın Sonlarında Osmanlı Devleti'nde Bir Salgın ve Alınan Önlemler: Çanakkale Çatalçam Köyü, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2020,* 9 (2)

yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında yaygın olarak salgınlarla seyretmiştir. 1895 yılından itibaren difteri antitoksini imparatorlukta üretilmeye başlanmış, çıkarılan nizamname ve layihalar ile bildirim zorunluluğu getirilmiş, tanı, tedavi ve hastalığın kontrolüne yönelik alınması gereken önlemlere yönelik ayrıntılı talimatlar verilmiştir."[12]

Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin'e ait Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı isimli eserde de adı geçen Klebs ve Loeffler adlı hekimler, difteri hastalığına dair ayrıntılı incelemelerde bulunmuş ve hastalığa tanı konmasını sağlamışlardır.

"Alman hekimi Edwin Klebs 1883'te difteri mikrobunu mikroskopla görmüş bir yıl sonra da bakteriyolog Loeffler, 22 difteri hastasının 13'ünün boğazından difteri basili elde etmeyi başarmıştır. Bu nedenle difteri mikrobuna uzun yıllar Klebs-Loeffler basili adı verilmiştir. Hastalıkla ilgili olarak bir süre sonra Paris'teki Pasteur Enstitüsü'nde çalışan Roux ile Yersin adındaki Fransız uzmanları toksin kuramını ortaya atmışlardır. Bu kuram kalp ve sinir dokularının yıkımındaki ana öğeyi belirlediğinden zamanla hastalığın yenilmesi sağlanmıştır. Bu temel buluşlardan sonra Alman bakteriyologu Emil Von Behring, laboratuarda üretilen difteri mikrobundan alınan zehrin difteriye eğilimi olmayan hayvanlara aşılanması halinde dokuların antitoksin üretmek gibi bir tepki gösterdiğini ve hayvanın bu hastalıktan etkilenmeyerek sağlıklı kaldığını ileri sürmüştür. Roux ve Yersin antitoksin üreticisi olarak bir at seçmişler ve difteriye karşı açılan savaşı sürdürerek 1894 Paris salgını sırasında Behring antitoksinini büyük çapta kullanmışlardır."[13]

"Tarih boyunca esas olarak çocukları etkileyen ve kayıplarla seyreden salgınlara neden olan difteri hastalığı, küresel olarak en çok korkulan enfeksiyon hastalıklarından biri olmuştur. 1880'lerde Avrupa ve Amerika'da büyük difteri salgınları süresince solunum difterisi fatalite hızı %50'ye ulaşmıştır. Difteri antitoksininin tedavide yaygın kullanımıyla Avrupa'da I. Dünya Savaşı süresince vaka fatalite hızı yaklaşık olarak %15'e düşmüştür. II. Dünya savaşı süresince Avrupa'yı kasıp kavuran difteri epidemisi 1943'te 1 milyon vaka ve 50.000 ölümle sonuçlanmıştır. Difteri toksoidi aşılar Avrupa ve Kuzey Amerika'da 1940'ların sonlarında uygulanmış ve salgınlarda azalma görülmüştür."[14]

1.4. Müellifin Hayatı

"Hafız Hayrullah, içinde şair, hekim, yazar, tarihçi, öğretim üyeleri gibi ünlülerin bulunduğu nüfuzlu bir ailenin atasıdır. Mayıs 1783'de Hekimbaşılığa atanmıştır. Hafız Hayrullah ile önem kazanan aile Hekimbaşızâdeler olarak günümüze kadar gelmiştir."[15]

---

[12] Özelçi P, Coşkun A, Kara A. Türkiye'de difteri hastalığının tarihsel epidemiyolojisi. J Pediatr Inf 2022;16(4):217-233.
[13] Sağlık Ansiklopedisi, "Difteri Çocukları Etkileyen Hastalık", c. II, Arkın Kitabevi, İstanbul, s.450-451.
[14] Özelçi P, Coşkun A, Kara A. Türkiye'de difteri hastalığının tarihsel epidemiyolojisi. J Pediatr Inf 2022;16(4):217-233.
[15] Bayat, Ali Haydar, *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 1999, s.122-124

Annesinin soyundan büyük dedesi olan Hafız Hayrullah'a binaen Hekimbaşızâdeler ailesine mensub Mehmet Muhyiddin Efendi, 1871 (H.1287) yılında İstanbul'un Fatih ilçesine bağlı Şehzadebaşı mahallesinde dünyaya gözlerini açmıştır. Babası Nuri Bey, Musikâ-i Hümâyûn (Saray Bandosu) mensubu olan bir askeri kaymakamdır. (yarbay) Annesi İstanbul kadısı İlyas Efendi'nin kızı Vesile Hanım'dır. Dört yaşındayken babasını, on bir yaşındayken annesini kaybetti. On bir yaşına kadar annesi kendisine özel hocalar tuttu. Üsküdar Rum Mehmet Paşa ve ardından İmrahor İlkokulu'nu bitirdi. On yaşında Askeri Rüştiye'ye (ortaokul) başladı ve dört yılın sonunda diploma aldı.

1884'te Tıbbîye İdadisi'ne (tıp lisesi) girdi. Buradan pekiyi derecesiyle mezun olup 1887'de Tıbbiye-yi Harbiye'ye (askeri tıp okulu) başladı. Altı yıl süren eğitimi beş yılda birincilikle tamamlayarak Şubat 1891'de yüzbaşı rütbesini kazandı.

Emrâz-ı Üzniyye (kulak hastalıkları) adlı dört yüz sayfalık çeviri eseri, Harbiye'deyken yayımlandı. Haydarpaşa Hastahanesi'nde dört ay süren memurluğun ardından Mekteb-i Tıbbîye-yi Şâhane'de Fenn-i Menâfiü'l Aza, fizyoloji doçentliğine atandı. Bir yıl boyunca bu görevde bulundu.

1915'te yayımlanan Fenn-i Menâfiü'l Azai Tatbiki adında iki ciltlik resimli fizyoloji kitabı, Tıbbîye derslerinde okutuldu.

1892'de Harbiye-yi Şâhane'de veterinerlik öğrencilerine ders verdi.

1893'te İstanbul'da vuku bulan kolera salgını üzerine Beşiktaş Belediye Dairesi Heyet-i Sıhhiye üyeliğine seçildi. Başarısı nedeniyle "Mecidî nişânı" ile onurlandırıldı. 1894'te sol kol ağası yapıldı.

1897'de Gureba-yı Müslimin Hastahanesi'nde altı ay fahri hekimlik yaptı.

1898'de padişah 2. Abdülhamid'in emriyle Hâmidiye Etfâl Hastahanesi'nde vazifeye başladı.

1899'da sağ kol ağası oldu ve "Nişan-i Osmani" ye layık görüldü.

Halk sağlığına olan katkıları ve başarılarla dolu çalışmaları sebebiyle pek çok madalyaya ve ünvana sahip oldu.

1904 - 1908 yılları arasında pek çok eser kaleme aldı.

Mayıs 1908'de Heyet-i Mümeyyize ile Beyrut ve Şam'a gönderildi. Meşrutiyetin ilanından sonra sağlık sorunları nüksettiğinden istifa etti. Ağustos 1908'de Şehremaneti meclis azalığına

seçilir. Dr. Ahmed Nureddin Bey ile Avrupa'nın bazı ülkelerinde umum sağlığı ve bayındırlıkla ilgili incelemelerde bulundu. Tecrübelerini İstanbul dönüşünde belediye meclisi raporu olarak yayımladı.

2 Haziran-2 Ağustos 1909 tarihleri arasında Yıldız Sarayı'ndaki görevinden dolayı Hareket Ordusu tarafından takdir edildi.

Ameliyathaneler, röntgen salonları, darülaceze için hayratlar, menba sularının yeniden açılması, mezbahaneler gibi halk sağlığı için pek çok kıymetli eser bırakan Hekimbaşızâde Dr. Muhyiddin son olarak Diyarbakır belediye başkanlığında bulunmuştur.

Tüm hayatını başarılı çalışmalara vakfeden Hekimbaşızâde son günlerini İstanbul Anadolu Hisarı'ndaki evinde dinlenerek geçirmiştir.

1.5.Eserleri

1.5.1. Mesleki Eserler

Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı

Fenn-i Menafi'ül Aza-ı Tatbikî (2 Cilt)

Emrâz-ı Enfiye ve Enfiye-i Bel'ûmumiye

Rehber-i Hayat

Rehber-i Me'kûlât

Rehber-i Me'kûlâtın Zeyli

Melâhat-ı Vechiye ve Tarâvet-i Bedeniyye

Kulağın Hıfz-ıs Sıhhası, Sağırlık ve Sağır, Dilsiz, Ama Çocukların Usûl-ı Ta'lim ve Terbiyesi

Dimağın Vazifesi, Sevk-i Tabîî Zekâ ve Hıfz-ıs Sıhha-ı Zihn

Rehber-i Sıhhat

Saç ve Sakalın Sıhhat ve Hayatı

Hıfz-ıs Sıhhat Dersleri

Şeker, Kum, Nikris ve Romatizmadan Muztarib Olanlara Mahsûs Hıfz-ı Sıhhat

Boğaz Hastalıkları

Kitab-ı Tabiatdan Bir Cüzü İnsan ve Hayvanatta Sevk-i Tabii

Sinir Zafiyetine Mahsûs Hıfz-ı Sıhhat

Şişmanlığa Mahsûs Hıfz-ı Sıhhat

Şeker İlletine Mahsûs Hıfz-ı Sıhhat

Böbrek Hastalıklarına Mahsûs Hıfz-ıs Sıhhat ve Usul-u Müdâvât

Ağız ve Diş Hastalıklarına Mahsûs Hıfz-ıs Sıhhat ve Usul-u Müdâvât

Mide Hastalıklarına Mahsûs Hıfz-ıs Sıhhat ve Usul-u Müdâvât

Sıhhat ve Hayat-ı İslam

İksir-i Hikemi

1.5.2. Hâmidiye Etfâl Risalelerinde Yayınlanan Makaleleri

"Hıfz-ı Sıhhat-ı Nevzâd"

"Hıfz-ıs Sıhha-ı Aileden Bir Parça"

"Da-i Caveris"

"Vezaif-ı Sıhhîye Hayatîyyeden Tedâbîr-i Eklîye"

"Sağır ve Dilsiz Ama Çocukların Uslu-i Tâlim ve Terbiyesine Dâir Bir Mütaleâ"

"Haz-ı Şiryân-ı Şezen Ameliyatını Müteakib Zuhura Gelen Bir Hadise ve Oksijenin Cerha-i Şezinedeki Menafii"

"Saç Sakal ve Sair Eşarın Ahvâl-i Hayatîye ve Sıhhîyesine Dair Bir Mütalâa-ı Fizyolojiyye"

"Savmın Menafii Sıhhiyesi"

"Farize-i Mukaddese-i Haç ve Zekatın Muhasenât-ı Sıhhiye ve Menafi İctimaiyesi"

"Kuvvet ve Sıhhatle Yaşamak İçin 12 Dakika Çalışmak"

"Nevsal-i Afiyet'te Yayınlanan Makalesi"

"Kulak Hakkında Bazı Vesayayı Sıhhiyye"

Yukarıdaki bilgiler özetlenerek alıntılanmıştır.[16]

1.6. Matbu Kitabın Özellikleri, Konusu, Dili ve Üslubu

Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin'in *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eseri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 1343 numarasıyla kayıtlıdır. Âlem Matbaası-Ahmed İhsan ve Şürekâsı'nda Rumi Mayıs 1316 (Miladi 1900) yılında İstanbul'da basılmıştır. Bordo ciltlidir. Kapak sayfası dışında tüm kitapta matbu yazı karakteri kullanılmıştır. Harf puntosu orta büyüklüktedir. Eserin dipnot bilgisine ulaşılmış ancak görsel malzemeye yer verilmemiştir. Eser 61, sayfadan mürekkep olup fiziki ölçüleri 12x20 cm boyutlarındadır. Sayfa numaraları her sayfada eklidir. Satır sayısı farklılık göstermektedir. Metin harekesizdir.

Bu tezde, Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin'in *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eseri çalışılmıştır. Metinde Arapça ve Farsça kelime ve tamlama sayısı oldukça fazladır. Bununla beraber Fransızca gibi Batı dillerinden de çokça tıp ve eczacılık terimi bulunmaktadır. Uzun cümlelere dayalı paragraflar metnin dilini ağırlaştırmakta ve anlaşılması güç kılmaktadır. Eserin bir tıp metni olması ve müellifin doktor olması hasebiyle bu durum tabii görülmektedir.

Eser, kuşpalazı (difteri) hastalığına dair kapsamlı bilgiye sahiptir. Difteri hastalığının tedavisine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin doktorluk yaşantısında tesadüf ettiği gözlemleriyle beraber hastalık hakkındaki tedbirleri de dile getirmektedir.

1.7. Bölüm Özetleri

Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin tarafından Miladi 1900 yılında kaleme alınan *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eser, İstanbul'da o dönemde yaşanan kuşpalazı salgınını anlatmak, durumdan muztarib aileleri bilgilendirmek ve hastalığın seyrine dair ışık tutmak amacıyla yazılmıştır.

Eser, Difteri (Kuşpalazı) ve Basil Difteri adında iki bölümden müteşekkildir.

Mukaddime kısmında risaleyi yazma sebebini belirten Hekimbaşızâde, anne babaları kuşpalazı hastalığına karşı uyarmak istemiştir. En çok çocukları etkisi altına alan ve can kaybıyla sonuçlanabilen bu salgınla mücadelenin tek yolu yazara göre bilim ve fendir. Lakin ebeveynler hülasa anneler tarafından tababet ilmine uzak yöntemlere meyledilmesi doktorları

[16] H. N. SARI, "Hekimbaşı-zâde Dr. Muhiddin Bey (1871-1936), *50 Yıl Önce Ölen 8 Büyük Türk Hekimi İçin Anma Töreni*, İstanbul: Türk Tıp Tarihi Kurumu Yay, 1986, pp.56-66.

zorlamaktadır. Oysa çocuklarının istikbali için kocakarı inançlarından ve ihmalden uzak durmak ailelerin görevidir.

Osmanlı Devleti'nin yetiştirdiği çalışkan ve başarılı hekimlere güvenmek ve teşhiste geç kalmamak özellikle vurgulanmaktadır.

Difteri (Kuşpalazı) adlı birinci bölüm hastalığın tanımı ve dünyanın değişik ülkelerinde aldığı isimler ile başlamaktadır. Hastalığa neden olan mikroplar ve konuya adını veren mütehassıslar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Hastalığın güvercinler arasında yaygınlaşmasının ardından kuşpalazı olarak adlandırıldığı belirtilmiştir.

Özellikle iki ile dokuz yaş arasındaki çocuklarda görülen kuşpalazı, boğaz, gırtlak, burun ve dudak bölgesinde zar biçiminde beyaz leke halinde belirir. Cilt ve göz gibi başka dokularda da kendini gösterebilir. Streptokok, pnömokok ve stefilokok gibi mikroorganizmalar hastalığın teşhisini güçleştirir. Öksürük ve temas yoluyla doğrudan veya hastanın eşyalarının kullanımı gibi dolaylı yoldan bulaşabilen bu salgın hastalık soğuk ve nemli ortamları sever. Hastanın belirli bir süre tecridi, müdahalede kullanılan tıbbi malzemenin temizliği, akraba ve komşu ziyaretlerinin engellenmesi hususiyetle vurgulanmış hatta konuyla ilgili bir hadis-i şerif örnek verilmiştir. İngiliz doktor Samuel Rabbeth'in kuşpalazı hastası olan çocuğu tedavi ederken hayatını kaybettiğini hatırlatan yazar hastalığın bulaşma riskinin önemine dikkat çekmektedir.

Hekimbaşızâde salgınla mücadele için en önemli rolün annelerde olduğunu söylemektedir. Modern tıbbın devası serumlar yerine güvercin keserek hasta çocuklarının boğazına saran anneler evladlarının canına kastetmektedir. Yazara göre çocuğu koklamak ve sevmek onu yaşatmaya yetmez. Hurafelerden ve bilimden uzak çarelerden meded ummak annelikle yan yana gelmemelidir.

Basil Difteri adlı ikinci bölüm bakteriyoloji mütalaasını içermektedir. Bu kısımda difteri (kuşpalazı) basilinin bakteriyologlar tarafından tespiti anlatılmıştır. Boğazda beliren her beyazlık kuşpalazı değildir. Bazı bakteriler de bu duruma sebep olmaktadır ve bu durum hastalığın ayırt edilmesini zorlaştırır. Bu nedenle hastadan alınan örneklerin bakteriyoloji laboratuvarında tetkik edilmesi elzemdir. Boğazda beyazlık olmadığı halde kuşpalazı olan vakalar da gözlenmiştir. Beş sayfadan oluşan bu kısa bölüm yazar tarafından Hâmidiye Etfâl Hastanesi Bakteriyoloji doktoru Fuat Bey'in kontrolüne sunulmuş olarak kitaba dahil edilmiştir.

Hastanın sahip olduğu beyaz kan hücreleri, vücudun bağışıklık ve direnç düzeyi ile zararlı alışkanlıkları olup olmadığı hastalığın seyrini ve iyileşme ihtimalini etkilemektedir. Kamu sağlığı için hayırlı pek çok çalışmada bulunmuş olan Hekimbaşızâde, beyaz kan hücrelerinin arttırılmasını sağlayan bir ilaç terkip edilmesinin pek faydalı olacağını dile getirmiştir.

Doktora göre, İslam dini ve tababet ilmi birbirine ters düşmemektedir. Müslümanlık sağlığın korunmasını ve tedaviyi emretmekte, bunun için doğru yolun tıp olduğunu işaret etmektedir. Cahiliye devri inançlarından uzak durulmalıdır.

Geç Osmanlı döneminin yetiştirdiği aydın doktorlardan olan Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin bu eserini özellikle İstanbul'u kasıp kavuran kuşpalazı hastalığı üzerine yazmış ve halkı bilhassa anneleri bilinçlendirmeyi amaçlamıştır.

2. İNCELEME

2.1. Valideyne İhtar Yahud Kuşpalazı Adlı Eserde Bulunan Tıp Terimleri

2.1.1. Organ Adları

2.1.1.1.Türkçe Organ Adları

Ağız: Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

Ayak: Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.

Bademcik: Boğazın iç kısmının her iki yanında mikropların vücûda yerleşmesine engel olan, bâdem biçimindeki iki ak kan keseciği.

Bağırsak: Sindirim sisteminde mideden sonra gelen ve besinlerin kana karışmasını, artıkların dışarı atılmasını sağlayan organ.

Beyin: Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütlesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organ.

Boğaz: Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar.

Boyun: Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

Böbrek: Kandaki zararlı maddeleri süzüp idrar olarak salan, omurganın sağ ve sol yanında bulunan çift organdan her biri.

Burun: Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.

Damak: Ağız boşluğunun tavanı.

Damar: Canlı varlıkların vücûdunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.

Dalak: Midenin arkasında, diyaframın altında, sol böbreğin üstünde, yassı, uzunca, akyuvar üreten ve yıpranmış alyuvarları toplayan, damarlı, gevşek bir dokudan oluşmuş organ.

Dil: Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ.

Dudak: Ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri.

Geniz: Ağız ve burun boşluğunun arka bölümü.

Gırtlak: Soluk borusunun üst bölümü.

Göbek: İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.

Göğüs: Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü.

Göz: Görme organı.

Kaba: Kuyruk sokumunun iki yanındaki şişkin kısım.

Kalça: Gövdenin arka bölümünde, bacakların birleştiği yerle bel arasındaki şişkin bölge.

Karın: İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.

Kol: İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.

Kulak: Başın her iki yanında bulunan işitme organı.

Küçük dil: Damağın etek kısmının ortasında bulunan, 10 – 12 milimetre uzunluğunda, yutmada önemli rol oynayan, oynak ve kasılabilir çıkıntı şeklindeki küçük organ.

Omuz: Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.

Parmak: İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.

Sinir: Duyulardan ve hareketlerden gelen uyarıları organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bunların oluşturduğu demet.

2.1.1.2. Arapça Organ Adları

‘Adalât: Adeleler, kaslar, kas sistemi.

Ağşiye: Zarlar, deriler.

A‘zâ: Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar.

Beden: Vücut, gövde.

Bez: Belli bir iş için, farklılaşmış hücrelerden ibâret olup salgıladıkları sıvıyı kana, sindirim kanalına veya cilt yüzeyine akıtan küçük anatomik organ, gudde.

Cihâz: Vücutta belirli bir görev yapan organların bütünü, sistem.

Dimâğ: Beyin.

Ev‘iye: Damarlar.

Ferc: Dişilerde üreme organının dış kısmı, vulva.

Gışâ: Zar, örtü, koruyucu tabaka.

Habl: Bağ.

Hançere: Gırtlak.

Kalb: Göğüs orta boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ.

Kafa: Baş.

Kasabât: Akciğer boruları, bronşlar.

Küreyvât-ı beyzâ: Akyuvarlar.

Levze: Bâdemcik.

Mi‘de: Omurgalılarda, sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında

besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği; omurgasız hayvanlarda ise sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası.

Mesâne: İdrar torbası.

Mizmâr: Nefes yolu, hançere.

Rahm: Memelilerde yavrunun içinde oluştuğu ve doğuncaya kadar büyüyüp geliştiği ana karnındaki etten torba, döl yatağı.

Re'sî: Baş, kafa.

Şirâ'ü'l-hanek: Yumuşak damak.

Şiryân: Atar damar.

Şiryân-ı şezen: Soluk borusu.

Tıhâl: Dalak

'Uzv: Bir vücûdu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.

Üzn: Kulak.

2.1.1.3. Farsça Organ Adları

Bacak: Vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü.

Ciğer: Akciğerlerle karaciğerin ortak adı.

Çene: Canlılarda baş bölümünde yer alan, kemik veya kıkırdak ile desteklenen, altlı üstlü dişleri taşıyan ve ağzın kapanıp açılmasını sağlayan kasları üzerinde barındıran iki parçaya verilen ad.

Zâr: Vücûdun çeşitli yerlerindeki ince deri.

2.1.1.4.Fransızca Organ Adları

Kordon: Ceninin göbeğinden plasentaya kadar uzanan ve ceninin anne kanıyla beslenmesini sağlayan uzun bağ.

Lökosit: Akyuvar.

Trake: Soluk borusu.

2.1.1.5.Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Organ Adları

Akciğer: [T.+Far.] Göğüs kafesinin içinde yer alan, sağlı sollu iki parçadan oluşan solunum organı.

Nefes borusu: [Ar.+T.] Gırtlakla ciğerler arasında bulunan ve havanın akciğerlere girip çıkmasını sağlayan yaklaşık 12 santim uzunluğundaki boru, soluk borusu.

2.1.2. Hastalık Adları

2.1.2.1.Türkçe Hastalık Adları

Ağrı: Sinir uçlarının şiddetli biçimde uyarılmasıyla ortaya çıkan, vücudun herhangi bir yerinde oluşan rahatsızlık hissi.

Boğmaca: Genellikle çocuklarda öksürük nöbetleriyle kendisini gösteren bulaşıcı bir hastalık.

Kabarcık: İçi su veya hava dolu ufak kabartı veya kürecik.

Kansızlık: Kanda alyuvar sayısının ve hemoglobin miktarının azalmasından ileri gelen bir hastalık durumu.

Kızamık: Genellikle küçük yaşlarda görülen, kuluçka dönemi bir iki hafta süren, bulaşıcı, ateşli, ufak kızıl lekeler döktüren hastalık.

Kızıl: Daha ziyâde çocuklarda görülen, deride kızıl renkli bir döküntü, ağız ve yutakta döküntüler, yüksek ateş ve anjinle kendini gösteren bulaşıcı, tehlikeli hastalık.

Kuş palazı: Genellikle çocuklarda boğaz, burun ve yutakta görülen ve öldürücü olabilen, bulaşıcı, mikrobik hastalık, difteri.

Öksürük: Ciğerlerdeki havanın, solunum organlarının kasılması ve zorlanmasıyla ağızdan gürültü ile çıkması.

Sıtma: Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık.

Su çiçeği: Genellikle çocukluk yaşlarında görülen, bütün deride yaygın iltihaplı döküntülerle kendini gösteren, solunum yoluyle bulaşan, geçirildikten sonra ömür boyu bağışıklık kazandıran, virüslerin sebep olduğu gelen hastalık.

Uçuk: Ateşli hastalıklar, ruhsal bunalımlar veya korku sonucu genellikle dudakta beliren kabarcık.

Yara: Bir dış etkiyle, bir hastalık veya ârıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.

2.1.2.2.Arapça Hastalık Adları

Dâü'l-efrenc: Frengi.

Difteriyyâ: Boğaz, burun ve yutağa yerleşen mikropların sebep olduğu, genellikle çocuklarda görülen ve öldürücü olabilen, ateşli, bulaşıcı hastalık, kuş palazı.

Fakrüddem: Kan eksikliği, kansızlık.

Felc: İnme.

Fulûc: İnmeler.

Hummâ: Hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet.

Hunnâk: Bâdemcik iltihâbı, boğak.

İhtinâk: Boğulma, nefes alamayıp tıkanma.

İltihâb: Vücûdun, herhangi bir dokusunda mikroplara veya başka zararlılara karşı şişkinlik, kızarıklık, ısı artışı, ağrı ile şekillenen ve ileri safhasında irin toplanması da görülen, hayâtî özellik taşıyan koruyucu reaksiyonu.

İntân: Mikroptan ileri gelen bulaşıcı hastalık.

İntifâh: Şişme, kabarma.

İshâl: Olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarma.

İstifrâ': Kusma.

Karha: Çıban.

Kıyh: İrin

Netânetü'l enf: Kokulu burun zarı yangısı.

Nezle: Soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık.

Nöbet: Zaman zaman tekrarlayarak kendini gösteren hastalık ârâzı.

Ri'e: Akciğer zarı iltihâbı, zâtürre.

Sadr: Nefes darlığı.

'Ufûnet: Çıbanda oluşan pis kokulu cerâhat, irin.

Vebâ: Hasta farelerden insana geçen bir mikrobun oluşturduğu bulaşıcı, öldürücü bir hastalık.

Verem: Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basilinin yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık.

Zâtü'l.- cenb: Göğüs sancısı, titreme, ateş gibi belirtileri olan bir tür akciğer hastalığıdır.

Zâtü'l-kasabât: Bronş iltihabı.

Zâtü'rri'e: Ateş, öksürük ve balgamla beliren, tehlikeli bir akciğer hastalığı.

2.1.2.3.Farsça Hastalık Adları

Ateş: Normalden yüksek vücut ısısı.

Sill: Verem.

2.1.2.4.Fransızca Hastalık Adları

Angine dihtéroide: Anjin, difteri.

Asphyxie: Boğulma.

Bronşit: Bronş ve bronşçukların iltihaplanması sonucu meydana gelen ve öksürük, balgam çıkarma, baş ağrısı, hafif ateş ve nefes darlığı gibi belirtilerle seyreden hastalık.

Chappignons: Mantar.

Croup: Yalancı zar oluşumu ile özellenen gırtlak iltihabı, difteri sebepli krup.

Croupascendant: Yükselen, artan krup.

Difteri / Diphthérie / Diphthérite: Boğaz, burun ve yutağa yerleşen mikropların sebep olduğu, genellikle çocuklarda görülen ve öldürücü olabilen, ateşli, bulaşıcı hastalık, kuş palazı.

Diph maligne: Kötü huylu tümör.

Diphthérie toxique et infectieuse: Difteri, toksin, bulaşıcı.

Dipththérie ombilicale: Göbeğe ait difteri.

Faux croup: Krup öksürüğü.

Frengi: Genellikle cinsel birleşmelerle bulaşan, tedavi edilmediğinde inme, körlük, delilik vb. sonuçlara kadar varan, döle de geçerek vücutça ve akılca sakat bir soyun yetişmesine yol açan bir hastalık.

Kangren: Vücudun herhangi bir yerindeki dokunun oraya kan gelmemesi sonucu ölmesi.

Kolera: Şiddetli ishal ve kusmalarla kendini gösteren, çok bulaşıcı, salgın ve öldürücü bir hastalık.

Krup: Ana nefes borusunun girişinin şişmesi sonucunda oluşan öksürük ve nefes darlığıdır.

Myocardite: kalp kasının yangısal hastalığıdır.

Nevrit périphéerique : Genellikle nöropati olarak kısaltılan periferik nöropati, sinirleri etkileyen hasar veya hastalığı tanımlayan genel bir terimdir.

Özima: Vücudda bir yerin, ağrısız ve ateşsiz olarak şişmesi.

Pseudo diphtérie: Sahte difteri.

Romatizma: Kaslarda ve özellikle eklemlerde kendini gösteren ağrılı hastalıkların genel adı.

Sta a croup: Kişiye has krup.

Striduleuse laryngite: Gırtlak hırıltısı.

Syncope: Senkop veya bayılma, ani, kısa süreli, spontan geri dönen, postural tonus kaybı ile karakterize, geçici şuur kaybı.

Tifo: Kirli sularda, bu sularla sulanmış sebzelerde bulunan, mikroplarla oluşan, ortalama üç hafta süren, ateşli ve tehlikeli bir bağırsak hastalığı.

2.1.2.5.Yunanca Hastalık Adları

Flegmonî: Deri altındaki veya organlar arasındaki katılgan dokunun iltihaplanması.

2.1.2.6.Latince Hastalık Adları

Marbus strangulatarius: Boğucu hastalık.

2.1.3. Kimyasal (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

2.1.3.1.Türkçe Kimyasal (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Bâdem yağı: Bâdemden çıkarılan, tabâbette ve deri, kösele gibi şeyleri yumuşatmakta kullanılan yağ.

Balık yağı: Morina balığının karaciğerinden çıkarılan, iyot ve A, D vitaminleri bakımından zengin olduğu için özellikle çocuklara kuvvet ilâcı olarak içirilen yağ.

Et suyu: İçinde et kaynatılmış su.

Kan: Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı.

Kara özüt: Herhangi bir organ veya dokudan sıkma, çözücü emdirme veya ıslak öğütme yoluyla elde edilmiş siyah madde, siyah ekstre.

Küf: Ekmek, peynir vb. organik maddelerin üzerinde, nem ve ısının etkisiyle oluşan, çoğu yeşil renkli mantar.

Lokman rûhu: Eter.

Su: Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde.

Süt: Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.

Ter: Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.

Tükürük: Tükürük bezlerinin ağza akan salgısı.

Yağ: Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.

Yakı: Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısısıyla vücuda yapışan eczalı parça.

Yumurta akı: Yumurta sarısını saran az akışkan, albümince zengin, saydam madde.

2.1.3.2.Arapça (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Balgam: Solunum organlarının salgıladığı, ağızdan dışarı atılan sümüksü madde.

Bevl: Sidik, çiş, idrar.

Dem: Kan.

Devâ: İlâç, derman.

Edviye: Devâlar, ilâçlar.

Enfîye: Keyif vermek için burna çekilen çürütülmüş tütün tozu.

Hamdî İksîr i Süreyyâ: İstanbul'un ilk Müslüman-Türk eczacı müteşebbisi olan Hamdi Bey'in 1899'da ürettiği formül.

İdrâr: Böbreklerde kandan süzülerek idrar yolları aracılığıyla dışarıya atılan sıvı.

‘İlâc: Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde.

Kaşʿât: Balgam.

Kü‘ûl: Alkol.

Masl: Süt ve yoğurtta tabiî olarak bulunan yeşilimtrak su.

Muhât: Sümük ve sümüğü andıran balgam vb. yapışkan sıvı.

Müstahzar: Bir formüle göre önceden hazırlanıp eczâhânede bulundurulan ilâç.

Sabun: Kirli ve yağlı şeyleri temizlemekte kullanılan, türlü yağlarla alkaliler birleştirilerek yapılan madde.

Semm: Zehir, ağu.

Şurûb: Eczahânelerde şekerle hazırlanan sıvı hâlinde ilâç.

Zülâl: Albümin.

2.1.3.3. Farsça (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Rîk: Salya, ağız suyu.

Selvi yağı: Selvi ağacının dallarından, gövdelerinden ve yapraklarından elde edilen bir uçucu yağdır.

Zehir: Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde.

Zîbakî: Cıva.

2.1.3.4. Fransızca (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Borik: Bordan türeyen asit ve anhidrit.

Bouillon: Et suyu.

Eau stérilisée: Steril su.

Emülsiyon: Birbiri içinde çözünmeyen iki sıvının karışımı.

Gliser: Yağların hidrolizi sonunda elde edilen, cilt yumuşatıcı olarak tuvalet malzemelerinde, besin maddelerinin muhâfazasında, patlayıcıların îmâlinde vb. yerlerde geniş bir kullanım alanı bulunan kokusuz, renksiz, hafifçe tatlı şurup kıvâmında sıvı.

Hemoglobine: Alyuvarların yapısında bulunan, dokulardan karbondioksidi akciğerlere, akciğerlerden oksijeni dokulara taşıyan, demir içeren ve kana kırmızı rengini veren protein.

İspesyalite: Önceden hazırlanarak eczanede bulundurulan ticari ilaç; preparat.

İyod: Atom numarası 53, atom ağırlığı 126,92 olan, tabiatta, deniz suyunda sodyum iyodür durumunda rastlanılan, bazı deniz bitkilerinde de çokça birikmiş olarak bulunan, mavimtırak esmer renkte katı bir element.

Laktofu: Sütte bulunan ve peynir suyunun buharlaştırılmasıyle elde edilen, çocuk mamalarında kullanılan, beyaz kıristaller hâlindeki tatlı madde, süt şekeri.

Löffler: Vücutta lenf damarları içinde dolaşan, kan plazması ve lenfositten oluşan şeffaf, solgun sarı renkli sıvı, akkan.

Salisilat: Salisilik asidin tuzu.

Serum: Bir kimsede belli bir hastalığa karşı pasif bağışıklık sağlamak amacıyle kullanılan, hastalık geçirmiş veya aşılanarak bağışıklık kazanmış insan veya hayvan kanının şekilli elemanlarından ayrılmış sıvı kısmı.

Sülfato: Sülfat iyonu, inorganik kimyada bir sülfür atomu ile bunu tetrahedral yapıda çevreleyen dört eş oksijen atomundan oluşan, negatif yüklü bir anyondur.

Toksin: Canlı organizmalarda görülen zehir.

Ven Suviyeten: Gerard van Swieten (1700-1772) adlı Hollandalı hekim ve eczacının hazırladığı bir tür karışım. Bu karışım adını hekimin adından almıştır.

Violet de gentiane: Kristal Viyole veya jansiyen moru; heksametil pararosanilin klorür veya metil viyole 10B olarak da bilinen histolojik bir boya ve Gram boyama yönteminde bakterileri sınıflandırmak için kullanılan bir triarilmetan boyadır.

2.1.3.5. Latince (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Asid: Bünyesindeki hidrojeni bir mâden veya pozitif iyonla değiştirerek tuz meydana getiren, organik maddeleri parçalayan, ağızda ekşi ve yakıcı bir tat bırakan, mâvi turnusolü kırmızıya çeviren hidrojenli birleşik, hâmız.

Asid-fenik: Boyacılıkta, plastik maddelerin ve bazı ilaçların yapımında kullanılan, çoğunlukla maden kömürünün katranından çıkarılan benzinin oksijenli türevi, fenol, asit-fenik.

2.1.3.6. İtalyanca (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

İspirto: Alkol.

2.1.3.7. İngilizce (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Leucocytes: Enfeksiyonlara karşı vücudun korunmasında görev alan bağışıklık sisteminde bulunan beyaz kan hücreleridir.

2.1.3.8. Yunanca (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Salya: Ağızdan sızan tükürük.

Sünger: Sun'î olarak elde edilen eczâcılık iş dalında kullanılan süngersi madde.

2.1.3.9. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Kimyasal (İlaç, Bileşik / Vücut Sıvıları vs.) Adları

Etilenli: [Fr.+T.] Renksiz, pis kokulu, kolaylıkla alevlenen, yakacak olarak ve ham meyvelerin

olgunlaşmasını hızlandırmada, anestezide kullanılan olefinler âilesinden gaz bulunduran madde.

Kanada balsamı: Kanada terebentin veya köknar balsamı olarak da adlandırılır , boreal Kuzey Amerika'daki balsam köknar ağacının (Abies balsamea) oleoresinidir.

Metil mâvîsi: [Fr+Ar.] Klorür boya olarak kullanılan bir tuzdur.

2.1.4. Bitki / Çiçek / Meyve Adları

2.1.4.1. Türkçe Bitki / Çiçek / Meyve Adları

Diken: Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri.

Ot: Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.

2.1.4.2. Arapça Bitki / Çiçek / Meyve Adları

Sater: Kekik cinsinden güzel kokulu bir ot.

2.1.4.3. Farsça Bitki / Çiçek / Meyve Adları

Gonca: Henüz açılmamış veya açılmak üzere olan çiçek.

Kâğıd: Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.

Pamuk: Pamuk bitkisinin tellerinin işlenmiş şekli, hidrofil pamuk.

Tohum: Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.

2.1.4.4. İspanyolca Bitki / Çiçek / Meyve Adları

Kınakına: Kök boyasıgillerden, Endonezya, Seylân, Güney Amerika ve Batı Afrika gibi tropikal bölgelerde yetiştirilen, taşıdığı alkaloitler bakımından çok zengin, kabuğundan kinin denen sıtma ilâcı ve kuvvet ve peklik verici, ateş düşürücü, mikrop öldürücü, iştah açıcı hassalara sâhip şuruplar elde edilen, 15 – 20 metre boyunda ağaç.

2.1.4.5. Yunanca Bitki / Çiçek / Meyve Adları

Fidân: Yeni yetişen ağaç veya ağaççık.

Ihlamur: Ihlamurgillerden, kerestesi beğenilen, büyük bir gölge ağacı.

2.1.4.6. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Bitki / Çiçek / Meyve Adları

Çantiyane benefşesi: [İng.+ Far.] 2.000 yıldan fazla bir süredir Avrupa'da uygulanan geleneksel tıp sistemlerinde kullanılan acı bir bitkidir.

yabanî-1- [Far.+T.] (Bitki için) Özel bir bakım görmeden kendi kendine yetişen.

2.1.5. Hayvan Adları

2.1.5.1. Türkçe Hayvan Adları

Arı: Zar kanatlılardan, bal ve bal mumu yapan, iğnesiyle sokan böcek.

Dana: İneğin, sütten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu.

Güvercin: Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş.

İnek: Dişi sığır.

Koyun: Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.

Köpek: Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan.

Kurbağa: Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvan.

Kurt: Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan.

Kuş: Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

Tavşan: Tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanılan bir tür memeli.

Tavuk: Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı.

2.1.5.2.Arapça Hayvan Adları

Huveynât: Gözle görülemeyecek kadar küçük hayvanlar, mikroplar.

Kelb: Köpek.

2.1.5.3. Farsça Hayvan Adları

Beygir: Yük taşıyan ve araba çeken at.

Sülük: Sülükgillerden, tatlı sularda yaşayan ve bâzı hastalıklarda kan emmesi için insan vücûduna yapıştırılan, yaklaşık 15 santim uzunluğunda halkalı bir solucan türü.

2.1.5.4.Fransızca Hayvan Adları

Bakteri: Toprakta, suda, canlılarda bulunan, çürüme, mayalanma veya hastalıklara yol açan, küresel, silindirimsi, kıvrık biçimli olan, bölünerek çoğalan, klorofilsiz, tek hücreli canlı.

Basil: Çomak şeklindeki ince uzun bakterilere verilen isim.

Coccus: Genellikle bakteri olan ve şekilleri küreye ya da küreye çok yakın bir biçime benzeyen mikroorganizmalardır.

Colonies: Koloniler.

İstafilokok: Yuvarlak şekilli, gram pozitif ve katalaz pozitif mikroorganizmalardır.

İstereptokok: Streptococcaceae ailesinde yer alan gram-pozitif, yuvarlak şekilli, fakültatif anaerop, katalaz negatif, sporsuz ve hareketsiz bakterilerdir.

Kobay: Kobaygillerden, bilimsel araştırmalarda kullanılan bir deney hayvanı, Hint domuzu.

Kokus: Koklar veya koksi, genellikle bakteri olan ve şekilleri küreye ya da küreye çok yakın bir biçime benzeyen mikroorganizmalardır.

Mikrop: Mikroskopla görülebilen, çürümeye, mayalanmaya ve hastalıklara yol açan bir hücreli canlı.

Phylocoque: Cilt enfeksiyonlarına ve bazen zatürreye neden olan bakteri.

Petit coccus: Küçük kokus.

Pinemokok: Pnömokok, vücudun farklı bölgelerinde ciddi enfeksiyon hastalıklarına neden olan bir bakteri türüdür.

Pneumocoque: Pnömokok, vücudun farklı bölgelerinde ciddi enfeksiyon hastalıklarına neden olan bir bakteri türüdür

Staphylo: Stafilokoklar Bacillales takımı içindeki Staphylococcaceae familyasına ait gram-pozitif bakteri cinsidir.

Staphylocoque: Enfeksiyona ilişkin bakteri.

Streptocoque: Streptokok. Streptococcaceae ailesinde yer alan gram-pozitif, yuvarlak şekilli, fakültatif anaerop, katalaz negatif, sporsuz ve hareketsiz bakterilerdir.

2.1.6. Yiyecek / İçecek Adları

2.1.6.1.Türkçe Yiyecek / İçecek Adları

İçecek: Soğuk ve sıcak olarak içilebilen, su, çay, meşrubat vb. içeceklerin tümü.

İçki: İçinde alkol bulunan içecek.

Yiyecek: Yenmeye elverişli olan her şey.

Yumurta: Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz, kırılgan bir kabukla kaplı, beyzî biçimde bir besin maddesi.

2.1.6.2. Arapça Yiyecek / İçecek Adları

Gıdâ: Besin.

Kahve: Kahve ağacı çekirdeğinden sıcak suda pişirilen içecek.

Me'kûlât: Yenecek şeyler, yiyecekler.

Meşrûbât: İçecekler.

2.1.7. Âlet / Nesne Adları

2.1.7.1. Türkçe Âlet / Nesne Adları

Bardak: Su vb. şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap.

Boru: İki ucu açık, içi boş silindir.

Çubuk: Değnek biçiminde ince, uzun ve sert olan şey.

Eldiven: Elleri dış etkilerden korumak, temizlik, süs vb. için örgü, kumaş, deri, kauçuk **gibi** malzemelerden yapılan el giysisi.

Gözlük: Görme bozukluğu olan gözlerin daha iyi görmesine veya gözleri korumaya yarayan, bir çerçeveye yerleştirilmiş çift camdan oluşan araç.

Kaşık: Sulu veya bazı ufak taneli yiyecekleri ağza götürmeye yarayan saplı sofra aracı.

Toplu iğne: Tepesinde küçük bir başı bulunan iğne.

Yatak: Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya.

Yatak takımı: Çarşaf, nevresim, yastık kılıfı vb.nden oluşan takım.

2.1.7.2. Arapça Âlet / Nesne Adları

Âlet: Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt.

Elbise: Giysi.

Enbûbe: İnce boru, borucuk.

Eşyâ: Yiyecek ve içecek dışında insan için gerekli olan her türlü şey, nesneler.

Halka: Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember.

Hokka: Metal, cam veya topraktan yapılmış küçük kap.

Kalem: Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.

2.1.7.3. Farsça Âlet / Nesne Adları

Câm: Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim.

Destere: Testere kelimesinin eski metinlerde geçen ve bugün halk ağzında kullanılan asıl şekli.

Hurdebîn: Gözle görünmeyen ufak şeyleri gösteren âlet, mikroskop.

Şişe: çerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap.

Tülbend: Pamuk ipliğinden dokunmuş, çok yumuşak, çok seyrek ve ince bez.

2.1.7.4. Fransızca Âlet / Nesne Adları

Etüv: Belirli bir sıcaklığı devamlı olarak muhâfaza etmek sûretiyle kurutma, su kaybettirme, mikrop üretme vb. işlerde kullanılan kapalı cihaz.

Kanül: Tıbbi amaçlarla bir vücut boşluğuna, kanala veya damara yerleştirilen küçük bir tüp

anlamına gelir.

Kapsül: Çeşitli şeylerde kullanılan mahfaza veya kapama parçası, küçük kapçık.

Maske: Korunmak maksadıyla yüze geçirilen yüzlük.

2.1.7.5. Yunanca Âlet / Nesne Adları

Halat: Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip.

2.1.7.6. İtalyanca Âlet / Nesne Adları

Şırınga: Ucuna içi delik bir iğne takılarak vücûda ilâç vermeye yarayan küçük pompa, enjektör.

2.1.7.7. Ermenice Âlet / Nesne Adları

Tel: Türlü metallerden yapılmış, kopmaya karşı bir direnç gösteren ince uzun nesne.

2.1.7.8. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Âlet / Nesne Adları

Süzgeç kâğıdı: [T.+Far.] Süzme kâğıdı.

2.1.8. Maden / Kıymetli Taş / Element Adları

2.1.8.1. Türkçe Maden / Kıymetli Taş / Element Adları

Demir: Atom numarası 26, atom ağırlığı 55,847, yoğunluğu 7,8 olan, 1510 °C'de eriyen, mavimtırak esmer renkte, özellikle çelik, döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılmaya en elverişli element.

İnci: İstiridye gibi bazı kavkılı deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi.

2.1.8.2. Arapça Maden / Kıymetli Taş / Element Adları

Elmas: Billûrlaşmış saf karbondan ibâret, çok sert, çok kıymetli parlak taş.

2.1.8.3. Fransızca Maden / Kıymetli Taş / Element Adları

Platin: Atom numarası 78, atom ağırlığı 195,23, yoğunluğu 21,4 olan, 1755 °C'de eriyen, kolay işlenen, çok dayanıklı, değerli bir element.

Potasyum: Atom numarası 19, atom ağırlığı 39,10, yoğunluğu 0,87 olan, 62,5 °C'de eriyen, 15 °C'de mum gibi yumuşak, soğukta sert ve kırılgan olan, potasyum hidroksit içinde bulunan bir element.

2.1.8.4. Farsça Maden / Kıymetli Taş / Element Adları

Cive: Bâzan serbest, fakat genellikle sülfür hâlinde bulunan, termometre ve hava pompalarında, dişçilikte ve ilâç sanâyiinde kullanılan, ağır, oda sıcaklığında sıvı halde, gümüş beyazı renkte, yoğunluğu 13,59, atom ağırlığı 200,61, atom numarası 80, sembolü Hg olan element [Akıcı gümüş de denir].

3. METİN

MUKADDİME

[03/01] Şu mevsimde şehrimizde kuş palazı ‘illet-i müdhişesi [03/02] haylice hüküm-fermâ olduğundan ba‘zı ma‘lûmât-ı müfîde-i fenniyyeyi [03/03] şâmil bir risâle yazarak enzâr-ı ebeveyne ‘arz etmeği düşündüm. [03/04] ‘Ulûm ve fünûn müntesibîn ve bi’l-hâssa etibbânın fazîlet ve kadr kıymetlerini [03/05] lâyık olduğu derecede takdîr eylemek şânından olan efkâr-ı münevvere [03/06] ashâbının böyle risâleleri okumağa rağbet edeceklerini ve îcâbına [03/07] göre cihet-i tatbîkıyyesine girişeceklerini nazar-ı îtibâra alarak [03/08] ‘illet-i mezkûrenin târîhine ve vech-i zuhûr ve seyri ile a‘râz [03/09] ve tedâvîsine dâ’ir olan mülâhazâtımın neşrini tasmîm eyledim. Hiç [03/10] şübhe yok ki hayât ve sıhhat-i hayâtın kadr ve kıymetini tebcîl eden [03/11] bilâd-ı mütemeddinenin her tarafında mevki‘-i tatbîk ve icrâya konulagelen [03/12] kavâid-i sıhhiyye ve tedâbîr-i tahaffuziyyeyi tefekkürâtına esâs ittihâz eden [03/13] bir tabîbin ‘umûmun sıhhatini halelden sıyânet yolunda vâki‘ olacak [03/14] mütâla‘ât medîd bir sa‘y ve meşakkatin ve müşkil bir tahsîl ve tetebbu‘un kuvve-i [03/15] müfekkireye ifâza eylediği hakâyık-ı müsbetenin mahsûlü, ve terakkiyât-ı [04/01] hâzıra-ı fenniyye ile taban tabana zıdd olup şer‘ ve hikmetin kâmilen [04/02] hilâfında bulunan bir takım münâsebetsiz ve teessüf-engîz ahvâlin kalbinde [04/03] hâsıl eylediği bir te’sîrin netîcesidir. Binâ’en-‘aleyh âvâze-i feryâd ve [04/04] ‘aczlerinden başka derd-i derûnlarını anlatacak bir lisâna mâlik olmayan [04/05] ve bekâ’-yı hayât ve idâme-i sıhhatleri ma‘sûmâne bir sûrette teveccühe nigâh [04/06] ettikleri ebeveynlerine mevdû‘ olan bîçâre yavrucuklar böyle eserlerden [04/07] hisse-mend menfa‘at olsalar gerektir. Cehâlet ve gaflet yüzünden şu‘le-i [04/08] hayâtları sönüp giden etfâl-i ma‘sûmenin hâtırât-ı elîmesini [04/09] düşündükçe kabaca söylenmekliğim ‘afv buyurulsun. Evden eve dolaşan [04/10] fesâd dellâli kocakarıların, hanımninelerin sâika-i cehâletle revâc [04/11] bulan kurşuncu kadınların[17] medh ve tavsiye ettikleri ‘ilâcların [04/12] devâ-yı tıbbiyyeye tercîhen birçok yerlerde hüsn-i kabûl görmekte [04/13] olması ve bu yüzden tedâvî-i etibbânın küll yevm bin türlü müşkilât [04/14] içinde ‘akîm bir hâlde bırakılması sezâvâr-ı te’essüf olduğundan böyle [04/15] câhil, bî-behre kadınların hey’et-i ictimâ‘iyyemiz ve ‘ale’l-husûs [04/16] gâfil vâlidelerimiz üzerindeki te’sîr ve nüfûzlarını bir dereceye kadar [04/17] ta‘dîl edebileceği ve bu ahvâle bir nihâyet verilmek üzere vâki‘ [04/18] olan feryâd-ı

[17] [04/20] Biz kurşuncu kadınların mesleğine müdâhale etmiyoruz. Boş yere [04/21] değil ya bir san‘at mukâbilinde nâmûskârâne para kazanıyorlar. Eğer şer [04/22] hilâfında bir şey ise zamân geçtikçe o kendi kendine gâib olur. [04/23] Şu kadar ki vazîfeleriyle iktifâ’ edip hekîmliğe kalkışmamalıdırlar.

etibbâya bir tercümân olabileceği ümîdinde bulunduğum [04/19] işbu risâle-i nâçîzin tahrîrini kendime vazîfe ‘add eyledim. [05/01] Bir çocuk nedir? Bütün pederler ve vâlideler ile hem hiss-ü zebân [05/02] olarak söyleyemeyiz mi ki çocuk ömr-i güzeştenin bir yâdigâr-ı kıymetdârı, [05/03] âlâm ve ekdâr-ı hâlin bir vücûd-ı tesliyeti, âmâl ve servet-i müstakbelenin [05/04] bir sûret-i müteşahhısası ve sermâye-i mücessemidir. Hâl böyle iken [05/05] bir peder ve vâlide için ciğer-pârelerine ‘â’id olan vezâ’if-i fenniyyenin [05/06] îfâsında zerre kadar tekâsül göstermek bir taraftan bunca fezâ’ili [05/07] câmi‘ olan bir vücûd-ı mukaddesi gâ’ib ettireceği gibi diğer [05/08] taraftan da kendi sa‘âdetlerini pâyimâl edip hayâtlarına onulmaz [05/09] yaralar açacağında şübhe yoktur.

[05/10] Güneşin gaybûbetinde sitârelerin semâvâta ışık vermesi gibi [05/11] pederlerinin yokluğunda ziyâ-yı hayâtlarıyla ‘â’ilelerini tenvîr edecek [05/12] olan bu elmas parçalarının şunun bunun elinde mahv olup [05/13] gitmesine kanâ‘at hâsıl eden, rızâ gösteren analar ana mıdırlar?

[05/14] Hele bunların gelecek zamânda mülkümüze bahş edecekleri feyzler [05/15] düşünülecek olursa bir çocuğun hayâtı hey’et-i ictimâ‘iyyemiz [05/16] arasındaki mevcûdiyeti ne kadar kıymetli olduğu meydâna çıkar ki [05/17] o nokta-i nazardan bu kıymeti idrâk edemeyen babalar o rızâya iştirâk [05/18] edip de fısk-ü fücûrun nâşir ve menba‘ı olan o ‘acûzelerin esâssız [05/19] sözleriyle vaktlerini zâyi‘ ve rahm ve şefkat-ı übüvvetkârânelerini beyhûde [05/20] yere sarf eden vâlideyndir. Vâ esefâ ki böyle babaların ‘indinde [05/21] her san‘at olduğu gibi tabâbet dahi hiç hükmündedir.

[05/22] Tabâbet nev‘-i beşerin hastalıklarını tedâvîye ve hayâtlarının [06/01] idâmesine hâdîm olup Âdem ‘aleyhi’s-selâm hazretleri dahi beşerden [06/02] ma‘dûd olduğu hâlde tabâbetin müşârun-ileyh ile berâber ilhâm [06/03] olunduğuna şekk ve şübhe kalmıyor. Demek ki kıdemli bir meslek bununla [06/04] berâber (el’ilm-i ‘ulemân ..) hükmünce her ‘ulûmdan akdem-i vâhim olan [06/05] ‘ulûm-ı beden ya‘nî tabâbet olduğu âşikârdır. Bu bedâhet muvâzene-i [06/06] bedeniyyenin cüz’îce bozulmasıyla insân her bir icrâ’âtından me’yûsen [06/07] devr olduğunda meydân-ı vuzûha çıkar. Bundan mâ‘adâ tabâbet [06/08] cem‘iyet-i beşeriyyeye dolayısıyla daha birçok hidemât icrâ eder. [06/09] Ezcümle huzûr ve sıhhat-i beden esâs-ı temeddün ve teselsüldür. Mükevvenâta [06/10] enkâz-ı ahkâm eyleyen kânûn terakkî ve tekâmülün te’sîrine şimdiye kadar [06/11] en ziyâde ma‘rûz olmuş bir meslek varsa o da meslek-i celîl [06/12] tabâbetdir ki bugün şu‘abât-ı ihtisâsiyyeye ayrılmış, mütehassıslar

[06/13] meydâna getirmiştir. Bir mesleğin mikyâsı mütehassısları olduğu [06/14] gibi kıymeti de füru‘-ı ihtisâsiyyesinin ‘adediyle mütenâsibdir. İşte [06/15] kademiyle berâber en ziyâde terakkî eylemiş bir mesleğe intisâb eden bir [06/16] tabîb elbette câhil mütetabbiblerden ziyâde şâyân-ı i‘timâd olmalıdır.

[06/17] Çocuk gibi mücessem bir ümîd-i istikbâli elden kaçırmamak için [06/17] –hâl-i sıhhatte mu‘allimin nezâreti tahtında –hüsn-i terbiyesi, [06/18] terakkiyât-ı müstakbele ile mütenâsib olarak ta‘lîm ve tedrîsi vâlideyne [06/19] nasıl bir borç ise hâdisât-ı maraziyyede dahi- nezâret-i tıbbiyye [06/20] ve fenniyye altında bir emniyet nâme takayyüdât ve müdâvât-ı lâzımenin [06/21] icrâsına îkâd eylemek de -onlara öylece bir zimmettir.

[07/01] Medâr-ı sürûr ve huzûru olan semere-i hayâtının, sîmâ-yı [07/02] ma‘sûmu bir levn-i hüzn-engîz alarak hastalıkla pençeleştiğini [07/03] görüp de ciğerleri parçalanmayan ve bu hâle bir çâre aramayan [07/04] hiçbir vâlide tasavvur olunamaz. Lâkin bu çâreyi nâ-ehillerin fikirlerinden [07/05] bekleyen ve mukteziyât-ı fenniyyeye karşı vazîfesini unutup da müdâvât-ı [07/06] hekimâneye ehemmiyet vermeyen ve çocuğunu tabî‘ata terk etmeyi tevekkül ‘ad [07/07] eyleyen vâlideler ise pek çoktur. Ma‘mâfîh bu yüzden vukû‘a [07/08] gelen vefeyâttan dolayı kânûn-ı insâniyet nazarında o vâlideynde [07/09] vicdânen mes’ûl ve mahkûm olmayacaklar mı? Çünkü fennen bize [07/10] mu‘âvenetiyle nasıl bir mükâfât-ı mâddiyye ve ma‘neviyyeye nâ’il olacak iseler [07/11] bundan kusûr gösterdikleri hâlde ‘aynıyla mücâzâta çarpıla- [07/12] caklarından emîn olsunlar. Her şey’de mükâfât ve mücâzât [07/13] tev’emdir.

[07/14] Bu bâbda kusûrun en büyüğü vaktiyle tabîbe mürâca‘at edilmemektir. [07/15] Kuş palazında böyle nâgehân-zuhûr belâlarda erbâbına mürâca‘atta ne kadar [07/16] betâ’et gösterilirse helâk-ı ma‘sûmede ünsiyet de tesrî‘ edilmiş [07/17] olur. Zâten bütün insânlar şu’ûn-ı hayâtiyyenin bir mikyâs-ı hakîkîsine [07/18] dâ’imâ mâlik bulunmak isterlerse böyle olur korkularını gözlerinin [07/19] önünden ayırmamalıdırlar.

[07/20] Kuş palazı gibi daha birçok âfât-ı beşeriyye vardır ki [07/21] vaktiyle çâre ister. Sâ’ir birçok çocuk hastalıklarında [07/22] ma‘lûmât-nâme almak için refîk-i muhterem tabîb-i şehîr Besim ‘Ömer Paşa [08/01] hazretlerinin *Tabîb-i Etfâl* nâmındaki eser-i ‘alîlerine mürâca‘at buyurulmasını [08/02] menâfi‘-i ‘umûmiyye nâmına tavsiye eylerim. Garîbdir ki

hastalığın [08/03] bidâyetinde hiç ehemmiyet verilmez tam iş alevlenir o vakt bir telaştır [08/04] kopar o tefrît ne bu ifrât ne! O gevşeklik ne idi bu şiddet nedir?

[08/05] Mukaddimeyi ikmâl için ‘umûmun selâmeti nâmına şunu da ‘arz [08/06] etmekten kendimi alamıyorum. Cümlenin müsellemidir ki bugün [08/07] mülkümüzde, mekâtib-i tıbbiyye-i şâhâneden şu‘abât-ı fenniyyenin her birinde hâ’iz [08/08] mertebe-i temeyyüz olan nice etibbâ-yı ‘Osmâniyye yetişmiştir. Bununla berâber yine [08/09] etibbâ-yı ecnebiyyeye mürâca‘at edilmekte olduğunu te’essüfle görüyoruz. [08/10] Vâkı‘a hayât mukaddestir. Lâkin hayât-ı ‘umûmiyye daha mukaddes ve mühimdir. [08/11] Bunun içindir ki bir memleketin san‘atkârânı yekdiğerini takdîr ve tergîb [08/12] ederse ashâb-ı san‘atta sa‘y ve gayreti günbegün tezyîd eyler. [08/13] Sanâyi‘de o mesâ‘î nisbetinde zirve-i kemâle vararak hayât-ı ‘umûmiyye [08/14] ihtiyâcâtı için o mülk ahâlîsi dahi hârice mürâca‘attan [08/15] müstağnî bir hâle îsâl edilmiş olacağı bedîhîdir.

Difteri
Kuş Pazazı

[09/01] Difterinin ya‘nî kuş palazının târîhine bir nazar-ı tedkîk ‘atf [09/02] edilecek olursa ilk ‘asırlardan beri mevcûd olan bu mühlik [09/03] ‘alenen zamân zamân, iklim iklim isimler alarak dolaştığı [09/04] müstebân olur. Fi’l-hakîka kuş palazı insânın muhtelif ‘uzvlarında [09/05] mütenevvi‘ eşkâl ve ‘alâ’im-i maraziyye izhâr eylediğinden etibbâ-yı mütekaddimîn [09/06] bu eşkâl ve ‘alâ’imin her birini ayrı ayrı birer ‘illet gibi tasavvur ederek [09/07] başka başka isimlerle yâd etmeğe mecbûr olmuşlardı. Karha-i Mısıriyye [09/08] ve karha-i vebâ’iyye en eski isimlerindendir. On altıncı ‘asrın nihâyetlerine [09/09] doğru idi ki İspanya’da kolera gibi müstevlî ve hânümân-sûz bir hâl [09/10] kesb ederek hep gırtlaktaki a‘râzıyla nümâyân oldu. Garrotillo [09/11] boğucu hastalık nâmı verildi.

[09/12] On yedinci ‘asrın bidâyetinde İtalya’da yine böyle bir şekil istilâ- [09/13] kârâne ile izhâr-ı vücûd eyledi. *Marbus strangu latarius* [09/14] hunnâk-ı muhannika ‘unvânını kazandı. Çünkü hastalık nefes borusunda [10/01] takarrür ederek çocukları boğup boğup bir tarafa atmakta [10/02] idi.

[10/03] İngiltereli Hum nâmında bir tabîb, bunun yerine [10/04] –croup- ya‘nî iltihâb-ı hançere-i difteriyyâ-’î- ismini vaz‘ [10/05] eyledi. Bu ismin ihdâsıyla berâber muhtelif ‘uzvlardaki şu hâllerin [10/06] menşe’i ‘aynı bir hastalık olduğunu idrâke muktedir değillerdi. [10/07] Bir zamân sonra a‘râz-ı mütenevvi‘a-i mezkûrenin ‘aynı bir ‘illetten [10/08] tevellüd

eylediği Samuel nâm zât gösterdi. Hitâmına erdiğimiz [10/09] işbu ‘asr-ı güzîn-i milâdînin bidâyetinde meşhûr –Britunennu- [10/10] müşterek’ül-menba‘ olan şu ahvâl-i maraziyyenin hey’et-i ‘umûmiyyesine- [10/11] boğazda beyâz gışâların mevcûdiyetine ‘atfen –Diphthérite- [10/12] ismini verdi.

[10/13] Onun tilmîz-i vâsi‘ü’l-irfânı, etibbânın hâce-i celîlü’l-kaderi [10/14] (ter ve su) dahi hastalığın büsbütün iltihâbî olmadığını nazar-ı [10/15] i‘tibâra alarak o ismi daha ihtisârla –Diphthérie- [10/16] deniyordu ki el-yevm bir ıstılâh-ı mahsûs-ı fennî olmak üzere lisân-ı [10/17] etibbâda tedâvül etmektedir.

[10/18] Kuş palazının devr-i vahîminde hastayı boğulmak tehlikesinden [10/19] kurtarmak için nefes borusunu açmak ve bu sûretle havanın [10/20] akciğerlere duhûlüne girizgâh hâsıl etmek usûlünü ya‘nî – [10/21] haza‘-i şiryân-ı şezn –trachéotomie- ‘ameliyyâtını ihdâs [10/22] eden de yine bu üstâd-ı ‘alî nihâddır.

[11/01] Yakın zamânlarda *Kleb* difteriye hâs bir mikrobun [11/02] vücûdunu meydâna koydu. *Löffler* ise taharriyât-ı ‘amîka icrâsıyla [11/03] bir mikrobu tefrîk ve tecrîde muvaffak oldu. Artık kuş palazı [11/04] mikrobuna *Basil Kleb Löffler* denmeğe başlandı. Bu hastalık [11/05] kuşlarda ‘ale’l-husûs güvercinlerde kesîrü’l-vukû‘ olduğundan [11/06] bizde kuş palazı ta‘bîri bundan me’hûz olsa gerektir.

[11/07] Kuş palazı, en ziyâde boğazı, gırtlağı, burnu, [11/08] ağzı intihâb ve istilâ eylediğinden çok kitâblarda boğaz [11/09] hastalıkları meyânında ta‘dâd olunur. Ma‘mâfîh bu ‘illet boğaza [11/10] münhasır olmayıp vücûdun her noktasında âsâr göstermektedir. [11/11] Boğazda görülen beyâz zârlar cildde de tekevvün edebilir. [11/12] Bacaktaki bir yara bu zârlarla aşılansa hemen orası gışâlarla mestûr [11/13] olur. Kuş palazına mübtelâ olan bir şahsa yakı açılsa onun [11/14] birine difteri zararı peydâ olur. Cildine sülük yapıştırılsa [11/15] ısırdığı yerlerde ‘aynı teşkilât-ı maraziyye husûle gelir. Bunlardan [11/16] ve ileride söyleyeceğim vecihle vücûdu tamâmıyla zehirlemesinden [11/17] dolayı bu ‘illeti kızıl, kızamık gibi emrâz-ı intâniyye-i hâdde-i ‘umûmiyye [11/18] meyânına idhâl eylemek bana daha muvâfık geliyor.

[11/19] Kuş palazı ikiden dokuz yaşına kadar olan çocuklarda [11/20] daha çok görülmektedir. Zâten cem‘iyet-i beşeriyyenin ‘atâlet [11/21] ve meskenet ile muttasıf olan ‘illetleri, ihtiyârlara musallat olduğu [12/01] gibi en mühim ve sûzişli hastalıkları da o cem‘iyetin en ma‘sûm erkânına [12/02] en nâzik efrâdına ‘ârız olmağı mu‘tâd edinmiştir. [12/03] Verem de böyle değil mi? Ne için böyle mikroplarla müsellah olan [12/04] ‘illetler,

yaşlı adamlara gâlib gelemiyorlar. Çünkü sinn terakkî [12/05] eyledikçe şebâbet düşmanı olan mikroplardan vücûd bir nev‘i mu‘âfiyet [12/06] kesb ediyor. Daha doğrusu sinni ilerledikçe insânın ma‘neviyâtı [12/07] nasıl bir te’ennî ile tekâmüle varıyorsa mâddiyâtı dahi öyle bir metânetle bir bünye-i [12/08] mukâvimeye vâsıl olarak mikroplara karşı mukâvemet edecek [12/09] bir kuvvete, zamân ile bir i‘tilâfa mâlik bulunur.

[12/10] Sinn-i hereme vâsıl olanlar gençliklerinde birçok hayvânât [12/11]-ı sağîre-i maraziyye – mantarlar, küfler – tarafından yoklanmış, [12/12] lâkin mağlûb olmadıkları için tarîk-i sinnde ilerleyip [12/13] gidebilmiştir.

[12/14] Kuş palazı mikropları yalnız büyük sinnlere karşı [12/15] bir dereceye kadar mukâvemetsizdir. Yoksa ‘aynı yaşta bulunan etfâlin [12/16] kuvvetlisini de kuvvetsizini de tefrîk etmez. Yine böyledir ki difteri [12/17] basilleri mücâdele-i hayâtiyyede *lutte pour l’existence* [12/18] dahi gâlib geliyorlar. Mücâdele-i hayâtiyye yeni bir nazariyedir. Vâkı‘a birkaç [12/19] satırla bir parçacık sadrın hâricine çıkacak isek de her sözümüz [12/20] sıhhat-i ‘umûmiyyeye müte‘allik olduğu için biraz fazla söylenmekte [12/21] bir be’s görmüyorum. Terakkiyât-ı ahîre-i fenniyye ıstılâhınca huveynât-ı [12/22] maraziyye ile kanın muhârib-i erkânı küreyvât-ı beyzâ ya‘nî *leucocytes* [13/01] arasındaki mübârezeye mücâdele-i hayâtiyye[18]denir. İşte kansız [13/02] ve za‘îf olan vücûd –tabâbette kansızlıktan maksad kanda [13/03] işbu küreyvânın azlığıdır. –fakrüddem- Sâ’ife-i sefâhet ve sefâletle [13/04] – hele içki- zebûn düşen bünyeler dâ’imâ bu ‘avâmil-i [13/05] maraziyyeye mağlûb olarak genç yaşlarda ʻilel-i mühlikenin pençe-i [13/06] kahrında memâta mahkûm olageldikleri her zamâne görülmektedir.

---

[18] [13/12] Mikroplar idâre-i bedeniyyeye dâhil olup cism-i beşerin kaloriferleri [13/13] makâmında bulunan damarların etrâfında toplanır. Bunu his eden mücâhidîn-i [13/14] dem –küreyvât-ı beyzâ- hemen dışarıya çıkarlar. Orası iklîm-i vücûd [13/15] için bir meydân-ı mübâreze hâlini alır.
[13/16] Artık hangi taraf galebe eder ise o tarafın hükm ve nüfûzu cârî [13/17] olur. Eğer mikroplar galebe eder ise kana girip vücûdu tahrîb ederler. [13/18] Bi’l-‘akis küreyvât gâlib gelir ise mikropları mahmûl olduğu hâlde seyl-i [13/19] demevîye dâhil olarak –vahal-i tıhâlide- hepsi birden mahv olurlar. [13/20] Vücûdun bir emniyet supabı demek olan tıhâl (dalak) küreyvât-ı [13/21] mezkûrenin mehd ve mezârıdır.
[13/22] Dem, aktâr-ı bedenden enkâz-ı ‘uzviyyeti topladığı zamân tıhâlden [13/23] bunları alıp böbrek vesâ’ir mahreclere îsâl eder. Demek ki küreyvânın [13/24] takviyesi ve onun mü’essirât-ı mütenevvi‘a huzûrunda harabiyyetten muhâfazası vücûd [14/12] için bir müdâfa‘a-i mühimme teşkîl ediyor. Meşrûbât-ı kü’ûliyye ve mükeyyefât-ı muhtelife [14/13] küreyvâtı za‘îf düşürür. Bana öyle geliyor ki mikropları itlâf eden bir [14/14] serumun yerine bu küreyvâta büyük bir kuvve-i müdafa‘a bahş edecek olan bir [14/15] devâ-yı maslînin icâdı daha muvaffakiyyet- pezîr olacaktır. [14/16] Meselâ verem için keşf olunan devâ gerçi basilleri tahrîb [14/17] ediyorsa da vücûdu da irât-ı mazarrat eyliyor. Binâ’en‘aleyh evvelki fikri [14/18] ta‘kîb ile bütün mikroplara karşı lökositleri bir silâh-ı müdâfa‘a hâline [14/19] getirmek nazariyesini ta‘kîb eylesek! Bilmem erbâb-ı fennin bu bâbdaki re’y [14/20] ve ictihâdları nedir? İhtirâ‘ât ve keşfiyyâtın hepsi garbdan sâdır oluyor. [14/21] Niçin biz bir şey keşf ve ihtirâ‘edemiyoruz? Garbın ilk hocalarının [14/22] menba‘-ı füyûzât olan şarktan tevellüd eylediğini kim inkâr edebilir. Sath-ı [14/23] zemîn müktesebât-ı fikriyyenin âsârı için bir müsâbakat meydânıdır. Garbda derece-i [14/24] ‘ulyâya varan ‘ulûm, fünûn, sanâyi‘ ve’l-hâsıl bi’l-cümle ma‘ârif hep bu rekâbet [14/25] bu mesâ‘î sâyesinde ‘arz-ı vücûd eyliyor.

[13/07] Yukarıda emrâzı, haksız bir sûrette taksîm ve en ciğer- [13/08] sûzlerini gençlere tahsîs eylediğinden dolayı fıtrata karşı [13/09] me'yûs bulunarak bunu yine i'tirâf ederiz. Lâkin o ye'sin [13/10] menşe'ini, vücûdlarını za'îf düşüren esbâbda, şehevât-ı nefsâniyyeye [13/11] kapılmış fikirlerimizde aramalıyız. Ma'a-mâfîh o kesikliğin diğer [14/01] sebeblerini de dehâ'-yı şübbânı söndüren, erbâb-ı fenn-ü kemâli kahr-u ekdâra [14/02] dûçâr eden ahvâlde, mü'essirât-ı muhtelifede, infia'âlât-ı şahsiyyede [14/03] taharrî etmeliyiz.

[14/04] Bu taşgın hâllere, bu azgın nefslerin icrâ'ât-ı zâtiyyelerine [14/05] bir çâre bulunursa vücûdumuz kesb-i kuvvet eder. Her şey'e mukâvemet [14/06] edecek sûrette ıslâh edilmiş bir bünyede mikropların tasallut [14/07] ve tehâcümünden hiçbir zamân korkmaz. O zamân tabî'atın vereceği [14/08] elemler kalır ki onlar da pek cüz'îdir.

[14/09] Kuş palazı lenfâvî ve nahîf olan çocuklara daha [14/10] ziyâde savlet eder. Çok 'işret eden ve bir frengi 'illeti ile memâta [14/11] kadar ma'lûl olan babalardan, analardan tevellüd eden çocuklar dâ'imâ [15/01] za'îf ve nahîf –hattâ 'ömürsüz- olurlar. Binâ'en'aleyh nehâfet [15/02] ekser ahvâlde mîrâs oyunudur. Nasıl ki fidânların solup [15/03] çürümesi bozuk tohumlardan tevellüd eylemesinden, ve fenâ aşılanmış [15/04] bulunmasından münba'istir.

[15/05] Kuş palazı, müstevlî bir hâlde bulunduğu zamân 'ale'l-mu'tâd [15/06] sefâlet ve izdihâm içinde bulunan mahallelerden, 'â'ilelerden başlarsa da [15/07] ondan sonra fakîr ve zengin 'umûm arasında bir siyâk üzere [15/08] hüküm-fermâ olur gider. Kızıl, kızamık hastalıklarının esnâ-yı [15/09] seyrinde kuş palazının kesret-i iştirâkına elbette dikkat buyurulmuştur. [15/10] Lâkin o vakt ikinci derecede bir hastalık hükmünde kalır ki [15/11] te'sîr ve şiddeti de derecesiyle mütenâsibdir. Şu ihtilâtın kesret-i[19]16/01] vukû'u nazar-ı dikkate alınırsa kızıl, kızamık, suçiçeği gibi [16/02] hastalıklarda boğazın ehemmiyetle mu'âyene ve tedâvîsi lüzûmu ta'yîn eder.

[19][15/12] Bugün kürre-i 'arza münteşir milel ve akvâmın etvâr ve ef'âline bakılırsa [15/13] cümlesi levha-i hekim-nümâ-yı tabî'atı karşısına alarak istiknâh-ı hakâyık etmek [15/14] istiyor. [15/15] Biz ne için doğrudan doğruya bir eser-i terakkî gösteremiyoruz da [15/16] onları taklîd ediyoruz. Biz de zekâ mı yok? Meselâ biz fizyoloji müntesibleri [15/17] tecrübehânemizde elektirik ile kurbağaları raks ettiriyoruz. Mihânikiyet [15/18] harekâtı öğrenmeğe çalışıyoruz. Güvercinlerin, tavşanların kafasını açıp [15/19] dimâğda taharriyât-ı fenniyye icrâsıyla gavâmız-ı 'ilmiyyeyi izhâra cehd ediyoruz. [15/20] Kelbleri öldürüyoruz. Kalbin ve ciğerin harekât-ı mevzûnesindeki mesâ'il-i [15/21] hikemiyyeyi halle ikdâm eyliyoruz. [15/22] İnsâniyetin hayât ve refâhına hidmet edecek bi'l-cümle teşebbüsâtın dehşet [15/23] ve vehâmetine değil onun muhtevî olduğu maksadın 'ulviyet ve necâbetine nazar olunur. [15/24] Ebnâ-yı cinsinin hayâtı için nice ashâb-ı 'ilm olacak) ve fenn fedâ olmuştur.

[16/03] Çok adamlar zannediyorlar ki kuş palazına bir kere tutulan [16/04] bir daha tutulmaz. Bu boş bir fikirdir. ‘Aynı vücûdda tekrar [16/05] edebilir.

[16/06] Difteri sırasına göre her yerde her iklîmde bulunmakta ve [16/07] te’sîrât-ı muhribesini icrâ etmektedir. Şu kadar ki en ziyâde [16/08] karargâhı Avrupa’nın cihet-i şimâliyyesi olup mu‘tedil ve hâr olan [16/09] ekâlimde bi’n-nisbe daha az meşhûddur.

[16/10] Evvelleri kolera gibi müstevlî olarak gezer… Bir şehre [16/11] uğrayıp çok durmaz geçerdi. Fakat bu son zamânlarda[20] [17/01] koleranın Ganj nehri sevâhilinde, hummâ-yı asferin Misisipi [17/02] cihetlerinde, vebânın Hindistân’da beledî ya‘nî dâ’imî bir hâlde bulunması [17/03] gibi –büyük şehirlerin hiçbirinden eksik olmamağa başladı. [17/04] Yerli bir hastalık oldu. Lâkin sıtma gibi –hattâ kolerada bile [17/05] yerli hastalıklarında mürurızamânla ‘illet ile insânlar beyninde [17/06] tedrîcî bir imtizâc, cüz’î küllî bir i’tilâfın husûlü, istînâs-ı [17/07] emrâz kâ‘idesinden iken kuş palazında o ünsiyet, o i‘tidâl[21] [18/01] bir türlü hâsıl olamadı. Yine müdhiş! Yine mühlik! Serum [18/02] îcâd edildi, devâsı bulundu. Hâlbuki yüz verilmiş çocuklar [18/03] gibi daha şımardı. Nev‘-i beşerin ba‘zı hastalıkları vardır ki [18/04] ahlâkları gibi onlar ile imtizâc, tahammül ve iktidârın fersah fersah [18/05] hâricindedir. Difteri büyük bir şehirden, büyük bir kıt‘adan [18/06] diğerine hicretle iz bırakmazken şimdi ‘aynı şehrin sokakları [18/07] içinde dolaşır. Hemen her semtte iz gösteriyor. Bana öyle [18/08] geliyor ki zamân gelecek bu hâl kolera, vebânın da başına gelecek. [18/09] Onlar da her şehirde kuş palazı, tifo gibi birleşecekler. [18/10] Cem‘iyet-i beşeriyyenin efrâd-ı mütebâ‘idesi, her yerde oturmak [18/11] istiklâliyetini muhâfaza ettikçe

[20] [16/12] Eşref-i mahlûkât olan insân insâniyet uğrunda kendini kurbân [16/13] edecek olur ise yine o yolda hayvânâtın helâkine te’essüf etmek bilmem ki kaçıncı [16/14] derecede kalır. Ba‘zıları tecrübe için fedâ edilen hayvânlara acırlar. Vâkı‘a [16/15] bir mücerreb dahi kurbân eylediği hayvânlara beyân-ı te’sîr eder ise de bu yüzden [16/16] insâniyet nâmında hâsıl edeceği istifâdeyi düşündükçe kendisini mütesellî [16/17] eyler. Şikâr mübtelâlarının telezzüz veya temettu‘ maksadıyla bir hayli hayvânları itlâf [16/18] eyledikleri mülâhaza edilirse sıhhat-i ‘umûmiyye için senede birkaç hayvânı [16/19] teşrîh eylemek çok görülemez.
[16/20] Ya keşfiyât-ı tabî‘iyyenin en ciddî menba‘ı ve ‘ulûmun en sahîh miftâhı [16/21] olan müşâhedât ve tecâribimizle bir şey keşf edemiyoruz yâhûd tabî‘atın [16/22] e‘âzım-ı hükkâmı ıtlâkına sezâvâr olan havâssımıza ma‘rûz… İşbu hâdisâtı [16/23] istidlâl kıyâs istintâc eylemek sûretiyle muhâkeme-i [16/24] ‘akliyye ve muvâzene-i zihniyyeden [16/25] geçirmek için hayât-ı maddiyyeye esâretten ‘ibâret dağdağalardan [16/26] aman yok.

[21] [17/08] Gelelim maksadımıza: Bugün serum şırıngasına hâlâ muvâfakat etmeyen [17/09] ‘â’ileler mevcûddur. Birkaç yer bilirim ki ortasından bölünmüş bir güvercinin [17/10] çocuğun boğazına tatbîkini daha müreccah buldukları için evlâdlarının [17/11] mahvına sebeb olmuşlardır. Kulûb-ı ümmehât-ı sâ’ikâ-i cehl ile izhâr-ı merhamet [17/12] ederken cinâyet işlemiş bulunur. Bu gibi fecâyi‘ karşısında kalben dâğ-dâr [17/13] bulunduğumuz nice nice vekâyi‘-i elîmenin verdiği bir hiss ve fikirle diyemez miyiz ki [17/14] bugün en ziyâde muhtâc olduğumuz bir şey varsa o da ‘ilmdir.[17/15] Temiz yürekli sâfdil bir adam diyor ki çiftlik gibi bir yerim var. [17/16] Mahsûlunü alamıyorum. Hayvânâtı günbegün zayıflıyor. Benim ise sıtmadan [17/17] hâlim harâb! ‘İlm-i zirâ‘ate vukûfu yok ki o za‘îf toprağı diriltsin. [17/18] Usûl-i himâye-i mevâşîye dâ’ir bir şey bilmiyor ki hayvânlarını dumûr-ı [17/19] müterakkîden kurtarsın. Zavallı adam bataklıktan bî-haber tasa‘udât-ı merzagîyeden [17/20] anlamıyor. Hıfzu’s-sıhhate ri‘âyeti yok. “İlm” yaşamak hakk-ı tabî‘îsini [17/21] te’mîn ile berâber mes‘ûd olmak hakk-ı medenîsini de bahş eder. [17/22] Vatanımızda en celîl en ‘âlî lutf ve ‘inâyeti görülür de mektep [17/23] açmak ‘ilm ve fennî kulûbelere sokmak sûretiyle âtî için bir nesl-i münevver [17/24] yetiştirmek olan halîfe-i akdes ve pâdişâh_ı erhamimizin sâye-i feyz ve terakkîsinde [17/25] işbu ahvâl-i mü’essife günbegün azalmaktadır.

onlarla berâber müntakil mikroplar da [18/12] her yeri kendilerine mesken ittihâz eylemek salâhiyetini muhâfaza eyleyecekleri şübhesizdir. Vaktiyle mıntıka-i İslâmiyye'de dâü'l-efrenc [18/13] –frengi 'illeti- var mı idi? İsminden de anlaşılmıyor mu? [18/14] Bunu Avrupalılar, pâk 'Osmânlılara eser-i medeniyet olmak üzere nakl ve [18/15] hediye ettiler. Bugün ahâlîmizi üçte bir nisbetinde istilâ [18/16] eylemiştir ki en ziyâde kâbil-i tedâvî olanı bu olursa diğer 'ilel-i [18/17] müstevlîye, âfât-ı menkûlenin derece-i vehâmeti düşünülsün.

[18/18] Kuş palazı her mevsimden ziyâde soğuk ve rutûbetli mevsimlerden [18/19] daha çok hoşlanır. Basilleri bu zamânlarda daha ziyâde neşv-ü nemâya [18/20] meyyâldir. İnsânların kötüsü, fenâlık yapmak için hemcinsinin [18/21] za'îf zamânlarını kullandığı gibi muzırr hayvânlar da, vücûdları [19/01] za'îf düşüren böyle mevsimleri intihâb eylemektedir. Basillerin [19/02] en ziyâde tahribât icrâ eyledikleri zamân, sonbahar mevsimi [19/03] ve kışın bidâyet ve intihâsıdır. Ma'a-mâfîh bütün sene bir şiddet üzere [19/04] hüküm-fermâ olduğu görülmektedir. Nitekim bu sene! Kuş palazı [19/05] sârîdir. Hem de bi'l-vâsıta, bilâ-vâsıta iki sûretle de sirâyet [19/06] eder.

[19/07] Doğrudan doğruya bu maraz yüzünden vefât eden etibbânın [19/08] bile 'adedi cem' edilecek olsa bir büyük yekûn tutar. [19/09] *Herpen* nâm tabîb bir çocuğu tedâvî ederken çocuk [19/10] öksürmüş, boğazından sıçrayan bir halat parçası nasıl da tabîbin [19/11] ağzına kaçmış, ertesi günü 'aynı 'illete mesâb olarak vefât [19/12] eylemiştir. *Valkes*'in vefâtına yine böyle bir vak'a sebeb olmuştur. [19/13] *Veber* haza'-i şiryân-ı şezn 'ameliyyâtını yaptığı bir sırada kan [19/14] kazâ'en çocuğun nefes borusuna kaçarak ihnâk eyleyeceğini hiss [19/15] eder etmez cerh-i 'ameliyyeyi emmemiş. Bîçâre adam iki gün sonra [19/16] kuş palazına mübtelâ olarak kırk sekiz sâ'at içinde vefât [19/17] eylemiştir. İnsâniyete karşı der-'uhde eylediği vazîfesini îfâ için [19/18] her türlü fedâkârlıkları ihtiyâr eden ve bir hayâtı ifnâ etmemek [19/19] için kendisini kurbân etmekten çekinmeyen şu 'âlî, necîb tabîbin [19/20] nâmı hürmetle târîhlere kayd edilmiştir. Bir zamân bir çocuğu tedâvî [19/21] ediyordum. Boğazından fırlayan bir zâr parçası gözüme kaçtı. [19/22] Derhâl, muzâdd-ı ta'affün edviye ile gözümü yıkamak sûretiyle [20/01] ihtiyâttan dahi geri kalmadığım hâlde hafîfçe olsun 'illet [20/02] hükmünü icrâ eyledi. Yalnız gözlerim ümîdsiz bir hâle gelmiş idi. [20/03] Geceli gündüzlü bir an dikkat ve ihtimâmdan hâli kalmayan muhterem [20/04] arkadaşlarımın sâyesinde ifâkat buldum. Sirâyetini pek iyi bildiğim [20/05] hâlde şu tecrübe hiç şekk ve şübhe bırakmadı. Hâlâ gözlerimin [20/06] za'fı ondan bir nişâne, bir yâdigârdır.

[20/07]Artık tasavvur buyurulsun ki ahâlî arasında böyle bilâ-vâsıta [20/08] doğrudan doğruya sirâyet yüzünden ne kadar adamlar, [20/09] ‘ale’l-husûs çocuklar telef olup gitmektedir. Çocuğu [20/10] muttasıl öpüp sevmek, bu sûretle kendisini aşılamak ve diğer [20/11] evlâdlarına da ‘aynı mu‘âmeleyi bi’l-icrâ vâsıta-i sirâyet olmak [20/12] rahm-u şefkat midir? Rahm-u şefkat bizde çocuğu sevmek ve onu cicili bicili görmekten ‘ibâret bî-esâs bî-ma‘nâ [20/13] bir haslet olduğunu büyükler tâ beşikten bize öğretiyorlar. Çocuk [20/14] bir gonca gibidir kokladıkça solar. Onu gözle sevmeli, muzırr [20/15] dikenlerden kurtarmalı, yabanî otlardan korumalıdır. Muhabbet-i [20/16] mâderânenin galeyânına karşı ‘â’ilenin idâre-i sıhhiyye ve çocukların idâme-i [20/17] sıhhatleri için lâzım gelen metâneti de elden bırakmamalıdır. Asıl rahm [20/18]-u şefkat besleyen ebeveyn bir nezâret-i kâmile ile bir tarîk-i metîn üzerinde [20/19] yürüyüp de müntehâsında kuvvetli namuslu bir evlâda sâhib olan [20/20] vâlideyndir ki yorgun bir zamânında emeğinin mükâfâtını görür ve semere-i [20/21] ihtimâmını iktitâf eder.

[21/01] Sirâyet-i bi’l-vâsıtaya gelince: Bu ‘illetin bulunduğu mahalldeki eşyâ [21/02] fennen mülevves ‘add olunur. İşte o eşyânın bilâ-tathîr âhir bir mahalle nakli [21/03] marazın ta‘ammümüne hizmet eder. Çocuğun odasında iş görenlerin [21/04] ziyâret için gelip de temâsta bulunanların elbisesi bu kabîlden olup [21/05] onlar da muzâdd-ı ta‘affün edviye ile temizlemeden çıkacak olurlarsa [21/06] neşr-i maraza, bu sûretle birçok ma‘sûmların ifnâ-yı vücûdlarına [21/07] vesîle-i müstakille olacaklarını bilmelidirler. Hamiyeti olan bir tabîb [21/08] tathîr olunmadan, isti‘mâl eylediği âletlerini temizlemeden bir hastanın [21/09] evinden diğerine gitmez. Çünkü şırınga edilen âlet kuş palazlı [21/10] bir çocuğa batırılıp çıkarıldıktan sonra tathîr edilmeden yine [21/11] o âletle diğer bir çocuğa icrâ-yı ‘ameliyyât olunduğu hâlde marazın [21/12] sirâyet edeceği gün gibi âşikârdır. Bununla berâber sabâhtan [21/13] akşama kadar berâ-yı istifsâr fevc fevc hastayı ziyâret etmek [21/14] ‘âdeti de biraz ta‘dîl edilse fenâ olmaz. Komşu gücenmesin de [21/15] evlâd-ı vatan mahv olsun ‘umûma rahneler açılsın ne ehemmiyeti var? [21/16] Çok kimseler menâfi‘-i ‘âmme nâmına öyle bir kayd-ı vicdânî ile mükellef [21/17] olduklarını bilmezler bile! İhtâr edilse bir tarz-ı huşûnetle tezyîfe [21/18] kalkarlar tevekkül olmalı derler. Hâlbuki şerî‘atımız ‘umûmun sıhhat [21/19] ve selâmeti için îcâbât ve icrâ‘ât-ı fenniyyede kusûr edilmemesini emr [21/20] ediyor. Muhâlif şer‘-i şerîf hareket-i İslâmiyet’e yakışır mı? [21/21] Zâten bir hastayı üç günden evvel ziyâret muvâfık olamayacağına dâ’ir [21/22] hadîs-i şerîf bile sâdır olmuştur. *La necib ‘ıyâdetü’l-merîdi illa* [22/01] *ba‘de selase* ne ‘âlî bir emr ne kadar ihtiyâtkârâne tedbîr! Çünkü [22/02] kuş palazı gibi serî‘ü’s-seyr ve sârî olan ‘illetler nihâyet [22/03] üç güne kadar kendini

göstereceğinden bu emr-i celîle imtisâlen hareket [22/04] eden bir zât o müddet zarfında ziyâret edeceği hastanın ‘illetini [22/05] anlar. İster ise gitmez ma‘zûrdur gitse bile ihtiyât ile davranır. [22/06] İşte şer‘-i şerîfe mutâbık olarak hareket edenler hem kendilerini [22/07] hem de ebnâ-yı cinsini helâkten, izmihlâl-i hâtır-nâkten kurtarırlar. [22/08] Kolera, vebâ gibi bulaşık hastalıklar hakkındaki bir hadîs-i nebevî [22/09] “Bulunduğu mahallden çıkmayınız olduğu mahalle girmeyiniz” me’âlinde [22/10] olup tafsîlâtı kitâblar dolduran karantina ve tefrîk-i merzâ [22/11] usûl-i mehâsin şumûlünü cenâb-ı peygamber tâ bin üç yüz sene evvel [22/12] vaz‘ ve te’sîs buyurmuşlardır. Hülâsa ‘ulûm ve fünûn her noktada [22/13] şerî‘atımız ile hem-hudûd olduğu gibi bu husûsta da yekdiğeriyle [22/14] tamâmıyla müttehiddir. Kuş palazını tevlîd eden mikrobunun nihâyetlerinin [22/15] müdevver olması verem mikrobundan tefrîk ettirir. Boyunun uzun [22/16] veyâ kısa olmasından, ‘adedinin çok veya az bulunmasından hastalık [22/17] şedîd veyâ hafîf olur. Gerçi difteri ‘illetine hâs olan ve [22/18] boğazdaki beyâz gışâları tevlîd eden bu mikrop ise de [22/19] *Petit Coccus –streptocoque – staphylocoque* [22/20] *pneumocoque* ismindeki mikroplar dahi ‘aynı löffler gibi [22/21] kuş palazı hâsıl edebilirler. Ba‘zı difterilerde yalnız [22/22] löffler bulunur. Bir çoğunda bununla berâber şu ta‘dâd eylediğim huveynât-ı [23/01] maraziyyeden biri veya birkaçı iştirâk eder. Etibbâ ve efkâr-ı münevvere [23/02] ashâbı bugün mikropların vücûduna tamâmıyla kâni‘ olmuşlardır. [23/03] Ba‘zı cühelâ hâlâ mikroplara inanmıyor. İnanmadıkları bir şey değil! [23/04] Bu yüzden vukû‘a gelecek sirâyete de bi’t-tab‘ aldırmıyorlar ki mazarrat-ı [23/05] ‘umûmiyyesi cihetiyle ‘âlim-i insâniyet ve ‘ale’l-husûs medeniyette hazmı [23/06] kâbil olmayan hatâlardandır.

[23/07] Silsile-i merâtib-i hayvâniyyenin en büyüğünden en küçüğüne kadar [23/08] bir nazar ‘atf edilecek olursa tevellüd, taharrük, tagazzî, temevvüt [23/09] gibi ahvâl-i hayâtiyyeye mâlik oldukları tezâhür eder. İşte büyük [23/10] oldukları için meşhûd olan şu âsâr-ı hayâtiyye sâyesindedir ki [23/11] hayvânları cânlı bir cism olmak üzere câmidâttan tefrîk ediyoruz [23/12] ve böyle bî-nefsihî müteharrik olan bir cisme tesâdüf eylediğimizde [23/13] hayvân nâmı hâtırımıza geliyor. Mikroplar ise zâhirde gayr-ı mer’î [23/14] olduklarından işbu âsâr-ı hayâtiyyeyi görmek için hurde-bîne [23/15] mürâca‘at etmek iktizâ ediyor ki bu tecrübeyi icrâ etmeden hakîkati [23/16] taharrî eylemeden onların ‘adem-i vücûduna hükm etmek boş fikirlere [23/17] yakışır. Böyle efkâr taşıyanlar bir kere hurde-bîn ile baksınlar! [23/18] Değil za‘f-ı basara za‘f-ı ‘akla mâlik olanlar bu fenn gözlüğü ile [23/19] mikropları görmeğe çalışsınlar. O vakt kâ’il olurlar ki [23/20] bunlar da kendi kendilerine yürüyorlar, doğuruyorlar bir anda tekessür [23/21] ediyorlar.

[23/22] Şöylece bir rü'yet ile gördükleri şeylerin cânlı bir mahlûk [24/01] olduklarına kanâ'at hâsıl ettikten sonra o şey'e bilâ-ihtiyâr [24/02] hayvân diyeceklerine şübhe yoktur.

[24/03] Lâkin hayvân kelimesinden cânlı fakat mer'î bir cism anlaşıla- [24/04] cağından fenn böyle gayr-ı mer'î olan hayvânât-ı ibtidâ'iyyeye –hayvâncık- [24/05] bunu da büyük görerek –huveynât- ismini vermiştir. Ecnebî [24/06] lisânında mikrop diyorlar. Lisân-ı 'avâmda *mantarlar* denir.

[24/07] *Chappignons*.

[24/08] Şu da var ki mikrop derken hâtıra hemân muzırr bir hayvân [24/09] gelmesin. 'Aynı hacm ve sıklette bulunan bir koyun ne kadar halîm ise [24/10] o mikyâsta olan bir kurt bi'l-'aks yırtıcı, hûn-hâr olduğu [24/11] ya'nî her cüssede mû'nis ve muzırr hayvânlar bulunduğu gibi mikropların [24/12] iyisi de, vücûda nâfi' olanı da var kötüsü de vardır.

[24/13] Her ikisi de bir kapıya çıkarsa da difteri bakteriyoloji [24/14] fennince başka, tabâbet –serîriyât- nokta-i nazarından yine başka [24/15] birtakım envâ'a münkasimdir. Evvel emirde bakteriyoloji taharriyâtının [24/16] bize bahş eylediği ma'lûmâta göre altı nev'i vardır. Birincisi [24/17] yalnız löffler ile husûle gelendir. Diğerleri evvelce 'arz eylediğim [24/18] dört cins mikropların herhangi biriyle berâber löfflerin meydâna [24/19] getirdiğidir. Altıncısı ise birkaçının müttehiden ve müştereken [24/20] te'sîrlerinden mütevelliddir.

[24/21] Hâlbuki birçok hastaların izhâr eyledikleri 'alâmetlerde, [24/22] envâ'i-mezkûre-i mikrobiyyenin beherine delâlet eder. Bir fark-ı husûsî [25/01] görülmemektedir. Meselâ bir hastada difteri tamâmıyla gözükür tahlîl [25/02] mikrobu yapılır yalnız löffler basilleri bulunur. Bir diğerinde bu [25/03] tamâmiyyet mevcûd olduğu hâlde löffler ile sâ'ir mikropların [25/04] vücûdları tahakkuk eder.

[25/05] Yalnız hastalığın vehâmetinden yüzde yüz değilse de bir dereceye [25/06] kadar -*Streptocoque*-n eli bulunduğu anlaşılır çünkü [25/07] bu basil diğerlerinden ziyâde mü'essir olup iştirâki hâlinde hastalık [25/08] vahîm bir renk alır.

[25/09] Müşâhedât ve tecârîb-i fenniyyeye gelince: Bi'l-farz şübhe ettiğimiz [25/10] bir boğazdan sıyırıp bir parça mâdde-i müfriğa alırız. Bakteriyolo- [25/11] jihâneye göndeririz. Taharriyât icrâ ederler. Löffler vesâ'ir

[25/12] mikropları bulurlar. Binâ'en-'aleyh kuş palazı olduğuna hükm [25/13] ederler. Lâkin biz boğazda 'illete mahsûs olan gışâları, [25/14]beyazlıkları görmüyoruz. Hattâ hastalık geçer

gider. Evvelleri [25/15] teşhîs için bir ‘alâmet-i mümeyyize zann olunan işbu zârlardan eser [25/16] bile yok! Boğazın içi kıpkırmızı, küçük dil, bademcikler, [25/17] damağın arka tarafı, mahall mahall kırmızı renkte kabarcıklarla [25/18] ihâta olunmuş. Dudakta uçuklar -erpes- işte fenn buna [25/19] –difteri-i erpesî- diyor ki pek de az değildir. Şu manzaranın [25/20] difteriden pek uzak olması etibbâyı ‘âdî hunnâk gibi aldatır. [25/21] Hem kuş palazının bu cinsi, envâ‘-ı sâ’iresi misillü betâ’etle de [25/22] başlamaz birdenbire -‘âdî hunnâklarda olduğu gibi- şiddetli [26/01] nöbetler ve zahmetli boğaz ağrılarıyla bed’ eder. Hastalığın böyle [26/02] şiddetle savleti, hunnâk-ı ‘âdî zannını bir kat daha kuvvetlendirir. Ertesi [26/03] günü yine boğazdabeyazlık görülmeyecek olursa kuş palazı [26/04] değildir diyerek büsbütün hükm edilir. İşte böyle her gün aldanmaktayız.

[26/05] Onun için boğazda beyazlığın bulunmamasıyla, kuş palazını [26/06] hâtırdan çıkarmak kayıtsızca davranmak bi’l-âhire mûcib-i [26/07] nedâmettir. [26/08] Sırası gelmiş iken bunun ‘aksini de söyleyelim: Ba‘zı boğaz [26/09] hastalıkları da vardır ki boğazın içini beyâz beyâz gışâlar kaplar. [26/10] Difteri gibi temâruz eder. Hakîkatte kuş palazı değildir. [26/11] Ma‘a-mâ-fîh bu ‘amîk bir mes’ele-i teşhîsiyye-i fenniyye olup mütehassıslar bile [26/12] bunları tefrîk ve temyîzden çok def‘a ‘âciz kalarak bakteriyolojihâneye [26/13] mürâca‘at etmekte olduklarından şu ma‘kûsiyyetin fikirlere vereceği [26/14] rehâvet ile îcâbı hâlinde tabîbe mürâca‘atta müsâmaha eylemekten [26/15] büyük bir hatâ tasavvur olunamaz.

[26/16] Herhâlde boğazda beyâz bir şey görüldüğü anda işi ehemmiyetle [26/17] telakkî eylemelidir. Bu sâhte difteriler nelerdir? Ya‘nî boğazda [26/18]beyazlıklar zâhir olduğu hâlde kuş palazı denilmeyen bu ‘illetler [26/19] hangileridir? Bunlar fennin -*pseudo-diphthérie*- nâmıyla [26/20] topladığı ‘illetler ile ba‘zı nev‘ boğaz hastalıklarıdır.

[26/21] Eskiden bunlara -*Angine dihtéroide*- hunnâk-ı şibh-i [26/22] difteriyyâ’î denirdi. Lâkin şimdi bir ma‘nâ çıkmadığı için bu [27/01] ıstılâhı kitâblardan silmeğe mecbûr oldular. Onun yerine [27/02] -*pseudo-diphtérie*- kelimesini koydular ki kâzib-i difteri- [27/03] yalancı kuş palazı diye tercüme ediyoruz. Buna difteri’-i müste‘âr [27/04] ta‘bîri daha muvâfık geliyor.

[27/05] Böyle sâhte kuş palazlarında diğer mikroplar bulunursa da [27/06] löffler aslâ bulunmaz. Löffler difteriye hâs değil miydi? Mâdemki [27/07] o mevcûd değildir. O hâlde basil löffler olmayan boğaz hasta- [27/08] lıkları da ne kadar müşâbehet ‘arz etseler yine kuş palazı olamazlar. [27/09] Evet! ‘Alâmât-ı müteşâbihe ‘arz eder. Lâkin koftur şiddetten [27/10] berîdir.

Ne hâcet löfflerden mâ‘adâ diğer mikroplar her türlü boğaz [27/11] ‘ufûnetlerinde bulunur. Hattâ sıhhatli adamların boğazlarında bile görülmüştür. [27/12] Lâkin löffler mikropları!

[27/13] Bu hayvânların te’sîr-i müdhişiyle iknâ olan vücûdların yekûn-i [27/14] ‘umûmîsi ‘akıllara hayret verir zihinleri durdurur. Hele bir iki [27/15] sene evvel ki daha o zamânlar serum îcâd edilmemiş idi. Tutulan [27/16] istatistiklerin, meyyit jurnallerinin sahîfeleri bunların dehşetine, [27/17] mukayyed birer burhân, mazbût birer hüccettir.

[27/18] Böyle yalancı bir şekilde bulunup da asıl difteriyi andıran [27/19] boğaz hastalıkları meyânında hunnâk-ı nethavî ve hunnâk-ı zü’l-kamâme-i [27/20] zîbakî (frengi ‘illeti münâsebetiyle cîvenin kesret-i isti‘mâlinden [27/21] hunnâk-ı gışâ’î efrencî (yine frengi ‘illeti ile ma‘lûl olanlar da) [27/22] şâyân-ı tezkârdır.

[28/01] Bunca ihtilâfât-ı hakîkiyye ve kâzibiyye arasında en alışık [28/02] gözler bile dûçâr-ı tereddüd olmamak kâbil değildir. Binâ’en-‘aleyh her zamân [28/03] bakteriyoloji fennine muhtâcız.

[28/04] Difteri -‘alâmetlerinin hafîf veyâ şedîd oluşuna göre [28/05] selîm ve vahîm olmak üzere serîriyâtta ikiye ayrılır.

[28/06] Nev‘-i selîmi -tabî‘-î kuş palazı- ilk günü çocuğun [28/07] cildi biraz sıcak, rengi uçuk, yutkunmasında biraz [28/08] güçlük var ise de yine şen ve şâtır gezer, yürür belli bile [28/09] değil! Şu hâl ile çok def‘a sesi kısılıncaya kadar hiss [28/10] olunmayarak hastalık iyice ilerler. ‘Ale’l-ekser boğaz rahatsız- [28/11] lığının ve kırıklığının üçüncü günü zebûn bir hâlde eli ile boğazını [28/12] göstermeğe ve mahall-i ızdırâbını ta‘yîn etmeğe başlar. Artık yutkunmak [28/13] bir emr-i ‘asîr olduğundan yiyeceğini içeceğini redd eder. Bir taraftan [28/14] o ‘usrete bir delîl olmak üzere muttasıl salyası akar. Sâ‘at [28/15] -be-sâ‘at vech – kurşunî- bir renk-i elîm almağa koyulur. [28/16] (Kandaki *hémoglobine*’nin semm-i marazî ile mahv olup azalmasından [28/17] renk-i cildi kurşunî bir manzara alır.) Bununla berâber nöbet yine [28/18] eski i‘tidâlini muhâfaza eder. Ba‘zan vücûdda harâret bile hiss [28/19] olunmaz.

[28/20] Hastalık şudur: Müterakkîde ‘ale’l-husûs etfâlde boğazdan [28/21] gırtlağa geçer. Kuru, boğuk, kısa kısa, sık sık [28/22] öksürükler, sesin kısılması hastalığın gırtlağı sardığını [29/01] ihbâr eder. Hançeredeki şu hâl-i marazîyi ileride – krup- [29/02] nâmıyla bahs edeceğimizden burada fazlaca söze lüzûm yoktur.

[29/03] Bidâyet-i marazdan i‘tibâren boğaz mu‘âyene edilecek olursa [29/04] ilk günü: Boğazın bir tarafında husûsiyle bademciğin biri [29/05] üzerinde bir kırmızılık, cüz’î bir

şişkinlik görülür. O akşam [29/06] yâhûd ertesi sabâh bademciğin üstünde beyâz bir nokta! - Daha [29/07] henüz yapışık değil, dokunulursa düşer - vakt geçtikçe [29/08] o beyazlık genişliyor. ‘Âdetâ sadefî bir kâğıd parçası konmuş [29/09] gibi bir levha hâlinde zâhir oluyor. Birkaç sâ‘at, nihâyet ertesi [29/10] günü bir daha bakılacak olursa küçük dili –eldiven parmağı [29/11] nasıl sararsa- sarmış. İhtimâl ki diğer bademciğe hattâ boğazın [29/12] arka tarafına da dolanarak ‘âdetâ boğaz, beyâz bir şeyle sıvanmış [29/13] gibi pek iyi görülür. Zârlar artık yapışmış olduğundan pek [29/14] güçlükle sıyrılabilir. Boyundaki bezler şişmiştir.

[29/15] Beyâz zârlar, dâ’imâ sadefî, beyazımtrak bir renkte görülmez. [29/16] Çünkü boğaz birçok ‘uzvların, fabrikaların güzergâhı, medhal [29/17] ve mahreci olduğundan onların müfriğât ve mahsûlâtı buradan geçtikçe [29/18] gışâları kendi renkleriyle telvîn eyleyecekleri tabî‘îdir. Bunun [29/19] için boğazdabeyazlık yerine siyâh siyâh mâddeler görülür. [29/20] Bu manzara burundan gelen kandan, göğüsten çıkan balgamdan, [29/21] tükürükten, içilen ‘ilâclardan, istifrâ‘ olunan şeylerden mütevellid [29/22] olup birdenbire boğazın içi kangren olmuş zann olunur. Bir [30/01] kere boğaz temizlenecek olursa gışânın renk-i aslîsi yine meydâna [30/02] çıkar.

[30/03] Boğazı böyle siyâh bir renkte görerek ve nefeste ta‘affün eylediği [30/04] için ekseriyyâ kangren diye teşhîs edilir. Bunca senedir [30/05] bu husûsta icrâ-yı tabâbet eylediğim ve bin türlüsünü gördüğüm [30/06] hâlde difteride ancak iki tane kangrene tesâdüf ettiğim cihetle [30/07] difterinin kangren ile ihtilâtı ender-i nâdirâttandır.

[30/08] Çocuğun idrârının mu‘âyenesi şarttır. Ekseriyyâ idrârda [30/09] yumurta akı peydâ olur (tebevvül-i zülâlî). Ma‘a-mâ-fîh kuş [30/10] palazının böyle tabî‘î ve hafîf olan nev‘lerinde eşkâl-i vahîmenin [30/11] müntehâ-yı dâ’imîsi olan hübût-ı kuvâ, gaşy, tesemmüm, intân, ihtinâk, [30/12] felc gibi ahvâl vukû‘a gelse bile vehâmetten ekseriyyâ âzâdedir.

[30/13] Nev‘-i habîsî: -*Diph: Maligne*- difteri-i habîs = - *Diphthérie toxique et infectieuse* difteri-i semmî [30/14] ve intânî – Eskiden difteri-i tabî‘îyi vahîdü’l-mikrop, habîsi de [30/15] kesîrü’l-mikrop gibi telakkî ederlerdi. Lâkin bugün ma‘lûmdur ki [30/16] vahîm olur bir cins mikroptan tevellüd eder. Selîm olur birkaç [30/17] cins mikropların te’sîrât-ı müşterekelerinden husûle gelir. Binâ’en-‘aleyh [30/18] şu ihtilâf ile o zannı cerh ederiz.

Difteri-i habîsin bir şekl-i müdhişi vardır ki sarsar-ı belâ [30/19] gibi iner birkaç sâ‘atte alıp götürür. Serum, filân hiç [30/20] bir şey hayr etmez. Hamd olsun bu şekl seyrektir. [31/01]

Difteri-i habîs – Kuş palazının hafîf olan diğer nev‘i [31/02] gibi bu da gâyet gizli âheste âheste savlet eder.

[31/03] Nöbet, harâret-i bedeniyye bunda ziyâdecedir. (39) (40) [31/04] Gışâlar gâyet mülâsık ve katıdır bu yöndeki bezler fevka’l-‘âde muhaccemdir.

[31/05] Tebevvül-i zülâlî pek ziyâdedir, hastalığın nihâyetine kadar idrârda [31/06] yumurta akı mevcûddur. Renk-i vechî, hemen ilk gününden [31/07] i‘tibâren kurşunî, dudaklar bir insân boğulurken nasıl [31/08] morarırsa öylece mosmor yemek içmek kat‘iyen yok, ishâl [31/09] kesîr! En mühim hâl çocuğun bir sür‘at-i serî‘a ile za‘f-ı [31/10] ‘umûmiye düşmesidir ki gaşy ile vefât etmesinden pek korkulur. [31/11] Onun için vücûdu takviye etmekten bir an hâlî kalmamalıdır.

[31/12] Semm-i marazî kalbi, böbrekleri, dalağı, bağırsakları [31/13] ilh. istilâ ile onları tesmîm eder. Tahrîb eylediği mevâki‘a [31/14] göre ta‘dâd eylediğimiz âsâr-ı maraziyyeyi zuhûra getirir. Meselâ [31/15] sinirleri zehirlemesinden za‘f-ı ‘umûmî –hübût-ı kuvâ- ve gaşy [31/16] ile öldürebileceği gibi kalbde *myocardite* kalbin ‘uzlâtının [31/17] iltihâbını mûcib olarak çocuğun fücceten sebeb-i mevti olabilir.

[31/18] Kuş palazının bu şekl-i habîsinde iki nev‘ tesemmüm vardır. [31/19] Biri zârlar gırtlağı sarıp hava girip çıkamayacağından [31/20] kanda terâküm ederek vücûdu tesmîm eyler ki zâhirde buna boğulmak [31/21] deniyor.

[31/22] Diğeri mikropların ifrâz ettikleri zehir ile –toksin [32/01] – bütün vücûdun tesemmümüdür. Kuş palazı mikropları, verem [32/02] basilleri ve diğer nev‘ mikroplar gibi aktâr-ı bedeni dolaşmazlar. [32/03] Öyle dimâğda, ciğerlerde temekkün eylemezler. Onun en hoşlandığı [32/04] yer, boğaz bâ-husûs burundur. Çünkü burnun harâret-i [32/05] mu‘tedilesi ve havadâr olması bunların yaşamalarına gâyet müsâ‘id [32/06] olduğu gibi içi, girintili çıkıntılı olduğundan onların [32/07] iskân ve türemelerine son derecede elverişlidir.

[32/08] Böylece boğazda, burunda -‘ale’l-husûs daha nâzik [32/09] buldukları için çocukların boğazlarında –yerleşirler- arılar [32/10] gibi iş görmeğe başlarlar. Bir taraftan ikâmetlerine mahsûs olmak [32/11] üzere –örümcek ağını yapıp yerleştiği gibi- beyâz [32/12] beyâz bir takım zârlar yapıp içinde otururlar. Bir taraftan da [32/13] zehir ifrâğ ederler. İşte bu semm-i marazîde –toksin- kana [32/14] karışıp vücûdu baştan aşağı tesmîm eder.

[32/15] Burunda şiddetli nezleler, akıntılar ve kan gelmeğe muttasıf olan [32/16] kuş palazları pek hâtır-nâktirler. Bundan o anlaşılır ki [32/17] mikroplar burunda çok türememişlerdir.

[32/18] El-hâsıl gışânın teşekkülü şübhe yok basilden, a‘râz-ı [32/19] tesemmümiyye basilin kustuğu semmden, a‘râz-ı intâniyye mikropların [32/20] iştirâkindendir. Kuş palazının boğazdan başlaması bir kâ‘ide-i [32/21] ‘umûmiyye gibidir. Sonra burun ve gırtlak âfetzede olurlar. [32/22] Şimdiye kadar yalnız iki hastada âsâr-ı maraziyyeyi evvelâ burunda [33/01] altı yedi sâ‘at sonra boğazda müşâhede eyledik. İhtimâl ki [33/02] boğazdan bed’ etmiş idi. Gayr-ı mer’î hâlde idi. Eğer böyle [33/03] değilse şu iki vukû‘âtta difteri-i enfîye -ibtidâ’î- [33/04] diyeceğiz. Burun ve gırtlaktan sonra difteri kulağa musallat [33/05] olur. Difteri-i üznî, krup ve difteri-i enfîye nisbetle hem nâdir [33/06] hem de ol-kadar şiddetli değildir.

[33/07] Kuş palazından muztarib bir çocuğu tedâvî ediyordum. O [33/08] esnâda idi ki vâlidesi çocuğa bir kardeş dünyâya getirdi. [33/09] Sekiz gün sonra kordon düşmüş, göbeğinde bir yara peydâ [33/10] olmuş. Mu‘âyene eyledim, yaranın üstünde ince beyâz bir zâr [33/11] görülüyor, şübhelendim. Bir parça bu kabuktan alıp bakteriyolojihâneye [33/12] gönderdim. Cevâben difteri olduğunu bildirdiler. Diğer çocuktan [33/13] sirâyet ettiğine şübhe yok. Şurası garîbdir ki çocuğun [33/14] boğazında ‘illete ‘â’id hiçbir şey görülmediği hâlde ‘adem-i takayyüd [33/15] netîcesi olarak biçâre yavrucak intân-ı ‘umûmîden vefât eyledi. [33/16] – Difteri-i serevî (Diptht*h*érie ombilicale)-.

[33/17] Kuş palazının sirâyetini isbât eder böyle pek çok misâller [33/18] var ise de söz uzayacağından sarf-ı nazar eyledim.

[33/19] Kuş palazını nasıl anlamalı? Evvel emirde nöbeti alalım. [33/20] Harâret-i bedeniyye ‘âdî hunnaklara nisbetle bunda hafîftir. Boğazda [33/21] rahatsızlıkla berâber, cilddeki sıcaklığın da bir dereceye [33/22] kadar bir ‘alâmet-i yakıniyye olabilirdi. Lâkin – Difteri-i erpesî de- [34/01] söylediğimiz vecihle harâret-i humeviyye pek şiddetli olduğundan buna [34/02] ehemmiyet vermemelidir.

[34/03] Teşhîs, ‘usret-i bel‘ üzerine te’sîs olunabilir mi? [34/04] Hayır gerçi diğer ‘âdî hunnâklarda olduğu gibi yutkunmak bunda [34/05] güç değildir. Lâkin difteri-i erpesî de bel‘ ‘asîrdir. Binâ’en‘aleyh [34/06] ‘usret-i bel‘in hıffetiyle kuş palazına hükm edilemez.

[34/07]beyazlıklar kuş palazına mahsûs değil mi? Hayır, yukarıda da [34/08] zikr olunduğu üzere –ağşiye-i kâzibe- beyâz zârlar olmaksızın [34/09] kuş palazı olabiliyor.

[34/10] Boyundaki bezlerin şişkinliği? Hayır ‘âdî hunnâklarda da [34/11] çenenin altındaki bezler ‘ufûnetlenir, şişer. Hele nahîfü’l-bünye [34/12] ve za‘îf çocuklarda pek zâhirdir.

[34/13] Tebevvül-i zülâlînin difteride bir kıymet-i teşhîsiyyesi yok mu? [34/14] Hayır, sâ’ir mikrobu hunnâklarda, idrârda yumurta akına tesâdüf [34/15] edilebilir.

[34/16] Demek oluyor ki kuş palazını teşhîs için kat‘î bir [34/17] ‘alâmet mevcûd değildir. Gerçi ekser-i ahvâlde –boğazda [34/18]beyazlıklar, boyundaki bezlerin şişmesi, bevlde zülâlin mevcûdiyeti [34/19] ‘ale’l-husûs bunlarla berâber hastalığın gizli gizli ilerlemesi [34/20] ya‘nî boğazda dikkati celb edecek kadar ‘usret-i bel‘in mefkûdiyeti, [34/21] hiss olunacak derecede harâret-i bedeniyyenin ziyâde olmaması- [34/22] gibi ‘alâmetler kuş palazından münba‘is ise de ba‘zan bu ‘alâmetler diğer [35/01] bir hastalığa müte‘allik, ‘âdî bir hunnâkın eserleri olabilirler. [35/02] Binâ’en‘aleyh şu a‘râzı görür görmez kuş palazıdır demek câ’iz [35/03] olamayacağı gibi bunun ‘aksiyle de bu ‘illetten eser yoktur zannına [35/04] düşmek muvâfık olamaz. Herhâlde ‘â’ile, bir boğaz rahatsızlığında [35/05] tabîbe, tabîb de bakteriyolojihâneye mürâca‘atı bî-lüzûm görmemelidir.

[35/06] Frengide, bâdemcikler üzerinde beyâz beyâz yaralar “levâyih-i [35/07] efrenciyye” husûle gelir. Vehleten difteri zann olunur. Lâkin [35/08] bunlar ekseriyyâ vahîdü’l-cânib olup üzerlerinde zâr gibi görülen [35/09] şey de pıhtılanmış, beyâz bir takım mevâdd-ı müfriğadan ‘ibârettir ki [35/10] bir kalemin ucuna sarılmış pamuk ile çarçabuk sıyrılır.

[35/11] İltihâb-ı levze-i flegmonîde boğazdabeyazlıklar peydâ olarak [35/12] şübhe tevlîd eder. Fakat bu hastalık çocuklardan ziyâde büyüklerde [35/13] olur ve zonklamalar, ol-kadar veca‘lı, yutkunma ol-kadar zahmetli [35/14] olur ki hasta mümkün değil çenesini açamaz, dilini kımıldatamaz. [35/15] Bu kadar ‘usret-i bel‘ kuş palazında hiçbir zamân görülmez. [35/16] İltihâb-ı levze-i flegmonîde, boyunu bir taraftan diğer tarafa çevirmek [35/17] gayr-ı kâbildir. Gerçi boyun her iki ‘illette şişmiştir. Farkı [35/18] şudur ki kuş palazında yalnız bezler şişip iltihâblandığı için [35/19] ancak onların hizâsında şişkinlik görülür ya‘nî boyun mahall [35/20] mahall tebârüz ve intifâh eylemiştir. Hâlbuki iltihâb-ı levzede çenenin [35/21] altı ‘ale’s-seviye şişmiş, süzülmüştür.

Krup –iltihâb-ı hançerevî'-i difteriyyâ-î- (gırtlak [36/01] kuş palazı) kuş palazı hemen her zamân boğazdan başlar [36/02] sonra gırtlağı istilâ eyler. Def'aten gırtlaktan başlamasına pek nâdir [36/03] tesâdüf olunur. Krup çok kere kızıl, kızamık boğmaca [36/04] öksürüğü ve tifonun esnâ-yı seyrinde zuhûra gelir. Ba'zan da [36/05] bir bronşiti te'âkub eder; *croup ascendant*.

[36/06] A'râz- gışâlar, gırtlağı yavaş yavaş örmeğe [36/07] başladığından (mizmâr)- gırtlakta sadâ husûlüne mahsûs [36/08] olan habllerin arasındaki boşluğuna mizmâr denir. Tedrîcî [36/09] bir sûrette dar olup kapanmağa yüz tutar ses kısılır, havanın [36/10] duhûl ve hurûcu güçleşir.

[36/11] Krupta öksürük ilk günleri 'âdî nezlelerde olduğu [36/12] gibi hafîf ve yumuşak iken gitgide evsâfını değiştirir. [36/13] Vakt vakt tutar ve tuttuğu zamân kısa kısa fakat süreklidir. [36/14] Nihâyet büsbütün boğuk ve kısık bir hâl kesb eder.

[36/15] Nefes aldığı zamân boğazından göğsüne doğru bir fısıltı, [36/16] hırıltı peydâ olur ki bunlar bir desterenin taş üzerinde sür- [36/17] tülmesinden mütevellid kıtırdılara müşâbihtirler. Her nefes alışta boynun [36/18] iki tarafında ve omzun üstünde bulunan çukurluklar ile karnı [36/19] hayli derinleşir. Birkaç sâ'at sonra hırıltılar çoğalmağa ve teneffüs [36/20] büsbütün güçleşmeğe başlayarak hasta boğulmak derecesini [36/21] bulur.

[36/22] Eğer nefes borusu açılıp da -haza'-i şiryân-ı şezn [37/01] 'ameliyyâtı- havanın duhûl ve hurûcuna müsâ'id bir fetha tedârik [37/02] edilmeyecek olursa hasta –asfiksiya ya'nî inkıtâ'-i teneffüs [37/03] netîcesi olarak vefât eder.

[37/04] Krupa mübtelâ olanların öksürüklerinin balgamlarında beyâz [37/05] beyâz zâr parçaları –boğazdan kopup karışan- ve boru [37/06] şeklinde gışâlar- nefes borularının içinde husûle gelerek [37/07] üstüvân şeklini alınan ağşiye-i kâzibe- gözükür.

[37/08] Derece-i harâret 38, 39 arasındadır. Orada yumurta [37/09] akı mevcûddur.

[37/10] Büyüklerde hançere vâsi' olduğundan 'usret-i teneffüs ve asfiksi [37/11] çocuklardaki kadar ehemmiyetli değildir. Hem hafîftir hem de uzun [37/12] sürer.

[37/13] Bu hastalık her hâlde vahîmdir. Bâ-husûs vehâmeti ilk [37/14] zamânlardadır. Uzun süren, günlerce devâm eden krup, [37/15] tehlikeden 'ârîdir. Gırtlaktaki zârların şiddetli bir öksürüğü [37/16] müte'âkib dışarı fırlamasından –nefes boruları açılacağından- [37/17]

çocuk bir zamân râhat eder. Serbest serbest nefes alır. [37/18] Lâkin arası çok geçmeden yine tıkanacağı cihetle böyle muvakkit [37/19] olan râhatlıklara aldanmamalıdır.

[37/20] Krupa ihtilât eden hastalıklardan başlıcası zâtu'r-ri'e [37/21] ve zât-ı kasabâttır. Bu ihtilât 3:6 gün arasında baş gösterir. [37/22] Krupun esnâ-yı seyrinde derece-i harâret-i tezâyüd ve teneffüs-i 'usret [38/01] kesb edecek olursa derhâl zâtu'r-ri'eyi hatırlamalıdır. [38/02] Zâtu'r-ri'enin ihtilâtında 'aded-i teneffüs dakîka altmışı geçer.

[38/03] Burundan kan gelmesi, kızıl, kızamık gibi dökücü 'illetlerden [38/04] birinin karışması pek hâtır-nâktir.

[38/05] Krupu, 'âdî iltihâb-i hançere, özima mizmâr, gırtlak [38/06] frengisinden tefrîk için mu'âyene-i hançeriyyeye ihtiyâc vardır.

[38/07] Asıl krupu, yalancı kruptan tefrîk etmek için savlet-i [38/08] maraza dikkat eylemek ekseriyyâ kifâyet eder. Asıl gırtlak [38/09] difterisi, difteri evsâfından olmak üzere gizli gizli, batî bir [38/10] sûrette savlet eder. Hâlbuki diğeri pek telâşlı bir sûrette [38/11] birdenbire şiddetli bir nöbet ve öksürüklerle başlar. Bununla berâber [38/12] hakîkî krupa dûçâr olanların boğazlarında beyâz gışâların bulunması [38/13] boyundaki bezlerin şişmesi 'ale'l-husûs gırtlaktan zârların [38/14] çıkması –kruptan mâ'adâ hiçbir gırtlak 'illetinde hançereden [38/15] gışâlar tekevvün ve hurûc etmez- bu iki hastalığı ayırt etmek [38/16] için şübhe bırakmaz.

[38/17] Krup, kızamığı çok sever. Hâlbuki kızılda krup nâdirdir. [38/18] Yanlış anlaşılmasın, kızıl hastalığında, boğaz râhatsızlıklarına, [38/19] kuş palazına çok tesâdüf edilir. Lâkin bu 'illet-i ahîrenin [38/20] dâ'ire-i hudûdu boğaza münhasır olup gırtlağı nâdiren istilâ eder.

[38/21] Krupta löffler basiline iştirâk eden diğer mikroplardan [38/22] hangisinin daha mühlik olduğunu gösterir bir istatistiktir.

[39/01] Vukû'ât Mikrobun cinsi 'Aded-i vefeyât Şırınga edilen serumun mikdârı

[39/02] 100 Coccus 1 50 santimetre mik'abı

[39/03] 100 Staphylocoque 63 60 santimetre mik'abı

[39/04] Haza'-i şiryân-ı şezn 'ameliyyâtı dahi icrâ edildiği hâlde:

[39/05] 100 Streptocoque 62 60 santimetre mik‘abı

[39/06] Tedâvî –serum şırınga etmek, Haza‘-i şiryân-ı şezn ‘ameliyyâtını [39/07] yapmak, *intubation* usûl-i mehâsin şumûlünü tatbîk etmekten [39/08] ‘ibârettir ki bunların icrâsı bir tabîb-i mütehassısa menût olduğundan [39/09] burada tahrîrinden sarf-ı nazar edilmiştir.

[39/10] Gırtlağın dar olması münâsebetiyle dört yaşından küçük [39/11] olan çocuklarda entübasyon ‘ameliyyesi ya‘nî ağızdan nefes [39/12] borularına lastikten veyâ ma‘denden ma‘mûl enbûbeler îsâl eylemek [39/13] bu sûretle onları dâ’imâ açık, havanın girip çıkmasına müsâ‘id [39/14] bir hâlde bulundurmaktan ‘ibâret olan bir usûl gayr-i kâbil-i [39/15] tatbîktir. Fakat daha büyük çocuklarda herhâlde haza‘-i şiryân-ı şezn [39/16] ‘ameliyyâtına müreccahtır. Hem bu ‘ameliyyât kesip biçmek sûretiyle [39/17] yapılır ki korkutucudur. Entübasyon usûlü böyle değildir. Şu kadar ki [39/18] bunu ba‘de’t-tatbîk hastanın dâ’imâ bir tabîb nezâreti tahtında bulundurulması [39/19] gibi bir külfeti vardır.

[39/20] Boğazda olan difterilerde *streptocoque* denilen basilin [39/21] basil löfflere iştirâki müdhiş idi. Krupta: *Staphylo* mühliktir. [39/22] Ve ekseriyyâ zâtü’r-ri’e ve zât-ı kasabâtı da‘vet ederek mevti intâc eder. [40/01] Ve istatistik cedvelinde de gösterildiği vecihle haza‘-i şiryân-ı şezn ‘ameliyyâtı [40/02] yapılsa dahi vehâmetten‘ârî değildir.

[40/03] Yalancı krup *fauxcroup* iltihâb-ı hançerevî’-i [40/04] sarsarî *Striduleuse laryngite* bu hastalık ekseriyyâ [40/05] kızamıkta gözükür. Ba‘zan zâtü’r-ri’e ve zât-ı kasabâtın muhbiridir.

[40/06] Çocuk, birdenbire gece yarısı ateşler içerisinde yatağından [40/07] sıçrar, delicesine uyanır. Gürültülü, kuvvetli, sert ve sık [40/08] öksürükler, öksürük ol-kadar sık ve çoktur ki devâm [40/09] ettiği müddetçe zavallı çocuk hiç nefes alamaz. Boğulacak [40/10] zann olunur. Nöbet geçer, uzun bir nefes alır hava şiddetle [40/11] girerken tîz bir sadâ hâsıl olur. Köpek havlar gibi çocuk [40/12] güyâ ki bir şeyden fevka’l-‘âde korkmuşcasına şaşkın şaşkın [40/13] etrâfına bakınır, bağırır, çağırır gâh ağlar. Gözleri çukura [40/14] kaçmış, yüzünü morumsu bir allık kaplamış. Nöbet ba‘zan az [40/15] bir müddet ba‘zan yarım sâ‘at, bir sâ‘at, hattâ üç sâ‘at de [40/16] devâm ettiği olur. Bu hâl külliyyen geçtikten sonra hasta bir [40/17] sükûnete düşer, yorgunluğunu alır hiçbir şey olmamış gibi yine [40/18] oyununa yâhûd uykusuna devâm eder. Gündüzleri öksürük [40/19] yine mevcûd ise de böyle sürekli, şiddetli,

müz‘ic değil! ‘Âdî [40/20] bir nezle gibi birkaç gece sıra ile nöbetler çocuğun hâb [40/21] ve râhatını mesleb eder. İlk nöbet en dehşetli olup diğerleri [41/01] gitgide hafîfleyerek mahv olur gider. ‘Umûmiyyetle korkulu bir [41/02] hastalık değildir.

[41/03] Tedâvî – Ihlamur gibi müleyyin meşrûbât içmek, boyuna [41/04] sıcakça bir suya batırılmış bir sünger komaktan ‘ibârettir.

[41/05] Tedâvî – *Behreng* ve *Rev* nâm zevâtın himemât-ı ‘âliyyeleriyle [41/06] keşf olunan tedâvî-i bi’s-serum bu son zamânlarda kemâl-i muvaffakiyyetle [41/07] mevki‘-i tatbîke konulmakta ve beygirin kanı vâsıtasıyla istihsâl [41/08] edilen bu devâ-yı maslî, el-yevm binlerce etfâlin sebeb-i hayâtı olmaktadır.

[41/08] Beygirin derisi altına kuş palazı zehri –toksini- [41/09] şırınga edilir. İlk şırınganın mikdârı bir gram kadar ba‘dehû [41/10] tedrîci bir sûrette arttırılarak birkaç hafta zarfında iki yüz [41/11] üç yüz santimetre mik‘abı toksini bir def‘ada aşılanır. Böylece [41/12] üç ay içinde bir beygir kuş palazı ‘illetiyle istînâsî ettirilip [41/13] nev‘ummâ bir serum fabrikası teşkîl edilmiş olur. Îcâbı [41/14] takdîrde hayvânın kanından beş altı litre kadar alınıp bundan da [41/15] iki üç litre mikdârı serum istihrâc edilir. ‘Aynı beygirden [41/16] her üç haftada bir def‘a bu kadar serum ahz etmek mümkündür.

[41/17] Seruma, muzâdd toksin dahi denir. Lâkin bu ta‘bîr pek de [41/18] doğru olmasa gerektir. Çünkü bu devâ basilleri itlâfa ve semm-i [41/19] marazîyi izâleye muktedir değildir. Hizmeti, a‘zâ-yı insâniyyeyi [41/20] îkâz eylemekten ‘ibârettir. Ya‘nî semme karşı mukâbele ve müdâfa‘a [41/21] edebilecek kuvveti vücûda bahş etmektir.

[42/01] Toksin ile aşılanmış binâ’en ‘aleyh sun‘î olarak kuş palazı [42/02] ‘illetine dûçâr edilmiş olan tavşanlar, kobaylar ‘alâ-hâlih terk [42/03] edilirse mahv olurlar yâhûd olmazsalar bile meflûc kalırlar. [42/04] Hâlbuki serum şırınga edilmiş olanlar, yaşadıkları gibi felce de [42/05] giriftâr olmazlar.

[42/06] Şu tecrübelerden serumun menâfi‘i isbât edilmiş ve ta‘ammüm eylemiştir. [42/07] Fi’l-hakîka serumun, kuş palazına karşı en mü’essir bir devâ olduğu [42/08] insânlar üzerinde de bi’t-tatbik netâyic-i hasenesinden istidlâl [42/09] edilmektedir.

[42/10] Kuş palazı devâ-yı maslîsi, serin ve karanlık mahallerde [42/11] hıfz etmelidir. Serum, nihâyet iki aya kadar kuvvetini muhâfaza eder. [42/12] Onun için iki aydan ziyâde kalmış olan serumu kullanmamalıdır. [42/13] Serumun berrâk bir hâlde olmasına dikkat edilip

eğer bulanık ise [42/14] bozuk olması muhtemel olduğundan isti‘mâlinden sarf-ı nazar edilmelidir.

[42/15] ‘İllet hafîf olduğu sûrette beşten on santimetre [42/16] mik‘abına kadar serum şırınga etmek kâfîdir. Lâkin hastalık ilerlemiş [42/17] vehâmet kesb eylemiş ise bu mikdâr kâfî olamayacağından 15/40 [42/18] santimetre mik‘abına kadar şırınga etmekten başka çâre yoktur. [42/19] Hasb’el-icâb -haza‘-i şiryân-ı şezn- ‘ameliyyâtı dahi icrâ [42/20] edilmiş olsa yine o kadar maslin zerkinde bir be’s görülemez.

[42/21] Serum zerkine mahsûs olan şırınganın en iyisi –Rev- [42/22]ninkidir. Âleti isti‘mâlden evvel fıkır fıkır kaynar su derûnunda [43/01] on dakîka kadar bırakmak ve bu sûretle –isterilize- ta‘kîm eylemek [43/02] lâzımdır. Böylece âletin vâsıta-i sirâyet olması tehlikesinden [43/03] emîn olduktan sonra çocuğun karnında göbeğinin aşağı [43/04] tarafında yanlara doğru –veyâhûd kaba etleri hizâsında- [43/05] kalçasının aşağısına doğru- usûl-i mahsûsasına tevfikan [43/06] icrâ-yı ‘ameliyyât edilir. Şırıngadan evvel intihâb olunan mahall [43/07] bir def‘a sabunla ba‘dehû 3/100 nisbetinde “asid-fenik” mahlûlüyle [43/08] yâhûd –van suviyeten - ismindeki mahlûl-i zîbakî ile [43/09] yıkamalıdır. Usûl-i dâfi‘ü’t-te‘affün büsbütün ikmâl edilmek istenilirse [43/10] o mahalle biraz da Lokman Rûhu- sürmelidir. Hemen tayerân [43/11] edeceğinden oradaki muzırr mevâddın ref‘ olmasını teshîl eyler.

[43/12] Gerek âletin gerekse ‘ameliyyât yapılacak olan mahallin temizliğinde [43/13] ihmâl etmek terakkiyât-ı fenniyye-i hâzıra ahkâmına karşı pek büyük [43/14] kabâhattir.

[43/15] Şırıngadan sonra delinen yeri -asid fenikin 3/100 mahlûlüne- [43/16] batırılmış bir parça pamuk ile yavaşça temizleyip üzerine ufak [43/17] bir yakı yapıştırmalı ve asid bu rîkli pamuk ile ihâta eylemelidir. [43/18] Şu ihtiyât-ı fenniyye hâlâ gülenler pek çoktur. Onlar isterler ki ortasından [43/19] yarılmış bir güvercini kanları üstünde iken çocuğun boynuna [43/20] sarmalarına müsâ‘ade edelim. Şu ‘asırda böyle ‘itikâdlara inanmak [43/21] için budala olmak iktizâ eder.

[43/22] Serumun kuş palazından mâ‘adâ burun kokularında netânet [44/01] -ü’l enf -ve zıyk-ı sadrda bi’t-tesâdüf fâ’idesini gördüm. Ümîd [44/02] ederim ki bu husûsta da isti‘mâli çoğalacaktır.

[44/03] Serumun mahzûru –serum şırınga edildikten sonra [44/04] ba‘zı hastaların cildlerinde –kurdeşen- gibi rahatsızlıklar [44/05] ‘adalâtta ağrılar, idrârda yumurta akı görülür.

Ekseriyyâ [44/06] bozuk, eskimiş serumun şırınga edilmesinden mütevellid olup [44/07] serî‘ü’z-zevâldir.

[44/08] Serumun derece-i te’sîri–eğer difteri yukarıda zikr [44/09] olunduğu vecihle yalnız –löffler- ismindeki basilden mütevellid [44/10] ise serumun te’sîri kat‘îdir. Vücûda duhûlünden 24 sâ‘at [44/11] sonra boğazdaki zârlar yavaş yavaş düşmeye başlayıp ahvâl-i [44/12] ‘umûmiyyede tedrîcen kesb-i hiffet ederek çocuk ifâkat bulur.

[44/13] Löffler – kokus - ile müşterek ise maslin te’sîrî [44/14] yine şübheden âzâdedir. Löffler –istafilokok- birlikte [44/15] ise serum fâ’ideden hâlî değildir. Fakat hiçbir zamân evvelkiler [44/16] hakkında gösterdiği muzafferiyyeti bu mikrop üzerinde hep kazana- [44/17] mamıştır.

[44/18] Hele iştirâk-ı mikrobîde mezkûr basil zî-medhal olduğu [44/19] hâlde hastalık da gırtlağa sirâyet eylemiş ise *sta a croup* [44/20] *phylocoque* tedâvî-i bi’s-seruma güvenmemelidir.

[44/21] Löffler *istereptokok* ile berâber ‘illeti tevlîd etmiş [44/22] ise devâ-yı maslî büsbütün te’sîrsiz kalır.

[45/01] Ma‘mâfih difterinin ekserîsi –löffler- ve bunun ile [45/02] berâber –göğüsten-münba‘is olduğundan serum ekserî [45/03] kuş palazlarında netâyic-i hasene bahş eylemektedir. Serum şırınga [45/04] etmekle iktifâ olunmayıp boğaz, burun, ağız, kulak, [45/05] gırtlağı ilh a‘zâ-yı vücûdiyyeyi mu‘âyene ve tedâvîden geri [45/06] durmamalıdır. Hiç olmazsa bir bardak ılık su derûnunda bir [45/07] kahve kaşığı asid borik eritip boğazı yıkamalı. Îcâbı hâlinde [45/08] –burundan akıntı gelir belki de kan var- buruna da bu [45/09] mahlûlden sabâh ve ahşam şırınga etmeli. Kulakta bir rahatsızlık [45/10] görülürse yine ‘aynı mahlûl ile şırınga eylemelidir. Her hâlde bir [45/11] tabîbin re’yini almak şarttır.

[45/12] Çocuğu, gâyet mugaddî şeylerle –kuvvetli et suyu, [45/13] hâlis süt, yumurta suyu- beslemek ve mukavvî ‘ilâclarla [45/14] kuvvetini zâyi‘den muhâfaza etmek bu hastalıkta tedâvînin en mühimini [45/15] teşkîl eder. Çünkü ekser-i ahvâlde vefeyât za‘f-ı ‘umûmî [45/16] netîcesidir. Her gün idrârını tahlîl ettirmeli ve göğsünü [45/17] mu‘âyene eylemelidir. Gizli gizli savlet eden zâtü’r-ri’e zâtü’l-kasabâta [45/18] karşı müdebbirâne hareket etmelidir.

[45/19] Eğer çocukta boğulmak âsârı görülürse –gırtlağı [45/20] gışâlar sarmış, oradan havanın duhûlü ‘adîmü’l-imkân bir hâle [45/21] gelmiş ise -der‘akab- haza‘-i şiryân-ı şezn ‘ameliyyâtı yapmalı, [45/22] böyle teneffüs edecek bir delik açmalıdır.

[46/01] Bundan tevahhuş edilecek hiçbir şey yoktur. Evlâdının [46/02] boğulup gitmesine bakmadan ise bu ‘ameliyyâta katlanmak elbette evlâdır. [46/03] Pek çok hastalar bu sûretle tahlîs edilmiş pek çokları da [46/04] ‘ameliyyât-ı mezkûreden ihtirâz yolunda gösterdikleri ta‘annüd-i câhilâneye [46/05] kurbân olmuşlardır.

[46/06] ‘Ameliyyât tabîb-i mütehassıs tarafından icrâ edileceğinden suver-i [46/07] icrâ’iyyesi hakkında burada fazlaca söylenmeye lüzûm yoktur. Lâkin [46/08] ‘ameliyyâttan sonra ihtimâm olunacak pek noktaların bilinmesi herkes [46/09] için lâzımdır. Nefes borusuna idhâl edilen *kanül* [46/10] biribiri içine geçirilmiş iki enbûbe-i ma‘deniyyeden ‘ibârettir. İşte [46/11] ba‘de’l-‘ameliyyât dikkat edilecek şey içteki enbûbenin her dört [46/12] sâ‘atte velev gece olsun çıkarılıp kaynar suda temizlenilmesi [46/13] ve yine yerine vaz‘ olunması keyfiyyetidir. Fi’l-hakîka biraz müşkil ise de [46/14] az zamânda ufak bir mümârese ile buna alışılır. Böyle yapılmayacak [46/15] olursa kanülün içine hılt toplanır, çocuğu boğar.

[46/16] Kanül, nefes borusunda yer edip alışıncaya kadar elbette [46/17] tahrîş edeceğinden şiddetli öksürükler, boğulacak gibi [46/18] ızdırâbât her ‘ameliyyât icrâ edilenlerde eksik değildir. Bu hâli [46/19] görüp de korkmamalı, fütûr getirip de vazîfede kusûr edilmemelidir. [46/20] Çok zamân tesâdüf ediyoruz ki çocuk bizi korkuttu, tîmâr [46/21] edemedik, kanülü değiştiremedik diyorlar.

[46/22] Her yirmi dört sâ‘atte iki def‘a boyundaki yarayı [47/01] pansuman etmeli ve yara ile kanül arasındaki- iyod formlu tülbendi- [47/02] değiştirmeli.

[47/03] Ba‘zan ‘ameliyyâtı müte‘âkib bir bronşit peydâ olur. Balgamlar [47/04] kanülün içine girerek teneffüse su‘ûbet verir. Onun için ara [47/05] sıra şu ‘ilâcdan bir damla kanülü akıtmak iktizâ eder: On [47/06] gram bâdem yağı yarım gram kara özüt:

[47/07] Bunları herhâlde bir tabîb yapacak ise de ebeveynin de [47/08] ma‘lûmâtı bulunmak fâ’ideden hâlî değildir.

[47/09] On, on beş gün sonra çocukta ses çıkmaya [47/10] başlar gitgide söyledikleri anlaşılır bir hâle gelir ki gırtlağın [47/11] açılmış olduğuna delâlet eder. Bununla berâber bir kere de deliği [47/12] biraz parmakla kapayıp çocuğun yukarıdan teneffüs edip edemediğine [47/13] dikkat olunmalıdır. Eğer nefes alıyorsa kanülü çıkarıp çocuğun [47/14] kurtulduğunu familyaya teblîğ etmelidir. Zâten o vakte kadar açılan [47/15] fetha da bozulmuş olduğundan kanül çıkar çıkmaz bir iki günde [47/16] kapanır bir ufak pansuman, iltiyâm için kâfîdir. Ahîren îcâd [47/17] edilen *intubation* ya‘nî nefes borusuna enbûbeler so- [47/18] kup vüs‘at-i

dâhilîsini arttırmak teneffüse müsâ‘id bir hâlde [47/19]bulundurmak usûlü ile haza‘-i şiryân-ı şezn- ‘ameliyyâtına ihtiyâc [47/20] mess etmemektedir. Şu kadar ki bu usûl büyücek çocuklar hakkında [47/21] kâbil-i tatbîk olup pek küçük sinnde bulunan etfâl bundan [47/22] istifâde edememektedir. Usûl-i mezkûr tatbîk edildiği hâlde [48/01] tabîb-i mütehassısı bilâ-fâsıla beklemelidir. Demek olur ki bu usûl [48/02] hastahâneler çok fâ’ide vermektedir. Dışarıda ya‘nî hastanın [48/03] hânesinde haza‘-i şiryân-ı şezn- ‘ameliyyâtı diğerine müreccahtır. [48/04] Gerçi kanlıdır lâkin fâ’idesi kat‘îdir. Hülâsa burada tahrîrini [48/05] zâ’id gördüğüm birtakım mahzûrlara mebnî nice hastahânede [48/06] entübasyon, hâricde ise trake otomi yapmalıdır.

[48/07] Felc-i difteriyyâ‘î -nâdiren hastalığın esnâ-yı seyrinde ber-mu‘tâd [48/08] hastalıktan birkaç gün sonra küçük dilin üst tarafında [48/09] -şirâ‘ü’l-hanekte- gerek hissiyyât ve gerek hareket cihetiyle bir [48/10] zaʿf hâsıl olur. Lakırdı ederken sadâ genizden çıkar. [48/11] Küçük dile ve nevâhî-i mücâvireye kalem ucuyla dokunulacak olursa [48/12] bir hiss hâsıl olmaz, yutkunmak güçleşir. Meşrûbât [48/13] ve me’kûlât burundan ‘avdet eder. Ba‘zan gırtlağa da kaçarak [48/14] mevti bile intâc eyler. ‘Ale’l-ekser felc-i difteriyyâ‘î bu civârda [48/15] münhasır kalırsa da ba‘zan de gayr-ı muttarid bir sûrette vücûda [48/16] yayılır. Boyun ve gövdenin ‘adalâtı tutulur. Vech-i ‘adalâtı [48/17] felce dûçâr olursa ya vahîdü’l-cânib olur veyâhûd zû’l-cânibeyn [48/18] olur ki bu hâl ahîrde sîmâ bir maske gibi donuk bir şekl-i [48/19] ‘acîb alır. Kollar, bacaklar felc-i mezkûre giriftâr olacağından [48/20] etfâl, yatağından kalkamaz, ve dönüp oturamaz olurlar.

[48/21] Kalksalar bile yürüyemezler. Hangi taraftaki ‘adalât felc [48/22] olmuş ise re’sî o cihetin ‘aksi tarafa binâ’en‘aleyh gâh sağa [48/23] gâh sola ba‘zan öne doğru düşük olur.

[49/01] Hissiyyâta gelince: Felcin takarrür edeceği aksâmda evvelâ bir [49/02] karıncalanma ve veca‘lar, mu’ahharan noksâniyet his veyâhûd büsbütün [49/03] ‘adem-i hissiyyât yüz gösterir. Bütün vücûdda ‘ale’l-husûs el [49/04] ayaklarda göz, kulak, burun ve ağızda hissiyyât tenâkus [49/05] eder. Hiss-i sem‘ ba‘zan ebedî bir sûrette tegayyüre uğrar.

[49/06] Mesâne, meflûc olduğu zamân –ihtibâs-ı bevl- idrâr [49/07] tutulur. Hançerede ise ya sadâ kısalır, ma‘dûm olur yâhûd [49/08] teneffüs müşkilât kesb eder. Hançerede bulunan ‘adalâtın ba‘zıları [49/09] sadâya ba‘zıları teneffüse hâdim olduklarından felc, bunlardan hangisini [49/10] istilâ eylemiş ise onların vazîfe-i tabî‘iyyeleri ihtilâle uğrar ki [49/11] bu hâl ‘adalât-ı teneffüsiyye üzerinde vâki‘ olduğu sûrette inkıtâ‘-i [49/12] teneffüse bâdî olabileceğinden pek ziyâde mühimdir. (asphyxie) [49/13] Kalb ‘adalâtında felc hâsıl olursa

fücceten bâ‘is-i mevt oldu- [49/14] ğundan felc-i kalbi fevka’l-‘âde hâtırnâktir. (Syncope) Kuş [49/15] palazının şiddetli istilâlarında şu iki felc-i aniden korkulur. [49/16] Felc-i difteriyyâ‘î boğaza münhasır ise birkaç hafta zarfında zâ’il [49/17] olur gider. Vech vesâ’ir ‘uzvlara müstevlî olduğu hâlde [49/18] bir iki ay devâm eder. -Felc-i esfel- iki ayakların büsbütün [49/19] mu‘attal olmasıyla muttasıf olan felc, en uzun sürer, müddet ve ‘âkıbeti [49/20] kestirilemez.

[49/21] Felcler, ekseriyyâ kuş palazının burundaki şedâ’id-i maraziyyesiyle [49/22] mütenâsibdir. Fi’l-hakîka yalnız boğazda zuhûra gelmiş olan [50/01] difterilerde felc nâdirdir. Bir kuş palazında burunda akıntılar [50/02] ziyâde, el-hâsıl burnun âfetzede olduğunu îmâ eden ‘alâ’ime tesâdüf [50/03] edildiği sûrette bi’l-âhire gelmesi pek ziyâde melhûz olan [50/04] felclere karşı ihtiyâtla davranmalıdır.

[50/05] Felc-i difteriyyâ’î küçüklerden ziyâde büyüklerde olur.

[50/06] Boğazdaki felc, 1/6, felc-i ‘umûmî ise 1/10 nisbetindedir.

[50/07] Semm-i marazî, merâkiz-i ‘asabiyyenin hücerâtını tagayyürâta uğratarak [50/08] -meşrûbât-ı kü’ûliyyenin yaptığı gibi- sinirleri iltihâblandırdığını [50/09] ve şu sûretle felci dâ‘î olduğunu zann ederim.

[50/09] - *Nevrit périphéerique*-

[50/10] Tedâvî – Serûm, felc başlamadan evvel ‘adem-i husûlüne [50/11] büyük yardım eder. Bir kere felc hâsıl oldu mu serumdan hiç [50/12] bir netîce istihsâl edilemez.

[50/13] Şu hâlde beyhûde yere serum şırınga etmemelidir. Kınakına, [50/14] çelikli edviyenin i‘tâsıyla vücûdu kuvvetlendirmeli.

[50/15] Bu husûsta en ziyâde fâ’ide veren : banyo, elektirik, [50/16] masajdır. Kuş palazının nekâheti esnâsında a‘zâ-yı vücûdiyye [50/17] bir nev‘ za‘fiyyet-i ‘asabiyye târî olur. Bunda en ziyâde gliser [50/18] ve fosfatlı edviye şâyân-ı istifâdedir. Şurûb-ı sıhhat-i nüzhet bu hasâisi [50/19] câmi‘dir. Hastalarımda büyük fâ’idesini gördüm. Gerek bu ve gerek diğer [50/20] hastalıklarda fevâ’id-i ‘azîmesi görülen mezkûr şurûb ile [50/21] şurûb-ı laktofu, süfat duşu**,** Edhem Pertev emülsiyon balık yağı**,** [51/01] Hamdî iksîr-i Süreyyâ_vesâ’irenin ‘âmillerinin Türk olması doğrusu [51/02] vatanımıza bir fahr ve şereftir. Bu edviye-i müstahzara fenn nokta-i nazarından [51/03] tahlîl edilecek olursa tamâmıyla maksad-ı sıhhat ve hayâtı te’mîn [51/04] edecek bir sûrette hileden ‘ârî ve sâf olarak yapılmıştır.

[51/05] Gerçi edviyenin müztahzar (spécialité) hâlinde isti‘mâli [51/06] hem tabâbet hem eczâcılık nokta-i nazarından doğru değildir. [51/07] Binâ’en‘aleyh ispesyalitenin tekessür ve ta‘ammümü ‘aleyhinde isem de mâdemki [51/08] lâ-yu‘add velâ-yuhsâ Avrupa müstahzarâtı memleketimize dâhil oluyor [51/09] ve ‘umûmun teveccühü celb ediliyor. Şu hâlde kendi toprağımızda [51/10] kendi eczâcılarımızın mahsûl-i mesâ‘îlerini isti‘mâl etmek [51/11] muvâfık-ı vicdân ve hamiyyettir.

[51/12] O nehr-i feyyâzdır ki menba‘ ve mansıbı bir topraktır. Bizim tabakât-i [51/13] arziyyemizin istihsâl eylediği mevâdd-ı hayâtiyyeye âhirin toprağı [51/14] neden menba‘-ı füyûz olsun. Ne için bizimkiler bir teşnegî içinde [51/15] sûzân olduğu hâlde başkalarının tarlaları bir hazarât-ı kâmile ile [51/16] tarâvet-yâb olsun! Taksîm-i bedâyi‘ ve mehâsinde bize bahş olunan [51/17] şeyler başkalarının olmamalıdır. En fenâ bir nânkörlük hilkatin bahşâyişine [51/18] karşı kayıtsız davranmaktır.

[51/19] Kuş palazında yapılacak takayyüdât –ne bahtiyârdır ol [51/20] çocuklar ki ebeveynleri ufak rahatsızlıkların en büyük olmak [51/21] üzere telakkî ve îcâbına tevessül ederler.

[52/01] Yine tekrâr edeyim ki kuş palazı ‘illeti için ahvâl ve ‘alâ’im-i [52/02] şedîdeye intizâr eylemek hatâdır. Çünkü bu ‘illet gizli başlar, [52/03] sinsidir, şiddetle gözükmez. Onun için boğazından biraz şikâyet [52/04] eden çocuğun ağzını açmalı. Bir demir kaşık ucuyla diline basıp [52/05] boğazını görmelidir. Ufak birbeyazlık görüldüğü takdîrde onu yine [52/06] o kaşık ucuyla sıyırıp bir şişeye koyarak mahfûzen Nişân [52/07] taşı’nda vâki‘ bakteriyolojihâneye îsâl eylemelidir ki hakîkat meydâna [52/08] çıksın bunu icrâ etmeli. Tabîbde celb olunsa o da [52/09] teşhîsten ‘âciz bulunduğundan yapacağı budur. Bu tedbîre mürâca‘atıyla [52/10] berâber diğer taraftan ‘ale’l-ihtiyât çocuğun sinnine göre beşten [52/11] on santimetre mik‘abına kadar serum şırınga eylemelidir. Serum [52/12] büyük eczâhânelerde dâ’imâ bulunur. Lâkin tâze olmasına dikkat [52/13] olunmalıdır. İyi bilmeli ki hastalık, kuş palazı çıkmasa bile [52/14] serumdan hiçbir mazarrat görülmez.

[52/15] Sıtmada sülfato, romatizmada salisilat nasıl bir devâ-yı [52/16] kat‘î derecesinde ise serum da kuş palazında ‘aynıyla öyledir.

[52/17] Mâdemki serum hastalığın bidâyetinde pek büyük fâ’ide verir.

[52/18] Mâdemki hastalık ilerlediği zamânda fâ’idesi tedennî ediyor. Hiç [52/19] bir mazarratı olmadığı hâlde serum şırınga etmekte aslâ ihmâl [52/20] olunmamalıdır. Hattâ

tedâvî-i maslî erkence yapılırsa felcin de [52/21] önü alınmış olur. Binâ'en'aleyh herşeyden evvel serum şırınga [52/22] eylemek zuhûru melhûz olan âfet ve 'âkıbet-i müdhişeye karşı [52/23] fevka'l-'âde bir tedbirdir, kabl'el- vukû' basîretkârâne bir harekettir. [53/01] Hastanın çamaşır ve yatak takımı gibi temâsta bulunulan bi'l-cümle [53/02] eşyâsı, tebhîr-hâneye götürülür. Yine sâlimen i'âde edilir. Marîzin [53/03] ikâmetgâhı, devâ'ir-i belediye tathîrât me'mûrları tarafından tathîr [53/04] olunur ki buna mümâna'at eylemek, hayât-ı 'umûmiyyeyi ihlâl etmek [53/05]demektir.

[53/06] Ba'zı adamlar tathîrât-ı fenniyyenin icrâsı teklîf olunur [53/07] olunmaz yıkandı, silindi cevâbı ile redd ederler.

[53/08] Mektep müdürleri, çocukları taht-ı nezârette bulundurup [53/09] boğazından iştikâ edenleri her ne olursa olsun evine [53/10] göndermelidir.

[53/11] Vâlideler ise, boğazdan rahatsız olan çocukları [53/12] hunnâktır geçer diyerek mücerred başından savmak için mektebe göndermek [53/13] sûretiyle hem kendi çocuklarına hem de hemcinsinin yavrularına [53/14] ihânet eylememelidir.

[53/15] Kuş palazı gibi sârî hastalıklar yalnız efrâd-ı 'â'ileye [53/16] îkâ'-ı mazarrat eylemez. İhtilât edilen çocuklara hattâ bütün [53/17] mektep halkına intişâr etmekle bir netîce-i vahîme husûle getirir. [53/18] Binâ'en'aleyh mektepte çocuğu olan her bir zâtın, diğerlerinin sıhhatini [53/19] halelden sıyâneten onda bir hastalık zuhûr eder etmez mektep hey'et-i [53/20] idâresine ihbâr ve gelen züvvâra–hastalığın henüz ta'yîn etmemesi [53/21] cihetiyle –hasta ile ihtilât edemeyeceğini bilâ-tereddüd ihtâr [54/01] eylemeyi ne olur 'âdet edinivermelidir. İyi mülâhaza edilirse [54/02] bundan büyük nezâket mi olur.

[54/03] Hâzır sırası düşmüş iken etfâlde veremin sûret-i [54/04] sirâyet ve buna karşı edilecek takayyüdât ile mektep müdürü ve [54/05] müdürlerinin bu husûsta vicdânen mükellef oldukları vezâ'if [54/06] ve ihtimâmâttan da biraz bahs edelim:

[54/07] Verem mikropları vücûda iki tarîk ile duhûl eder ki [54/08] biri ağız, mi'de (cihâz-ı hazmî) diğeri burun, nefes [54/09] boruları (cihâz-ı teneffüsî)dir. Tarîk-i sânî, tarîk-i evvelîye nisbetle daha [54/10] mühimdir. Cihâz-ı hazmî tarîkiyle idâre-i bedeniyyeye dâhil olan [54/11] mikroplar, ancak me'kûlât ve meşrûbât ile geçebilir ki bunlara [54/12] bir dereceye kadar çâre bulmak, herkes için mümkündür. Meselâ etfâle [54/13] içirilen inek sütü, galeyân derecesinde ba'de't-teshîn verilirse [54/14] inek verem dahi olsa bir zarar tevellüd etmez. Me'kûlât ise [54/15] iyice tabh edildiği sûrette sirâyet tehlikesinden kurtulmuş [54/16]

olur. Miyâh-ı meşkûke terşîh ve tağliye edildiği hâlde bilâ-tereddüd [54/17] içilebilir. Eğer bu şerâ'it-i sıhhiyyeye i'tinâ edilmeyecek olursa [54/18] mikroplar mi'de ve bağırsaklardan kana geçerek vücûdu tesmîm ederler. [54/19] Büyüklerde bağırsak vereminin sillü'r-ri'eye nisbetle nâdir olması, [54/20] küçüklerde bi'l'aks sill-i mi'â'înin kesreti diğer ba'zı esbâba merbût [54/21] olmakla berâber başlıca basilleri hâvî ve bozuk sütten münba'istir. [54/22] Çünkü etfâlin gıdâsı süt olup büyükler bundan müstağnîdirler.

[55/01] Marazın turuk-ı teneffüsiyye ile olan sirâyetine gelince: Ma'lûm [55/02] olduğu üzere kaşʿât-ı müteverrimîn basillerle mâlâmâldir. Müteverrimler [55/03] bi't-tabi' öteye beriye tükürürler. Balgamlar ise 'ale'l-husûs [55/04] sokaklarda kuruyarak tozlara karışırlar. Onlarda havalanarak [55/05] 'umûm tarafından teneffüs olunur. Sefâlet içinde emrâr-ı vakt eden [55/06] "sokaklarda toz toprak arasında yuvarlanan" çocuklarda [55/07] verem daha ziyâde görülür.

[55/08] 'Aynı kayıtsızlık mekteplerde dahi vardır. Her çocuk istediği [55/09] yere tükürür. Yalnız çocuklar değil ya! Hocalar, hizmetçiler, [55/10] ilh .. Böyledir ki bunların içinde verem olanlar da vardır. [55/11] Bunun için verem ile ma'lûl olan hocalar ve çocuklar tefrîk [55/12] edilmelidir ve mektep içinde muhtelif yerlere birkaç tane tükürük [55/13] hokkası komalıdır. Bu hokkalar da ara sıra yıkanılıp muzâdd-ı ta'affün [55/14] şeylerle izâle-i ta'affün edilmelidir. Bununla berâber hokkalardan gayrı [55/15] bir mahalle tükürecekler kim olursa olsun mücâzât olunmalıdır. [55/16] Mektebin içini –mikropları havalandırmamak için- talebenin [55/17] olmadığı zamânlarda pencereleri tamâmıyla açıp süpürmeli, îcâbına [55/18] göre silmeyi tercîh eylemelidir. İşbu takayyüdât yalnız mekteplerde [55/19] değil evlerde dahi icrâya sezâdâr hattâ selâmet-i 'âmme nâmına 'umûmun [55/20] güzergâh ve ikâmetgâhı olan mahallât –sokaklar, tramvaylar [55/21] vapurlar, dâ'ireler, ilh- hakkında 'aynı tehaffuzât ve takayyüdâtın [55/22] tamâmî-i icrâsı hıfzu's-sıhha-i 'umûmiyyece elzemdir.

[56/01] Eğer bu şerâ'it tatbîk edilemiyorsa vereme isti'dâdı olan [56/02] etfâlin şehirlerde ikâmet ettirilmesi günâhtır. Onları kırlık [56/03] çamlık, ormanlık havası ceyyid olan civâr köylerde, [56/04] rutûbetsiz mevâki'-i latîfede, güneşe ma'rûz evlerde beytûtet [56/05] ettirmeli. Ne zamânki iyice tebdîl-i bünye ederse o vakt getirmeli. [56/06] Hem ne zarar var daha iyi! Orada bir köylü oluversin! Çiftçilik [56/07] fenâ mı? Bundan iyi san'at mı olur! Yeter ki sıhhat ve namûsuyla [56/08] yaşasın! İnsân her mikyâsta yaşayabilir. Her muhîtin kendisine [56/09] mahsûs bir sa'âdeti vardır.

[57/01] Basil Difteri
[57/02] Mütâla‘a-’i Bakteriyolojiye

[57/03] İşbu mütâla‘a-’i bakteriyolojiye, Hamîdiye Etfâl Hastahânesi bakteriyoloğu [57/04] rüfekâ-yı kirâmdan Doktor Fû’âd Beyefendi’nin nazar-ı teftîşlerinden geçmiştir.

[57/05] Vakt gâ’ib etmeksizin bir hastanın kuş palazı ‘illetiyle [57/06] musâb olup olmadığını anlamak için içine pamuk sarılmış [57/07] bir mihrâf veyâ mihrâfın tedâriki mümkün olamadığı takdîrde ‘âdî [57/08] bir ma‘den kaşığının sapını biraz teshîn edip hastanın boğazından [57/09] bir parça gışâ-yı kâzib veyâhûd biraz muhât alınıp hâmil mâdde [57/10] denilen bir câm levha üzerine sürülerek kurutulduktan sonra [57/11] ispirto lambası şu‘lesinden üç def‘a emrâr ve tesbît ederler. [57/12] Ba‘dehû löffler metil mâvîsi ile telvîn olunur yâhûd ki gram usûlü [57/13] vechle boyanır.

[57/14] Gram usûlü: Mâ’i etilenli çantiyane benefşesi *violet* [57/15] *de gentiane* dâhilinde hâmil mâdde beş dakîka tevkîf ettirilip [57/16] biraz da teshîn edildikten sonra doğrudan doğruya iyodlu [57/17] iyod potasyum mahlûlüne vaz‘ olunur bir iki dakîka kadar da [57/18] bu mahlûl içinde bırakılarak hâmil ecsâmın koyu rengi giderilir.

[58/01] Yine bu maksada mebnî ya‘nî izâle-i levn için kü‘ûl mutlakî hâvî [58/02] bir kapsül içine konur. Nihâyet su ile yıkanıp bir dakîka kadar [58/03] sulu –toksin- mahlûlü ile tekrâr telvîn edilir. Hâmil [58/04] mâdde en son def‘a olmak üzere bir daha yıkanıp –süzgeç- [58/05] kâğıdının iki sahîfesi arasında kurutturulur.

[58/06] Hâmil mâdde, gerek bu usûl ve gerek lüfler metil mâvîsi ile [58/07] telvîn olunup kurutulduktan sonra üzerine Kanada balsamı [58/08] konularak onun da üstüne sater mâdde ismindeki ufak câm levha [58/09] yapıştırılır. Ba‘dehû üzerine bir damla selvi yağı damlatılarak, [58/10] böyle istihzâr olunan ve sathında mikropları hâmil bulunan [58/11] hâmil mâdde hurde-bîn manzarasına vaz‘ olunur.

[58/12] İmdi birçok ‘uzviyyât-ı süfliyye –göğüs, istereptokok, [58/13] klebes löffler- müşâhede edilir.

[58/14] Difteri basilleri verem basilleri kadar uzun ve onlardan [58/15] iki def‘a kalın ve biraz kıvrık olup nihâyetleri topuzvârîdir. [58/16] Boyandığı zamân bütün tûlunca televvün etmeyip mahall be-mahall boyandığı [58/17] için benek benek görülür. Şu hâlde paslı bir toplu iğneye [58/18] benzetilir. Ba‘zan iki nihâyetleri müdevver olup pek ziyâde televvün [58/19] eylediğinden büsbütün koyu görünür.

[58/20] Difteri basilleri gayrı müteharrik olup 20'den 42 derece-i [58/21] harâret arasında neşv-ü nemâ bulurlar.

[58/22] Basil difteriyi tamâmıyla anlamak için masl-i mütehassir [59/01] derûnunda onları teksîr etmek lâzım gelir. Bunun için de hastanın [59/02] boğazından bir mihrâf vâsıtasıyla bir parça hılt alınıp ta'kîm [59/03] *eau stérilisée* yâhûd *bouillon*dan birkaç [59/04] santimetre mik'abı alınıp bir enbûbe derûnuna konup içine de mihrâf [59/05] mezkûr idhâl edilir. Ve orada mihrâfın ucundaki gışâ-yı [59/06] kâzib kısmen hall olunur.

[59/07] Diğer ucunda platin telini hâmil olan bir paket –ince [59/08] câm çubuk- ispirto lambasında ta'kîm olandan sonra [59/09] enbûbe-i mezkûre derûnuna sokulup platin telinin ucuna halkasının [59/10] isti'âb edeceği mikdârda ya'nî hemen bir katre kadar enbûbedeki [59/11] mahlût-ı mikrobîden ahz olunur. İşbu platinli mihrâkın ucu [59/12] enbûbeler derûnunda evvelce istihzâr edilmiş olan masl-i mütehassir [59/13] üzerinde bir helezon tersîm edercesine sivrilir. Masli şâmil [59/14] bulunan enbûbenin ağzı pamuk ile iyice kapanarak 35 ile 37 [59/15] derece-i harârette bulunan –etüv- derûnuna vaz' olunur.

[59/16] Platin telini ta'kîm etmeksizin birkaç enbûbeye bu sûretle [59/17] mikroplar vaz' olunduktan sonra ilk enbûbenin üzerine [59/18] bir numarası sırası ile diğerlerine 2:3 rakamları yazılır. On [59/19] sâ'at sonra hattâ daha evvel enbûbelerde masl-i mütehassirin üstünde [59/20] basillerden müteşekkil koloniler *colonies, mikrop sürüsü* [59/21] güzelce meydâna çıkar. Birçok basillerin bir yere ictimâ'ında husûle [59/22] gelen işbu koloniler, esmerimsi, beyâz renkte ortası [60/01] donuk, birkaç milimetre katarında, ('âdetâ beyâzca ufak [60/02] bir inci tanesi gibi olarak 'arz-ı vücûd ederler. 'Ale'l-ekser [60/03] üç veyâ dört 'aded basil birbirine muvâzî olarak küme hâlinde [60/04] meşhûddur. Ba'zan de (VXL) harfleri şeklinde ve yine [60/05] Fransızca'da (8) med işâretli hurûfâta benzer bir vaz'iyette [60/06] görünürler. Difteri basilleri uç uca gelip [60/07] temâdî etmezler. Bunlar, havadan ziyâdan 'ârî mahallerde bir sene [60/08] muhâfaza edilebilir.

[60/09] Difteri-î virüside (en müdhiş kuş palazı) müşâhede [60/10] olunan basilleri mu'tâddan daha uzun ve çoktur.

[60/11] Difteri basilleri kallavî olan dana et suyunda pek iyi [60/12] türetilir. Bir yarım santimetre mik'ab mikdârı kültür bir güvercinin [60/13] nesc-i hücrevîsine zerk olunduğu zamân hayvân altı sâ'at [60/14] sonra vefât eder.

[60/15] ‘Aynı kültürden 2/3 santimetre mik‘abı bir tavşanı öldürmeğe [60/16] kâfîdir. Zerk olunan mahallde müte‘ammim bir nokta-i bezgiye ile özima [60/17] müşâhede olunur. Difteri basilleri ev‘iye-i demeviyye ve lenfâviyye [60/18] hâsılı a‘zâ-yı mütecâvireye geçmezler. Lâkin bulundukları mahallde semm-i [60/19] marazîyi ifrâz ederek onları aktâr-ı bedene neşr ile ‘uzvunu [60/20] uzaktan tesmîm ederler. Binâ‘en‘aleyh difteri mikropları [60/21] boğazda mütemekkin oldukları hâlde vücûdun diğer bir noktasındaki [60/22] herhangi bir ‘uzvun kuş palazından musâb olması istiğrâb [61/01] edilemez. Telkîh olunan hayvânâtta ba‘de’l-vefât ev‘iye-i sağîrede [61/02] ittisâ‘, mahfaza-i fevk’al‘külliyye ve bi’l-hâssa külliyyelerde ihtikân, ‘akîdâtta [61/03] intifâh, (kobaylarda) zâtü’l-cenb, (tavşanlarda) istihâle-i [61/04] kebediyye gibi âsâr ve âfât görülür.

[61/05] Evvelce sıyrılmış olan bir gışâ-yı muhâtî üzerine kültürden [61/06] bir parça tılâ edilecek olursa tavuk ve güvercinlerin tabaka-i [61/07] mülteimmesinde ve boğazlarında ve dişi kobayların ferclerinde gışâ-yı [61/08] kâzibler husûle geldiği müşâhede olunur.

[61/09] Sıyrılmış ya‘nî tabaka-i hâmiyyesi zâyi‘ olmuş cild üzerinde dahi [61/10] bu vecihle ağşiye-i kâzibenin husûlü mümkündür.

[61/11] Mâ-hâsıl bi’z-zât toksinin zerkiyle istihsâl olunan netâyic [61/12] ve tecârib-i muhtelifeye istinâden evvelce zikr olunduğu üzere şurada [61/13] burada tahassul eden ağşiye-i kâzibe basillerden, fulûc-ı muhtelife [61/14] vesâ’ire gibi âsâr-ı tesemmümiyye basillerin neşr ettikleri semm-i marazîden [61/15] iltihâb-ı mütekayyih-i üzn ve kangrenler gibi âfât-ı intâniyye dahi basil [61/16] difteriye ya‘nî löfflere birinci derecede istereptokok ile [61/17] istafilokok ikinci derecede muhtelif kokuslar ile pinemokok [61/18] ve kıyh bakterilerinin iltihâk ve iştirâk eylemesinden ileri gelir.

4. DİZİN

A

acı -1- Üzücü tesir, keder, elem, ıztırap.
a + rlar 16/14

‘acîb -1- [Ar.] Çok acâyip, tuhaf.
şekl-i ‘a. 48/18

‘âciz -2- [Ar.] Güçsüz, kudretsiz.
‘â. 26/12, 52/09

‘acûze -1- [Ar.] Kocakarı, huysuz, yaşlı kadın.
‘a.+ lerin 05/18

‘acz -1- [Ar.] Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük.
‘a.+ lerinden 04/04

aç - -8- 1. Büyük üzüntü vermek.
a.- acağında 05/09
2. Kapalı durumdan çıkarmak.
a.- amaz 35/14
a.- ıp 15/18, 55/17
a.- mak 10/19, 17/23
a.- malı 52/04
a.- malıdır 45/22

açık -1- Önünde, içinde veya üstünde geçişe engel olacak bir şey bulunmayan, kapalı ve tıkalı olmayan.
a. 39/13

açıl - -6- 1. Açık duruma gelmek veya getirilmek.
a.- acağından 37/16
a.- an 47/14
a.- ıp 36/22
a.- mış 47/11
2. Zarar, ziyan
a.- sın 21/15
3. Bir yarayı iyileştirmek için üzerine yakı koyup açmak, işletmek.
a.- sa 11/13

‘add -1- [Ar.] Kabul etme, sayma, itibâr etme.
‘a. eyledim 04/19
‘a. eyleyen 07/07
‘a. olunur 21/02

‘adalât -8- [Ar.] Adeleler, kaslar, kas sistemi.
‘a. 48/21
‘a.- ı teneffüsiyye 49/11
‘a.+ ı 48/16
vech-i ‘a.+ ı 48/16
‘a.+ ın 49/08
‘a.+ ında 49/13
‘a.+ ta 44/05
‘u.+ ının 31/16

adam -7- [Ar.] İnsan, kişi.
a. 17/15, 17/19, 19/15
a.+ lar 16/03, 20/08, 53/06
a.+ lara 12/04
a.+ ların 27/11

‘aded -6- [Ar.] Sayı, tane.
‘a. 60/03
‘a.- i teneffüs 38/02
‘a.- i vefeyât 39/01
‘a.+ i 19/08
‘a.+ inin 22/16
‘a.+ iyle 06/14

Âdem -1- [Ar.] İlk yaratılan insan ve ilk peygamber.
A. 06/01

‘adem -4- [Ar.] Var olmama, bulunmama.
‘a.- i hissiyyât 49/03
‘a.- i husûlüne 50/11
‘a.- i takayyüd 33/14
‘a.- i vücûduna 23/16

‘âdet -2- [Ar.] 1.Huy ve alışkanlık durumuna getirmek.
‘â. edinivermelidir 54/01
2. Herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usûl, görenek.
‘â.+ i 21/14

‘âdetâ -3- [Ar.] Bayağı, basbayağı.
‘â. 29/08
‘â. 29/12, 60/01

‘âdî -11- [Ar.] Sıradan, alelâde.
‘â. 25/20, 25/22, 33/20, 34/4, 34/10, 35/01, 36/11, 38/05, 40/19, 57/07
hunnak-ı ‘â. 26/02

‘adîm -1- [Ar.] Yok olan, bulunmayan.
‘a.- ü’l imkân 45/20

âfât -4- [Ar.] Âfetler, musîbetler, belâlar.
â. 61/04
â.- ı beşeriyye 07/20
â.- ı intâniye 61/15
â.- ı menkulenin 18/18

âfet -1- [Ar.] Önlenmesi elde olmayan büyük felâket , musîbet.
â. 52/22

âfetzede -2- [Ar.+Far.] Yangın, sel, zelzele gibi bir âfete uğramış olan, felâkete uğrayıp perîşan olan (kimse).
â. olduğunu 50/02
â. 32/21

‘afv -1- [Ar.] Suç, kusur ve hatâyı cezâlandırmama, bağışlama.
‘a. buyurulsun 04/09

ağız -8- Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.
a. 45/4, 54/08
a.+ da 49/04
a.+ dan 39/11
a.+ ı (ağzı) 11/8, 59/14
a.+ ına (ağzına) 19/11
a.+ ını (ağzını) 52/04

ağla - -1- Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.
a.- r 40/13

ağrı -2- Sinir uçlarının şiddetli biçimde uyarılmasıyla ortaya çıkan, vücudun herhangi bir yerinde oluşan rahatsızlık hissi.
a.+ lar 44/05
a.+ larıyla 26/01

ağşiye -4- [Ar.] Zarlar, deriler.
a.- i kâzibe 34/08, 37/07, 61/13
a.- i kâzibenin 61/10

ahâlî -3- [Ar.] Bir memleket, şehir veya semtte oturanların, yaşayanların hepsi.
a. 20/07
a.+ mizi 18/16
a.+ si 08/14

âheste -1- [Far.] Yavaş, ağır, sâkin.
â. 31/02

ahîr -1- [Ar.] Son, sonuncu, en sonra olan.
a.+ de 48/18

ahîren -1- [Ar.] Son zamanlarda, son günlerde.
a. 47/16

âhir -2- [Ar.] Son.
â. 21/02
â.+ in 51/13

âhire -2- [Ar.] Ahîr kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
Terakkiyât-ı a.- i fenniyye 12/21
‘illet-i a.+ nin 38/19

ahkâm -2- [Ar.] Emirler, buyruklar, hükümler, kānunlar.
enkâz-ı a. eyleyen 06/10
a.+ ına 43/13

ahlâk -1- [Ar.] İnsandaki iyi veya kötü huylar, tabiat.
a.+ ları 18/04

ahşam *bkz.* akşam.
a. 45/09

ahvâl -9- [Ar.] Hâller, hâdiseler, olup bitenler,
a. 30/12, 52/01
a.- i ‘umûmiyyede 44/11
a.- i hayâtiyyeye 23/09
a.- i maraziyyenin 10/10

a.- i mü’essife 17/25
a.+ de 14/02, 15/02
ekser-i a.+ de 34/17, 45/15
a.+ e 04/17
a.+ in 04/02

ahz -2- [Ar.] Alma, alış.
a. etmek 41/17
a. olunur 59/11

‘â’id -2- [Ar.] 1. İlgilendiren, ilgili.
‘â. 05/05
2. Konusunda, hakkında, dâir.
‘â. 33/14

‘â’ile -6- [Ar.] Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.
‘â. 35/04
‘â.+ lerden 15/06
‘â.+ lerini 05/11
‘â.+ nin 20/17
efrâd-ı ‘â.+ ye 53/15
‘â.+ ler 17/09

ak - -1- İçindeki veya üstündeki sulu maddeyi dışarı vermek.
a.- ar 28/14

akciğer -1- [T.+Far.] Göğüs kafesinin içinde yer alan, sağlı sollu iki parçadan oluşan solunum organı.
a.+ lere 10/20

akdem -1- [Ar.] Daha önce, çok önce.
a.- i 06/04

akdes -1- [Ar.] Çok mukaddes.
a.- 17/24

‘âkıbet -2- [Ar.] Son, nihâyet.
‘â.- i müdhişeye 52/22
‘â.+ i 49/19

‘akıl -1- [Ar.] Düşünme, anlama ve kavrama gücü.
‘a.+ lara 27/14
za‘f-ı ‘a.+ a (‘akla) 23/18

‘akîdât -1- [Ar.] Akîdeler, kuvvetle benimsenen görüş tarzları, inançlar.
‘a.+ ta 61/02

‘akîm -1- [Ar.] Sonuçlandırmamak, yarım bırakmak.
‘a. 04/14

akıntı -3- Hastalık sebebiyle vücûdun bir yerinden dışarıya sulu madde sızması ve sızan sıvı.
a. 45/08
a.+ lar 32/15, 50/01

akıt - -1- Sulu veya ufak tâneli maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere doğru gitmesini, akmasını sağlamak.
a.- mak 47/05

‘aks -3- [Ar.] Birşeyin zıddı, karşıtı, tersi.
‘a.+ i 48/22
‘a.+ ini 26/08
‘a.+ iyle 35/03

aksâm -1- [Ar.] Kısımlar, bölümler.
a.+ da 49/01

akşam -2- Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar geçen zaman dilimi.
a. 29/05
a.+ a 21/13

aktâr -3- [Ar.] Taraflar, bölgeler, kısımlar.
a.- ı bedenden 13/22
a.- ı bedene 60/19
a.- ı bedeni 32/02

akvâm -1- [Ar.] Taraflar, bölgeler, kısımlar.
a.- ın 15/12

al - -25- Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak.
a.- alım 33/19
a.- amaz 40/09
a.- amıyorum 08/06, 17/16

a.- arak 03/07, 07/02, 09/04, 10/15, 15/13
a.- dığı 36/15
a.- ıp 13/23, 30/21, 33/11
a.- ır 13/15, 25/08, 28/17, 37/17, 40/10, 40/17, 48/19
a.- ırız 25/10
a.- ıyorsa 47/13
a.- mağa 28/15
a.- mak 07/22, 45/11

‘alâ -1- [Ar.] Yükseklik, yücelik, şan ve şeref.
‘a.- hâlih terk edilirse 42/02

‘alâ’im -4- [Ar.] Alâmetler, izler.
‘a.- i maraziyye 09/06
‘a.- i şedideye 52/01
‘a.+ e 50/02
‘a.+ in 09/07

âlâm -1- [Ar.] Acılar, elemler.
â. 05/03

‘alâmât -1- [Ar.] Alâmetler, izler.
‘a.- ı müteşâbihe 27/09

‘alâmet -6- [Ar.] İşâret, belirti.
‘a. 34/17
‘a.- i mümeyyize 25/15
‘a.- i yakıniyye 33/22
‘a.+ ler 34/22
‘a.+ lerde 24/21
‘a.+ lerinin 28/04

aldan- -2- Yanılmak, yanlış hüküm vermek, hatâya düşmek.
a.- maktayız 26/04
a.- mamalıdır 37/19

aldat- -1- Yanıltmak, hatâya düşürmek.
a.- ır 25/20

aldır- -1- Önem vermemek, umursamamak, üzerinde durmamak.
a.- mıyorlar 23/04

‘ale’l-ekser -3- [Ar.] Çok vakit, çokluk.
‘a. 28/10, 48/14, 60/02

‘ale’l-husûs -10- [Ar.] Özellikle, bilhassa.
‘a. 04/15, 11/05, 20/09, 23/05, 28/20, 32/08, 34/19, 38/13, 49/03, 55/03

‘ale’l-ihtiyât -1- [Ar.] Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma.
‘a. 52/10

‘ale’l-mu‘tâd -1- [Ar.] Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş.
‘a. 15/05

‘ale’s-seviye -1- [Ar.] Müsâvât üzere.
‘a. 35/21

‘alenen -1- [Ar.] Açıkça.
‘a. 09/04

âlet -6- [Ar.] Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt.
â. 21/09
â.+ i 42/22
â.+ in 43/02, 43/12
â.+ le 21/11
â.+ lerini 21/08

alevlen- -1- Şiddetlenmek, birden büyüyüvermek.
a.- ir 08/03

‘aleyh -1- [Ar.] Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma.
‘a. 42/01

‘aleyhi’sselâm -1- [Ar.] “Selam onun üzerine olsun” anlamında bir dua sözü.
‘a. 06/01

‘aleyhinde -1- [Ar.+T.] Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma.
‘a. 51/07

alın - -7- 1.Şeklini, biçimini almak.
a.- an 37/07
2. Tıbbî bir müdâhale ile vücuttan çıkarılmak
a.- ıp 41/14, 57/09, 59/02
3. Çıkarılmak

a.- ıp 59/04
4. Önemsemek, değer vermek.
a.- ırsa 16/01
a.- mış 52/21

alış -2- 1. (Âlet parçası vb. için) Yuvasına tam uymak ve işler duruma gelmek.
a.- ıncaya 46/16
2. Nefes alma.
a.+ ta 36/17

alışık -1- Herhangi bir yere, kişiye, harekete alışmış olan, me'lûf.
a. 28/01

alışıl- -1- Bir şeye alışmış duruma gelinmek.
a.- ır 46/14

'alî -2- [Ar.] Yüksek, yüce, büyük, ulu.
üstâd-ı 'a. 10/22
eser-i 'a.+ lerine 08/01

'âlî -3- [Ar.] Yüksek olan, yüce, değeri yüksek.
'â. 17/22, 19/19, 22/01

'âlim -1- [Ar.] İlim sâhibi olan, bilen.
'â.- i insâniyet 23/05

'âliyye -1- [Ar.] 'Âlî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
himemât-ı 'â.+ leriyle 41/05

allık -1- Al olma durumu.
a. 40/14

alt -4- Bir şeyin yere bakan yanı.
a.+ ı 35/21
a.+ ına 41/09
a.+ ında 06/21
a.+ ındaki 34/11

altı -4- Altı, sayı adı.
a. 24/16, 33/01, 41/15, 60/13

altıncı -2- Altıncı, sıra sayı adı.
a. 09/9
a.+ sı 24/19

altmış -1- Altmış, sayı adı.
a.+ ı 38/02

âmâl -1- [Ar.] Emeller, istekler.
â. 05/03

aman -1- [Ar.] Sığınıp merhamet istemek, affedilmeyi dilemek.
a. 16/26

'ameliyyât -21- [Ar.] Hasta üzerinde tedavi amacıyla uygulanan kesme ve dikme işlemi.
icrâ-yı 'a. edilir 43/06
icrâ-yı 'a. olunduğu 21/11
'a. 39/16, 43/12, 46/18
'a. 46/06
'a.- ı mezkûreden 46/04
'a.+ a 46/02
'a.+ ı 37/01, 39/04, 40/01, 42/19, 45/21, 47/03, 48/03
'a.+ ına 39/16, 47/19
'a.+ ını 10/21, 19/13, 39/06
'a.+ tan 46/08

'ameliyye -2- [Ar.] 'Amelî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
'a.+ si 39/11
cerh-i 'a.+ yi 19/15

'amîk -1- [Ar.] Derin.
'a. 26/11

'amîka -1- [Ar.] 'Amîk kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
taharriyât-I 'a. 11/2

'âmil -1- [Ar.] Amel eden, işleyen, icrâ eden kimse.
'â.+ lerinin 51/1

'âmme -2- [Ar.] Umum halk, kamu, herkes.
Menâfi'-I 'â. 21/16
selâmet-I 'â. 55/19

an -4- [Ar.] Zamânın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza.
a. 20/3, 31/11

a.+ da 23/20, 26/16

ana -3- İnsanın ve hayvanın yavru sâhibi olan dişisi, anne, vâlide.
a. 05/13
a.+ lar 05/13
a.+ lardan 14/11

ancak -3- Yalnız, sâdece.
a. 30/6, 35/19, 54/11

andır- -1- Hatırlatmak, hatıra getirmek.
a.- an 27/18

angine dihtéroide -1- [Fr.] Anjin, difteri.
a. 26/21

aniden -1- Ansızın.
felc-i a. 49/15

anla- -4- Bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla kavramak, akıl erdirmek.
a.- mak 57/6, 58/22
a.- malı 33/19
a.- r 22/05

anlaşıl- -6- Anlama işine konu olmak.
a.- acağından 24/03
a.- ır 25/06, 32/16, 47/10
a.- masın 38/18
a.- mıyor 18/14

anlat- -1- Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak.
a.- acak 04/04

ara -16- 1. Bir şeyi bulmaya çalışmak.
a. 55/13
a.- malıyız 13/11
a.- mayan 07/03
2. İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesafe.
a.+ sı 37/18
a.+ sında 15/07, 20/07, 28/01, 37/21, 55/06, 58/05, 58/21
a.+ sındadır 37/08
a.+ sındaki 05/16, 13/01, 36/08, 47/01

ara sıra -1- Seyrek olarak.
a. 47/04

a‘râz -6- [Ar.] Hastalık belirtileri, bulgu, semptom.
a. ‘a. 03/08, 36/06
a.- ı intâniyye 32/19
a.- ı mütenevvi‘a-i mezkûrenin 10/07
a.- ı tesemmümiyye 32/18
a.+ ı 35/02
a.+ ıyla 09/11

arı -1- Zar kanatlılardan, bal ve bal mumu yapan, iğnesiyle sokan böcek.
a.+ lar 32/9

‘ârız -1- [Ar.] Görülmeye başlamak, gelip çatmak, musallat olmak.
‘â. olmağı 12/02

‘ârî -3- [Ar.] (Bir şeyden) Yoksun bulunan, (-den) uzak.
‘â. 51/04, 60/07
‘â.+ dir 37/15

arka -2- Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı.
a. 25/17, 29/12

arkadaş -1- Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri.
a.+ larımın 20/04

artık -5- Bundan böyle.
a. 11/03, 13/16, 20/07, 28/12, 29/13

arttır- -1- Belli bir ölçünün üstüne çıkarmak, yükseltmek.
a.- mak 47/18

arttırıl- -1-Fazlalaştırılmak.
a.- arak 41/11

‘arz -6- [Ar.] Saygı ile anlatma, ifâde etme, bildirme.
‘a. eder 27/09
‘a. etmeği 03/03
‘a. etmekten 08/06
‘a. etseler 27/08
‘a. eylediğim 24/17

‘a.- ı vücûd ederler 60/02
‘a.- ı vücûd eyliyor 14/25

arziyye -1- [Ar.] Arzî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
tabakât-i a.+ mizin 51/12

‘asabiyye -2- [Ar.] ‘Asabî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
za‘fiyyet-i ‘a. 50/18
merâkiz-i ‘a.+ nin 50/07

âsâr -9- [Ar.] Bir şeyin varlığını gösteren belirtiler, alâmetler.
â. 11/10, 61/04
â.+ ı 14/23, 45/19
â.- ı hayâtiyye 23/10
â.- ı hayâtiyyeyi 23/14
â.- ı maraziyyeyi 31/14, 32/22
â.- ı tesemmümiyye 61/14

asfer -1- [Ar.] Sarı, sarımsı.
hummâ-yı a.+ in 17/01

asfiksi -2- [Fr.] Oksijen yetersizliğinden ileri gelen boğulma.
a. 37/10
a. + a 37/02

ashâb -3- [Ar.] Sâhipler.
a.- ı san‘atta 08/12
a.+ ı 15/24, 23/02
a.+ ının 03/06

asıl -3- [Ar.] Gerçek, hakîkî.
a. 20/18, 27/18, 38/07

‘asır -5- [Ar.] Devir, çağ, zaman.
‘a.+ da 43/20
‘a.+ lardan 09/03
‘a.- ı (asrı)10/09
‘a.+ ın (asrın) 09/09, 09/13

asid- -4- [Lat.] Bünyesindeki hidrojeni bir mâden veya pozitif iyonla değiştirerek tuz meydana getiren, organik maddeleri parçalayan, ağızda ekşi ve yakıcı bir tat bırakan, mâvi turnusolü kırmızıya çeviren hidrojenli birleşik, hâmız.
a. 43/15, 43/17, 45/7

asid-fenik [Lat.] Boyacılıkta, plastik maddelerin ve bazı ilaçların yapımında kullanılan, çoğunlukla maden kömürünün katranından çıkarılan benzinin oksijenli türevi, fenol, asit-fenik.
a.- 43/7

‘asîr -2- [Ar.] Çetin, zor, zahmetli, müşkül.
emr-i ‘a. 28/13
‘a.+ dir 34/5

aslâ -2- [Ar.] Hiçbir vakit, hiçbir zaman.
a. 27/6, 52/19

aslî -1- [Ar.] Bir şeyin ana unsurunu oluşturan.
renk-i a.+ si 30/1

asphyxie -1- [Fr.] Boğulma.
a. 49/12

aşağı -3- Yukarı karşıtı.
a. 32/14, 43/03
a.+ sına 43/05

aşıla - -1- Vücutta bağışıklık yaratmak veya yerleşmiş bir hastalığa karşı koyabilmek için hazırlanmış bir aşıyı vücuda vermek.
a.- mak 20/10

aşılan- -4- Hastalığa karşı vücûda aşı yapılmak.
a.- ır 41/12
a.- mış 15/03, 42/01
a.- sa 11/12

âşikâr -2- [Far.] Açık, belli.
â.+ dır 06/05, 21/12

at - -1- Vurmak, çarpmak.
a.- makta 10/01

‘atâlet -1- [Ar.] Hareketsizlik, boş durma, tembellik.
‘a. 11/20

ateş -1- [Far.] Normalden yüksek vücut ısısı .
a.+ ler 40/06

‘atf -2- [Ar.] Bir kimseye isnat edilmek, onun olduğu kabul edilmek.
‘a. edilecek 09/03, 23/08

‘atfen [Ar.] Yükleyerek, isnat ederek.
‘a. 10/11

âtî -1- [Ar.] Gelecek zaman, istikbal.
a. 17/23

‘avâm -1- [Ar.] Halk, umum, herkes.
lisân-ı ‘a.+ da 24/06

‘avâmil -1- [Ar.] Âmiller, sebepler.
‘a.- i maraziyyeye 13/04

âvâze -1- [Far.] Yüksek sesle bağırma, feryat.
â.- i feryâd 04/03

‘avdet -1- [Ar.] Dönüş, geri geliş.
‘a. eder 48/13

Avrupa -2- [İt.] Dünya üzerinde yer alan kıtalardan biri.
a. 51/08
a.+ nın 16/08

Avrupalı -1- [İt.+T.] Avrupa'da yaşayan, Avrupa halkından olan kimse.
a.+ lar 18/15

ay -4- Yılın on iki bölümünden her biri.
a. 41/13, 49/18
a.+ a 42/11
a.+ dan 42/12

ayak -2- Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.
a.+ larda 49/04
a.+ ların 49/18

ayır - -1- Bir şeyi sürekli görebileceği yerde bulundurmak.
a.- mamalıdırlar 07/19

ayırt -1- İki veya daha fazla şey arasındaki farkı anlamak, ayırmak.
a. etmek 38/15

‘aynı -15- [Far.] Her bakımdan birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri.
‘a. 10/6, 10/7, 11/15, 12/15, 18/6, 19/11, 20/11, 22/20, 45/10, 55/21
‘a. 16/4, 24/9, 41/16, 55/8, 60/15

‘aynıyla -2- [Far.+T.] Aynen.
‘a. 07/11, 52/16

ayrı ayrı -1- Birer birer, teker teker, her biri kendi başına.
a. 09/06

ayrıl - -2- Parçalara bölünmek.
a.- ır 28/5
a.- mış 06/12

az -5- Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik.
a. 16/9, 22/16, 25/19, 40/14, 46/14

a‘zâ -4- [Ar.] Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar.
a.- yı insâniyyeyi 41/20
a.- yı mütecâvereye 60/18
a.- yı vücûdiyye 50/17
a.- yı vücûdiyyeyi 45/05

âzâde -2- [Far.] Her türlü bağdan kurtulmuş, yakasını sıyırmış, kayıt altında olmayan.
â.+ dir 30/12, 44/14

azal - -2- Az denecek bir miktara inmek.
a.- maktadır 17/25
a.- masından 28/16

azgın -1- Azmış olan.
a. 14/04

‘azîme -1- [Ar.] Büyük ve fevkalâde iş, çok önemli mesele.
fevâ’id-i ‘a.+ si 50/21

azlık -2- Miktârı, derecesi ve niteliği

belli bir ölçünün altında bulunma.
a.+ ı (azlığı) 33/21
a.+ ıdır (azlığıdır) 13/03

B

bâb -2- [Ar.] Husus, mesele, konu.
b.+ da 07/14
b.+ daki 14/19

baba -3- Çocuğu olan erkek.
b.+ lar 05/17
b.+ lardan 14/11
b.+ ların 05/20

bacak -2- [Far.] Vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü.
b.+ lar 48/19
b.+ taki 11/12

ba'de -4- [Ar.] Başına geldiği kelime ve tamlamalara "sonra" anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.
b.- 'l 'ameliyyât dikkat edilecek 46/11
b.- 'l vefât ev'iye-i sağîrede 61/1
b.- 't teshîn verilirse 54/13
b. - 'ttatbîk 39/18

ba'dehû -4- [Ar.] Ondan sonra, daha sonra.
b. 41/10, 43/07
b. 57/12, 58/09

bademcik -5- Boğazın iç kısmının her iki yanında mikropların vücûda yerleşmesine engel olan, bâdem biçimindeki iki ak kan keseciği.
b.+ e (bademciğe) 29/11
b.+ in (bademciğin) 29/4, 29/06
b.+ ler 25/16, 35/06

bâdem yağı -1- Bâdemden çıkarılan, tabâbette ve deri, kösele gibi şeyleri yumuşatmakta kullanılan yağ.
b. 47/06

bâdî -1- [Ar.] Sebep.
b. olabileceğinden 49/12

bağır --1- Yüksek tonda ses çıkarmak, haykırmak.
b.- ır 40/13

bağırsak -3- Sindirim sisteminde mideden sonra gelen ve besinlerin kana karışmasını, artıkların dışarı atılmasını sağlayan organ.
b.+ lardan 54/18
b.+ ları 31/12
b.+ vereminin 54/19

bahs -2- [Ar.] Söz etmek, hakkında konuşmak.
b. edeceğimizden 29/02
b. edelim 54/06

bahş -7- [Far.] Verme, bağış, ihsan.
b. edecek 05/14
b. edecekleri 05/14
b. etmektir 41/22
b. eylediği 24/16
b. eylemektedir 45/03
b. olunan 51/16
b. eder 17/21

bahşâyiş -1- [Far.] Bağışlama, merhamet.
b.+ ine 51/17

bahtiyâr -1- [Far.] Tâlihli, mesut, mutlu.
b.+ dır 51/19

bâhusûs -2- [Far.] Husûsiyle, bilhassa, özellikle.
b. 32/04
b. 37/13

bâ'is -1- [Ar.] Sebep.
b.- i mevt olduğundan 49/13

bak - -2- Görüp incelemek.
b.- madan 46/02
b.- sınlar 23/17

bakıl - -2- Muâyene edilmek.
b.- acak 29/10
2. Göz önünde bulundurulmak, nazarıîtibâra alınmak
b.- ırsa 29/10

bakın- -1- (Etrâfına, sağına soluna)

Bakmak.
b.- ır 40/13

bakteri -1- [Fr.] Toprakta, suda, canlılarda bulunan, çürüme, mayalanma veya hastalıklara yol açan, küresel, silindirimsi, kıvrık biçimli olan, bölünerek çoğalan, klorofilsiz, tek hücreli canlı.
b.+ lerinin 61/18

bakteriyolog -1- [Fr.] Bakteriyoloji alanında çalışan kimse.
b.+ u 57/03

bakteriyoloji -4- [Fr.] Bakterilerin ve genellikle mikropların biçimlerini, niteliklerini inceleyen bilim.
b. 24/13, 24/15, 28/03
mütâla'a-'i b.+ ye 57/03

bakteriyolojihâne [Fr.+Far.] Bakterilerin ve genellikle mikropların biçimlerini, niteliklerini inceleyen bilimin yapıldığı yer.
b.+ ye 25/10
b.+ ye 26/12, 33/11, 35/05, 52/07

balgam -4- [Ar.] Solunum organlarının salgıladığı, ağızdan dışarı atılan sümüksü madde.
b.+ dan 29/20
b.+ lar 47/03, 55/03
b.+ larında 37/04

balık yağı -1- Morina balığının karaciğerinden çıkarılan, iyot ve A, D vitaminleri bakımından zengin olduğu için özellikle çocuklara kuvvet ilâcı olarak içirilen yağ.
b. 50/22

banyo -1- [İt.] Vücûdu su ile yıkama, yıkanma.
b. 50/16

bardak -1- Su vb. şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılan kap.

b. 45/06

bas- -1- Bastırmak.
b.- ıp 52/04

basar -1- [Ar.] Görme, görme hassası.
za'f-ı b.+ a 23/18

basîretkârâne -1- [Ar.+Far.] Önden görene, sezene yakışacak surette.
kabl'el-vukû' b. 52/23

basil -33- [Fr.] Çomak şeklindeki ince uzun bakterilere verilen isim.
b. 11/04, 57/01, 58/22
b. 25/07, 27/07, 39/21, 44/18, 60/03, 61/15
b.+ den 32/18, 44/09
b.+ in 32/19, 39/20
b.+ ine 38/21
b.+ lerden 59/20, 61/13
b.+ leri 12/17, 14/16, 18/20, 25/02, 32/02, 41/19, 54/21, 58/14, 58/20, 60/06, 60/10, 60/11, 60/17
b.+ lerin 19/01,59/21, 61/14
b.+ lerle 55/02

baş -3- 1. Belirmek, ortaya çıkma.
b. 37/21
2. Kötü bir durumla karşılaşma.
b.+ ına 18/08
3. bir istekte bulunanı sözde bir sebeple uzaklaştırma.
b.+ ından 53/12
4. Tamamen.
b.+ tan 32/14

başka -4- Bilinenlere benzemeyen, farklı, değişik.
b. 04/04, 09/07, 24/14, 42/18

başkaları -2- Diğerleri.
b.+ nın 51/15, 51/17

başla- -16- Belirmek, görünmek.
b.- dı 17/03
b.- dığından 36/07
b.- madan 50/11
b.- ması 32/20
b.- masına 36/02
b.- maz 25/22
b.- ndı 11/04

b.- r 28/12, 36/01, 38/11, 47/10, 52/02
b.- rlar 32/10
b.- rsa 15/06
b.- yarak 36/20
b.- yıp 44/11

başlıca -2- Başta gelen, belli başlı, temel.
b. 54/21
b.+ sı 37/20

bataklık -1- Basıldığı zaman içine batılan, cıvık, çamurlu, çok sulak arâzi.
b.+tan 17/19

batî -1- Yavaş, ağır.
b. 38/09

batırıl - -3- 1. Sivri bir şey yumuşak bir şeyin içine sokulmak.
2. Bir sıvının içine daldırılmak.
b.- ıp 21/10
b.- mış 41/04, 43/16

ba'zan [Ar.] Bâzı kere, bâzı zaman, arada bir, ara sıra.
b. 28/18, 36/04, 40/05, 47/03, 48/13, 58/18, 60/04
b. 34/22, 40/14, 40/15, 48/15, 48/23, 49/05

ba'zı -12- [Ar.] 1. Birtakım, bir kısım.
b. 03/02, 18/03, 22/21, 23/3, 26/08, 26/20, 44/04, 53/06, 54/20
2. Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi.
b.+ ları 16/14, 49/08, 49/09

be's [Ar.] Zarar, mahzur, beis.
b. 12/21, 42/20

bed' -2- [Ar.] Başlama, başlayış.
b. eder 26/01
b. etmiş 33/02

bedâhet -1- [Ar.] İspâtı gerektirmeyecek kadar açık ve belli olma, apaçıklık.
b. 06/05

bedâyi' -1- [Ar.] Yeni, görülmemiş, güzel ve ender şeyler.
taksîm-i b. 51/16

beden -4- [Ar.] Vücut, gövde.
'ulûm-ı b. 06/05
sıhhat-i b. 06/09
aktâr-ı b.+ e 60/19
aktâr-ı b.+ i 32/02

bedeniyye -6- [Ar.] Bedenî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
harâret-i b. 31/03
harâret-i b. 33/20
harâret-i b.+ nin 34/21
muvâzene-i b.+ nin 06/05
idâre-i b.+ ye 13/12, 54/10

bedîhî -1- [Ar.] İspat gerektirmeyecek kadar açık, belli, âşikâr.
b.+ dir 08/15

beher -1- [Far.] Her bir.
b.+ ine 24/22

Behring -1- (15 Mart 1854 – 31 Mart 1917) Nobel ödüllü, Alman fizyoloji profesörü.
c. 41/05

bekâ' -1- [Ar.] Geleceğe doğru varlığını koruyarak devam etme, devamlılık.
b.- yı hayât 04/05

bekle- -2- 1. Gözler vaziyette olmak, durup kollamak.
b.- melidir 48/01
2. Ummak, ümit etmek.
b.- yen 07/05

bel' -5- [Ar.] Yutma.
b. 34/05
'usret-i b. 34/3, 35/15
'usret-i b.+ in 34/6, 34/20

belâ -2- [Ar.] İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire.
sarsar-ı b. 30/20
nâgehân-zuhûr b.+ larda 07/15

beledî -1- [Ar.] Yerleşik.
b. 17/02

belediye -1- [Ar.] İl, ilçe, kasaba, belde vb. yerleşim merkezlerinde temizlik, aydınlatma, su, toplu taşıma ve esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerine bakan, başkanı ve üyeleri halk tarafından seçilen, tüzel kişiliği olan örgüt.
devâ'ir-i b. 53/03

belki -1- [Ar.] Muhtemel olarak.
b. 45/08

belli -1- Bilinmedik bir yanı olmayan.

b. 28/08

bemahal -1- [Far.] Yerine göre.
b. 58/16

ben -3- Tekil birinci şahsı gösterir.
b.+ a 11/18, 14/13, 18/07

benek -1- Herhangi bir şey üzerindeki ben gibi ufak şekil.
b. 58/17

benze- -1- Ortak tarafları sebebiyle birbirini hatırlatmak, andırmak.
b.- r 60/05

benzetil- -1- Bir şey veya kimsenin başka bir şey veya kimse ile arasında benzer taraflar bulunmak.
b.- ir 58/18

berâ -1- [Ar.] Olgunluk.
b.- yı istifsâr 21/13

berâber -20- [Far.] Birlikte.
b. 06/02, 06/04, 06/15, 08/08, 10/05, 18/11, 21/12, 22/22, 24/18, 28/17, 33/21, 34/19, 38/11, 44/21, 45/02, 47/11, 52/10, 54/21, 55/14, 17/21

berî -1- [Ar.] (O şeyden) Uzak ve sâlim bulunan, -den ârî.
b.+ dir 27/10

beri -1- Belli bir yerden ve zamandan bu yana.
b. 09/03

bermu'tâd -1- [Ar.] Âdet olduğu üzere, alışıldığı gibi.
b. 48/07

berrâk -1- [Ar.] Bulanık, kirli olmayan.
b. 42/13

Besim 'Ömer Akalın -1- (1 Temmuz 1862- 19 Mart 1940) Türk tıp profesörü, bilim insanı, milletvekili.
b. 07/22

besle- -2- 1. Yedirip içirmek, karnını doyurmak.
b.- mek 45/13
2. Gönlünde yaşatıp geliştirmek.
b.- yen 20/19

beş -5- Beş, sayı adı.
b. 41/15, 47/09, 57/15
b.+ ten 42/15, 52/10

beşer -3- [Ar.] İnsanoğlu, insan.
b.+ den 06/01
nev'-i b.+ in 05/22
nev'-i b.+ in 18/03

beşeriyye -4- [Ar.] Beşerî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
âfât-ı b. 07/20
cem'iyet-i b.+ nin 11/20, 18/10
cem'iyet-i b.+ ye 06/08

beşik -1- Bir şeyin doğup geliştiği yer.

b.+ ten 20/13

betâ'et -2- [Ar.] Ağır hareket etme, süratli davranmama.
b. gösterilirse 07/16
b.+ le 25/21

beyân -1- [Ar.] Bilgi, bildirim, deklarasyon. b. - 16/15

bevl -2- [Ar.] Sidik, çiş, idrar.

ihtibâs-ı b. 49/06
b.+ de 34/18

beyâz -19- [Ar.] Ak, kara ve siyah karşıtı.
b. 10/11, 11/11, 22/18, 26/09, 26/16, 29/06, 29/12, 29/15, 32/11, 32/12, 33/10, 34/08, 35/06, 35/09, 37/04, 37/05, 38/12, 59/22
b.+ ca 60/01

beyazımtrak -1- [Ar.+T.] Beyazımsı.
b. 29/15

beyazlık -10- [Ar.+T.] Beyaz olma durumu, aklık.
b. 26/03, 29/08, 29/19, 52/05
b.+ ın (beyazlığın) 26/05 , 26/18, 34/18, 35/11
b.+ lar 34/07
b.+ ları 25/14

beyefendi -1- [T.+Yun.] Saygı belirtmek için erkek adlarının sonuna getirilen veya bu adların yerine kullanılan san.
b.+ nin 57/04

beygir -4- [Far.] Yük taşıyan ve araba çeken at.
b. 41/13
b.+ den 41/16
b.+ in 41/07
b.+ in 41/09

beyhûde -2- [Far.] Boş, gereksiz, faydasız.
b. 05/19, 50/14

beyninde [Ar.+T.] Arasında.
b. 17/05

beytûtet -1- [Ar.] Geceyi bir yerde geçirme, geceleme.
b. ettirmeli 56/04

bez -7- [Ar.] Belli bir iş için, farklılaşmış hücrelerden ibâret olup salgıladıkları sıvıyı kana, sindirim kanalına veya cilt yüzeyine akıtan küçük anatomik organ, gudde.
b.+ ler 29/14, 31/04, 34/11, 35/18
b.+ lerin 34/10, 34/18, 38/13

bezgiye -1- [Ar.] ?
nokta-i b. 60/16

bırak- -5- 1. Kuşkuya sebep olan bütün ihtimalleri ortadan kaldırmak.
b.- madı 20/05
b.- maz 38/16
2. Bekletmek.
b.- mak 43/01
3. Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elden düşürmemek.
b.- mamalıdır 20/17

4. Etkisini kalıcı duruma getirmek.
b.- mazken 18/06

bırakıl - -2-Bekletilmek.
b.- arak 57/18
b.- ması 04/14

bî-behre -1- [Far.] Nasipsiz, kısmetsiz.
b. 04/15

bî-çâre -2- [Far.] Çâresiz, âciz, zavallı.
b. 04/06
b. 19/15

bî-esâs -1- [Far.+Ar.] Temelsiz.
b. 20/13

bî-haber -1- [Far.+Ar.] Habersiz**.**
b.17/19

bî-lüzûm -1- [Far.+Ar.] Lüzumsuz.
b. 35/05

bi'l-âhire -2- [Ar.] Sonra, sonunda.
b. 26/06, 50/03

bi'l-aks -3- [Ar.] Tam aksine, tersine.
b. 13/18, 24/10, 54/20

bi'l-cümle -3- [Ar.] Bütün, hep.
b. 14/24, 15/22, 53/01

bi'l-farz -1- [Ar.] Farzedelim ki, tutalım ki, diyelim ki, söz gelişi.
b.25/09

bi'l-hâssa -2- [Ar.] Özellikle.
b. 03/04, 61/02

bi'l-icrâ -1- [Ar.] İcrâ ederek, yaparak.
b. 20/11

bi'l-vâsıta -2- [Ar.] Vâsıtalı olarak, bir aracı yoluyle, dolayısıyle.
b. 19/05
sirâyet-i b.+ ya 21/01

bî-ma'nâ -1- [Far.+Ar.] Anlamsız.
b. 20/13

bî-nefsihî -1- [Ar.] Kendi, kendisi, bizzat.
b. 23/12

bi'n-nisbe -1- [Ar.] Nisbeten, bir dereceye kadar.
b. 16/09

bi's-serum -2- [Ar.+Fr.] Serum ile.
tedâvî-i b. 41/06
tedâvî-i b.+ a 44/20

bi't-tab' -2- [Ar.] Tabiatı bakımından, yaratılışı gereği.
b. 23/04, 55/03

bi't-tatbik -1- [Ar.] Uygulama ile.
b. 42/08

bi't-tesâdüf -1- [Ar.] Tesâdüfen, bir tesâdüfe dayanarak.
b. 44/01

bi'z-zât -1- [Ar.] Kendisi, kendi, şahsen.
b. 61/11

biç - -1- Parçalamak, doğramak, ameliyat etmek.
b.- mek 39/16

biçâre -1- [Far.] Çâresiz, âciz, zavallı.
b. 33/15

bidâyet -6- [Ar.] Başlangıç, başlama.
b. 19/03
b.- i marazdan 29/03
b.+ inde 08/03, 09/13, 10/09, 52/17

bil - -6- Bir şey hakkında bilgi sahibi olmak, öğrenmiş bulunmak.
b.- diğim 20/04
b.- meli 52/13
b.- melidirler 21/07
b.- mem 14/19, 16/13
b.- mezler 21/17

bilâ -1- [Ar.] Dilimizdeki "-siz, -meksizin, -meden" eklerinin anlamını karşılayan ve genellikle Arapça kelimelerin başına gelerek zarflar teşkil eden ön ek.
b.+ tereddüd 54/16

bilâd -1- [Ar.] Beldeler, şehirler.
b.- ı mütemeddinenin 03/11

bilâ-fâsıla -1- [Ar.] Aralıksız, hiç ara vermeden.
b. 48/01

bilâ-ihtiyâr -1- [Ar.] Tercih etmeden.
b. 24/01

bilâ-tathîr -1- [Ar.] Temizlemeden.
b. 21/02

bilâ-tereddüd -1- [Ar.] Tereddütsüz.
b. 53/21

bilâ-vâsıta -2- [Ar.] Araçsız.
b. 19/5, 20/07

bildir - -1- Bilinir duruma koymak, açıklamak.
b.- diler 33/12

bile -16- Cümlede kendinden önceki ögeyi belirli duruma getiren bir söz.
b. 17/04, 19/08, 21/17, 21/22, 22/05, 25/16, 26/11, 27/11, 28/02, 28/08, 28/18, 30/12, 42/03, 48/14, 48/21, 52/13

bilin - -1- Hakkında bilgi sâhibi olunmak, öğrenilmiş bulunmak.
b.- mesi 46/08

bin -4- 1.Sayı adı.

b. 22/11
2. Çok, pek çok sayıda.
b. 04/13, 30/05,
b.+lerce 41/08

binâ'en -1- [Ar.] Dayanarak, -den ötürü, -den dolayı.
b. 42/01

binâ'en-'aleyh -13- [Ar.] Bundan dolayı, bunun üzerine.
b. 04/03, 14/17, 15/01, 25/12, 28/02, 30/18, 34/05, 35/02, 48/22, 51/07, 52/21, 53/18, 60/20

bir -299- Bir, sayı adı.
b. 03/03, 03/13, 03/14, 04/02, 04/03, 04/04, 04/05, 04/14, 04/16, 04/17, 04/18, 04/21, 04/22, 05/02, 05/03, 05/04, 05/05, 05/06, 05/07, 05/15, 06/03, 06/06, 06/11, 06/15, 06/17, 06/20, 06/21, 06/22, 07/02, 07/03, 07/10, 07/17, 08/03, 08/11, 08/15, 09/02, 09/10, 09/13, 10/01, 10/03, 10/06, 10/07, 10/16, 11/01, 11/03, 11/12, 11/13, 12/05, 12/07, 12/09, 12/15, 12/18, 12/19, 12/21, 13/07, 13/15, 13/20, 14/05, 14/06, 14/10, 14/12, 14/13, 14/14, 14/18, 14/21, 14/23, 15/05, 15/07, 15/10, 15/15, 16/03, 16/04, 16/15, 16/17, 16/21, 17/02, 17/04, 17/06, 17/09, 17/13, 17/14, 17/15, 17/18, 17/23, 18/01, 18/05, 18/16, 19/03, 19/08, 19/09, 19/10, 19/12, 19/13, 19/18, 19/20, 19/21, 20/02, 20/02, 20/03, 20/06, 20/14, 20/15, 20/19, 20/20, 20/21, 21/02, 21/07, 21/08, 21/10, 21/11, 21/16, 21/17, 21/21, 22/01, 22/04, 22/08, 23/08, 23/11, 23/12, 23/17, 23/20, 23/22, 24/03, 24/08, 24/09, 24/10, 24/13, 25/01, 25/05, 25/08, 25/10, 25/15, 26/02, 26/11, 26/15, 26/16, 26/22, 27/14, 27/18, 28/11, 28/13, 28/14, 28/15, 28/17, 29/04, 29/05, 29/06, 29/08, 29/09, 29/10, 29/12, 29/15, 30/03, 30/17, 30/20, 31/07, 31/09, 31/11, 32/20, 33/07, 33/08, 33/09, 33/10, 33/21, 33/22, 34/13, 34/16, 35/01, 35/04, 35/09, 35/10, 35/16, 36/05, 36/09, 36/14, 36/15, 36/16, 37/01, 37/15, 37/17, 38/09, 38/10, 38/11, 38/22, 39/08, 39/14, 39/18, 39/19, 40/10, 40/11, 40/12, 40/14, 40/15, 40/16, 40/20, 41/01, 41/04, 41/10, 41/11, 41/12, 41/13, 41/14, 41/17, 42/07, 42/13, 42/20, 43/07, 43/16, 43/17, 43/19, 45/06, 45/09, 45/10, 45/22, 46/14, 47/03, 47/05, 47/07, 47/10, 47/11, 47/15, 47/16, 47/18, 48/09, 48/12, 48/15, 48/18, 49/01, 49/05, 49/18, 50/13, 50/18, 51/02, 51/04, 51/12, 51/14, 51/15, 51/17, 52/05, 52/06, 52/15, 52/23, 53/17, 53/18, 53/19, 54/12, 54/14, 55/15, 56/06, 56/09, 57/05, 57/07, 57/08, 57/09, 57/10, 57/17, 58/02, 58/04, 58/09, 58/17, 59/02, 59/04, 59/07, 59/10, 59/13, 59/18, 59/21, 60/02, 60/05, 60/07, 60/12, 60/16, 60/21, 60/22, 61/05, 61/06
b. 05/01, 06/13, 10/07, 16/10, 19/20, 24/22, 25/02, 28/13, 29/22, 32/10, 32/12, 33/11, 50/01, 50/12, 52/04, 60/12
'adîmü'l-imkân b. 45/20
b.+ inde 08/07
b.+ ine 11/14
b.+ ini 09/07

biraz -12- Yeterli ölçüden daha az, azıcık.
b. 12/20, 21/14, 28/07, 43/10, 46/13, 47/12, 52/03, 54/06, 57/08, 57/09, 57/16, 58/15

birçoğu -1- Büyük bir kısmı.
b.+ nda 22/22

birçok -10- Oldukça çok, epeyce fazla, bir hayli.
b. 04/12, 06/08, 07/20, 07/21, 12/10, 21/06, 24/21, 29/16, 58/12
b. 59/21

birden -5- 1. Beklenmedik bir sırada, ânî olarak.
b. + bire 25/22, 29/22, 38/11, 40/06
2. Bir defada, birlikte, aynı zamanda
b.13/19,

birer -2- Bir sayısının üleştirme sayı sıfatı.
b. 09/07, 27/17

biri -6- Bir tanesi.
b. 23/01, 29/04, 54/08
b. 31/19

b.+ nin 38/04
b.+ yle 24/18

biribiri -1- Biri ötekine.
b. 46/10,
b.+e 60/03

birinci -2- Sıra sayı adı.
b. 61/16
b.+ si 24/16

birkaç -15- Ne kadar olduğu kesin olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyleri belirtmek için kullanılır.
b. 12/18, 16/18, 17/09, 30/17, 30/21, 40/20, 41/11, 48/08, 49/16, 55/12, 59/03, 59/16, 60/01
b. 29/09, 36/19

birkaçı -2- Birkaç tânesi, az bir kısmı.

b. 23/01
b.+ nın 24/19

birleş- -1- Ayrıyken tek bir bütün durumuna gelmek.
b.- ecekler 18/09

birlikte -1- Bir arada, beraberce.
b. 44/14

bir şey -2- Bir şey.
b. 23/03, 30/20

birtakım -3- Belirsiz bir çokluk.
b. 04/02, 24/15, 35/09, 32/12, 48/05

biz -13- Çokluk birinci kişiyi gösteren söz.
b. 04/20, 14/21, 15/15, 15/16, 25/13
b.+ de 11/06, 20/12
b.+ e 07/09, 20/14, 24/16, 51/16
b.+ i 46/20

bizim -1- Çoğul birinci kişi zamiri çekimi.
b. 51/12

bizimki -1- Bizim olan, bizimle ilgili olan.
b.+ ler 51/14

boğ - -2- Nefes alamaz duruma getirmek.
b.- ar 46/15
b.- up 10/01

boğaz -70- Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar.
b. 11/08, 26/01, 26/08, 26/20, 27/07, 27/10, 27/19, 28/10, 29/03, 29/12, 29/16, 30/01, 32/04, 35/04, 38/18, 45/04
b.+ a 11/09, 38/20, 49/16
b.+ da 10/11, 25/13, 26/03, 26/05, 26/16, 26/17, 29/19, 32/08, 33/01, 34/17, 34/20, 35/11, 49/22, 60/21
b.+ da 11/11, 33/20, 39/20
b.+ daki 22/18, 44/11
b.+ daki 50/06
b.+ dan 25/10, 28/20, 32/20, 33/02, 36/01, 37/05, 53/11
b.+ ı 11/07, 30/03, 45/07
b.+ ın 16/02, 25/16, 26/09, 29/04, 29/11, 29/22
b.+ ına 17/10
b.+ ında 33/14
b.+ ından 19/10, 19/21, 36/15, 52/03, 53/09, 57/08, 59/02
b.+ ını 28/11, 52/05
b.+ larında 27/11, 32/09, 38/12, 61/07

boğmaca -1- Genellikle çocuklarda öksürük nöbetleriyle kendisini gösteren bulaşıcı bir hastalık.
b. 36/03

boğucu -1- Nefes aldırmayan, nefesi tıkayan, insanı boğulacak duruma getiren.
b. 09/12

boğuk -2- Kısılmış ses.
b. 28/21, 36/14

boğul - -8- Nefes alamayacak duruma gelmek, nefesi kesilmek, tıkanmak.
b.- acak 40/09
b.- acak 46/17
b.- mak 10/18, 31/20, 36/20, 45/19

b.- up 46/02
b.- urken 31/07

borç -1- [Soğd.] Mânevî ve ahlâkî bakımdan yapılması gereken şey, vecîbe.
b. 06/20

borik -1- [Fr.] Bordan türeyen asit ve anhidrit.
b. 45/07

boru -1- İki ucu açık, içi boş silindir.
b. 37/05

boş -3- Bir işe yaramayan, beyhûde, faydasız.
b. 04/20, 16/04, 23/16

boşluk -1- Ara, mesafe.
b.+ una (boşluğuna) 36/08

bouillon -1- [Fr.] Et suyu.
b.+ dan 59/03

boy -1- İnsanın tabanı ile başının tepesi arasındaki uzaklık.
b.+ unun 22/15

boyan- -3- Bürünmek, kaplanmak.
b.- dığı 58/16
b.- dığı 58/16
b.- ır 57/13

boyun -12- Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.
b. 35/17, 35/19, 48/16
b.+ a 41/3
b.+ daki (boynundaki) 29/14, 34/10, 34/18, 38/13, 46/22
b.+ u 35/16
b.+ un (boynun) 36/17
b.+ una (boynuna) 43/19

bozuk -4- Bozulmuş, eskimiş.
b. 15/03, 42/14, 44/06, 54/21

bozul- -2- Sağlıklı ve dinç durumunu kaybetmek, kuvvetten düşmek.
b.- masıyla 06/06
b.- muş 47/15

böbrek -2- Kandaki zararlı maddeleri süzüp idrar olarak salan, omurganın sağ ve sol yanında bulunan çift organdan her biri.
b. 13/23
b.+ leri 31/12

bölün- -1- İki veya daha fazla ayrı parça durumuna getirilmek.
b.- müş 17/09

böyle -32- Bunun gibi, buna benzer.
b. 03/06, 04/06, 04/14, 05/04, 05/20, 07/15, 07/18, 09/13, 12/03, 19/01, 19/12, 20/07, 23/12, 24/04, 26/01, 26/04, 30/03, 30/10, 33/02, 33/17, 37/18, 39/17, 40/19, 43/20, 45/22, 58/10
b. 23/17, 27/05, 27/18, 46/14
b.+ dir 12/16
b.+ dir 55/10

böylece -3- Tam böyle.
b. 32/08, 41/12, 43/02

Britunennu -1- [Fr.] İngiliz.
b. 10/9

bronşit -2- [Fr.] Bronş ve bronşçukların iltihaplanması sonucu meydana gelen ve öksürük, balgam çıkarma, baş ağrısı, hafif ateş ve nefes darlığı gibi belirtilerle seyreden hastalık.
b. 47/3
b.+ i 36/5

bu -131- Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.
b. 04/13, 04/17, 05/12, 05/17, 07/03, 07/04, 07/07, 08/04, 09/03, 09/07, 10/19, 10/22, 11/09, 11/12, 11/17, 13/04, 14/04, 14/14, 14/19, 14/24, 14/25, 16/11, 16/15, 17/12, 18/08, 18/17, 18/20, 19/04, 19/07, 20/10, 21/04, 21/06, 22/03, 22/13, 22/18, 23/15, 23/18, 25/02, 25/07, 25/21, 26/11, 26/18, 26/22, 30/05, 30/22, 31/02, 31/04, 31/18, 32/13, 33/11, 34/22, 35/03, 35/12, 38/15, 38/19, 39/13, 39/16, 40/04, 41/06, 41/08, 41/17, 41/18, 41/19, 42/17, 43/01, 43/17, 44/02, 44/16, 45/08, 45/14,

46/02, 46/03, 47/20, 48/01, 48/14, 48/18, 49/11, 50/19, 50/20, 52/02, 54/05, 54/17, 56/01, 57/18, 58/01, 58/06, 59/16, 61/10
b. 06/05, 07/14, 10/05, 11/04, 14/04, 16/04, 21/01, 23/04, 26/17, 27/13, 29/20, 35/15, 37/13, 37/21, 40/16, 46/18, 50/16, 51/02, 52/09, 55/13
b.+ dur 52/09
b.+ nu 13/09, 13/13, 18/15, 24/05, 52/08
b.+ nun 05/12, 10/03, 26/08, 35/03, 45/01
b.+ nun 08/11, 29/18, 55/11, 59/01
b.+ nunla 06/03, 22/22
b.+ nunla 08/08, 21/12, 28/17, 47/11, 55/14

bu yüzden -4- Bundan dolayı.
y. 04/13, 07/7, 16/15, 23/4

budala -1- [Ar.] Zekâca geri olan.
b. olmak 43/21

bugün -8- İçinde bulunulan gün.
b. 06/12, 08/06, 15/12, 17/08, 17/14, 18/16, 23/02, 30/16

bul - -12- Ortaya çıkarmak, keşfetmek.
b.- an 04/11
b.- dukları 17/10, 32/09
b.- dum 20/04
b.- mak 54/12
b.- unan 13/13
b.-unduğumuz 17/13
b.-unur 17/12
b.- ur 36/21, 44/12
b.- urlar 25/12, 58/21

bulanık -1- Saf, duru ve berrak olmayan.
b. 42/13

bulaşık -1- Bulaşan, bir kimseden başkalarına geçebilen, sârî.
b. 22/08

bulun- -38- Ortaya çıkarılmak, keşfedilmek.
b.- an 04/02, 12/15, 15/06, 24/09, 36/18, 47/21, 49/08, 58/10, 59/14, 59/15
b.- anların 21/04
b.- arak 13/09
b.- du 18/02
b.- duğu 15/05, 21/01, 24/11, 25/06
b.- duğu 22/09
b.- duğum 04/18
b.- duğundan 52/09
b.- dukları 60/18
b.- mak 07/18, 47/08
b.- makta 16/06
b.- mamasıyla 26/05
b.- ması 17/02, 38/12
b.- masından 15/04, 22/16
b.- maz 27/06
b.- up 27/18
b.- ur 12/09, 22/22, 25/02, 27/11, 52/12
b.- ursa 14/05, 27/05

bulundur- -2- Hazır veya var olmasını sağlamak, hazır etmek.
b.- maktan 39/14
b.- up 53/08

bulundurul- -1- Hazır ve var bulunması sağlanmak, hazır edilmek.
b.- ması 39/18

bulunul- -1- Bulunma işine konu olmak.
b.- an 53/01

buna -7- Bu işaret zamirinin yönelme durumu.
b. 25/18, 31/20, 34/01, 46/14, 53/04, 54/04
b. 27/03

bunca -3- Bu kadar çok.
b. 05/06
b. 28/01, 30/04

bunda -4- Bu işaret zamirinin bulunma durumu.
b. 31/03, 33/20, 34/04
b. 50/18

bundan -10- Bu işaret zamirinin ayrılma durumu.
b. 06/07, 32/16, 46/01, 56/07
b. 07/11, 11/06, 41/15, 47/21,

54/02, 54/22

bunlar-18- Bu işaret zamirinin çokluk biçimi.
b. 23/20, 35/08, 36/16
b. 26/19, 60/07
b.+ a 26/21, 54/11
b.+ dan 11/15
b.+ dan 49/09
b.+ ı 26/12
b.+ ı 13/23, 47/07
b.+ ın 05/14, 27/16, 32/05, 39/08, 55/10
b.+ la 34/19

bunu -2- Bu işaret zamirinin belirtme durumu.
b. 13/13, 39/18

bununla -1- Bu işaret zamirinin birliktelik durumu.
b. 38/11

bura -5- İçinde bulunulan, işaret edilen, kastedilen yakın bir yer veya çevresi.
b.+ da 29/02, 39/09, 46/07, 48/04
b.+ dan 29/17

burhân -1- [Ar.] Kanıt, delil.
b. 27/17

burun -21- Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.
b. 32/21, 43/22, 45/04, 49/04, 54/08
b. 33/04
b.+ a 45/08
b.+ da 32/08, 32/17, 32/22, 50/01
b.+ da 32/15
b.+ daki 49/21
b.+ dan 29/20, 45/08, 48/13
b.+ dan 38/03
b.+ dur 32/04
b.+ u (burnu) 11/07
b.+ un (burnun) 32/04, 50/02

buyur- -2- "Etmek, olmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır.
te'sîs b.- muşlardır 22/12
'afv b.- ulsun 04/09

buyurul- -3- "Edilmek, olunmak, yapılmak" anlamında yardımcı fiil olarak kullanılır.
mürâca'at b.- masını 08/01
dikkat b.- muştur 15/09
tasavvur b.- sun 20/07

bünye -4- [Ar.] Vücut yapısı, beden.
tebdil-i b. ederse 56/05
b.- i mukâvimeye 12/07
b.+ de 14/06
b.+ ler 13/04

büsbütün -9- Tamamen.
b. 10/14, 26/04, 36/14, 36/20, 43/09, 44/22, 49/02, 49/18, 58/19

bütün -8- Tam.
b. 05/01, 14/18, 49/03
b. 07/17, 19/03, 32/01, 53/16, 58/16

büyücek -1- Biraz büyük, büyüğe yakın.
b. 47/20

büyük -24- Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan.
b. 12/14, 14/14, 17/03, 18/05, 19/08, 23/09, 24/05, 26/15, 39/15, 43/13, 50/12, 50/20, 51/20, 52/12, 52/17, 54/02
b.+ ler 20/14, 54/22
b.+ lerde 35/12, 50/05
b.+ lerde 37/10, 54/19
b.+ ü (büyüğü) 07/14
b.+ ünden (büyüğünden) 23/07

C

câ'iz -1- [Ar.] Yerinde, uygun, doğru olan
c. 35/02

câhil -2- [Ar.] Okuyarak bilgisini ilerletmemiş, tahsil görmemiş, bilgisiz.
c. 04/15, 06/16

câhilâne -1- [Ar.] Câhil olana yakışır

şekilde.
ta‘annüd-i c.+ ye 46/04

câm -3- [Far.] Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisim.
c. 57/10, 58/08, 59/08

câmi‘ -2- [Ar.] Kendinde toplamış olmak, ihtivâ ve ihâta etmek.
c. olan 05/7
c.+ dir 50/20

câmidât -1- [Ar.] Cansız varlıklar.
c.+ tan 23/11

cânlı -1- [Far.+T.] Canı olan, yaşamakta olan, diri.
c. 23/11, 23/22, 24/03

cedvel -1- [Ar.] Belli bir konuya âit ölçü, isim ve kıymet gibi bilgilerin sıralandığı liste.
c.+ inde 40/01

cehâlet -2- [Ar.] Bilgisizlik, câhillik.
c. 04/07
sâika-i c.+ le 04/10

cehd -1- [Ar.] Çalışıp çabalamak, uğraşmak.
d. ediyoruz 15/19

cehl -1- [Ar.] Bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet
sâ’ikâ-i c. 17/11

celb -3- [Ar.] Kendine doğru çekmek, üzerine çekmek.
c. edecek 34/20
c. ediliyor 51/09
c. olunsa 52/08

celîl -2- [Ar.] Çok yüce, ulu, mertebesi yüksek.
c.17/22
meslek-i c. 06/11

celîle -1- [Ar.] Celil kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
emr-i c. 22/03

celîlül-kader -1- [Ar.] Yüce kader.
hâce-i c.+ i 10/13

cem‘ -1- [Ar.] Toplama, toplanma.
c. edilecek 19/08

cem‘iyet -4- [Ar.] İçinde yaşanılan insan topluluğu, toplum.
c.- i beşeriyyenin 11/20
c.- i beşeriyyenin 18/10
c.- i beşeriyyeye 06/08
c.+ in 12/01

cenâb [Ar.] Allah, peygamber ve bâzı tarîkat büyüklerine âit isim ve sıfatların başına getirilerek “hazret” mânâsına kullanılan saygı ve tâzim sözü.
c.- ı peygamber 22/11

cerh [Ar.] 1. Bir iddia, fikir ve düşünceyi çürütme, reddetme, kabul etmeme.
c. ederiz 30/18
2. Yaralama.
c.- i ‘ameliyyeyi 19/15

cevâb -1- [Ar.] Allah, peygamber ve bâzı tarîkat büyüklerine âit isim ve sıfatların başına getirilerek “hazret” mânâsına kullanılan saygı ve tâzim sözü.
c.+ ı 53/07

cevâben -1- [Ar.] Yanıt olarak.
c. 33/12

ceyyid -1- [Ar.] İyi, hoş.
c. olan 56/03

chappignons -1- [Fr.] Mantar.
c. 24/07

cicili bicili -1- Göze çarpacak derecede süslü, şatafatlı.
d. 20/12

ciddî -1- [Ar.] Önemli, üzerinde durulması gereken.

c. 16/20

ciğer -2- [Far.] Akciğerlerle karaciğerin ortak adı.
c.+ in 15/20
c.+ lerde 32/03
c.+ leri 07/03

ciğerpâre -1- [Far.] Çok sevilen kimse.
c.+ lerine 05/05

ciğer-sûz -1- [Far.] İnsanın ciğerini yakacak kadar etkili, çok acıklı.
c.+ lerini 13/07

cihâz -3- [Ar.] Vücutta belirli bir görev yapan organların bütünü, sistem.
c.- ı hazmî 54/08
c.- ı hazmî 54/10
c.- ı teneffüsîdir 54/09

cihet -6- [Ar.] Yön.
c.- i şimâliyyesi 16/08
c.- i tatbîkıyyesine 03/07
c.+ in 48/22
c.+ iyle 48/09
c.+ le 30/6, 37/18
c.+ lerinde 17/02

cihetiyle -2- [Ar.+T.] Yönüyle.
c. 53/21
mazarrat-ı‘umûmiyyesi c. 23/05

cild -7- [Ar.] İnsan veya hayvan vücûdunu saran deri, ten.
c. 61/09
c.+ de 11/11
c.+ deki 33/21
c.+ i 28/07
renk-i c.+ i 28/17
c.+ ine 11/14
c.+ lerinde 44/04

cinâyet -1- [Ar.] Adam öldürmek veya bu derecede ağır bir suç işlemek.
c. işlemiş 17/12

cins -6- [Ar.] Tür.
c. 24/18, 30/17, 30/18
c.+ i 25/21, 39/01
ebnâ-yı c.+ ini 22/07
ebnâ-yı c.+ inin 15/24

cism -4- [Ar.] Boşlukta bir yer kaplayan varlık, madde.
c. 23/11, 24/03
c.+ e 23/12
c. - i beşerin13/12

civâr -2- [Ar.] Yakın yer, çevre.
c. 56/3
c.+ da 48/14

cive -1- [Far.] Bâzan serbest, fakat genellikle sülfür hâlinde bulunan, termometre ve hava pompalarında, dişçilikte ve ilâç sanâyiinde kullanılan, ağır, oda sıcaklığında sıvı halde, gümüş beyazı renkte, yoğunluğu 13,59, atom ağırlığı 200,61, atom numarası 80, sembolü Hg olan element [Akıcı gümüş de denir].
c.+ nin 27/20

coccus -1- [Fr.] Genellikle bakteri olan ve şekilleri küreye ya da küreye çok yakın bir biçime benzeyen mikroorganizmalardır.
c. 39/02

colonies -1- [Fr.] Koloniler.
c.59/20

croup -1- [Fr.] Yalancı zar oluşumu ile özellenen gırtlak iltihabı, hemen daima difteri sebepli krup.
c. 10/04

croupascendant -1- [Fr.] Yükselen, artan krup.
c. 36/05

cühelâ -1- [Ar.] Bilgisizler, câhiller.
c. 23/03

cümle -2- [Ar.] Bütün.
c.+ nin 08/06
c.+ si 15/13

cüsse -1- [Ar.] Gövde, vücut, beden.
c.+ de 24/11

cüz'î -3- [Ar.] Cüze âit, bir şeyin bütünüyle değil bir parçası ile ilgili.
c. 17/6, 29/05
c.+ dir 14/08

cüz'îce -1- [Ar.+T.] Az miktarda.
c.06/06

Ç

çağır- -1- Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek.
ç.- ır 40/13

çalış - -2- Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak.
ç.- ıyoruz 15/18
ç.- sınlar 23/19

çamaşır -1- [Far.] İç giysisi.
ç. 53/01

çamlık-1- Çam korusu, çamlarla kaplı arâzi.
ç. 56/03

çantiyane benefşesi -1- [İng.+ Far.] 2.000 yıldan fazla bir süredir Avrupa'da uygulanan geleneksel tıp sistemlerinde kullanılan acı bir bitkidir.
ç. 57/14

çarçabuk -1- Hızlıca.
ç. 35/10

çâre -6- [Far.] Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol.
ç. 07/03, 07/21, 14/05, 42/18, 54/12
ç.+ yi 07/04

çarpıl - -1- Çarpma işine konu olmak.

ç.- acaklarından 07/11

çekin --1- Saygı, korku, utanma vb. duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak.
ç.- meyen 19/19

çelikli -1- Çok kuvvetli, çok güçlü, çok sağlam.
ç. 50/14

çene -3- [Far.] Canlılarda baş bölümünde yer alan, kemik veya kıkırdak ile desteklenen, altlı üstlü dişleri taşıyan ve ağzın kapanıp açılmasını sağlayan kasları üzerinde barındıran iki parçaya verilen ad.
ç.+ nin 34/11, 35/20
ç.+ sini 35/14

çevir - -1- Bir şeyin yönünü değiştirmek.
ç.- mek 35/16

çık - -20- İçeriden dışarıya varmak, gitmek.
ç.- acak 12/19, 21/05
ç.- amayacağından 31/19
ç.- an 29/20
ç.- ar 05/16, 06/07, 30/02, 47/15, 48/10, 59/21
ç.- arlar 13/14
ç.- arsa 24/13
ç.- madığı 26/22
ç.- masa 52/13
ç.- ması 38/14
ç.- masına 39/13
ç.- maya 47/09
ç.- mayınız 22/09
ç.- maz 47/15
ç.- sın 52/08

çıkar - -2- Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.
ç.- ıp 47/13
ç.- mak 26/06

çıkarıl - -2- Çıkarma işine konu olmak.

ç.- dıktan 21/10
ç.- ıp 46/12

çıkıntılı -1- Çıkıntısı olan.
ç. 32/6

çiftçilik -1- Çiftçinin yaptığı iş.
ç. 56/6

çiftlik -1- Ürün elde etmek için ekilip biçilen, hayvan yetiştirilen ve içinde çalışanların oturması için evler ve ahır, kümes gibi hayvan barınakları bulunan geniş arâzi.
ç. 17/15

çocuk -64- Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız.
ç. 05/01, 05/02, 07/21, 19/09, 37/17, 40/09, 40/11, 44/12, 46/20, 55/08
ç. 06/17, 20/14, 40/06
ç.+ a (çocuğa) 21/10, 21/11, 33/08
ç.+ lar 14/11, 18/02, 20/09, 47/20, 55/09, 55/11
ç.+ lara 14/09, 53/16
ç.+ larda 11/19, 34/12, 39/11, 39/15, 55/06
ç.+ lardaki 37/11
ç.+ lardan 35/12
ç.+ ları 10/01, 53/08, 53/11
ç.+ ların 20/17, 32/09
ç.+ larına 53/13
ç.+ ta 45/19, 47/09
ç.+ tan 33/12
ç.+ u (çocuğu) 19/09, 19/20, 20/09, 20/12, 33/07, 45/12, 46/15, 53/18
ç.+ un (çocuğun) 05/15, 19/14, 21/03, 28/06, 30/08, 31/09, 31/17, 33/13, 40/20, 43/03, 43/19, 47/12, 47/13, 52/04, 52/10, 17/10
ç.+ unu (çocuğunu) 07/06

çoğal - -1- Azken çok olmak, çok duruma gelmek.
ç.- acaktır 44/02
ç.- mağa 36/19

çok -24- Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan.
ç. 11/08, 11/20, 16/11, 18/20, 22/16, 26/12, 28/09, 32/17, 33/17, 36/03, 37/18, 38/17, 38/19, 46/03, 48/02
ç. 14/10, 16/03, 21/16, 46/20
ç.+ ları 46/03
ç.+ tur 07/07, 40/08, 43/18, 60/10

çubuk -1- Değnek biçiminde ince, uzun ve sert olan şey.
ç. 59/08

çukur -1- Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer**.**
ç.+ a 40/13

çukurluk -1- Çukur yer.
ç.+ lar 36/18

çünkü -12- [Far.] Şu sebeple, zira.
ç. 07/09, 09/15, 12/04, 21/09, 22/01, 29/16, 32/04, 41/19, 45/15, 52/02, 54/22
ç. 25/06

çürü - -1- Genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak.
ç.- mesi 15/3

D

da -53- Daha önce geçmiş bir cümle veya eş görevli öge ile sonraki arasında "-den başka" anlamıyla ilişki kuran, ünlü uyumuna uyan bir söz.
d. 05/08, 06/11, 07/05, 08/05, 12/01, 14/08, 14/17, 15/06, 15/15, 17/14, 18/08, 18/09, 18/11, 18/22, 19/10, 20/11, 21/05, 22/13, 23/20, 24/05, 24/08, 24/12, 24/13, 26/09, 27/05, 27/07, 27/18, 27/21, 29/12, 31/02, 32/12, 33/21, 34/07, 34/10, 36/04, 36/22, 41/15, 43/10, 44/02, 44/19, 45/08, 46/03, 47/15, 48/13, 48/15, 52/08, 52/16, 54/06, 55/10, 55/13, 57/16, 57/17, 58/08

daha -1- Başına geldiği sıfata bir karşılaştırmaya dayanarak fazlalık ve üstünlük anlamı katar**.**
d. müreccah 17/10

dâ'imâ -7- [Ar.] Her vakit, sürekli olarak.
d. 07/18, 13/04, 14/11, 29/15, 39/13, 39/18, 52/12

dâ'imî -2- [Ar.] Sürekli.
d. 17/02
müntehâ-yı d.+ si 30/11

dâ'ir -2- [Ar.] Üstüne.
d. 03/09, 21/21

dâ'ire -2- [Ar.]1. (Tamlamalarda) Sınır içi, –nin hükmünü yürüttüğü alan.
d.- i hudûdu 38/20
2. Devlet işlerinin yönetildiği bu kısımların içinde çalıştıkları binâ ve odalar.
d.+ ler 55/21

dâfi'ü't-te'affün -1- [Ar.] Pis kokuyu defeden.
Usûl-i d. 43/09

dağdağa -1- Boşuna telâş, beyhûde sıkıntı.
d. + lardan16/25

dāġ-dār -1- [Far.] Çok üzgün, kederli, elem ve ıztırapla kavrulmuş.
d. bulunduğumuz 17/12

daha -28- Henüz.
d. 06/08, 07/20, 08/10, 10/15, 11/18, 11/20, 14/09, 14/15, 16/04, 16/09, 17/10, 18/03, 18/20, 26/02, 27/04, 27/15, 29/10, 32/08, 38/22, 39/15, 54/09, 55/07, 56/06, 58/04, 59/19, 60/10
d. 12/06, 29/06

dahi -19- de/da bağlacı.
d. 05/21, 06/01, 06/20, 08/14, 10/14, 12/07, 12/18, 16/15, 20/01, 22/20, 39/04, 40/02, 41/18, 42/19, 54/14, 55/08, 55/19, 61/09, 61/15

dâhil -5- [Ar.] İçinde, içinde bulunan (kimse veya şey).
d. olan 54/10
d. olarak 13/19
d. olup 13/12
d. oluyor 51/8
d.+ inde 57/15

dâhilî -1- [Ar.] İçinde, içine almış durumda.
vüs'at-i d.+ sini 47/18

dâ'î -1- [Ar.] Duâ eden kimse, duâcı.
d. 50/09

dakîka-5- [Ar.] Bir saatlik zamanın altmışta biri.
d. 38/02, 43/01, 57/15, 57/17, 58/02

dalak -1- Midenin arkasında, diyaframın altında, sol böbreğin üstünde, yassı, uzunca, akyuvar üreten ve yıpranmış alyuvarları toplayan, damarlı, gevşek bir dokudan oluşmuş organ.
d.+ ı (dalağı) 31/12

damak -1- Ağız boşluğunun tavanı.
d.+ ın (damağın) 25/17

damar -1- Canlı varlıkların vücûdunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.
d.+ ların 13/13

damla -2- Yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı.
d. 47/05, 58/09

damlatıl- -1- Damlatma işi yapılmak.
d.- arak 58/09

dana -1- İneğin, sütten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu.
d.+ 60/11

dar -2- İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan.
d. 36/09, 39/10

dâü'l-efrenc -1- [Ar.] Frengi.
d.- 18/13

da'vet -1- [Ar.] Çağırma, çağrı.
d. ederek 39/22

davran- -4- Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınmak.
d.- ır 22/05
d.- mak 26/06
d.- maktır 51/18
d.- malıdır 50/04

de -71- Daha önce geçmiş bir cümle

veya eş görevli öge ile sonraki arasında "-den başka" anlamıyla ilişki kuran, ünlü uyumuna uyan bir söz.
d. 05/18, 06/14, 06/22, 07/03, 07/16, 10/22, 11/11, 12/03, 12/16, 12/19, 14/01, 15/11, 15/16, 16/15, 17/21, 17/22, 18/14, 19/05, 20/18, 20/20, 21/04, 21/14, 22/07, 22/18, 23/04, 24/12, 24/13, 25/05, 25/19, 25/21, 26/08, 28/08, 30/15, 33/06, 33/18, 33/22, 34/05, 34/22, 35/03, 35/05, 35/09, 37/11, 40/01, 40/15, 40/19, 41/18, 42/04, 42/08, 45/08, 46/13, 46/19, 47/07, 47/11, 48/15, 51/07, 52/20, 53/13, 59/01, 59/04, 60/04
d.- nir 13/01, 24/06
d.- rken 24/08
d.- yeceğiz 33/04
d.- yerek 26/04
d.- yor 25/19
d.- rler 21/18
d.- yeceklerine (diyeceklerine) 24/02
d.- yerek 53/12
d.- yorlar (diyorlar) 24/06, 46/21

def‘a -9- [Ar.] Kez.
d. 26/12, 28/09, 41/17, 43/07, 46/22, 57/11, 58/04, 58/15
d.+ da 41/12

def‘aten -1- [Ar.] Bir defada, birden.
d. 36/02

değil -33- İsim cümlelerini olumsuz yapmak için kullanılan bir söz.
d. 04/21, 12/03, 15/22, 23/03, 23/18, 27/06, 28/09, 29/07, 34/07, 35/14, 40/19, 55/09, 55/19
d.+ dir 25/19, 26/04, 26/10, 27/07, 28/02, 33/06, 34/05, 34/17, 37/11, 39/17, 40/02, 41/02, 41/20, 44/15, 46/18, 47/08, 51/06
d.+ lerdi 10/06
d.+ se 25/05, 33/03

değiştir - -3- Başka bir biçime sokmak, değişikliğe uğratmak.
d.- emedik 46/21
d.- ir 36/12
d.- meli 47/02

dehâ’ -1- [Ar.] İnsan zekâsının, insan kişiliğinin erişebileceği en yüksek düzey.
d.- yı şübbânı 14/01

dehşet -1- [Ar.] Bir tehlike veya korkunç bir şey karşısında duyulan ürküntü.
d. 15/22
d.+ ine 27/16

dehşetli -1- [Ar.+T.] Korku veya ürküntü veren.
d. 40/21

delâlet -2- [Ar.] Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık.
d.eder 24/22, 47/11

delîl -1- [Ar.] İpucu, iz, işâret, nişan, alâmet.
d. olmak 28/14

delice -1- Davranışları aşırı, deli gibi olan.
d.+ sine 40/07

delik -2- Dar, küçük açıklık.
d. 45/22
d.+ i (deliği) 47/11

delin - -1- Delme işi yapılmak.
d.- en 43/15

dellâl -1- [Ar.] Tellâl kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.
d.+ i 04/10

dem -1- [Ar.] Kan.
d. 13/14, 13/22

demek -6- Söylemek, söz söylemek.
D. 06/03, 13/23, 34/16, 35/02, 48/01
d. 13/20

demeviyye -1- [Ar.] Demevî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
ev‘iye-i d. 60/17

demir -1- Atom numarası 26, atom ağırlığı 55,847, yoğunluğu 7,8 olan, 1510

°C'de eriyen, mavimtırak esmer renkte, özellikle çelik, döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılmaya en elverişli element.
d. 52/04

den - -6- Ad verilmek.
d.- ir 36/08, 41/18
d.- irdi 26/22
d.- iyor 31/21
d.- iyordu 10/16
d.- meğe 11/04

denil - -3- Ad verilmek.
d.- en 39/20, 57/10
d.- meyen 26/18

der‘akab -1- [Far.+Ar.] Hemen arkasından.
d. 45/21

derd -1- [Far.] İnsana ıztırap veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü.
d.- i derûnlarını 04/04

derece -23- [Ar.] Bulunulan yer, kademe, seviye, mertebe, mevki veya safha.
d.- i harâret 37/08
d.- i harâret 58/20
d.- i harâret-i tezâyüd 37/22
d.- i harârette 59/15
d.- i te’sîri 44/08
d.- i ‘ulyâya 14/23
d.- i vehâmeti 18/18
d.+ de 03/05, 15/10, 16/14, 32/07, 34/21, 61/16, 61/17
d.+ sinde 52/16, 54/13
d.+ sini 36/20
d.+ siyle 15/11
d.+ ye 04/16, 12/15, 25/05, 33/21, 54/12

derhâl -2- [Far.] O anda, hemen, hiç vakit geçirmeksizin.
d. 19/22
d. 38/01

deri -1- İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka.
d.+ si 41/09

derinleş- -1- Derin duruma gelmek.
d.- ir 36/19

der-‘uhde -1- [Far.+Ar.] Üzerine alma, üstlenme.
d. eylediği 19/17

derûn -8- [Far.] İç, iç taraf.
derd-i d.+ larını 04/04
d.+ una 59/04, 59/09, 59/15
d.+ unda 42/22, 45/06, 59/01, 59/12

destere -1- [Far.] Testere kelimesinin eski metinlerde geçen ve bugün halk ağzında kullanılan asıl şekli.
d.+ nin 36/16

devâ -9- [Ar.] İlâç, derman.
d. olduğu 42/07
d. 14/16, 41/19
d.- yı kat‘î 52/15
d.- yı maslî 44/22
d.- maslî 41/08
d.- maslînin 14/15
d.- yı maslîsi 42/10
d.- yı tıbbiyyeye 04/12
d.+ sı 18/02

devâ’ir -1- [Ar.] Dâireler.
d.- i belediye 53/03

devâm -5- [Ar.] Bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme.
d. eden 37/14
d. eder 40/18, 49/18
d. ettiği 40/08, 40/16

devr -2- [Ar.] Dönme, kendi ekseni etrâfında hareket etme.
d. olduğunda 06/07
d.- i vahiminde 10/18

dışarı -3- Dış çevre, dış yer.
d. 37/16
d.+ da 48/02
d.+ ya 13/14

difteri -52- [Fr.] Boğaz, burun ve yutağa yerleşen mikropların sebep olduğu,

genellikle çocuklarda görülen ve öldürücü olabilen, ateşli, bulaşıcı hastalık, kuş palazı.
d. 09/01, 16/06, 18/05, 26/10, 28/04, 57/01, 58/14, 58/20, 60/06, 60/11, 60/17
d. 11/14, 12/16, 22/17, 24/13, 25/01, 33/04, 35/07, 38/09, 44/08, 60/20
d. olduğunu 33/12
kâzib-i d. 27/02
d.- î virüside 60/09
d.- i enfîye 33/03, 33/05
d.- i erpesî 25/19, 34/05
d.- i erpesî 33/22
d.- i habîs 30/13, 31/01
d.- i habîsin 30/20
d.- i müste‘âr 27/03
d.- i semmî 30/14
d.- i serevî 33/16
d.- i tabî‘îyi 30/15
d.- i üznî 33/05
d.+ de 30/6, 34/13
d.+ den 25/20
d.+ ler 26/17
d.+ lerde 22/21, 39/20, 50/01
d.+ nin 09/02, 30/07, 45/01
d.+ si 38/09
d.+ ye 11/01, 27/06, 61/16
d.+ yi 27/18, 58/22

difteriyyâ -8- [Fr.+Ar.] Boğaz, burun ve yutağa yerleşen mikropların sebep olduğu, genellikle çocuklarda görülen ve öldürücü olabilen, ateşli, bulaşıcı hastalık, kuş palazı.
iltihâb-ı hançerevî’-i d.- î gırtlak 35/22
iltihâb-ı hançere-i d.- î ismini 10/04
hunnak-ı şibh-i d. - î 26/21
Felc-i d. - î 48/07, 49/16
felc-i d. - î 48/14
hunnak-ı şibh-i d. - î 26/21
Felc-i d. - î 50/05

diğer -32- [Far.] Öteki.
d. 05/07, 13/11, 18/17, 20/10, 21/11, 27/05, 27/10, 29/11, 31/01, 32/02, 34/04, 34/22, 35/16, 38/21, 50/20, 52/10, 54/20, 60/21
d. 33/12, 59/07
d.+ i 31/22, 38/10, 54/08
d.+ inde 25/02
d.+ ine 18/06, 21/09, 48/03
d.+ leri 24/17, 40/21
d.+ lerinin 53/18
d.+ lerinden 25/07
d.+ lerine 59/18

diken -1- Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri.
d.+ lerden 20/16

dikkat -9- [Ar.] Duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplama.
d. buyurulmuştur 15/09
d. edilecek 46/11
d. edilip 42/13
d. eylemek 38/08
d. olunmalıdır 47/13, 52/12
d. 20/03
nazar-ı d.+ e 16/01
d.+ i 34/20

dil -6- Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ.
d. 25/16
d.+ e 48/11
d.+ i 29/10
d.+ in 48/08
d.+ ine 52/04
d.+ ini 35/14

dimâğ -2- [Ar.] Beyin.
d.+ da 15/19, 32/03

diph maligne -1- [Fr.] Kötü huylu tümör.
d. 30/13

diphthérie -1- [Fr.] Çoğunlukla çocuklarda görülen, burun, boğaz, yutak çeperine yerleşen mikropların yol açtığı bulaşıcı hastalık.
d. 10/15

diphthérie toxique et infectieuse -1- [Fr.] Toksik ve bulaşıcı difteri.
d. 30/14

diphthérite -1- [Fr.] Çoğunlukla çocuklarda görülen, burun, boğaz, yutak çeperine yerleşen mikropların yol açtığı bulaşıcı hastalık.
d. 10/11

dipththérie ombilicale -1- [Fr.] Göbeğe ait difteri.
d. 33/16

dirilt- -1- Canlandırmak, yaşar duruma getirmek, hayat kazandırmak.
d. +sin 17/17

dişi -1- Canlıların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten, erkeği tarafından döllenecek ve neslini üretecek biçimde yaratılmış olanı, erkeğin karşıt cinsi.
d. 61/07

diye -2- Diyerek, deyip.
d. 27/03, 30/04

doğru -7- 1.-e yönelmiş olarak, -e karşı, -e müteveccihen.
d 36/15, 43/04, 43/05, 48/23,
2. Akla, mantığa ve duruma uygun, yerinde, münasip.
d. 41/18, 51/06
3. Yaklaşırken, az kalmışken, yakın.
d.- idi 9/09

doğrudan doğruya -4- Dolaysız, araçsız, aracısız, araya başka bir şey girmeden.
d. 15/15, 19/07, 20/08, 57/16

doğrusu -2- Gerçeği söylemek gerekirse, gerçek şu ki.
d. 12/06, 51/01

doğur - -1- Yavru dünyaya getirmek.

d.- uyorlar 23/20

Doktor Fû'âd-1- [Ar.] Hamidiye Etfâl Hastahânesi, bakteriyoloji laboratuvarı doktoru.
D. 57/04

dokunul - -3- Dokunma işine konu olmak.

d.- acak 48/11
d.- ursa 29/07

dokuz -1- Dokuz, sayı adı.
d. 11/19

dolan - -1- Bir şeyin çevresine sarılmak.
d.- arak 29/12

dolaş - -4- Gezinmek.
d.- an 04/09
d.- ır 18/07
d.- mazlar 32/02
d.- tığı 09/04

dolayı -3- Ötürü.
d. 07/08, 11/17, 13/08

dolayısıyla -1- Dolaylı olarak, doğrudan ilgili olmayarak.
d. 06/08

doldur- -1- Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.
d.- an 22/10

donuk -2- Canlılığı ve parlaklığı olmayan, soluk, mat.
d. 48/18, 60/01

dökücü -1- Bâzı hastalıkların deri üzerinde meydana gelen çıban, leke, kabarcık hâlindeki belirtileri.
d. 38/03

dön - -1- Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek.
d.- üp 48/20

dört -5- Dört, sayı adı.
d. 24/18, 39/10, 46/11, 46/22, 60/03

dûçâr -5- [Far.] Uğramış, tutulmuş, yakalanmış.
d. eden 14/02

d. edilmiş 42/02
d. olanların 38/12
d. olursa 48/17
d.- ı tereddüd olmamak 28/02

dudak -2- Ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri.
d.+ lar 31/07
d.+ ta 25/18

duhûl -6- [Ar.] Girme, giriş, dâhil olma.
d. 36/10, 37/01, 54/07
d.+ ü 45/20
d.+ ünden 44/10
d.+ üne 10/20

dumûr -1- [Ar.] (Organlar için) Kullanılmama veya beslenmeme sonucunda kuruyup kalma, körelme.
d.-ı müterakkîden 17/18

dur - -2- Hareketsiz durumda olmak.
d.- mamalıdır 45/06
d.- maz 16/11

durdur - -1- Durmasını sağlamak.
d.- ur 27/14

duş -1- [Fr.] Temizlik veya tedavi amacıyla suyu yüksekten üzerine doğru püskürtme yoluyla yıkanma.
d.+ u 50/22

dünyâ -1- [Ar.] İnsanoğlunun üzerinde yaşadığı toprak ve denizlerin tümü.
d.+ ya 33/08

düş - -8- Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.
d.- en 13/04
d.- er 29/07, 40/17
d.- mek 35/04
d.- mesidir 31/10
d.- meye 44/11
d.- müş 33/09, 54/03

düşman -1- [Far.] Birinin kötülüğünü isteyen, ondan nefret eden, ona zarar vermeye çalışan kimse.
d.+ ı 12/5

düşük -1- Yaşayabilecek duruma gelmeden doğan yavru.
d. olur 48/23

düşün- -3- Aklından geçirmek, göz önüne getirmek.
d.- dükçe 04/09, 16/16
d.- düm 03/03
d.- ülecek 05/15

düşünül - -1- Düşünme işine konu olmak.
d.- sün 18/18

düşür - -3- Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak.
d.- en 13/10, 19/01
d.- ür 14/13

E

eau stérilisée -1- [Fr.] Steril su.
e. 59/03

ebedî -1- [Ar.] Sonsuz.
e. 49/05

ebeveyn -5- [Ar.] Anne ve baba.
e. 20/19
enzâr-ı e.+ e 03/03
e.+ in 47/07
e.+ leri 51/20
e.+ lerine 04/06

ebnâ -1- [Ar.] Oğullar, çocuklar.
e.- yı cinsini 22/07

ecnebî -1- [Ar.] Yabancı.
e. 24/05

ecnebiyye -1- [Ar.] Ecnebî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
etibbâ-yı e.+ ye 08/09

ecsâm -1- [Ar.] Cisimler.
e.+ ın 57/18

eczâcı [Ar.+T.] Doktorların yazdıkları ilâçları hazırlayan veya hazır ilâç satan, eczâcılık fakültesinden mezun kimse.

e.+ larımızın 51/10

eczâcılık -1- [Ar.+T.] Konusu ilâçların hazırlanması olan ilim dalı.
e. 51/06

eczâhâne -1- [Ar.+Far.] İlâç yapılan ve satılan yer.
e.+ lerde 52/12

edebil--3- Etme ihtimali veya imkânı bulunmak.
hâsıl e.- irler 22/21
müdâfa‘a e.- ecek 41/21
tekevvün e.- ir 11/11

Edhem Pertev -1- İlk Türk eczacı. (1871-1927) Osmanlı Devleti'nin ilk eczahânesini 1895 yılında İstanbul Aksaray'da kurmuştur.
e. 50/22

edil - -69- Olunmak, yapılmak, kılınmak anlamında yardımcı fiil.
îcâd e.- di 18/02
icrâ e.- diği 39/04
tabh e.- diği 54/15
tağliye e.- diği 54/16
tatbîk e.- diği 47/22
tesâdüf e.- diği 50/02
şırınga e.- dikten 44/03
teshîn e.- dikten 57/16
tesâdüf e.- ir 34/15
muhâfaza e.- ebilir 60/08
icrâ e.- eceğinden 46/06
e.- ecek 54/04
‘atf e.- ecek 09/3, 23/08
dikkat e.- ecek 46/11
cem‘ e.- ecek 19/08
mu‘âyene e.- ecek 29/03
tahlîl e.- ecek 51/03
tevahhuş e.- ecek 46/01
tılâ e.- ecek 61/06
istiğrâb e.- emez 60/22
istihsâl e.- emez 50/13
tatbîk e.- emiyorsa 56/01
e.- en 47/17
idhâl e.- en 46/09
İhtilât e.- en 53/16
istihsâl e.- en 41/07
şırınga e.- en 21/09
Şırınga e.- en 39/01
icrâ e.- enlerde 46/18
dikkat e.- ip 42/13
e.- ir 53/02
hükm e.- ir 26/04
icrâ-yı ‘ameliyyât e.- ir 43/06
idhâl e.- ir 59/05
istihrâc e.- ir 41/16
müşâhede e.- ir 58/13
şırınga e.- ir 41/10
telvîn e.- ir 58/03
tesâdüf e.- ir 38/19
teşhîs e.- ir 30/04
‘alâ-hâlih terk e.- irse 42/02
mülâhaza e.- irse 54/01
celb e.- iyor 51/09
tathîr e.- meden 21/10
ikmâl e.- mek 43/09
e.- mekte 08/09
istidlâl e.- mektedir 42/09
izâle-i ta‘affün e.- melidir 55/14
sarf-ı nazar e.- melidir 42/14
tefrik e.- melidir 55/11
mürâca‘at e.- memektir 07/14
kusûr e.- memelidir 46/19
kusûr e.- memesini 21/19
îcâd e.- memiş 27/15
şırınga e.- mesinden 44/06
i‘tinâ e.- meyecek 54/17
tedârik e.- meyecek 37/01
e.- miş 42/20
dûçâr e.- miş 42/02
îsâl e.- miş 08/15
ıslâh e.- miş 14/06
isbât e.- miş 42/06
istihzâr e.- miş 59/12
şırınga e.- miş 42/04
tesrî‘ e.- miş 07/16
teşkîl e.- miş 41/14
sarf-ı nazar e.- miştir 39/09
İhtâr e.- se 21/17
ta‘dîl e.- se 21/14

edin - -2- Kendini bir şeye sahip kılmak, bir şeyi elde etmek.
‘âdet e.- ivermelidir 54/01
e.- miştir 12/02

edviye -6- [Ar.] Devâlar, ilâçlar.

e. 19/22, 21/05, 50/19
e.- i müstahzara 51/02
e.+ nin 50/15, 51/05

efkâr -3- [Ar.] Fikirler, düşünceler.
e. 23/17
e.- ı münevvere 03/05, 23/01

efrâd -3- [Ar.] Fertler, kişiler.
e.- ı ‘â’ileye 53/15
e.- ı mütebâ‘idesi 18/10
e.+ ına 12/02

efrencî -1- [Ar.] Avrupalı.
e. 27/21

efrenciyye -1- [Ar.] Efrencî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
levâyih-i e. 35/07

eğer -10- [Far.] Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir.
e. 04/21, 13/17, 33/02, 36/22, 42/13, 44/08, 45/19, 47/13, 54/17, 56/01

ehemmiyet -6- [Ar.] Maddî ve mânevî bakımdan üzerinde durulacak hal ve değerde olma durumu.
e. 07/06, 08/03, 34/02
e.+ i 21/15
e.+ le 16/02, 26/16

ehemmiyetli -1- [Ar.+T.] Üzerinde durulacak durumda ve değerde olan, önemli.
e. 37/11

ekâlim -1- [Ar.] Diyarlar, memleketler.
e.+ de 16/09

ekdâr -2- [Ar.] Kederler, acılar.
e.- ı hâlin 05/03
kahr-u e.+ a 14/01

ekser -3- [Ar.] Çok fazla, en çok, birçok.
e. 15/02
e.- i ahvâlde 34/17, 45/15

ekserî -2- [Ar.] Çok, birçok, çoğu.
e. 45/02
e.+ si 45/01

ekseriyyâ -9- [Ar.] Çok defa, çok zaman, çoğunlukla.
e. 30/04, 30/12, 35/08, 38/08, 39/22, 40/04, 49/21
e. 30/08, 44/05

eksik -2- Bir bölümü olmayan.
e. olmamağa 17/03
e. 46/18

el -5- Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.
e. 49/03
e.+ den 06/17, 20/18
e.+ i 25/06, 28/11
e.+ inde 05/12

el’ilm -1- [Ar.] Evrenin ve olayların bir bölümünü deneye ve gerçeklere dayanarak inceleyen ve bunlara âit yasaları çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, bilim.
e.- i ‘ulemân 06/04

elbette -4- [Ar.] Tabii, kuşkusuz.
e. 06/16, 15/09, 46/02, 46/16

elbise -1- [Ar.] Giysi.
e.+ si 21/04

eldiven -1- Elleri dış etkilerden korumak, temizlik, süs vb. için örgü, kumaş, deri, kauçuk gibi malzemelerden yapılan el giysisi.
e. 29/10

elektirik -2- [Fr.] Maddenin elektron, pozitron, proton vb. parçacıklarının hareketleriyle ortaya çıkan enerji türü.
e. 15/17, 50/16

elem -1- [Ar.] Keder.
e.+ ler 14/08

elhâsıl -2- [Ar.] Sözün kısası, hâsılı.
e. 32/18
e. 50/02

elîm -1- [Ar.] Çok ıztırap veren, çok acıklı.
renk-i e. 28/15

elîme -1- [Ar.] Çok dert ve keder veren, acıklı; ağrı ve sancıyı hissettiren, sızlatan, pek ağrıtan, acıtan.
hâtırât-ı e.+ sini 04/08

elmas -1- [Ar.] Billûrlaşmış saf karbondan ibâret, çok sert, çok kıymetli parlak taş.
e. 05/12

elverişli -1- Uygun olan.
e.+ dir 32/07

elyevm -2- [Ar.] Hâlâ, şimdi, şimdiye kadar.
e. 10/16, 41/08

elzem -1- [Ar.] Çok gerekli.
e.+ dir 55/22

em - -1- Tükürük yardımıyla eriterek içine çekmek.
e.- memiş 19/15

emek -1- Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü.
e.+ inin (emeğinin) 20/21

emîn -2- [Ar.] Güvenli, güvenilir.
e. olduktan 43/03
e. olsunlar 07/12

emniyet -1- [Ar.] Güvenlik.
e. 13/20

emniyetnâme -1- [Ar.+Far.] Güvenlik yazısı.
e. 06/21

emr -4- [Ar.] 1. Buyurmak, emretmek.
e. 21/19,
2. Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm.
e. 22/01
e.- i celîle 22/03
2. Güç iş, zor iş.
e.- i ‘asîr 28/13

emrâz -3- [Ar.] Hastalıklar, illetler.
e. 17/06
e.- ı intâniye-i hâdde-i ‘umûmiyye 11/17
e.+ ı 13/07

emülsiyon -1- [Fr.] Birbiri içinde çözünmeyen iki sıvının karışımı.
e. 50/22

en -27- Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime.
e. 06/11, 06/15, 07/14, 09/09, 11/07, 12/01, 12/02, 13/07, 16/07, 18/17, 19/02, 23/07, 28/01, 32/03, 40/21, 42/07, 42/21, 45/14, 49/19, 50/16, 50/18, 51/20, 58/04, 60/09, 31/09, 51/17, 17/22

enbûbe -12- [Ar.] İnce boru, borucuk.
e. 59/04
e.- i ma‘deniyyeden 46/10
e.- i mezkûre 59/09
e.+ deki 59/10
e.+ ler 39/12, 47/17, 59/12
e.+ lerde 59/19
e.+ nin 46/11, 59/14, 59/17
e.+ ye 59/16

ender -1- [Ar.] Çok az, çok seyrek.
e.- i nâdirâttandır 30/07

enfîye -2- [Ar.] Keyif vermek için burna çekilen çürütülmüş tütün tozu.
difteri-i e. 33/03, 33/05

enkâz -1- [Ar.] Çöküntü, yıkıntı.
e.- ı ahkâm eyleyen 06/10
e.- ı ‘uzviyyeti 13/22

entübasyon -3- [Fr.] Hastanın herhangi bir vücut kanalına veya boşluğuna özellikle solunum yoluna tüp yerleştirilmesi işlemi.
e. 39/11, 48/06
e. 39/17

envâ‘ -3- [Ar.] Neviler, çeşitler, türler.
e. 24/15
e.- ı sâ’iresi 25/21

e.- i mezkûre-i mikrobiyyenin 24/22

enzâr -1- [Ar.] Bakışlar, nazarlar.
e.- ı ebeveyne 03/03
er - -1- Bir şeye erişmek, ulaşmak.
e.- diğimiz 10/08

erbâb -3- [Ar.] Bir işten iyi anlayan, o işte becerikli, usta, mahir olan kimseler.
e.- ı fenn-ü kemâli 14/01
e.- ı fennin 14/19
e.+ ına 07/15

erham -1- Çok merhametli.
e.- imizin 17/24

erit - -1- Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak.
e.- ip 45/07

erkân -2- [Ar.] 1. Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler.
e.+ ına 12/01
2. Bir şeyde temel durumda olan taraflar, çok kuvvetli ve güçlü olan yönler, esaslar.
muhârib-i e.+ ı 12/22

erken -1- Vaktinden önce, alışılan zamandan önce.
e.+ ce 52/20

erpes -1- Uçuk oluşumuna neden olan viral bir enfeksiyon.
e. 25/18

erpesî -3- Erpese ilişkin.
difteri-i e. 25/19, 34/05
difteri-i e. 33/22

ertesi -4- Bir günün, haftanın, ayın, mevsimin, yılın ardından gelen.
e. 19/11, 29/06, 29/09
e. 26/02

esâret -1- [Ar.] boyunduruk altında olma, kölelik.
e. + ten 16/25

esâs -2- [Ar.] Bir şeyin özünü oluşturan ana öge.
e. 03/12
e.- ı temeddün 06/09

esâssız -1- [Ar.+T.] Sağlam bir temele dayanmayan, köksüz.
e. 05/18

esbâb -2- [Ar.] Sebepler.
e.+ a 54/20
e.+ da 13/10

esefâ -1- [Ar.] Eyvah, yazık.
e. 05/20

eser -7- [Ar.] 1. Emek sonucu ortaya konan ürün.
e.- i ‘alîlerine 08/01
e.- i medeniyet 18/15
e.- i terakkî 15/15
e.+ lerden 04/06
2. İz, nişan, işaret.
e. 25/15, 35/03
e.+ leri 35/01

esfel -1- [Ar.] Çok sefil, pek bayağı.
felc-i e. 49/18

eski -3- Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan.
e. 09/09, 28/18
e.+ miş 44/06

eskiden -2- Geçmiş zamanlarda, geçmiş çağlarda.
e. 26/21, 30/15

esmerimsi -1- [Ar.+T.] Esmere çalan, esmer gibi.
e. 59/22

esnâ -6- [Ar.] Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra.
e.- yı seyrinde 15/08, 36/04, 37/22, 48/07
e.+ da 33/08
e.+ sında 50/17
eşkâl -3- [Ar.] Şekiller.
e. 09/06, 09/07
e.- i vahimenin 30/10

eşref -1- [Ar.] Şekiller.
e. -i 16/12

eşyâ -3- [Ar.] Yiyecek ve içecek dışında insan için gerekli olan her türlü şey, nesneler.
e. 21/1
e.+ nın 21/2
e.+ sı 53/2

et - -220- Türkçe'de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.
ta'dîl e.- ebileceği 04/17
inkâr e.- ebilir 14/22
tekrar e.- ebilir 16/05
isti'âb e.- eceği (edeceği) 59/10
sirâyet e.- eceği (edeceği) 21/12
takarrür e.- eceği (edeceği) 49/01
ziyâret e.- eceği (edeceği) 22/04
bahs e.- eceğimizden (edeceğimizden) 29/02
tahrîş e.- eceğinden (edeceğinden) 46/17
tayerân e.- eceğinden (edeceğinden) 43/10
celb e.- ecek (edecek) 34/20
kesb e.- ecek (edecek) 38/01
mukâvemet e.- ecek (edecek) 12/08, 14/05
te'mîn e.- ecek (edecek) 51/03
teneffüs e.- ecek (edecek) 45/22
tenvîr e.- ecek (edecek) 05/11
bahş e.- ecekleri (edecekleri) 05/14
rağbet e.- eceklerini (edeceklerini) 03/06
bahs e.- elim (edelim) 54/06
müsâ'ade e.- elim (edelim) 43/20
e.- emediğine (edemediğine) 47/12
e.+ leri 43/04
tîmâr e.- emedik (edemedik) 46/20
istifâde e.- ememektedir (edememektedir) 47/22
ihtilât e.- emeyeceğini (edemeyeceğini) 53/21
idrâk e.- emeyen (edemeyen) 05/17
hükm e.- emez (edemez) 34/06
ihtirâ' e.- emiyoruz (edemiyoruz) 14/21
keşf e.- emiyoruz (edemiyoruz) 16/21
e.- en (eden) 03/10
'işret e.- en (eden) 14/10
devâm e.- en (eden) 37/14
dûçâr e.- en (eden) 14/02
emrâr-ı vakt e.- en (eden) 55/05
hareket e.- en (eden) 22/03
hâsıl e.- en (eden) 05/13
îmâ e.- en (eden) 50/02
ihdâs e.- en (eden) 10/21
ihtilât e.- en (eden) 37/20
ihtiyâr e.- en (eden) 19/18
intisâb e.- en (eden) 06/15
iştirâk e.- en (eden) 38/21
ittihâz e.- en (eden) 03/12
itlâf e.- en (eden) 03/12
sarf e.- en (eden) 14/13
savlet e.- en (eden) 45/17
şikâyet e.- en (eden) 52/03
tahassul e.- en (eden) 61/13
tevellüd e.- en (eden) 14/11
tevlîd e.- en (eden) 22/14, 22/18
vefât e.- en (eden) 19/07
hareket e.- enler (edenler) 22/06
iştikâ e.- enleri (edenleri) 53/09
e.- er (eder) 54/07
'arz e.- er (eder) 27/09
'avdet e.- er (eder) 48/13
bed' e.- er (eder) 26/01
delâlet e.- er (eder) 24/22, 47/11
devâm e.- er (eder) 40/18, 49/18
galebe e.- er (eder) 13/16, 13/17
hiss e.- er (eder) 19/15
hizmet e.- er (eder) 21/03
icrâ e.- er (eder) 06/08
ihbâr e.- er (eder) 29/01
iktitâf e.- er (eder) 20/22
iktizâ e.- er (eder) 43/21, 47/05
intâc e.- er (eder) 39/22
isbât e.- er (eder) 33/17
istilâ e.- er (eder) 38/20
iştirâk e.- er (eder) 23/01
kesb e.- er (eder) 36/14, 49/08
kesb-i kuvvet e.- er (eder) 14/05
kifâyet e.- er (eder) 38/08
muhâfaza e.- er (eder) 28/18, 42/11
müslib e.- er (eder) 40/21
râhat e.- er (eder) 37/17
redd e.- er (eder) 28/13

savlet e.- er (eder) 14/10, 31/02, 38/10
sirâyet e.- er (eder) 19/06
ta‘yîn e.- er (eder) 16/02
tahakkuk e.- er (eder) 25/04
te‘âkup e.- er (eder) 36/05
temâruz e.- er (eder) 26/10
tenâkus e.- er (eder) 49/04
tesmîm e.- er (eder) 31/13, 32/14
teşkîl e.- er (eder) 45/15
tevellüd e.- er (eder) 30/17
tevlîd e.- er (eder) 35/12
tezâhür e.- er (eder) 23/09
vefât e.- er (eder) 37/03, 60/14
yardım e.- er (eder) 50/12
zuhûr e.- er (eder) 53/19
tersîm e.- ercesine (edercesine) 59/13
da‘vet e.- erek (ederek) 39/22
ifrâz e.- erek (ederek) 60/19
kesb e.- erek (ederek) 09/11
kesb-i hiffet e.- erek (ederek) 44/12
takarrür e.- erek (ederek) 10/01
tasavvur e.- erek (ederek) 09/07
terâküm e.- erek (ederek) 31/20
ümîd e.- erim (ederim) 44/01
zann e.- erim (ederim) 50/09
cerh e.- eriz (ederiz) 30/19
i‘tirâf e.- eriz (ederiz) 13/09
e.- erken (ederken) 48/10
tedâvî e.- erken (ederken) 19/09
e.- erler (ederler) 57/11
‘arz-ı vücûd e.- erler (ederler) 60/02
hükm e.- erler (ederler) 25/12
icrâ e.- erler (ederler) 25/11
ifrâğ e.- erler (ederler) 32/13
redd e.- erler (ederler) 53/07
tesmîm e.- erler (ederler) 54/18, 60/20
tevessül e.- erler (ederler) 51/21
telakkî e.- erlerdi (ederlerdi) 30/16
tebdil-i bünye e.- erse (ederse) 56/05
tergîb e.- erse (ederse) 08/11
tekrâr e.- eyim (edeyim) 52/01
kayd e.- ilmiştir (edilmiştir) 19/20
iktifâ’ e.- ip (edip) 04/23
iştirâk e.- ip (edip) 05/18
pâyimâl e.- ip (edip) 05/08
teneffüs e.- ip (edip) 47/12
teshîn e.- ip (edip) 57/8
yer e.- ip (edip) 46/16
e.- iyor (ediyor) 21/19
iktizâ e.- iyor (ediyor) 23/15
kesb e.- iyor (ediyor) 12/06
tedennî e.- iyor (ediyor) 52/18
tedâvî e.- iyordum (ediyordum) 19/20, 33/07
tekessür e.- iyorlar (ediyorlar) 23/21
taklîd e.- iyoruz (ediyoruz) 15/16
tefrîk e.- iyoruz (ediyoruz) 23/11
tercüme e.- iyoruz (ediyoruz) 27/03
tesâdüf e.- iyoruz (ediyoruz) 46/20
e.- miyoruz 04/20
tahlîs e.- miş 46/03
icrâ e.- meden 23/15
ta‘yîn e.- meğe 28/12
yâd e.- meğe 09/08
‘arz e.- meği 03/03
ahz e.- mek 41/17
ayırt e.- mek 38/15
hakâyık e.- mek 15/13
hâsıl e.- mek 10/20
hükm e.- mek 23/16
ihlâl e.- mek 53/04
ihmâl e.- mek 43/13
isti‘mâl e.- mek 51/10
muhâfaza e.- mek 45/14
mürâca‘at e.- mek 23/15
şırınga e.- mek 39/6, 42/16
tefrîk e.- mek 38/07
teksîr e.- mek 59/01
ziyâret e.- mek 21/13
intişâr e.- mekle 53/17
şırınga e.- mekle 45/03
gâ’ib e.- meksizin 57/05
ta‘kîm e.- meksizin 59/16
mürâca‘at e.- mekte 26/13
şırınga e.- mekte 52/19
icrâ e.- mektedir 16/07
tedâvül e.- mektedir 10/17
‘arz e.- mekten 08/06
kurbân e.- mekten 19/19
şırınga e.- mekten 42/18
takviye e.- mekten 31/11
tatbîk e.- mekten 39/07
bahş e.- mektir 41/22
icrâ e.- meli 52/08

pansuman e.- meli 47/01
şırınga e.- meli 45/09
hareket e.- melidir 45/18
hıfz e.- melidir 42/11
teblîğ e.- melidir 47/14
taharrî e.- meliyiz 14/03
ifnâ e.- memek 19/18
mess e.- memektedir 47/20
şırınga e.- memelidir 50/14
ta‘yîn e.- memesi 53/20
e.- mesinden 31/10
terk e.- meyi 07/06
televvün e.- meyip 58/16
e.- mez 19/15, 53/19
hayr e.- mez 30/22
hurûc e.- mez 38/15
tefrîk e.- mez 12/16
tevellüd e.- mez 54/14
temâdî e.- mezler 60/07
bed’ e.- miş 33/02
tevlîd e.- miş 44/21
‘arz e.- seler 27/08
devâm e.- tiği 40/08, 40/16
tesâdüf e.- tiğim 30/06
şübhe e.- tiğimiz 25/09
sirâyet e.- tiğine 33/13
muhâfaza e.- tikçe 18/11
ifrâz e.- tikleri 31/22
neşr e.- tikleri 61/14
nigâh e.- tikleri 04/05
tavsiye e.- tikleri 04/11
hâsıl e.- tikten 24/01
hediye e.- tiler 18/16
gâ’ib e.- tireceği 05/07
beytûtet e.- tirmeli 56/04

etfâl -12- [Ar.] Çocuklar.
e. 47/21, 48/20
hamîdiye e. hastahânesi 57/03
tabîb-i e. 08/01
e.- i ma‘sûmenin 04/08
e.+ de 28/20, 54/03
e.+ e 54/12
e.+ in 12/15, 41/08, 54/22, 56/02

etibbâ -11- [Ar.] Tabipler, doktorlar.
e. 23/01
e.- yı ‘osmâniyye 08/08
e.- yı ecnebiyyeye 08/09
e.- yı mütekaddimîn 09/06
lisân-ı e.+ da 10/16
e.+ nın 03/04, 19/07
tedâvî-i e.+ nın 04/13
tilmiz-i vâsi‘ül-irfânı e.+ nın 10/13
feryâd-ı e.+ ya 04/18
e.+ yı 25/20

etilenli -1- [Fr.+T.] Renksiz, pis kokulu, kolaylıkla alevlenen, yakacak olarak ve ham meyvelerin olgunlaşmasını hızlandırmada, anestezide kullanılan olefinler âilesinden gaz bulunduran madde.
e. 57/14

etrâf -2- [Ar.] Taraflar, yanlar.
e.+ ına 13/13, 40/13

et suyu -2- İçinde et kaynatılmış su.
e. 45/12
e + nda 60/11

ettir - -2- Etme işini yaptırmak.
tefrîk e.- ir 22/15
tahlîl e.- meli 45/16

ettiril - -3- Ettirme işi yapılmak.
istînâsî e.- ip 41/13
tevkîf e.- ip 57/15
ikâmet e.- mesi 56/02

etüv -1- [Fr.] Belirli bir sıcaklığı devamlı olarak muhâfaza etmek sûretiyle kurutma, su kaybettirme, mikrop üretme vb. işlerde kullanılan kapalı cihaz.
e. 59/15

etvâr -1- [Ar.] Tavırlar, davranışlar,.
e. 15/12

ev -6- Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer.
e.+ den 04/09
e.+ e 04/09
e.+ inden 21/09
e.+ ine 53/09
e.+ lerde 55/19, 56/04

evet -1- “Öyledir” anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü.
e. 27/09

ev‘iye -2- [Ar.] Damarlar.
e.- i demeviyye 60/17
ba‘de’l-vefât e.- i sağîrede 61/01

evlâ -1- [Ar.] Daha uygun, daha iyi.
e.+ dır 46/02

evlâd -4- [Ar.] Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları.
e.- ı vatan 21/15
e.+ a 20/20
e.+ ının 46/01, 17/10
e.+ larına 20/11

evsâf -2- [Ar.] Nitelikler, vasıflar.
e.+ ından 38/09
e.+ ını 36/12

evvel -10- [Ar.] Karşılaştırma yoluyle bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.
e. 21/21, 22/11, 27/15, 42/22, 43/06, 50/11, 52/21, 59/19
e.+ leri 16/10, 25/14

evvelâ -2- [Ar.] İlk önce, ilk olarak.
e. 32/22, 49/01

evvelce -4- [Ar.+T.] Önce, daha önce, eskiden.
e. 24/17, 59/12, 61/12
e. 61/05

evvel emirde -2- [Ar.+T.] İlk iş olarak, her şeyden evvel.
e. 24/15, 33/19

evvelî -1- [Ar.] Bir önceki, dün değil daha önceki, evvelki.
tarîk-i e.+ ye 54/09

evvelki -2- Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e. 14/17
e.+ ler 44/15

eyle - -80- “Etmek, yapmak” anlamında yardımcı fiil.
icrâ e.- di 20/02
izhâr-ı vücûd e.- di 09/14
vaz‘ e.- di 10/04
vefât e.- di 33/15
bahş e.- diği 24/16
der‘uhde e.- diği 19/17
hâsıl e.- diği 04/03
ifâza e.- diği 03/15
isti‘mâl e.- diği 21/08
istihsâl e.- diği 51/13
ta‘affün e.- diği 30/03
Tahrîb e.- diği 31/13
tevellüd e.- diği 10/08
‘arz e.- diğim 24/17
icrâ-yı tabâbet e.- diğim 30/05
ta‘dâd e.- diğim 22/22
ta‘dâd e.- diğimiz 31/14
tesâdüf e.- diğimizde 23/12
istilâ e.- diğinden 11/08
izhâr e.- diğinden 09/06
tahsîs e.- diğinden 13/08
televvün e.- diğinden 58/18
müşâhede e.- dik 33/01
terakkî e.- dikçe 12/04
icrâ e.- dikleri 19/02
izhâr e.- dikleri 24/21
‘add e.- dim 04/19
Mu‘âyene e.- dim 33/10
sarf-ı nazar e.- dim 33/18
tasmîm e.- dim 03/09
taharrî e.- meden 23/16
dikkat e.- mek 38/08
îkâd e.- mek 06/22
îsâl e.- mek 39/12
idhâl e.- mek 11/18
intizâr e.- mek 52/02
ittihâz e.- mek 18/12
mümâna‘at e.- mek 53/04
şırınga e.- mek 52/21
ta‘kîm e.- mek 43/01
takdîr e.- mek 03/05
bahş e.- mektedir 45/03
intihâb e.- mektedir 19/01
îkâz e.- mekten 41/21
müsâmaha e.- mekten 26/14
e.- melidir 43/17
îsâl e.- melidir 52/07
mu‘âyene e.- melidir 45/17
şırınga e.- melidir 45/10, 52/11
telakkî e.- melidir 26/17

tercîh e.- melidir 55/18
ihânet e.- memelidir 53/14
iştirâk e.- mesinden 61/18
tevellüd e.- mesinden 15/03
ihtâr e.- meyi 53/21
îkâ‘-ı mazarrat e.- mez 53/16
temekkün e.- mezler 32/03
istilâ e.- miş 49/10
kesb e.- miş 42/17
sirâyet e.- miş 44/19
terakkî e.- miş 06/15
intifâh e.- miştir 35/20
istilâ e.- miştir 18/16
ta‘ammüm e.- miştir 42/06
vefât e.- miştir 19/11, 19/16
intâc e.- r 48/14
istilâ e.- r 36/02
teshîl e.- r 43/11
tesmîm e.- r 31/20
tezyîd e.- r 08/12
tavsiye e.- rim 08/02
ihnâk e.- yeceğini 19/14
muhâfaza e.- yecekleri 18/12
telvîn e.- yecekleri 29/18
‘ad e.- yen 07/07
enkâz-ı ahkâm e.- yen 06/10
vücûd e.- yor (eyliyor) 03/05

ezcümle -1- [Far.+Ar.] Özet olarak.
e. 06/09

F

fâ’ide -9- [Ar.] İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum.
f. 48/02, 50/16, 52/17
f.+ den 44/15, 47/08
f.+ si 48/04, 52/18
f.+ sini 44/01, 50/20

fabrika -2- [İt.] İşlenmemiş veya yarı işlenmiş maddelerin makine, araç vb. ile işlenerek tüketime hazır duruma getirildiği sanayi kuruluşu.
f.+ ların 29/16
f.+ sı 41/14

fahr -1- [Ar.] Övünme, iftihar, gururlanma.
f. 51/02

fakat -6- [Ar.] Aykırılık bildirmek amacıyla başına geldiği cümleyi önceki cümleye bağlayan bir söz.
F. 16/11, 35/12, 39/15, 44/15
F. 24/03, 36/13

fakîr -1- [Ar.] Yoksul, zengin karşıtı.
f. 15/07

fakrüddem -1- [Ar.] Kan eksikliği, kansızlık.
f. 13/03

familya -1- [İt.] Aile.
f.+ ya 47/14

fark -2- [Ar.] Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik.
f.- ı husûsî 24/22
f.+ ı 35/17

faux croup -1- [Fr.] Krup öksürüğü.
f. 40/03

fazîlet -1- [Ar.] Erdem.
f. 03/04

fazla -3- [Ar.] Gereğinden, alışılmıştan çok, aşırı olan.
f. 12/20
f.+ ca 29/02, 46/07

fecāyi‘ -1- [Ar.] Çok acıklı şeyler, musîbetler, belâlar.
f. karşısında 17/12

fedâ -1- [Ar.] Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.
f.- edilen 16/14

fedakârlık -1- [Ar.+Far.+T.] Özveri.
f.+ ları 19/18

felc -25- [Ar.] İnme.
f. olmuş 48/21
f. 30/12, 49/09, 49/13, 49/19, 50/01, 50/06, 50/11, 50/12

f.- i ‘umûmî 1/06
f.- i aniden 49/15
f.- i difteriyyâ‘î 48/07, 49/16
f.- i difteriyyâ‘î 48/14
f.- i difteriyyâ’î 50/05
f.+ e 48/17
f.- i esfel 49/18
f.- i kalbi 49/14
f.- i mezkûre 48/19
f.+ e 42/04
f.+ i 50/09
f.+ in 49/01
f.+ in 52/20
f.+ ler 49/21
f.+ lere 50/04

fenâ -4- [Ar.] Kötü, üzücü.
f. 15/03, 21/14, 51/17, 56/07

fenâlık -1- [Ar.+T.] Kötülük.
f. 18/21

fenn -10- [Ar.] Bilim, bilgi.
f. 15/24, 23/18, 24/04, 25/18, 51/02
erbâb-ı f.- ü kemâli 14/01
f.+ in 14/19, 26/19
f.+ ince 24/14
f.+ ine 28/03

fennen -2- [Ar.] Fen vâsıtasıyla, fen ile, fence, fenne uygun olarak.
f. 07/09, 21/02

fennî -2- [Ar.] Fenne âit, fenle ilgili.
ıstılâh-ı mahsus-ı f. 10/16, 17/23

fenniyye -13- [Ar.] Fennî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
f. 06/21
ihtiyât-ı f. 43/18
mes’ele-i teşhîsiyye-i f. 26/11
Terakkiyât-ı ahire-i f. 12/21
terakkiyât-ı hazıra-ı f. 04/01
terakkiyât-ı f.- i hâzıra 43/13
icrâ‘ât-ı f.+ de 21/19
şu‘abât-ı f.+ nin 08/07
tathîrât-ı f.+ nin 53/06
vezâ’if-i f.+ nin 05/05
mukteziyât-ı f.+ ye 07/05
tecârîb-i f.+ ye 25/09
ma‘lûmât-ı müfîde-i f.+ yi 03/02

ferc -1- [Ar.] Dişilerde üreme organının dış kısmı, vulva.
f.+ lerinde 61/07

fersah -1- [Ar.] Çok, pek çok.
f. 18/04

feryâd -2- [Far.] Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı.
âvâze-i f. 04/03
f.- ı etibbâya 04/18

fesâd -1- [Ar.] Her şeyi kötü tarafından alan, kötüye yoran, karıştırıcı.
f. 04/10

fetha -2- [Ar.] Delik.
f. 37/01, 47/15

fevâ’id -1- [Ar.] Faydalar, menfaatler, kârlar.
f.- i ‘azîmesi 50/21

fevc -1- [Ar.] Akın akın, akan bir kalabalık hâlinde.
f. 21/13

fevk’al‘külliyye -1- [Ar.] Küllî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
mahfaza-i f. 61/02

fevka’l-‘âde -4- [Ar.] Her zaman görülen, yapılan veya süregelmekte olandan başka.
f. 31/04, 40/12, 49/14, 52/23

feyyâz -1- [Ar.] Çok verimli, bereketli.
nehr-i f.+ dır 51/12

feyz -2- [Ar.] Verimlilik, bolluk, bereket.
f. 17/24
f.+ ler 05/14

fezâ’il -1- [Ar.] Fazîletler.
f.+ i 05/06

fıkır -1- Fıkırdama sesi çıkararak

(kaynamak), şiddetle (kaynamak).
f. 42/22

fırla - -2- Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak.
f.- masından 37/16
f.- yan 19/21

fısıltı -1- Fısıldarken çıkan, güçlükle duyulan sesin adı.
f. 36/15

fısk -1- [Ar.] Hak yoldan çıkıp her türlü günâhı işlemeyi huy hâline getirme, sefâhata dalma, fenâlık, ahlâksızlık.
f.- ü fücurun 05/18

fıtrat -1- [Ar.] Yaradılış.
f.+ a 13/08

fi'l-hakîka -4- [Ar.] Gerçekten, hakîkatte.
f. 09/03, 42/07, 46/13, 49/22

fidân -1- [Yun.] Yeni yetişen ağaç veya ağaççık.
f.+ ların 15/02

fikir -5- [Ar.] Bir kimsenin herhangi bir hususta kendine göre vardığı hüküm, görüş, kanâat.
f.+ dir 16/4
f.+ lere 23/16, 26/13
f.+ lerimizde 13/11
f.+ lerinden 07/4
f.+ ta'kîb (fikri) 14/17

filân -1- [Ar.] Bir şahıs veya nesneyi bildiren kelimelerden sonra ona benzer şeyleri ayrıca saymamak için kullanılır.
f. 30/21

fizyoloji -1- [Fr.] Canlı organizmada organların faâliyetlerini ve görevlerini inceleyen bilim dalı..
f. 15/16

flegmonî -2- [Yun.] Deri altındaki veya organlar arasındaki katılgan dokunun iltihaplanması.
İltihâb-ı levze-i f.+ de 35/11, 35/16

form -1- [Fr.] Biçim, şekil.
f.+ lu 47/01

fosfatlı -1- İçinde fosfat olan.
f. 50/19

Fransızca -1- Fransa ve Fransız uygarlığını benimsemiş ülkelerdeki halkın kullandığı dil.
F.+ da 60/05

frengi -6- [Fr.] Genellikle cinsel birleşmelerle bulaşan, tedavi edilmediğinde inme, körlük, delilik vb. sonuçlara kadar varan, döle de geçerek vücutça ve akılca sakat bir soyun yetişmesine yol açan bir hastalık.
f. 14/10, 27/20, 27/21
dâü'l-efrenc f. 18/14
f.+ de 35/06
f.+ sinden 38/06

fulûc -1- [Ar.] Felç.
f.- ı muhtelife 61/13

fücceten -2- [Ar.] Birdenbire, ansızın.
f. 31/17, 49/13

fücur -1- [Ar.] Ahlâk kurallarına aykırı yaşama, fuhuş ve zinâya dalma.
fısk-ü f.+ un 05/18

fünûn -3- [Ar.] Fenler, ilim kolları, bilim dalları.
f. 03/04, 14/24, 22/12

füru' -1- [Ar.] Dallar, budaklar, asıldan ayrılan kollar; ikinci derecede olan önemsiz meseleler.
f.- ı ihtisâsiyyesinin 06/14

fütûr -1- [Ar.] Bezginlik, usanç, bıkkınlık, bezginliğin verdiği gevşeklik ve gayretsizlik.
f. 46/19

füyûz -1- [Ar.] Feyizler, füyûzat.
menba'-ı f. olsun 51/14

G

gâ'ib -2- [Ar.] Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan.
g. etmeksizin 57/05
g. ettireceği 05/07

gâfil -1- [Ar.] Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan.
g. 04/16

gaflet -1- [Ar.] Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe.
g. 04/07

gâh -3- [Far.] Bâzan, bâzı zaman, kâh.
g. 40/13, 48/22, 48/23

galeyân -2- [Ar.]1. Kaynama.
g. 54/13
2. Coşma, coşkunluk, taşkınlık
g.+ ına 20/17

gâlib -2- [Ar.] Üstün gelen, yenen.
g. gelemiyorlar 12/04
g. 12/18, 13/18

Ganj -1- Hindistan'da bir nehir.
g. 17/01

garb -3- [Ar.] Avrupa.
g.+ da 14/23
g.+ dan 14/20
g.+ ın 14/21

garîb -2- [Ar.] Kimsesiz, zavallı.
g.+ dir 08/02
g.+ dir 33/13

garrotillo -1- [İsp.] Boğucu, boğan.
g. 09/11

gaşy -3- [Ar.] Çok etkili, çok zevk verici bir şey karşısında kendinden geçecek duruma gelme.
g. 30/11, 31/10, 31/15

gavâmız -1- [Ar.] Kolay anlaşılmayan, güç ve karışık şeyler.
g. -ı 'ilmiyyeyi 15/19

gaybûbet -1- [Ar.] Göz önünde olmama, hazır ve görünürde bulunmama.
g.+ inde 05/10

gâyet -4- [Ar.] Çok, pek, pek çok.
g. 31/02, 31/04, 32/05, 45/12

gayr -6- [Ar.] Başka bir kimse, başkası.
g.- ı 24/04
g.- ı kâbildir 35/17
g.- ı mer'î 23/13, 33/02
g.- ı muttarid 48/15
g.- i kâbil-i tatbiktir 39/14

gayret -1- [Ar.] İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme.
g.+ i 08/12

gayrı -2- [Ar.] Başka.
g. 55/14, 58/20

gece -3- Akşamdan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar geçen zaman dilimi.
g. 40/6, 40/20, 46/12

geceli -1- Hiç ara vermeden, hem gece hem gündüz" anlamına gelen geceli gündüzlü söyleyişinde geçer.
g. 20/3

geç - -15- Bir yerden başka bir yere gitmek. g.- er 25/14, 28/21, 38/02, 40/10, 53/12
g.- erdi 16/11
g.- erek 54/18
g.- irmek 16/25
g.- meden 37/18
g.- mezler 60/18
g.- miştir 57/04
g.- tikçe 04/22, 29/7, 29/17
g.- tikten 40/16

geçebil- -1- Geçme ihtimali veya imkânı bulunmak.
g.- ir 54/11

geçir- -1- Bir hâle, bir işe konu yapmak.

g.- mek 16/25

geçiril- -1- Geçirme işi yapılmak.
g.- miş 46/10

gel - -43- Ulaşmak, varmak.
husûle g.- diği 61/08
g.- ecek 05/14, 18/08
vukû'a g.- ecek 23/04
gâlib g.- emiyorlar 12/04
g.- en 29/20, 53/20, 59/22
lâzım g.- en 20/18
vukû'a g.- en 07/08
husûle g.- endir 24/17
g.- erek 37/06
g.- ince 21/01, 25/09, 49/01, 55/01
g.- ip 21/04, 60/06
g.- ir 13/18, 30/18, 35/07, 36/04, 45/08, 47/10, 59/01, 61/18
husûle g.- ir 11/15
g.- iyor 11/18, 14/13, 18/08, 23/13, 27/04
g.- iyorlar 12/18
g.- elim 17/08
g.- meğe 32/15
g.- mesi 38/03, 50/03
g.- mesin 24/09
g.- miş 20/02, 26/08, 45/21, 49/22
g.- se 30/12

genç -2- Yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı.
g. 13/5
g.+ lere 13/8

gençlik -1- Genç olma durumu.
g.+ lerinde 12/10

geniz -1- Ağız ve burun boşluğunun arka bölümü.
g.+ den 48/10

genişle - -1- Geniş duruma gelmek.
g.- yor (genişliyor) 29/8

gerçi -7- [Far.] Her ne kadar ... ise de.
g. 14/16, 22/17, 34/04, 34/17, 35/17, 48/04, 51/05

gerek -9- Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi icap eden şey.
g. 43/12, 50/20
g. 48/09, 50/20, 58/06
g.+ se 43/12
g.+ tir 04/07, 11/06, 41/19

geri -2- Arka, ileri karşıtı.
g. kalmadığım 20/01
g. 45/05

getir - -8- Gelmesini sağlamak.
g.- di 33/08
g.- diğidir 24/18
g.- ip 46/19
g.- ir 31/14
husûle g.- ir 53/17
g.- mek 14/19
g.- meli 56/05
meydâna g.- miştir 06/13

gevşeklik -1- Gevşek olma durumu.
g. 08/4

gez - -2- Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek.
g.- er 16/10, 28/08

gıdâ -1- [Ar.] Besin.
g.+ sı 54/22

gırtlak -24- Soluk borusunun üst bölümü.
g. 32/21, 38/05, 38/08, 38/14
iltihâb-ı hançerevî'-i difteriyyâ-î g. 35/22
g.+ a (gırtlağa) 28/21, 44/19, 48/13
g.+ ı (gırtlağı) 11/07, 28/22, 31/19, 36/02, 36/06, 38/20, 45/05, 45/19
g.+ ın (gırtlağın) 39/10, 47/10
g.+ ta 36/07
g.+ taki 09/11
g.+ taki 37/15
g.+ tan 33/04, 36/02, 38/13

gışâ -18- [Ar.] Zar, örtü, koruyucu tabaka.
g.- yı kâzib 57/09, 59/05
g.- yı kâzibler 61/07
g.- yı muhâtî 61/05
g.+ lar 26/09, 36/06, 37/06, 38/15, 45/20
g.+ lar 31/04

g.+ ları 22/18, 25/13, 29/18
g.+ ların 10/11, 38/12
g.+ larla 11/12
g.+ nın 30/01, 32/18

gışâ'î -1- [Ar.] Zar gibi, zar cinsinden.
hunnak-ı g. 27/21

gibi -64- -e benzer, -e benzeyen.
g. 05/07, 05/10, 05/21, 06/14, 06/17, 07/20, 09/07, 09/10, 11/17, 12/01, 16/01, 16/10, 17/03, 17/04, 17/15, 18/03, 18/04, 18/09, 18/22, 21/12, 22/02, 22/08, 22/13, 22/20, 23/09, 24/11, 25/20, 25/22, 26/10, 29/09, 29/13, 30/12, 30/21, 31/02, 31/16, 32/02, 32/06, 32/10, 32/11, 34/04, 34/22, 35/03, 35/08, 36/12, 38/03, 39/19, 40/11, 40/17, 40/20, 41/03, 42/04, 44/04, 46/17, 48/18, 50/08, 53/01, 53/15, 60/02, 61/04, 61/14, 61/15
kesîrül-mikrop g. 30/16
g.+ dir 20/15, 32/21

gidebil- -1- Gitme ihtimali veya imkânı bulunmak.
g.- miştir 12/13

gideril - -1- Ortadan kaldırılmak, yok edilmek.
g.- ir 57/18

gir - -6- Dışarıdan içeriye geçmek.
g.- erek 47/04
g.- erken 40/11
g.- ip 13/17, 31/19, 39/13
g.- meyiniz 22/09

giriftâr -2- [Far.] Tutulmuş, yakalanmış.
g. olacağından 48/19
g. olmazlar 42/05

girintili -1- Girintisi olan.
g. 32/06

giriş - -1- Bir işi ele almak.
g.- eceklerini 03/07

girizgâh -1- [Far.] Bir başka söze yol açmak için söylenen söz.
g. 10/20

git - -11- Bir yere doğru yönelmek.
g.- en (giden) 04/08
g.- er (gider) 15/08, 25/14, 41/01, 49/17
g.- mektedir 20/09
g.- mesine 05/13, 46/02
g.- mez 21/09, 22/05
g.- se 22/05

gitgide -3- Gittikçe.
g. 36/12, 41/01, 47/10

gizli -6- Görünmez, belli olmaz bir durumda olan.
g. 31/02, 34/19, 38/09, 45/17, 52/02
g. 45/17

gliser -1- [Fr.] Yağların hidrolizi sonunda elde edilen, cilt yumuşatıcı olarak tuvalet malzemelerinde, besin maddelerinin muhâfazasında, patlayıcıların îmâlinde vb. yerlerde geniş bir kullanım alanı bulunan kokusuz, renksiz, hafifçe tatlı şurup kıvâmında sıvı.
g. 50/18

gonca -1- [Far.] Henüz açılmamış veya açılmak üzere olan çiçek.
g. 20/15

göbek -2- İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.
g.+ inde (göbeğinde) 33/09
g.+ inin (göbeğinin) 43/03

göğüs -5- Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü.
g. 58/12
g.+ ten 29/20, 45/02
g.+ üne (göğsüne) 36/15
g.+ ünü (göğsünü) 45/16

gönder - -4- Bir yere doğru yola çıkarmak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak.
g.- dim 33/12
g.- iriz 25/11
g.- mek 53/12

g.- melidir 53/10

gör - -23- Gözle algılamak, seçmek.
g.- düğüm 30/05, 48/05
g.- dükleri 23/22
g.- düm 44/01, 50/20
g.- enlerin 21/03
g.- erek 24/05, 30/03
g.- meğe 23/19, 32/10
g.- mek 23/14
g.- mekte 04/12
g.- mekten 20/13
g.- melidir 52/05
g.- memelidir 35/05
g.- mez 35/02
g.- müyorum 12/21
g.- müyoruz 25/14
g.- üp 07/03, 46/19
g.- ür 20/21, 35/02
g.- üyoruz 08/09

göre -7- Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca.
g. 03/07, 16/06, 24/16, 28/04, 31/14, 52/10, 55/18

görül- -27- Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak.
g.- düğü 26/16, 52/05
g.- emez 42/20
g.- en 11/11, 35/08, 50/21
g.- mediği 33/14
g.- mektedir 11/20, 13/06, 19/04
g.- memektedir 25/01
g.- meyecek 26/03
g.- mez 29/15, 35/15, 52/14
g.- müştür 27/11
g.- ür 29/05, 29/13, 29/19, 35/19, 44/05, 55/07, 58/17, 61/04
g.- ürse 45/10, 45/19
g.- üyor 33/11

görün- -2- Görülür duruma gelmek, görülür olmak.
g.- ür 58/19
g.- ürler 60/6

göster- -13- Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek.
g.- di 10/08
g.- diği 44/16
g.- dikleri 07/11, 46/04
g.- eceğinden 22/03
g.- emiyoruz 15/15
rızâ g.- en 05/13
g.- ir 37/21, 38/22, 49/03
iz g.- iyor 18/07
g.- meğe 28/12
g.- mek 05/06
g.- mektedir 11/10

gösteril - -2- Görülmesi sağlanmak.
g.- diği 40/1
betâ'et g.- irse 07/16

götür - -1- Taşımak, ulaştırmak veya koymak.
g.- ür 30/21

götürül - -1- Götürme işi yapılmak veya götürme işine konu olmak.
g.- ür 53/2

gövde -1- İnsan bedeni, vücut.
g.+ nin 48/16

göz -9- Görme organı.
g. 49/04
g.+ le 20/15
g.+ ler 28/02
g.+ leri 40/13
g.+ lerim 20/02
g.+ lerimin 20/05
g.+ lerinin 07/18
g.+ üme 19/21
g.+ ümü 19/22

gözlük -1- Görme bozukluğu olan gözlerin daha iyi görmesine veya gözleri korumaya yarayan, bir çerçeveye yerleştirilmiş çift camdan oluşan araç.
g.+ ü (gözlüğü) 23/18

gözük - -4- Görünmek.
g.- mez 52/03
g.- ür 25/01, 37/07, 40/05

gram -4- [Fr.] Kilogramın binde biri değerindeki ağırlık ölçüsü birimi.
g. 41/10, 47/06, 57/12
g. 57/14

gücen - -1- Birinin herhangi bir söz veya davranışı yüzünden kırgınlık duymak.
g.- mesin 21/14

güç -1- Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği.
g. 34/05

güçleş - -3- Güç duruma gelmek.
g.- ir 36/10, 48/12
g.- meğe 36/20

güçlük -2- Zorluk.
g. 28/8
g.+ le 29/14

gül - -1- İnsan, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak.
g.- enler 43/18

gün -19- Yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.
g. 19/15, 21/12, 26/04, 33/09, 37/21, 45/16, 47/09, 48/08
g.+ de 47/15
g.+ den 21/21
g.+ e 22/03
g.+ leri 36/11
g.+ ü 19/11, 26/03, 28/06, 28/11, 29/04, 29/10
g.+ ünden 31/06

günâh -1- [Far.] Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış.
g.+ tır 56/02

günbegün -3- Günden güne.
g. 08/12, 17/16, 17/25

gündüz -1- Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.
g.+ leri 40/18

gündüzlü -1- Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.
g. 20/03

güneş -2- Dünyanın da dâhil olduğu sistemin merkezinde bulunan Güneş'in yaydığı ısı ve ışık.
g.+ e 56/04
g.+ in 05/10

günlerce -1- Pek çok gün boyunca.
g. 37/14

gürültülü -1- Gürültüsü olan.
g. 40/07

güven - -1- Güven duymak, güveni olmak.
g.- memelidir 44/20

güvercin -5- Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş.
g.+ i 43/19
g.+ in 60/12, 17/09
g.+ lerde 11/05
g.+ lerin 15/18, 61/06

güyâ -1- [Far.] Sözde.
g. 40/12

güzelce -1- Güzele yakın, güzel gibi.
g. 59/21

güzergâh -2- [Far.] Yol üstü uğranılacak, geçilecek yer.
g. 55/20
g.+ ı 29/16

güzeşte -1- [Far.] Geçmiş, geçen.
ömr-i g.+ nin 05/02

güzîn -1- [Far.] Seçkin, seçilmiş.
g.- i milâdînin 10/09

H

hâb -1- [Ar.] Uyku.
h. 40/20

habîs -5- [Ar.] Kötü, soysuz, alçak.
difteri-i h. 30/13
Difteri-i h. 31/01
vahîdül-mikrop h.+ i 30/15
Difteri-i h.+ in 30/20
şekl-i h.+ inde 31/18

habîsî -1- [Ar.] Kötü, soysuz, alçak.
Nev‘-i h. 30/13

habl -1- [Ar.] Bağ.
h.+ lerin 36/08

hâce [Far.] Muallim, öğretmen, hoca, müderris.
h.- i celîlül-kaderi 10/13

hâcet -1- [Ar.] Herhangi bir şey için gerekli olma, lüzum.
h. 27/10

hacm -1- [Ar.] Bir cismin mekânda kapladığı yerin üç boyutlu ölçüsü.
h. 24/09

hâdde -1- [Ar.] En ince ayrıntısına kadar incelemek.
emrâz-ı intâniye-i h.- i ‘umûmiyye 11/17

hâdîm -1- [Ar.] Hizmet eden, yardımcı olan kimse.
h. olduklarından 49/9
h. olup 06/01

hadîs -2- [Ar.] Hz. Muhammed’in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri.
h.- i nebevî 22/08
h.- i şerîf 21/22

hâdisât -2- [Ar.] Hâdiseler, olaylar.
h.- ı 16/22
h.- ı maraziyyede 06/20

hafîf -8- [Ar.] Tartıda ağırlığı az gelen.
h. 22/17, 28/04, 30/10, 31/01, 36/12, 42/15
h.+ tir 33/20, 37/11

hafîfçe -1- [Ar.+T.] Hafif olarak, hafif bir biçimde.
h. 20/01

hafifle- -1- [Ar.+T.] Herhangi bir sebeple eski ağırlığı azalmak.
h.- yerek 41/01

hafta -3- [Far.] Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem.
h. 41/11, 49/16
h.+ da 41/17

hâ’iz -1- [Ar.] Sâhip, mâlik.
h. 08/07

hakâyık -2- [Ar.] Hakîkatler, gerçekler.
h.- 15/13
h.- ı müsbetenin 03/15

hakîkat -3- [Ar.] Gerçek, gerçeklik.
h. 52/7
h.+ te 26/10
h.+ i 23/15

hakîkî -2- [Ar.] Gerçek.
h. 38/12
mikyâs-ı h.+ sine 07/17

hakîkiyye -1- [Ar.] Hakîkî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
ihtilâfât-ı h. 28/01

hakk -1- [Ar.] Herkesin meşru olan salahiyeti, iktidarı, bir şey üzerindeki mâlikiyyeti.
h. -ı 17/20

hakkında -5- İlgili olarak.
h. 44/16, 46/07, 47/20, 55/21
h.+ ki 22/08

haksız -1- [Ar.+T.] Hak ve adalete uygun olmayan.
h. 13/07

hâl -61- [Ar.] Durum, tutum.
h. 05/04
h. 09/10, 18/08, 28/09, 31/09, 36/14, 40/16, 48/18, 49/11

h.- i marazîyi 29/01
h.- i sıhhatte 06/18
h.+ de 04/14, 06/02, 07/11, 13/18, 15/05, 17/02, 20/01, 20/05, 21/11, 25/03, 26/18, 27/07, 28/11, 30/06, 33/02, 33/14, 37/13, 39/04, 39/14, 42/13, 44/19, 45/10, 47/18, 47/22, 49/17, 50/14, 51/09, 51/15, 52/19, 54/16, 58/17, 60/21
h.+ e 07/03, 08/15, 20/02, 45/20, 47/10
h.+ i 20/03, 46/18
h.+ im 17/17
h.+ ini 13/15
ekdâr-ı h.+ in 05/03
h.+ inde 25/07, 26/14, 29/09, 45/07, 51/05, 60/03
h.+ ine 14/18
h.+ lere 14/04
h.+ lerin 10/05

hâlâ -3- [Ar.] Şimdiye kadar, o zamana kadar.
H. 20/05
H. 23/03, 43/18

halat -1- [Yun.] Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip.
h. 19/10

hâlbuki -7- Oysa.
h. 18/02, 21/18, 24/21, 35/20, 38/10, 38/17, 42/04

halel -2- [Ar.] Bozukluk.
h.+ den 03/13, 53/19

hâlî -3- [Ar.] Boş.
h. 31/11, 44/15, 47/08

halîfe -1- [Ar.] Birinin yerine geçen kimse, vekil.
h. – i akdes 17/24

halîm -1- [Ar.] Yumuşak huylu.
h. 24/09

hâlis -1- [Ar.] Saf.
h. 45/13

halk -1- [Ar.] Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu.
h.+ ına 53/17

halka -1- [Ar.] Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember.
h.+ sının 59/09

hall -1- [Ar.] Çözme.
h. olunur 59/06

hamd -1- [Ar.] Tanrı'ya şükretme.
h. olsun 30/22

Hamdî İksîr- i Süreyyâ -1- [Ar.] İstanbul'un ilk Müslüman-Türk eczacı müteşebbisi olan Hamdi Bey'in 1899'da ürettiği formül.
h.- vesâ'irenin 51/01

Hamîdiye Etfâl Hastahânesi -1- 1899 yılında Osmanlı padişahı II. Abdülhamid'in emriyle kurulan, İstanbul'un Şişli ilçesinde yer alan bir eğitim ve araştırma hastahanesi.
h. 57/03

hâmil -9- [Ar.] Elinde bulunduran, üzerinde taşıyan.
h. olan 59/07
h. 57/09, 57/15, 57/18, 58/10, 58/11
h. 58/03, 58/06

hamiyet -1- [Ar.] Bir insanın kendi yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası.
h.+ i 21/07
h.+ tir 51/11

hâmiyye -1- [Ar.] Hâmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
tabaka-i h.+ si 61/09

hançere -7- [Ar.] Gırtlak.
h. 37/10
iltihâb-i h. 38/05
iltihâb-ı h.- i difteriyyâ-'î ismini

10/04
h.+ de 49/07, 49/08
h.+ deki 29/01
h.+ den 38/14

hançerevî -2- [Ar.] Gırtlakla ilgili.
iltihâb-ı h.- i difteriyyâ-î gırtlak 35/22
iltihâb-ı h.- i sarsarî 40/03

hançeriyye -1- [Ar.] Hançerî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
mu‘âyene-i h.+ ye 38/06

hâne -1- [Ar.] Ev.
h.+ sinde 48/03

hangi -4- İki veya daha çok şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı.
h. 13/16, 48/21
h.+ leridir 26/19
h.+ sinin 38/22

hangisi -1- "Kim, hangi şey" anlamlarında kullanılan bir söz.
h.+ ni 49/09

hanımnine -1- Büyükanne.
h.+ lerin 04/10

hânümânsûz -1- [Far.] Ev barksız, yuvasız.
h. 09/10

hâr -1- [Far.] Sıcak, harâretli.
h. olan 16/08

hârab -1- [Ar.] Kötü durumda, bitik, perîşan.
h. olan 17/17

harabiyyet -10- [Ar.] Haraplık, vîranlık, perîşanlık.
h. ten 13/24

harâret -10- [Ar.] Sıcaklık.
h. 28/18
derece-i h. 37/08, 58/20
h.- i bedeniyye 31/03, 33/20
h.- i bedeniyyenin 34/21
h.- i humeviyye 34/01
h.- i mu‘tedilesi 32/04
derece-i h.- i tezâyüd 37/22
derece-i h.+ te 59/15

harekât -2- [Ar.] 1. Hareketler, davranışlar.
h. 15/18
h. -ı mevzûnesindeki 15/20

hareket -6- [Ar.] 1. Davranış, davranma.
h. eden 22/03
h. edenler 22/06
h. etmelidir 45/18
h. 48/09
h.+ tir 52/23
2. Belli bir amaca erişmek veya bir fikri yerleştirmek için girişilen ve yürütülen faâliyetler dizisi
h.- i İslâmiyete 21/20

harf -1- [Ar.] Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her biri.
h.+ leri 60/04

hâric -4- [Ar.] Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı.
h.+ de 48/06
h.+ e 08/14
h.+ ine 12/19
h.+indedir 18/05

hâs -3- [Ar.] Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü.
h. olan 22/17
h. 11/01, 27/06

hasâis -1- [Ar.] Bir şeye mahsus olan ve başkasında bulunmayan nitelikler, hasîsalar.
h.+ i 50/19

hasb’el-icâb -1- [Ar.] Durum dolayısıyla, durum icâbı olarak.
H. 42/19

hasene-2- [Ar.] İyilik, iyi ve güzel iş.
netâyic-i h. 45/03

netâyic-i h.+ sinden 42/08

hâsıl -12- [Ar.] Olan, ortaya çıkan, görünen.
h. edebilirler 22/21
h. edeceği 16/16
h. eden 05/13
h. etmek 10/20
h. ettikten 24/01
h. eylediği 04/03
h. olamadı 18/01
h. oldu 50/12
h. olmaz 48/12
h. olur 40/11, 48/10
h. olursa 49/13
h.+ ı 60/18

haslet -1- [Ar.] İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy.
h. 20/14

hasta -22- [Far.] Hastalık, kaza veya yaralanma dolayısıyla fizik veya ruh sağlığı bozulmuş ve tedavi edilmesi gereken.
h. 35/14, 36/20, 37/02, 40/16, 53/21
h.+ da 25/01, 32/22
h.+ lar 46/03
h.+ larımda 50/20
h.+ ların 24/21, 44/04
h.+ nın 21/08, 22/04, 39/18, 48/02, 53/01, 57/05, 57/08, 59/01
h.+ yı 10/18, 21/13, 21/21

hastahâne -3- [Far.] Hastalara yatarak veya ayakta tanı, tedavi ve bakım hizmetlerinin hekim, hemşire ve diğer sağlık çalışanları tarafından verildiği sağlık kuruluşu.
h.+ de 48/05
h.+ ler 48/02
Hamîdiye Etfâl H.+ si 57/03

hastalık -53- [Far.+T.] Organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla sağlığın bozulması durumu.
h. 09/12, 09/15, 10/06, 11/04, 15/10, 17/04, 22/16, 25/07, 25/14, 28/10, 35/12, 37/13, 40/04, 41/02, 42/16, 44/19, 52/13, 52/18, 53/19
h. 28/20
h.+ a (hastalığa) 35/01
h.+ ı (hastalığı) 38/15
h.+ ın (hastalığın) 08/02, 10/14, 25/05, 26/01, 28/22, 31/05, 34/19, 48/07, 52/17, 53/20
h.+ ında (hastalığında) 38/18
h.+ la 07/02
h.+ lar 22/08, 53/15
h.+ larda 16/02, 50/21
h.+ lardan 37/20
h.+ ları 11/09, 12/01, 18/03, 26/09, 27/07, 27/19
h.+ larıdır 26/20
h.+ larında 07/21, 17/05
h.+ larını 05/22
h.+ larının 15/08
h.+ ta 45/14
h.+ tan 48/08

hatâ -3- [Ar.] Yanlışlık.
h. 26/15
h.+ dır 52/02
h.+ lardandır 23/06

hâtır -3- [Ar.] Düşünme, akılda tutma.
h.+ a 24/08
h.+ dan 26/06
h.+ ımıza 23/13

hâtırât -1- [Ar.] Anılar.
h.- ı elîmesini 04/08

hatırla- -1- Anımsamak.
h.- malıdır 38/01

hâtırnâk -4- [Ar + Far.] Hatırlı.
izmihlâl-i h.+ ten 22/07
h.+ tir 38/04, 49/14
h.+ tirler 32/16

hattâ -10- [Ar.] "Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" anlamlarında anlamı kuvvetlendirmek için kullanılan bir söz.
h. 15/01, 17/04, 29/11, 40/15, 53/16, 55/19, 59/19
h. 25/14, 27/11, 52/20

hava -9- [Ar.] Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı.
h. 31/19, 40/10
h.+ dan 60/07
h.+ nın 10/19, 36/09, 37/01, 39/13, 45/20
h.+ sı 56/03

havadâr -1- [Ar.+Far.] Havası bol, temiz olan.
h. olması 32/05

havalan- -1- [Ar.+T.] Temiz hava alması sağlanmak, havası değiştirilmek.
h.- arak 55/04

havâs - -1- [Ar.] Bir toplumda okumuş yazmış olanlar sınıfı, ileri gelenler, seçkin sınıf.
h.+ sımız 16/22

havalandır - -1- [Ar.+T.] Kapalı bir yerin pencere ve kapılarını açarak havalanmasını sağlamak.
h.- mamak 55/16

hâvî -2- [Ar.] İçine alan, içinde bulunduran, içeren.
h. 54/21, 58/01

havla - -1- Köpek bağırmak.
h.- r 40/11

hayât -20- [Ar.] Canlı, sağ olma durumu.
h. 03/10, 08/10, 15/22
bekâ'-yı h. 04/05
h.- ı maddiyyeye 16/25,
h.- ı 'umûmiyye 08/10, 08/13
h.- ı 'umûmiyyeyi 53/04
h.+ ı 05/15, 15/24, 19/18, 51/03
sebeb-i h.+ ı 41/08
sıhhat-i h.+ ın 03/10
semere-i h.+ ının 07/01
şû'le-i h.+ ları 04/07
h.+ larına 05/08
h.+ larının 05/22
ziyâ-yı h.+ larıyla 05/11

hayâtiyye -8- [Ar.] Hayâtî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
âsâr-ı h. 23/10
Mücâdele-i h. 12/18
mücâdele-i h. 13/01
mücâdele-i h.+ de 12/17
şu'ûn-ı h.+ nin 07/17
ahvâl-i h.+ ye 23/09
mevâdd-ı h.+ ye 51/13
âsâr-ı h.+ yi 23/14

hayır -5- [Ar.] "Yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında onamama, inkâr bildiren bir söz.
h. 34/04, 34/07, 34/10, 34/14
h. etmez (hayretmez) 30/22

hayli -1- [Far.] Çok.
h. 36/19

haylice -1- [Far.+T.] Epeyce, oldukça fazla.
h. 03/02

hayret -1- [Ar.] Beklenmedik, garip bir şeyin sebep olduğu şaşkınlık, şaşırma.
h. 27/14

hayvân -16- [Ar.] Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.
h. 23/13, 24/02, 24/03, 24/08, 60/13
h.+ cık 24/04
h.+ ı 16/18
h.+ ın 41/15
h.+ lar 18/22, 24/11
h.+ lara 16/14, 16/15
h.+ ları 16/17, 23/11
h.+ ların 27/13
h.+ larını 17/18

hayvânât -5- [Ar.] Hayvanlar.
h.- ı 17/16
h.- ı ibtidâ'iyyeye 24/04
h.- ın 16/13
h.- ı sağîre-i maraziyye 12/11
h.+ ta 61/01

hayvâniyye -1- [Ar.] Hayvânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

silsile-i merâtib-i h.+ nin 23/07

haza‘-i şiryân-ı şezn -11- [Ar.] Tıpta “trakeostomi” adı da verilen, nefes borusuna tıbbi amaçlarla gırtlak seviyesinin altından dışarı delik açılarak yeni bir nefes alma deliği elde etme işlemi.
h. 10/21, 19/13, 36/22, 39/04, 39/06, 39/15, 40/01, 42/19, 45/21, 47/19, 48/03

hazarât -11- [Ar.] Hazretler.
h.- ı kâmile 51/15

hâzır -1- [Ar.] Tam sırası, fırsat bu fırsat.
h. 54/03

hâzıra -2- [Ar.] Hâzır kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.
terakkiyât-ı fenniyye-i h. 43/13
terakkiyât-ı h.- ı fenniyye 04/01

hazm -1-[Ar.] Yenen şeylerin vücutta değişikliklere uğrayarak kana karışacak duruma gelmesi işi, sindirim.
h.+ ı 23/5

hazmî -2-[Ar.]Sindiren,sindirici, hazmettirici.
cihâz-ı h. 54/8
cihâz-ı h. 54/10

hazret -2-[Ar.] Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan.
h.+ leri 06/01
h.+ lerinin 08/01

hediye -1- [Ar.] Armağan.
h. ettiler 18/16

hekim -1- [Far.] Mesleği hastalıkları teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, tıp doktoru, tabip.
h.+ liğe 04/23

hekimâne -1- [Far.] Hekim gibi.
müdâvât-ı h.+ ye 07/06

hekim-nümâ -1- [Far.] Hekime benzeyen.
h.+ yı 15/13

helâk -3- [Ar.] Yok olma.
h.- ı ma‘sûmede 07/16
h.- ine 16/13
h.+ ten 22/07

hele -5- [Far.] Bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtilmek istendiği zaman bunu ifâde eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle, bilhassa.
h. 05/14, 27/14, 34/11, 44/18
h. 13/04

helezon -1- [Ar.] Minâre merdiveni gibi kıvrımlı.
h. 59/13

hem -13- [Far.] Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için "özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki" anlamlarında kullanılan bir söz.
h. 05/01, 22/06, 22/07, 33/05, 33/06, 37/11, 51/06, 53/13
h. 19/05, 25/21, 37/11, 39/16, 56/06

hemân -1- [Far.] Hemen kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.
h. 24/08

hemcins -2- [Far.+Ar.] Aynı cinsten olan.
h.+ inin 18/21, 53/13

hemen -7- [Far.] Çabucak.
h. 11/12, 13/14, 18/07, 31/06, 36/01, 43/10, 59/10

hemhudûd -1- [Far.+Ar.] Sınırları bitişik olan.
h. olduğu 22/13

hemoglobine -1- [Fr.] Alyuvarların yapısında bulunan, dokulardan karbondioksidi akciğerlere, akciğerlerden oksijeni dokulara taşıyan, demir içeren ve kana kırmızı rengini veren protein.

h.+ nin 28/16

henüz -2- [Far.] Az önce.
h. 29/07, 53/20

hep -2- [Far.] Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün.
h. 09/11, 44/16

hepsi -2- [Far.+T] Bütünü, tamamı.
h. 13/19, 14/20

her -39- [Far.] Önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.
h. 03/11, 05/21, 06/04, 06/06, 08/07, 09/07, 11/10, 12/19, 13/06, 16/06, 18/07, 18/09, 18/10, 18/12, 18/19, 19/18, 22/12, 24/11, 26/04, 27/10, 28/02, 35/17, 36/01, 37/13, 41/17, 46/11, 46/18, 53/09, 53/18, 56/08
h. 07/12, 14/05, 24/13, 36/17, 45/10, 45/16, 46/22, 55/08, 56/08

herem -1- [Ar.] İhtiyarlık ve bundan ileri gelen zaaf hâli, kocama.
sinn-i h.+ e 12/10

herhalde -4- Büyük bir ihtimalle.
h. 26/16, 35/04
h. 39/15, 47/07

herhangi -2- Özellikleri iyice bilinmeyen, iyice belli olmayan.
h. 24/18, 60/22

herkes -2- [Far.] İnsanların bütünü.
h. 46/08, 54/12

Herpen -1- Bilim adamı.
H. 19/09

her şey -3- O anda bulunanların bütünü.
h. 7/12, 14/05
h.+ den 52/21

hey'et -4- [Ar.] Kurul.
h.- i 'umûmiyyesine 10/10
h.- i ictimâ'iyyemiz 04/15, 05/15
h.- i idâresine 53/19

hıffet -1- [Ar.] Hafiflik.
h.+ iyle 34/06

hıfz -3- [Ar.] Koruma, saklama.
h. etmelidir 42/11
h.- 's sıhha-i 'umûmiyyece 55/22
h.-'s-sıhhate 17/20

hılt -2- [Ar.] Eski tıpta, insan vücûdunu ve mizâcını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen, ahlât-ı erbaa denen dört unsurdan her biri.
h. 46/15, 59/02

hırıltı -2- Boğazdan herhangi bir nedenle boğuk çıkan ses.
h. 36/16
h.+ lar 36/19

hicret -1- [Ar.] Göç.
h.+ le 18/06

hücrevî -1- [Ar.] Hücreye âit.
nesc-i h.+ sine 60/13

hiç -8- [Far.] Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.
h. 03/09, 05/21, 08/03, 20/05, 30/21, 40/09, 50/12
h. 45/06

hiçbir -11- Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.
h. 07/04, 14/07, 33/14, 35/15, 38/14, 40/17, 44/15, 46/01, 52/14
h. 52/18
h.+ inden 17/03

hidmet -1- [Ar.] Hizmet kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.
h. edecek 15/22

hidemât -1- [Ar.] İşler, hizmetler.
h. 06/08

hiffet -1-[Ar.] Hafiflik.
kesb-i h. ederek 44/12

hikemiyye -1- [Ar.] Hikemi kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli..
h.+ yi 15/21

hikmet -1- [Ar.] İlim, bilgi.
h.+ in 04/01

hilâf -2- [Ar.] Zıt olma, karşı olma, aykırılık, zıddiyet, ihtilâf.
h.+ ında 04/02, 04/22

hile -1- [Ar.] Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen.
h.+ den 51/04

hilkat -1- [Ar.] Yaratma, yaratılma, yaratılış.
h.+ in 51/17

himāye -1- [Ar.] Koruma, esirgeme, sâhip çıkma.
usûl-i h.-i mevâşîye 17/18

himemât -1- [Ar.] Himmetler, himem.
h.- ı ‘âliyyeleriyle 41/05

Hindistân -1- Hindistan veya resmî adıyla Hindistan Cumhuriyeti, Güney Asya'da bulunan bir ülke.
h.+ da 17/02

his -10- [Ar.] Dış dünyâya âit etkileri beş duyu yoluyle idrak etme.
h. 17/13, 49/02
h. eden 13/13
h. eder 19/15
h. olunacak 34/21
h. olunmayarak 28/09
h. olunmaz 28/19
h. 48/12
h.- i sem‘ 49/05
h.- ü zebân olarak 05/01

hisse-mend -1- [Far.] Hissesi olan, hisse sâhibi.
h. 04/07

hissiyyât -4- [Ar.] Dış dünyâya âit herhangi bir şeyin insanın iç dünyâsında, gönlünde uyandırdığı etki, duygular.
h. 48/09, 49/04
h.+ a 49/01
‘adem-i h. 49/03

hitâm -1- [Ar.] Son, bitim.
h.+ ına 10/08

hizâ -2- [Ar.] Doğru bir çizgi üzerinde bulunma durumu.
h.+ sında 35/19, 43/04

hizmet-2- [Ar.] Birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma.
h. eder 21/03
h.+ i 41/20

hizmetçi -1- [Ar.+T.] Hizmet gören kimse.
h.+ ler 55/09

hoca -3- [Far.] Bir öğretim kurumunda ders okutan kimse, öğretmen, muallim.
h.+ lar 55/09, 55/11
h.+ larının 14/21

hokka -3- [Ar.] Metal, cam veya topraktan yapılmış küçük kap.
h.+ lar 55/13
h.+ lardan 55/14
h.+ sı 55/13

hoşlan- -2- Hoşuna gitmek, hoş bulmak.
h.- dığı 32/03
h.- ır 18/20

hudûd -1- [Ar.] Belli bir alanı kaplayan bir şeyin son çizgisi, son ucu.
dâ’ire-i h.+ u 38/20

Hum -1- İngiliz bir doktor.
H. 10/03

humeviyye -1- [Ar.] Humevî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
harâret-i h. 34/01

hummâ -1- [Ar.] Hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet.
h.- yı asferin 17/01

hûnhâr -1- [Far.] Kana susamış, kan dökücü, zâlim, gaddar, câni.
h. 24/10

hunnâk -14- [Ar.] Bâdemcik iltihâbı, boğak.
h. 25/20
h.- ı muhannika 09/15
h.- ı ‘âdî 26/02
h.- ı gışâ’î 27/21
h.- ı nethavî 27/19
h.- ı şibh-i difteriyya’î 26/21
h.- ı zü’lkamâme-i zîbakî 27/19
h.+ ın 35/01
h.+ lara 33/20
h.+ larda 25/22, 34/04, 34/10, 34/14
h.+ tır 53/12

hurdebîn -3- [Far.] Gözle görünmeyen ufak şeyleri gösteren âlet, mikroskop.
h. 23/17, 58/11
h.+ e 23/14

hurûc -3- [Ar.] 1. Çıkmak.
h. etmez 38/15
2. Dışarı çıkma, çıkış.
h.+ u 36/10
h.+ una 37/01

hurûfât -1- [Ar.] Harfler.
h.+ a 60/05

husûl -12- [Ar.] Hâsıl olma, peydâ olma, vücûda gelme.
h.+ e geldiği 61/08
h.+ e gelendir 24/17
h.+ e gelir 11/15
h.+ e getirir 53/17
h.+ e 30/18, 35/07, 37/06, 59/21
h.+ ü 17/06, 61/10
h.+ üne 36/07
‘adem-i h.+ üne 50/11

husûs -5- [Ar.] Konu, iş, keyfiyet.
h.+ ta 22/13, 30/05, 44/02, 50/16, 54/05

husûsî -1- [Ar.] Birine, bir şeye, belli bir zamâna veya tarza mahsus olan, umûma âit olmayan.
fark-ı h. 24/22

husûsiyle -1- Bilhâssa, özellikle.
h. 29/04

huşûnet -1- [Ar.] Kırıcılık, kabalık, sertlik.
tarz-ı h.+ le 21/17

huveynât -3- [Ar.] Gözle görülemeyecek kadar küçük hayvanlar, mikroplar.
h. 24/05
h.- ı maraziyye 12/21
h.- ı maraziyyeden 22/22

huzûr -3- [Ar.] İç rahatlığı, hâlinden memnun olup gönlünde rahatlık duyma, kendini rahat ve memnun hissetme durumu.
h. 06/09
h.+ u 07/01
h.+ unda 13/24

hübût -2- [Ar.] Yukarıdan aşağıya inme.
h.- ı kuvâ 30/11, 31/15

hüccet -1- [Ar.] Delil, vesîka, senet, belge.
h.+ tir 27/17

hücerât -1- [Ar.] Hücreler.
h.+ ını 50/07

hükkâm -1- [Ar.] Hâkimler.
e‘âzım-ı h.- ı 16/22

hükm -9- [Ar.] Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı.
h. 13/16
h. ederler 25/12
h. edilemez 34/06
h. edilir 26/04
h. etmek 23/16
h.+ ünce 06/04
h.+ ünde 15/10
h.+ ündedir 05/21

h.+ ünü 20/02

hüküm-fermâ -3- [Ar.+Far.] Hükmeden, hüküm süren.
h. olduğu 19/04
h. olduğundan 03/02
h. olur 15/08

hülâsa -2- [Ar.] Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli.
H. 22/12, 48/04

hürmet -1- [Ar.] Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı.
h.+ le 19/20

hüsn -2- [Ar.] Güzellik.
h.- i kabûl 04/12
h.- i terbiyesi 06/18

hüznengîz -1- [Ar.+Far.] Hüzün veren.
levn-i h. 07/02

I

ıhlamur -1- [Yun.] Ihlamurgillerden, kerestesi beğenilen, büyük bir gölge ağacı.
ı. 41/03

ılık -1- Soğukla sıcak arası, ne soğuk ne sıcak.
ı. 45/06

ısır- -1- Dişleri arasına alıp sıkmak.
ı.- dığı 11/15

ıslâh -1- [Ar.] İyileştirme.
ı. edilmiş 14/06

ıstılâh -3- [Ar.] Sâdece bir ilim ve sanat dalına mahsus olan kelime, terim.
ı.- ı mahsus-ı fennî 10/16
ı.+ ı 27/01
ı.+ ınca 12/21

ışık -1- Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji.
ı. 05/10

ıtlâk -1- [Ar.] Cezâdan kurtarma, affetme, affedilme.
ı.+ ına 16/22

ızdırâb -1- [Ar.] Keder.
mahall-i ı.+ ını 28/12

ızdırâbât -1- [Ar.] Kederler.
ı. 46/18

İ

i- -52- Bugün yalnız idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan cevher fiili.
i.- di 09/10, 08/04, 10/02, 18/14, 20/02, 27/15, 33/02, 33/08, 39/21
i.+ se 04/22, 06/20, 07/07, 10/06, 11/02, 13/16, 13/17, 13/18, 16/13, 16/15, 17/16, 22/05, 22/18, 23/13, 24/09, 24/19, 28/08, 33/18, 34/22, 40/19, 42/13, 42/17, 44/10, 44/13, 44/15, 44/19, 44/22, 45/21, 46/02, 46/13, 47/07, 48/06, 48/22, 49/07, 49/10, 49/16, 52/16, 53/11, 54/14, 55/03
i.+ sek 12/19
i.+ seler 07/10
i.+ sem 51/07

i‘âde -1- [Ar.] Alınan bir şeyi geri verme.
i. 53/2

‘ibâret -8- [Ar.] Sâdece -den meydana gelmiş, -den oluşmuş.
‘i. olan 39/14
‘i. 16/25, 20/13
‘i.+ tir 35/09, 39/08, 41/04, 41/21, 46/10

ibtidâ’î -1- [Ar.] İlk durumda kalmış olan, gelişmemiş.
i. 33/03

ibtidâ’iyye -1- [Ar.] İbtidâ’î kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
hayvânât-ı i.+ ye 24/04

îcâb -6- [Ar.] Hayrete düşürme, şaşkınlık verme.
î.+ ı 26/14, 41/14, 45/07

î.+ ına 03/06, 51/21, 55/17

îcâbât -1- [Ar.] Îcaplar, gerekler.
î. 21/19

îcâd -3- [Ar.] Yeni bir şey bulma, ortaya koyma.
î. 47/16
î. edildi 18/02
î. edilmemiş 27/15
î. + ı 14/15

icrâ -22- [Ar.] Bir şeyi fiil hâline getirme, yapma.
i. eder 06/08
i. ederler 25/11
i. edildiği 39/04
i. edileceğinden 46/06
i. edilenlerde 46/18
i. etmeden 23/15
i. etmektedir 16/07
i. etmeli 52/08
i. eyledi 20/02
i. eyledikleri 19/02
i. 42/19
i.- yı 'ameliyyât edilir 43/06
i.- yı 'ameliyyât olunduğu 21/11
i.- yı tabâbet eylediğim 30/05
i.+ sı 39/08, 53/06
tamâmî-i i.+ sı 55/22
i.+ sına 06/22
i.+ sıyla 11/02, 15/19
i.+ ya 03/11, 55/19

icrâ'ât -1- [Ar.] Yapılan işler, gerçekleşen çalışmalar.
i.+ ından 06/06

icrâ'iyye -1- [Ar.] İcrâ'î kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

suver-i i.+ si 46/06

icrâ'ât -2- Yapılan işler, gerçekleşen çalışmalar.
i.- ı fenniyyede 21/19
i.- ı zâtiyyelerine 14/04

ictihâd -1- [Ar.] Bir iş hakkında şahsî görüş açısına göre verilen hüküm.
i.+ ları 14/20

ictimâ' -1- [Ar.] Bir araya gelme, toplanma.
i.+ ında 59/21

ictimâ'iyye -2- [Ar.] İctimâ'î kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
hey'et-i i.+ miz 04/15, 05/15

iç -14- Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer.
i.+ i 25/16, 29/22, 32/06
i.+ inde 04/14, 57/18
i.+ ine 46/10, 46/15, 47/04, 57/06, 58/02, 59/04
i.+ ini 26/09, 55/16
i.+ teki 46/11

iç - -2- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.- mek 31/08, 41/03

içecek -1- Soğuk ve sıcak olarak içilebilen, su, çay, meşrubat vb. içeceklerin tümü.
i.- ini (içeceğini) 28/13

içeri -1- Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer.
i.+ sinde 40/06

içil - -2- İçme işi yapılmak.
i.- ebilir 54/17
i.- en 29/21

için -59- Amacıyla, maksadıyla.
i. 05/05, 06/17, 07/22, 08/05, 08/14, 10/19, 12/03, 12/12, 12/20, 13/15, 14/12, 14/16, 14/21, 14/23, 15/15, 15/24, 16/14, 16/18, 16/25, 17/10, 17/23, 18/21, 19/17, 19/19, 20/18, 21/04, 21/19, 23/10, 23/14, 25/15, 26/05, 26/22, 29/19, 30/04, 31/11, 32/09, 34/16, 35/18, 38/06, 38/07, 38/16, 42/12, 43/21, 46/09, 47/04, 47/16, 51/14, 52/01, 52/03, 53/12, 54/12, 55/11, 55/16, 57/06, 58/01, 58/17, 58/22, 59/01
i.+ dir 08/11

içinde -10- Kendinden önce gelen kelimenin taşıdığı anlamın bütünüyle hâkim olduğunu, bir yer veya kimseyi tamâmen kapladığını anlatır.
i. 15/06, 18/07, 19/16, 32/12, 37/06, 41/13, 51/14, 55/05, 55/10, 55/12

içiril- -1- İçmesi sağlanmak.
i.- en 54/13

içki -1- İçinde alkol bulunan içecek.
i. 13/04

idâme -3- [Ar.] Sürdürme, devam ettirme.
i.- i sıhhatleri 04/05, 20/17
i.+ sine 06/01

idâre -3- [Ar.] Yönetme, yönetim.
i.- i bedeniyyeye 54/10
i.- i sıhhiyye 20/17
hey'et-i i.+ sine 53/19

idhâl -3- [Ar.] İçeri koyma, içeri sokma, dâhil etme.
i. edilen 46/09
i. edilir 59/05
i. eylemek 11/18

idrâk -2- [Ar.] Anlama yeteneği, akıl erdirme.
i. edemeyen 05/17
i.+ e 10/06

idrâr -7- [Ar.] Böbreklerde kandan süzülerek idrar yolları aracılığıyla dışarıya atılan sıvı.
i. 49/06
i.+ da 30/08, 31/05, 34/14, 44/05
i.+ ını 45/16
i.+ ının 30/08

îfâ -2- [Ar.] Bir işi yapma, yerine getirme.
î. 19/17
î.+ sında 05/06

ifâkat -2- [Ar.] Hastalıktan kalkma, sağlığına kavuşma.
i. 20/04, 44/12

ifâza -1- [Ar.] Feyiz vermek.
i. eylediği 03/15

ifnâ -2- [Ar.] Gereksiz şekilde sarfetme, tüketme.
i. etmemek 19/18
i.- yı vücûdlarına 21/06

ifrâğ -1- [Ar.] Bir şekilden başka bir şekle sokmak.
i. ederler 32/13

ifrât -1- [Ar.] Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.
i. 08/04

ifrâz -2- [Ar.] Bir bütünden bir parça ayırma.
i. ederek 60/19
i. ettikleri 31/22

ihânet -1- [Ar.] Arkadan vurma, hainlik etme.
i. eylememelidir 53/14

ihâta -2- [Ar.] Bir şeyin etrâfını çevirme, çevreleme.
i. olunmuş 25/18
ile i. 43/17

ihbâr -2- [Ar.] Bildirme, bildirim.
i. eder 29/01
i. 53/20

ihdâs -2- [Ar.] Yeni bir şey ortaya koyma, ortaya çıkarma.
i. eden 10/21
i.+ ıyla 10/05

ihlâl -2- [Ar.] Bozma, sakatlama.
i. etmek 53/04

ihmâl -2- [Ar.] Gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeme.
i. etmek 43/13
i. olunmamalıdır 52/19

ihnâk -1- [Ar.] Boğma.
i. eyleyeceğini 19/14

ihtâr -2- [Ar.] Hatırlatma, uyarma.
i. edilse 21/17
i. eylemeyi 53/21

ihtibâs-1- [Ar.] Tutulma, tutukluk.
i.- ı bevl 49/06

ihtikân -1- [Ar.] Tenkiye yapma, kabızlığa karşı şırınga ile göden bağırsağına su verme.
i. 61/2

ihtilâf -1- [Ar.] Anlaşmazlık, uyuşmazlık.
i. 30/19

ihtilâfât -1- [Ar.] Anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar.
i.- ı hakîkiyye 28/01

ihtilâl -1- [Ar.] Karışıklık, bozukluk, düzensizlik.
i.+ e 49/10

ihtilât -7- [Ar.] Karşılaşıp görüşme, görüşüp temas etme.
i. edemeyeceğini 53/21
i. eden 37/20
i. edilen 53/16
i. 37/21
i.+ ı 30/7
i.+ ın 15/11
i.+ ında 38/02

ihtimâl -2- [Ar.] Mümkündür, belki.
İ. 29/11, 33/01

ihtimâm -3- [Ar.] Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma.
i. olunacak 46/08
i.+ dan 20/03
semere-i i.+ ını 20/21

ihtimâmât -1- [Ar.] Dikkatli, özenli çalışmalar.
i.+ tan 54/06

ihtinâk -1- [Ar.] Boğulma, nefes alamayıp tıkanma.
i. 30/11

ihtirâ‘ -1- [Ar.] Daha önce benzeri olmayan bir şey îcat etme.
i. 14/21

İhtirâ‘ât -1- [Ar.] Îcat edilmiş olan, daha önce benzeri bulunmayan şeyler.
i. 14/20

ihtirâz -1- [Ar.] Çekinme, kaçınma.
i. 46/04

ihtisâr -1- [Ar.] Kısaltma, anlama zarar vermeden açıklama ve ayrıntıları çıkararak maksadı daha kısa ifâde etme.
i.+ la 10/15

ihtisâsiyye -2- [Ar.] İhtisâsî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
füru‘-ı i.+ sinin 06/14
şu‘abât-ı i.+ ye 06/12

ihtiyâc-2- [Ar.] Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.
i. 38/06, 47/19

ihtiyâcât -1- [Ar.] Gerekli olanlar, elde bulunmayan bir şeylerin eksikliğini duyma.
i.+ ı 08/14

ihtiyâr-2- [Ar.] Yaşlı, genç karşıtı.
i. eden 19/18
i.+ lara 11/21

ihtiyât -4- [Ar.] Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma.
i. 22/05
i.- ı fennîye 43/18
i.+ la 50/04
i.+ tan 20/01

ihtiyâtkârâne-1- [Far.] İhtiyatlı, tedbirli.
i. 22/01

îkâ‘ -1- [Ar.] Meydana getirme, yapma.
î.- ı mazarrat eylemez 53/16

îkâd -1- [Ar.] Yakma, tutuşturma.
î. eylemek 06/22

ikâmet -2- [Ar.] Bir yerde yerleşip oturma.
i. ettirilmesi 56/02
i.+ lerine 32/10

ikâmetgâh -2- [Ar.+Far.] İçinde ikāmet edilen, yerleşilip oturulan yer.
i.+ ı 53/03, 55/20

îkâz -1- [Ar.] Uyandırma, uyarma.
î. eylemekten 41/21

ikdâm -1- [Ar.] Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.
i. eyliyoruz 15/21

iken -6- -dığı/-diği hâlde, -diği zaman, esnasında.
i. 05/04, 17/07, 26/08, 36/12, 43/19, 54/03

iki -27- İki, sayı adı.
i. 19/05, 19/15, 27/14, 30/06, 31/18, 32/22, 33/03, 35/17, 36/18, 38/15, 41/11, 41/16, 42/11, 42/12, 46/10, 46/22, 47/15, 49/15, 49/18, 54/07, 57/17, 58/05, 58/15, 58/18
i.+ den 11/19
i.+ si 24/13
i.+ ye 28/05

ikinci -2- İkinci, sıra sayı adı.
i. 15/10, 61/17

iklim -2- [Ar.] Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumu.
i. 09/04
i.+ de 16/06

ikmâl -2- [Ar.] Eksikliklerini tamamlayıp tam hâle getirme, tamamlama.
i. edilmek 43/09
i. 08/05

iknâ -1- [Ar.] Bir konuda birinin inanmasını sağlama, inandırma.
i. olan 27/13

iktidâr -1- [Ar.] . Bir şeyi yapabilmeye gücü yetme durumu, muktedir olma; kuvvet, kudret, güç.
i.+ ın 18/04

iktifâ -1- [Ar.] Yetinme.
i. olunmayıp 45/04

iktitâf -1- [Ar.] Bir çalışma ve gayretin sonucundan faydalanma, karşılığını görme.
i. eder 20/21

iktizâ -3- [Ar.] Gerekme, gerektirme.
i. eder 43/21, 47/05
i. ediyor 23/15

‘ilâc -4- [Ar.] Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde.
‘i.+ dan 47/05
‘i.+ lardan 29/21
‘i.+ ların 04/11
‘i.+ larla 45/13

ile -74- Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.
i. 03/08, 04/01, 05/01, 06/02, 06/19, 09/14, 11/21, 12/07, 12/09, 12/22, 14/10, 14/18, 15/17, 17/05, 17/11, 17/21, 18/04, 19/22, 20/19, 21/05, 21/16, 22/05, 22/13, 23/17, 23/18, 23/22, 24/17, 25/03, 26/14, 26/20, 27/21, 28/09, 28/11, 28/16, 30/07, 30/19, 31/09, 31/10, 31/13, 31/16, 31/22, 35/10, 36/18, 40/20, 42/01, 43/08, 43/16, 43/17, 44/13, 44/21, 45/01, 45/10, 46/14, 47/01, 47/19, 50/21, 51/15, 53/07, 53/21, 54/04, 54/07, 54/11, 55/01, 55/11, 57/12, 58/02, 58/03, 58/06, 59/14, 59/18, 60/16, 60/19, 61/16, 61/17

‘ilel -2- [Ar.] İlletler, hastalıklar, sakatlıklar.
i.- i mühlikenin 13/05
‘i.- i müstevliye 18/17

ileri -1- Herhangi bir şeye göre daha

ötede olan yer, geri karşıtı.
i. 61/18

ileride -2- Gelecekte, gelecek zamanda.
i. 11/16, 29/01

ilerle - -6- Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek, yol almak.
i.- diği 52/18
i.- dikçe 12/06
i.- mesi 34/19
i.- miş 42/16
i.- r 28/10
i.- yip 12/12

ilh -4- [Ar.] Allah, Tanrı.
i. 31/13, 45/05, 55/10, 55/21

ilhâm -1- [Ar.] Allah tarafından ilâhî feyz yoluyle peygamberlerin ve seçkin kulların gönlüne verilen ilâhî düşünce, hâlet ve duygular.
i. olunduğuna 06/02

ilk -10- Zaman, sıra, yer ve önem bakımından ötekilerden önce gelen.
i. 09/03, 14/21, 28/06, 29/04, 31/06, 36/11, 37/13, 40/21, 41/10, 59/17

‘ilm -4- [Ar.] Allah, Tanrı.
i. 15/24, 17/20, 17/23
i. + dir 17/14
i. – i 17/17

‘illet -35- [Ar.] Hastalık.
‘i. 09/07, 11/09, 17/05, 20/01, 52/02
‘İ. 42/15
‘i.- i ahirenin 38/19
‘i.- i mezkûrenin 03/08
‘i.- i müdhişesi 03/01
‘i.+ e 19/11, 25/13, 33/14
‘i.+ i 11/17, 14/10, 18/14, 27/20, 27/21, 44/21, 52/01
‘i.+ in 21/01
‘i.+ inde 38/14
‘i.+ ine 22/17, 42/02
‘i.+ ini 22/04
‘i.+ iyle 41/13, 57/05
‘i.+ ler 12/04, 22/02, 26/18, 26/20
‘i.+ lerden 38/03
‘i.+ leri 11/21
‘i.+ te 35/17
‘i.+ ten 10/07, 35/03

iltihâb -9- [Ar.] Vücûdun, herhangi bir dokusunda mikroplara veya başka zararlılara karşı şişkinlik, kızarıklık, ısı artışı, ağrı ile şekillenen ve ileri safhasında irin toplanması da görülen, hayâtî özellik taşıyan koruyucu reaksiyonu.
i.- ı hançere-i difteriyyâ-’î ismini 10/04
i.- ı hançerevî-i sarsarî 40/03
i.- ı hançerevî’-i difteriyyâ-î gırtlak 35/22
i.- ı levze-i flegmonîde 35/11, 35/16
i.- ı levzede 35/20
i.- ı mütekayyih-i üzn 61/15
i.- i hançere 38/05
i.+ ını 31/17

iltihâbî -1- [Ar.] İltihapla ilgili.
i. 10/14

iltihâblan- -1- Bir doku veya bir organda iltihap oluşmak.
i.- dığı 35/18

iltihâblandır- -1- İltihap ettirmek.
i.- dığını 50/08

iltihâk -1- [Ar.] Katılma.
i. 61/18

iltiyâm -1- [Ar.] Kapanma, iyileşme.
i. 47/16

îmâ -1- [Ar.] Açıkça söylemeden üstü kapalı olarak anlatma, dokundurma.
î. eden 50/02

imdi -1- Şimdi.
i. 58/12

imrâr -2- [Ar.] Geçirme, geçirilme.
e. 57/11
e.- ı vakt eden 55/05

imtisâlen -1- [Ar.] Örnek olarak alıp ayak uydurma, uyma, uyulma.
i. 22/03

imtizâc -2- [Ar.] İyi geçinme, uyuşma, anlaşma.
i. 17/06, 18/04

in - -1- Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.
i.- er 30/21

inan - -3- Bir şeyi doğru olarak benimsemek.
i.- madıkları 23/03
i.- mak 43/20
i.- mıyor 23/03

‘inâyet-1- [Ar.] Lutuf, ihsan, iyilik.
i.- i 17/22

ince -2- Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan.
i. 33/10, 59/07

inci -1- İstiridye gibi bazı kavkılı deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi.
i. 60/02

‘indinde -1- [Ar.+T.] Şimdi, şu anda.
‘i. 05/20

inek -2- Dişi sığır.
i. 54/13, 54/14

infia‘âlât -1- [Ar.] Gücenmeler, dargınlık duymalar.
i.- ı şahsiyyede 14/02

İngiltere -1- Birleşik Krallık’ı meydana getiren dört ülkeden biri.
İ.+ li 10/03

inkıtâ‘ -2- [Ar.] Bir düziye devam etmeyip kesilme, araya bir engel girip devam etmeme.
i.- i teneffüs 37/02
i.- i teneffüse 49/11

insân -9- [Ar.] Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.
i. 06/06, 16/12, 31/07, 56/08
i.+ ın 09/05, 12/06
i.+ lar 07/17, 17/05, 42/08
i.+ ların 18/21

insâniyet -5- [Ar.] İnsanlık.
i. 16/12, 16/16
‘âlim-i i. 23/05
kânun-ı i. 07/08
i.+ e 19/17
i.+in 15/22

insâniyye -1- [Ar.] İnsânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
a‘zâ-yı i.+ yi 41/20

intâc -2- [Ar.] Sonuçlandırma, bitirme.
i. eder 39/22
i. eyler 48/14

intân -2- [Ar.] Mikroptan ileri gelen bulaşıcı hastalık.
i. 30/11
i.- ı ‘umûmîden 33/15

intânî -1- [Ar.] Mikroplu, mikroptan ileri gelen, mikrobik.
i. 30/15

intâniyye -3- [Ar.] İntânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
a‘râz-ı i. 32/19
âfât-ı i. 61/15
emrâz-ı i.- i hâdde-i ‘umûmiyye 11/17

intifâh -2- [Ar.] Şişme, kabarma.
i. eylemiştir 35/20
i. 61/03

intihâ -1- [Ar.] Son bulma, sona erme.
i.+ sıdır 19/03

intihâb -3- [Ar.] Seçme, seçilme.
i. eylemektedir 19/01
i. olunan 43/06
i. 11/08

intisâb -1- [Ar.] Bir âilenin, bir iş yerinin, bir topluluğun içinde yer alma, oraya mensup duruma gelme, oranın ferdi olma.
i. eden 06/15

intişâr -1- [Ar.] Yayılma.
i. etmekle 53/17

intizâr -1- [Ar.] Bekleme, bekleyiş.
i. eylemek 52/02

intubation -2- [İng.] Entübasyon.
i. 39/07, 47/17

îsâl -4- [Ar.] Ulaştırma, ulaştırılma.
î. eder 13/23
î. edilmiş 08/15
î. eylemek 39/12
î. eylemelidir 52/07

isbât -2- [Ar.] Tanık ve delil göstererek bir şeyin doğruluğunu şüpheye yer bırakmayacak, reddedilemeyecek şekilde ortaya koyma.
i. eder 33/17
i. edilmiş 42/06

ishâl -1- [Ar.] Olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarma.
i. 31/08

isim -13- [Ar.] Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.
i.+ i 10/15
i.+ in 10/05
i.+ indeki 22/20, 43/08, 44/09, 58/08
i.+ inden 18/14
i.+ ini 10/12, 24/05
iltihâb-ı hançere-i difteriyyâ-'î i.+ ini 10/04
i.+ ler 09/04
i.+ lerindendir 09/09
i.+ lerle 09/08

iskân -1- [Ar.] Yerleşme.
i. 32/07

İslâmiyet -1- İslâmlık, Müslümanlık.
hareket-i İ.+ e 21/20

İslâmiyye -1- [Ar.] İslâmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
mıntıka-i İ.+ de 18/13

İspanya -1- Resmî adıyla İspanya Krallığı, Avrupa'nın güneybatısında yer alan ve Kuzey Afrika'da da bazı topraklara sahip olan bir ülke.
İ.+ da 09/10

ispesyalite -1- [Fr.] Önceden hazırlanarak eczanede bulundurulan ticari ilaç; preparat.
i.+ nin 51/07

ispirto -2- [İt.] Alkol.
j. 57/11, 59/08

istafilokok -2- [Fr.] Yuvarlak şekilli, gram pozitif ve katalaz pozitif mikroorganizmalardır.
i. 44/14, 61/17

istatistik -3- [Fr.] Bir sonuç çıkarmak için verileri yöntemli bir biçimde toplayıp sayı olarak belirtme işi.
i. 40/01
i.+ lerin 27/16
i.+ tir 38/22

iste - -6- İstek duymak.
i.- diği 55/08
i.- r 07/21, 22/05
i.- rler 43/18
i.- rlerse 07/18
i.- tiyor (istiyor) 15/14

istenil- -1- İstenmek.
i.- irse 43/09

istereptokok -3- [Fr.] Streptococcaceae ailesinde yer alan gram-pozitif, yuvarlak şekilli, fakültatif anaerop, katalaz negatif, sporsuz ve hareketsiz bakterilerdir.

i. 44/21, 58/12, 61/16

isterilize -1- [Fr.] Bozulmasına yol açabilecek mikroorganizmalardan ve mayalardan sterilizasyon yöntemiyle arınmış olan.
i. 43/01

istînâs - -2- [Ar.] Alışma, ürkekliği gidip ünsiyet peydâ etme.
i.- ı 17/06
i.+ î ettirilip 41/13

isti'âb -10- [Ar.] İçine alma, içine sığma, içine sığdırma.
i. edeceği 59/10

isti'dâd -1- [Ar.] Herhangi bir şeye karşı doğuştan gelen yatkınlık, yetenek.
i.+ ı olan 56/01

istidlâl-1- [Ar.] Bir delîle dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma.
i. 16/23
i. edilmektedir 42/09

istifâde -3- [Ar.] Fayda sağlama, faydalanma, yararlanma.
i. edememektedir 47/22
şâyân-ı i.+ dir 50/19
i.+ yi 16/16

istifrâ'-1- [Ar.] Kusma.
i. olunan 29/21

istifsâr-1- [Ar.] Bir şeyin açıklanmasını, aydınlığa kavuşmasını isteme.
berâ-yı i. 21/13

istiğrâb -1- [Ar.] Garip bulma, şaşma, hayret.
i. edilemez 60/22

istihâle -1- [Ar.] Bir durumdan başka bir duruma geçme.
i.- i kebediyye 61/03

istihrâc -1- [Ar.] Bir şeyin içinden başka bir şey çıkarmak.
i. edilir 41/16

istihsâl -4- [Ar.] Meydana getirme, hâsıl etme.
i. edilemez 50/13
i. edilen 41/07
i. eylediği 51/13
i. olunan 61/11

istihzâr -2- [Ar.] Hazırlama, hazırlanma, hazır etme.
i. edilmiş 59/12
i. olunan 58/10

istikbâl -1- [Ar.] Gelecek, gelecek zaman.
ümîd-i i.+ i 06/17

istiklâliyet -1- [Ar.] İstiklâl üzere bulunma, başlı başına buyruk olma.
i.+ ini 18/11

istiknâh -1- [Ar.] Bir şeyin hakîkatini araştırma, gerçeğini arama.
i. - ı 15/13

istilâ -7- [Ar.] Yayılıcı, salgın (hastalık).
i. eder 38/20
i. eylediğinden 11/08
i. eylemiş 49/10
i. eylemiştir 18/16
i. eyler 36/02
i. 31/13
i.+ larında 49/15

istilâkârâne -1- [Far.] Yayılıcı.
i. 09/13

isti'mâl -6- [Ar.] Kullanma.
i. etmek 51/10
i. eylediği 21/08
i.+ den 42/22
i.+ i 44/2, 51/05
i.+ inden 42/14
kesret-i i.+ inden 27/20

istintâc -1- [Ar.] Netîce çıkarma, çıkarılma.
i. eylemek 16/23

istinâden -1- [Ar.] Bir görüşe, bir düşünceye dayanarak, güvenerek.

i. 61/12

iş -4- Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma.
i. 08/03, 21/03, 32/10
i.+ i 26/16

işâretli -1- İşareti olan, işaretle belirlenmiş olan.
i. 60/5

işbu -11- Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.
i. 04/19, 10/09, 13/03, 16/22, 17/25, 23/14, 25/15, 55/18, 57/03, 59/11, 59/22

'işret -1- [Ar.] İçki içme, içki.
'i. eden 14/10

işte -9- Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz.
i. 06/14, 13/01, 21/02, 22/06, 23/09, 25/18, 26/04, 32/13, 46/10

iştikâ -1- [Ar.] Şikâyet etme, yanıp yakılma.
i. edenleri 53/09

iştirâk -9- [Ar.] Ortak olma, birlikte bulunma.
i. eden 38/21
i. eder 23/01
i. edip 05/18
i. eylemesinden 61/18
i.- ı mikrobîde 44/18
kesret-i i.+ ına 15/09
i.+ i 25/07, 39/21
i.+ indendir 32/20

i'tâ -1- [Ar.] Verme, verilme.
i.+ sıyla 50/15

İtalya -1- İtalya, resmî adıyla İtalyan Cumhuriyeti, Güney Avrupa'da, büyük ölçüde İtalya Yarımadası üzerinde yer alan bir ülke.
İ.+ da 09/13

îtibâr -2- [Ar.] Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma.
nazar-ı î.+ a 03/07, 10/14

i'tibâren -2- [Ar.] den başlayarak, -den beri.
i. 29/03, 31/07

i'tidâl -2- [Ar.] Aşırı olmama, ne çok fazla ne çok az.
i. 17/07
i.+ ini 28/18

'itikâd -1- [Ar.] İnanılan düşünce, inanç.
'i.+ lara 43/20

i'tilâf -2- [Ar.] Uyuşma, anlaşmaya varma.
i.+ a 12/09
i.+ ın 17/06

i'timâd -1- [Ar.] Güvenme, emniyet etme, güven, emniyet.
şâyân-ı i. olmalıdır 06/16

i'tinâ -1- [Ar.] Bir şeyin iyi olması için elden geldiğince dikkat göstermek, titizlikle üstünde durmak.
i. edilmeyecek 54/17

i'tirâf -1- [Ar.] Başkaları tarafından bilinmesi sakıncalı görülen bir gerçeği saklamaktan vazgeçip açıklama, söyleme.
i. ederiz 13/09

itlâf -2- [Ar.] Öldürme, yok etme.
i.+ a 41/19
i. eyledikleri 16/17

ittihâz -2- [Ar.] Kabul etme, öyle sayma.
i. eden 03/12
i. eylemek 18/12

ittisâ' -1- [Ar.] Genişlik ve bolluk kazanma, genişleme, bollaşma.
i. 61/02

iyi -9- İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan.
i. 20/04, 29/13, 52/13, 54/01, 56/06, 56/70, 60/11

i.+ si 24/12, 42/21

iyice -4- İyiye yakın.
i. 28/10, 54/15, 56/05, 59/14

iyod -2- [Fr.] Atom numarası 53, atom ağırlığı 126,92 olan, tabiatta, deniz suyunda sodyum iyodür durumunda rastlanılan, bazı deniz bitkilerinde de çokça birikmiş olarak bulunan, mavimtırak esmer renkte katı bir element.
i. 47/01, 57/17

iyodlu -2- [Fr.+T.] İyot içeren.
i. 57/16

iz -2- Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti.
i. gösteriyor 18/07
i. 18/06

izâle -3- [Ar.] Giderme, yok etme, ortadan kaldırma.
i.- i levn 58/01
i.- i ta'affün edilmelidir 55/14
i.+ ye 41/20

izdihâm -1- [Ar.] Aşırı kalabalık.
i. 15/06

izhâr -5- [Ar.] Açığa vurma, meydana çıkarma.
i. + a 15/19
i. eylediğinden 09/06
i. eyledikleri 24/21
i.- ı merhamet 17/11
i.- ı vücûd eyledi 09/14

izmihlâl -1- [Ar.] Yok olma, mahvolma.
i.- i hatırnâkten 22/07

J

jurnal -1- [Fr.] Günlük olayların yazıldığı defter, günlük.
j.+ lerinin 27/16

K

kaba -1- Kuyruk sokumunun iki yanındaki şişkin kısım.
k. 43/04

kabaca -1- Kaba bir şekilde.
k. 04/9

kabâhat -1- [Ar.] Uygunsuz hareket, çirkin, yakışıksız davranış.
k.+ tir 43/14

kabarcık -1- İçi su veya hava dolu ufak kabartı veya kürecik.
k.+ larla 25/17

kabîl [Ar.] "Bu türlü, bu çeşit, bu cins, bunun gibi" anlamına gelen ve "o türlü" mânâsındaki kelime.
k.+ den 21/4

kâbil -6- [Ar.] 1. İmkan dâhilinde bulunmamak, mümkün olmamak.
k. olmayan 23/06
k. 28/02
2. Uygulanabilir.
k.- i tatbîk olup 47/21
gayr-i k.- i tatbiktir 39/14
k.- i tedâvî 18/17
gayr-ı k.+ dir 35/17

kable'l- vukû' -1- [Ar.] Olacak bir hadiseyi önceden bilme, görme.
k. 52/23

kabuk -1- Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş sertçe bölüm.
k.+ tan 33/11

kabûl -1- [Ar.] Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.
hüsn-i k. 04/12

kaç - -5- 1. Yutulurken nefes borusuna gitmek.
k.- arak 19/14, 48/13
k.- mış 19/11
2. Aşırı yorgunluktan göz çevresi kararmak veya çökmek.
k.- mış 40/14

3. Girmemesi gereken veya sakıncalı olan bir yere girmek.
k.- tı 19/21

kaçıncı -1- Kaç soru sıfatının sıra şekli**.**
k. 16/13

kaçır - -1-Elde edilebilecek bir şeyden türlü sebeplerle yararlanamamak**.**
k.- mamak 06/17

kadar -43- [Ar.] Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır**.**
k. 04/16, 04/23, 05/06, 05/16, 06/10, 07/15, 11/19, 12/15, 14/11, 16/07, 20/08, 21/13, 22/01, 22/03, 23/07, 24/09, 25/06, 27/08, 28/09, 31/05, 32/22, 33/22, 34/20, 35/15, 37/11, 39/17, 41/10, 41/15, 41/17, 42/11, 42/16, 42/18, 42/20, 43/01, 46/16, 47/14, 47/20, 52/11, 54/12, 57/17, 58/02, 58/14, 59/10

kadem -1- [Ar.] Adım.
k.+ iyle 06/15

kadın -3- Erişkin dişi insan.
k.+ ların 04/11, 04/20, 04/15

kadr -2- [Ar.] Değer, kıymet.
k. 03/04, 03/10

kafa -4- [Ar.] Baş.
k.- sını 15/18

kâfî -4- [Ar.] Yetmek, yetişmek.
k.+ dir 42/16, 47/16, 60/16
k. olamayacağından 42/17

kâğıd -1- [Far.] Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.
k. 29/08

kahr -2- [Ar.] Gālip gelip ezme, perîşan etme, mahv ve helâk etme.
k.- u ekdâra 14/01
pençe-i k.+ ında 13/05

kahve -1- [Ar.] Kahve ağacı çekirdeğinden sıcak suda pişirilen içecek.
k. 45/07

kâ‘ide -2- [Ar.] Bir ilim kolunda istenen sonuca varabilmek, doğru sonuç alabilmek için uyulması gereken ve önceden bulunup belirlenmiş olan esaslardan her biri, kural.
k.- i ‘umûmiyye 32/20
k.+ sinden 17/07

kâ’il -1- [Ar.] İnanmak, kabul etmek.
k. olurlar 23/19

kal - -12- Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.
k.- arak 26/12
k.- ır 14/08, 15/10, 16/14, 44/22
k.- ırlar 42/03
k.- ırsa 48/15
geri k.- madığım 20/01
k.- mamalıdır 31/11
k.- mayan 20/03
k.- mış 42/12
k.- mıyor 06/03

kalb -8- [Ar.] Göğüs orta boşluğunda, iki akciğer arasında, vücudun her yanından gelen kirli kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vücuda dağıtan organ.
k. 49/13
k.+ de 31/16
k.+ en 17/12
k.+ i 31/12
felc-i k.+ i 49/14
k.+ in 15/20, 31/16
k.+ inde 04/02

kalça -1- Gövdenin arka bölümünde, bacakların birleştiği yerle bel arasındaki şişkin bölge.
k.+ sının 43/05

kalem -2- [Ar.] Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.
k. 48/11
k.+ in 35/10

kalın -1 Eni emsâlinden fazla olan, fazla geniş olan.

k. 58/15

kalk - -3- Oturmaktayken veya yatmaktayken gitmek üzere yerinden ayrılmak.
k.- amaz 48/20
k.- arlar 21/18
k.- salar 48/21

kalkışma- -1- Gücünün üstünde ve zorca bir işi yapmak üzere harekete geçmek, girişmek, teşebbüs etmek
k.- malıdırlar 04/23

kallavî -1- [Ar.] İri, büyük.
k. 60/11

kalorifer -1- [Fr.] Bir binâyı, bir kazandan çıkan sıcak su, hava veya buharı borular içinde ısınması istenen yerlere sevketmek sûretiyle ısıtmaya yarayan tesîsat.
k.+ leri 13/12

kâmile-2- [Ar.] Kâmil kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.
hazarât-ı k. 51/15
nezâret-i k. 20/19

kâmilen -1- [Ar.] Tamâmen, tam olarak, noksansız.
k. 04/01

kan -15- Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı.

k. 19/13, 32/15, 38/03, 45/08
k.+ a 13/17, 32/13, 54/18
k.+ da 13/02, 31/20
k.+ daki 28/16
k.+ dan 29/20
k.+ ı 41/07
k.+ ın 12/22
k.+ ından 41/15
k.+ ları 43/19

kanâ'at -2- [Ar.] Aklı yatmak, inanmak.
k. 05/13, 24/01

Kanada balsamı -1- [Alm] Kanada terebentin veya köknar balsamı olarak da adlandırılır , boreal Kuzey Amerika'daki balsam köknar ağacının (Abies balsamea) oleoresini.
b. .+ ı 58/07

kangren -5- [Fr.] Vücudun herhangi bir yerindeki dokunun oraya kan gelmemesi sonucu ölmesi.
k. olmuş 29/22
k. 30/04, 30/07
k.+ e 30/06
k.+ ler 61/15

kâni' -1- [Ar.] Kanaat etmek, yetinmek, yeter bulmak.
k. olmuşlardır 23/02

kanlı -1- Kan bulaşmış.
k.+ dır 48/04

kansız -1- Kanı az olan, kansızlık hastalığına tutulmuş olan.
k. 13/01

kansızlık -1- Kanda alyuvar sayısının ve hemoglobin miktarının azalmasından ileri gelen bir hastalık durumu.
k.+ tan 13/02

kânûn -2- [Ar.] 1.Tabiat olaylarının bağlı olduğu değişmez düzen.
k. 06/10
2. Devletçe konan ve her vatandaşın uyması gereken yazılı hukuk kuralı, yasa.
k.- ı insâniyet 07/08

kanül -9- [Fr.] Tıbbi amaçlarla bir vücut boşluğuna, kanala veya damara yerleştirilen küçük bir tüp.
k. 46/09, 46/16, 47/01, 47/15
k.+ ü 46/21, 47/05, 47/13
k.+ ün 46/15, 47/04

kapa- -1- Bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek.
k.- yıp 47/12

kapan- -4- 1. Kapalı duruma gelmek.
k.- mağa 36/09
2. İyileşmek.
k.- arak 59/14
k.- ır 47/16
k.- mağa 36/09

kapı -1- Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni duvar veya bölme açıklığı.
k.+ ya 24/13

kapıl - -1- Kendini kurtaramayacak şekilde bir durumun şiddetle etkisi altında kalmak, kendini o duruma kaptırmak.
k.- mış 13/11

kapla - -2- Her yanını örtmek.
k.- mış 40/14
k.- r 26/09

kapsül -1- [Fr.] Çeşitli şeylerde kullanılan mahfaza veya kapama parçası, küçük kapçık.
k. 58/02

karanlık -1- Işık olmama durumu.

k. 42/10

karantina -1- [İt.] Bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını önlemek için belli bir bölgenin veya yerin kontrol altında tutulup giriş çıkışların engellenmesi biçiminde uygulanan sağlık önlemi.
k. 22/10

kara özüt -1- Herhangi bir organ veya dokudan sıkma, çözücü emdirme veya ıslak öğütme yoluyla elde edilmiş siyah madde, siyah ekstre.
k. 47/06

karargâh -1- [Far.] Karar kılınan, durulan, kalınan yer.
k.+ ı 16/08

kardeş -1- Aynı anne babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların birbirine göre adı.
k. 33/08

karha -2- [Ar.] Çıban.
k.- i Mısıriyye 09/06
k.- i vebâ'iyye 09/07

karın -2- İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.
k.+ ı 36/18
k.+ ında 43/03

karıncalanma -1- Vücûdun herhangi bir yerinde duyulan ve karıncalar, böcekler ısırıyormuş hissini veren iğnelenme.
k. 49/02

karış - -4- İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek.
k.- an 37/05
k.- ıp 32/14
k.- ırlar 55/04
k.- ması 38/04

karşı -17- … hakkında, … için, … husûsunda.
k. 07/05, 12/08, 12/14, 13/08, 14/18, 19/17, 20/17, 41/21, 42/07, 43/13, 50/04, 51/18, 52/22, 54/04
k. -sına 15/13
k. -sında 17/12
2. Tedbir olarak.
zâtü'r-ri'e zâtü'l-kasabâta k. 45/18

kasabât -3- [Ar.] Akciğer boruları, bronşlar.
zât-ı k.+ ı 39/22
zât-ı k.+ ın 40/05
zât-ı k.+ tır 37/21

kaşʿât -1- [Ar.] Balgam.
k.- ı müteverrimîn 55/02

kaşık -4- Sulu veya bazı ufak taneli yiyecekleri ağza götürmeye yarayan saplı sofra aracı.
k. 52/04, 52/06
k.+ ı (kaşığı) 45/07

k.+ ının (kaşığının) 57/08

kat -1- Defa, kere, derece.
k. 26/02

katar [Ar.] Dizi, sıra.
k.+ ında 60/01

katı -1- Sert, yumuşak karşıtı.
k.+dır 31/04

kat'î -4- [Ar.] Şüphe ve tereddüte yer bırakmayan, kesin.
k. 34/16
devâ-yı k. 52/15
k.+ dir 44/10, 48/04

kat'iyen -1- [Ar.] Hiçbir zaman, asla.
k. 31/08

katlan- -1- Ses çıkarmadan dayanmak, tahammül etmek.
k.- mak 46/02

katre -1- [Ar.] Damla.
k. 59/10

kavâid -1- [Ar.] Kurallar, kāideler.
k.- i sıhhiyye 03/12

kayd -2- [Ar.] 1.Yazıya geçirme, yazma.
k. edilmiştir 19/20
2. Bağlayıcı husus, tahdit edici şart ve insanı sınırlayan davranışların ona göre ayarlamasını gerektiren bağ.
k.- ı vicdânî 21/16

kayıtsız -1- [Ar.+T.] İlgilenmemek, aldırmamak.
k. 51/18

kayıtsızca -1- [Ar.+T.] İlgisiz, aldırmaz bir biçimde.
k. 26/06

kayıtsızlık -1- [Ar.+T.] Aldırmazlık, umursamazlık, ilgisizlik.
k. 55/08

kaynar -2- Kaynamakta olan.
k. 42/22, 46/12

kazâ'en -1- [Ar.] Kazâ ile, istemeden.
k. 19/14

kazan – 3 - 1. Edinmek, elde etmek.
k.- amamıştır 44/17
k. – ıyorlar 04/21
2. Kendisine geçmek, onları kapmak.
k.- dı 09/15

kâzib -4- [Ar.] Sahte, yalancı.
gışâ-yı k. 57/09, 59/05
k.- i difteri 27/02
gışâ-yı k.+ ler 61/07

kâzibe -4- [Ar.] Kâzib kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
ağşiye-i k. 34/08, 37/07, 61/13
ağşiye-i k.+ nin 61/10

kâzibiyye -1- [Ar.] Kâzibî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
k. 28/01

kebediyye -1- [Ar.] Karaciğerle ilgili.
istihâle-i k. 61/03

kelb -1- [Ar.] Köpek.
k. leri 15/20

kelime -2- [Ar.] Bir veya birkaç heceden oluşan, anlamlı ses birliği.
k.+ sinden 24/03
k.+ sini 27/02

kemâl -3- [Ar.] Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.
k.- i muvaffakiyyetle 41/06
zirve-i k.+ e 08/13
erbâb-ı fenn-ü k.+ i 14/01

kendi -19- İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri.
k. 04/22, 05/08, 23/20, 29/18, 51/09, 51/10, 53/13
k.+ lerine 18/12, 23/20
k.+ lerini 22/06
k.+ me 04/19

k.+ mi 08/06
k.+ ne 04/22
k.+ ni 16/12, 22/03
k.+ sine 56/08
k.+ sini 16/16, 19/19, 20/10

kere -6- [Ar.] Kez, defa.
k. 16/03, 23/17, 30/01, 36/03, 47/11, 50/12

kes- -1- Parçalamak, doğramak, ameliyat etmek.
k.- ip 39/16

kesb -8- [Ar.] Kazanma, çalışarak kazanma.
k. edecek 38/01
k. eder 36/14, 49/08
k. ederek 09/11
k. ediyor 12/06
k. eylemiş 42/17
k.- i hiffet ederek 44/12
k.- i kuvvet eder 14/05

kesîr -3- [Ar.] 1. Çok, bol.
k. 31/09
k.- ül mikrop gibi 30/16
2. Çok defa olan, sık.
k.- ül vukû‘ olduğundan 11/05

kesiklik -1- Halsizlik, kırıklık, yorgunluk, güçsüzlük.
k.+ in (kesikliğin) 13/11

kesret -4- [Ar.] Çokluk.
k.- i isti‘mâlinden 27/20
k.- i iştirâkına 15/09
k.- i vukû‘u 15/11
k.+ i 54/20

kestiril- -1- Tahmin edilmek, tâyin edilmek.
k.- emez 49/20

keşf -2- [Ar.] Ortaya çıkarma, meydana çıkarma.
k. 14/21
k. olunan 14/16, 41/06

keşfiyyât -2- [Ar.] Keşifler, buluşlar.
k. + ı 16/2
k. + ın 14/21

keyfiyyet -1- [Ar.] İş, mesele, vaziyet.
k.+ idir 46/13

kıdemli -1- Bir işte eski ve deneyimi çok olan.
k. 06/03

kımıldat- -1- Bir şeyi yerinden hafifçe hareket ettirmek, oynatmak.
k.- amaz 35/14

kınakına -1- [İsp.] Kök boyasıgillerden, Endonezya, Seylân, Güney Amerika ve Batı Afrika gibi tropikal bölgelerde yetiştirilen, taşıdığı alkaloitler bakımından çok zengin, kabuğundan kinin denen sıtma ilâcı ve kuvvet ve peklik verici, ateş düşürücü, mikrop öldürücü, iştah açıcı hassalara sâhip şuruplar elde edilen, 15 – 20 metre boyunda ağaç.
k. 50/14

kıpkırmızı -1- Her yanı kırmızı.
k. 25/16

kırıklık -1- Vücutta duyulan hastalık belirtisine benzer kesiklik, yorgunluk, dermansızlık.
k.+ ının (kırıklığının) 28/11

kırk -1- Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı.
k. 19/16

kırlık -1- Kır durumunda olan yer, kır.
k. 56/02

kırmızı -1- [Ar.]Kan rengi, al renk.
k. 25/17

kırmızılık -1- Kızartı.
k.29/05

kısa -3- Boyu, uzunluğu az olan.
k. 22/16, 28/21, 36/13

kısal- -1- Kısa duruma gelmek.

k.- ır 49/07

kısık -1- Kısılmış olan, basık.
k. 36/14

kısıl - -3- Azalmak, gücü hafiflemek.
k.- ıncaya 28/09
k.- ır 36/09
k.- ması 28/22

kısmen -1- [Ar.] Bazı bakımdan, bazı yönden.
k. 59/06

kış -1- Kuzey yarım kürede 22 Aralık-21 Mart, güney yarım kürede 21 Haziran-23 Eylül tarihleri arasındaki zaman dilimi, sonbaharla ilkbahar arasındaki soğuk mevsim.
k.+ ın 19/03

kıt'a -1- [Ar.] Yeryüzündeki altı büyük kara parçasından her biri.
k.+ dan 18/05

kıtırdı -1- Kıtırdama sesi.
k.+ lara 36/17

kıvrık -1- Eğrilip bükülmüş, yuvarlak bir biçim verilmiş.
k. 58/15

kıyâs -1- [Ar.] Bir şeyi diğer bir şeye göre değerlendirme.
k. 16/23

kıyh -1- [Ar.] İrin.
k. 61/18

kıymet -5- [Ar.] Yüksek nitelik ve meziyete sâhip kimse veya şey.
k.- i teşhîsiyyesi 34/13
k.+ i 05/17, 06/14
k.+ ini 03/10
k.+ lerini 03/04

kıymetdâr -1- [Ar.+Far.] Değerli, kıymetli.
yâdigâr-ı k.+ ı 05/02

kıymetli -1- [Ar.+T.] Değerli.
k. 05/16

kızamık -7- Genellikle küçük yaşlarda görülen, kuluçka dönemi bir iki hafta süren, bulaşıcı, ateşli, ufak kızıl lekeler döktüren hastalık.
k. 11/17, 15/08, 16/01, 36/03, 38/03
k.+ ı (kızamığı) 38/17
k.+ ta 40/05

kızıl -7- Daha ziyâde çocuklarda görülen, deride kızıl renkli bir döküntü, ağız ve yutakta döküntüler, yüksek ateş ve anjinle kendini gösteren bulaşıcı, tehlikeli hastalık.
k. 11/17, 15/08, 16/01, 36/03, 38/03, 38/18
k.+ da 38/17

ki -77- [Far.] Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz.
k. 03/10, 04/23, 05/16, 05/20, 06/03, 06/12, 07/20, 08/02, 08/06, 08/11, 09/10, 10/16, 12/16, 13/23, 14/08, 14/13, 15/02, 15/10, 16/03, 16/07, 16/13, 17/09, 17/13, 17/15, 17/17, 17/18, 18/03, 18/08, 18/17, 20/07, 20/21, 23/04, 23/10, 23/15, 23/19, 24/08, 25/19, 26/09, 27/02, 27/15, 29/11, 30/16, 30/20, 31/10, 31/20, 32/16, 33/01, 33/08, 33/13, 34/16, 35/09, 35/14, 35/18, 36/16, 39/08, 39/17, 40/08, 40/12, 43/18, 44/02, 46/20, 47/10, 47/20, 48/01, 48/18, 49/10, 51/12, 51/20, 52/01, 52/07, 52/13, 53/04, 54/07, 54/11, 55/10, 56/07, 57/12

kifâyet -1- [Ar.] Yetmek, yetişmek, kâfi gelmek.
k. eder 38/08

kim -2- "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.
k. 14/22, 55/15

kimse -1- Herhangi bir kişi, kim olduğu

bilinmeyen kişi.
k.+ ler 21/16

kirâm -1- [Ar.] Soyu temiz, soylu kimseler, şerefli ve ulu kimseler.
rüfekâ-yı k.+ dan 57/04

kitâb -3- [Ar.] Bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün.
k.+ lar 22/10
k.+ larda 11/08
k.+ lardan 27/01

Kleb -2- Theodor Albrecht Edwin Klebs (d. 6 Şubat 1834 - ö. 23 Ekim 1913), Alman-İsviçreli bir mikrobiyolog ve patoloji uzmanı hekim.
k. 11/01
k. Löffler 11/04

klebes -1- [Alm.] Yapışkan.
k. 58/13

ko - -2- Koymak.
k.- maktan 41/04
k.- malıdır 55/13

kobay -3- [Fr.] Kobaygillerden, bilimsel araştırmalarda kullanılan bir deney hayvanı, Hint domuzu.
k.+ lar 42/02
k.+ larda 61/03
k.+ ların 61/07

kocakarı -1- Yaşlı kadın.
k.+ ların 04/10

kof -1- Görünüşünün aksine güçsüz kuvvetsiz olan.
k.+ tur 27/09

kokla- -1- Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek.
k.- dıkça 20/15

koku -1- Nesnelerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu.
k.+ larında 43/22

kokus -1- [Fr.] Koklar veya koksi, genellikle bakteri olan ve şekilleri küreye ya da küreye çok yakın bir biçime benzeyen mikroorganizmalardır.
k. 44/13
k.+ lar 61/17

kol -1- İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.
k.+ lar 48/19

kolera -6- [Fr.] Şiddetli ishal ve kusmalarla kendini gösteren, çok bulaşıcı, salgın ve öldürücü bir hastalık.
k. 09/10, 16/10, 18/08, 22/08
k.+ da 17/04
k.+ nın 17/01

koloni -2- [Fr.] Birlikte yaşayan canlılar topluluğu.
k.+ ler 59/20, 59/22

komşu -1- Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad.
k. 21/14

kon - -3- Koymak işi yapılmak, konulmak, bırakılmak, yerleştirilmek.
k.- muş 29/08
k.- up 59/04
k.- ur 58/02

konul- -3- Koyma veya konma işi yapılmak.
k.- agelen 03/11
k.- arak 58/08
k.- makta 41/07

kop - -2- Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak.
k.- ar 08/04
k.- up 37/05

kordon -1- [Fr.] Ceninin göbeğinden plasentaya kadar uzanan ve ceninin anne kanıyla beslenmesini sağlayan uzun bağ.
k. 33/09

kork- -3- Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak.
k.- mamalı 46/19
k.- maz 14/07
k.- muşcasına 40/12

korku -1- Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü.
k.+ larını 07/18

korkul - -2- Korkmak.
k.- ur 31/10, 49/15

korkulu -1- Korku veren, korkutan.
k. 41/01

korkut- -1- Korkmasına yol açmak.
k.- tu 46/20

korkutucu -1- İnsanda korku hissi uyandıran, korku verici.
k.+ dur 39/17

koru- -1- Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak.
k.- malıdır 20/16

koy - -3- Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.
k.- arak 52/06
k.- du 11/02
k.- dular 27/02

koyu -2- Yoğunluğundan dolayı güç akan, sulu karşıtı.
k. 57/18, 58/19

koyul - -1- Koyma işine konu olmak.
k.- ur 28/15

koyun -1- Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.
k. 24/09

köpek -1- Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan.
k. 40/11

kötü -2- İstenilen, beğenilen nitelikte olmayan, hoşa gitmeyen.
k.+ sü 18/21, 24/12

köy -1- [Far.] Belediye teşkilatına sahip olmayan, ortak veya özel malları bulunan, nüfusu iki binden aşağı olan, genellikle tarımsal alanda çalışılan, konutları ve öteki yapıları bu hayata uygun yerleşim birimi.
k.+ lerde 56/03

köylü -1- Köyde yaşayan veya köyde doğmuş olan.
k. 56/06

krup -19- [Fr.] Ana nefes borusunun girişinin şişmesi sonucunda oluşan öksürük ve nefes darlığıdır.
k. 29/01, 33/05, 35/22, 36/03, 37/14, 38/17, 40/03 birleştir
k.+ a 37/04, 37/20, 38/12
k.+ ta 36/11, 38/21, 39/21
k.+ tan 38/07, 38/14
k.+ u 38/05
k.+ u 38/07
k.+ un 37/22

kulak -4- Başın her iki yanında bulunan işitme organı.
k. 45/04, 49/04
k.+ a (kulağa) 33/04
k.+ ta 45/09

kullan - -2- Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak.
k.- dığı 18/22
k.- mamalıdır 42/12

ḳulūb -1- [Ar.] Kalpler.
k.+ı ümmühât 17/11

kulûbe -1- [Far.] Alçak gönüllülük göstermek amacıyla "ev" anlamında kullanılan bir söz.
k.+ lere17/23

kurbağa -1- Küçük göl ve derelerde yaygın olarak bulunan, yumurta ile üreyen, derisi çıplak, sıçrayıcı ve yüzücü, kendine has bir ötüşü olan küçük hayvan.
k. ları 15/17

kurbân -3- [Ar.] Bir amaç veya kimse için kendini fedâ etmek, fedâ olmak.
k. edecek 16/12
k. etmekten 19/19
k. eylediği 16/15
k. olmuşlardır 46/05

kurdeşen -1- [?] Ciltte yüksek düzeyde histamin veya diğer kimyasalların salınımı ya da alerjik reaksiyon sonrasında ortaya çıkan, soluk kırmızı, kabarık ve kaşıntılı şişliklere neden olan bir cilt reaksiyonudur.
k. 44/04

kurşuncu -2- Kurşun döken kimse.
k. 04/11, 04/20

kurşunî -3- Kurşun rengi.
k. 28/15, 28/17, 31/07

kurt -1- Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan.
k. 24/10

kurtar- -3- Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak.k.- ırlar 22/07
k.- mak 10/19
k.- malı 20/16

kurtul - -2- Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.
k.- duğunu 47/14
k.- muş 54/15

kuru -2- Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı.
k. 28/21
k.- yarak 55/04

kurutturul- -1- Kuruma işini yaptırmak.
k.- ur 58/05

kurutul - -2- Kurutma işi yapılmak veya kurutma işine konu olmak.
k.- duktan 57/10, 58/07

kus - -1- Midenin içindekini basınçla ağızdan dışarı atmak.
k.- tuğu 32/19

kusûr -4- [Ar.] 1. Bir şeyi yapmakta hatâ etmemek, gerektiği gibi yapmak, eksik bırakmamak.
k. edilmemelidir 46/19
k. edilmemesini 21/19
2. Yersiz davranış, suç, kabahat.
k. 07/11
k.+ un 07/14

kuş -2- Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.
k. 09/01
k.+ larda 11/05

kuş palazı : -72- Genellikle çocuklarda boğaz,burun ve yutakta görülen ve öldürücü olabilen,bulaşıcı,mikrobik hastalık,difteri.
k. 03/01, 07/20, 09/05, 11/03, 11/06, 11/07, 11/19, 12/14, 14/09, 15/05, 18/09, 18/19, 19/04, 22/02, 22/21, 25/12, 26/03, 26/10, 26/18, 27/03, 27/08, 32/01, 34/09, 36/01, 41/09, 41/13, 42/01, 42/10, 52/01, 52/13, 53/15, 57/05, 60/09
tabî‘-î k. 28/06
k.+ dır 35/02
k.+ ları 32/16
k.+ larında 27/05
k.+ na 11/13,16/03, 19/16, 34/06, 34/07, 38/19, 42/07
k.+ nda 07/15, 51/19, 17/07, 35/15, 35/18, 45/03, 50/01, 52/16
k.+ ndan 33/07, 34/22, 43/22, 60/22
k.+ nı 22/14, 33/19, 26/05, 34/16
k.+ nın 09/01, 15/09, 25/21, 30/09, 49/21,10/18, 31/01, 31/18, 32/20, 33/17, 49/14, 50/17

kuşpalazlı -1- Kuşpalazı hastalığına

yakalanmış olan.
k.+21/09

kuvâ -2- [Ar.] Kuvvetler.
hübût-ı k. 30/11, 31/15

kuvve -1- [Ar.] Kuvvet [Kelime bu anlamda Farsça tamlamalarda birinci öğe olarak kullanılır].
k.- i müfekkireye 03/14

kuvvet-5- [Ar.] Maddi güç, canlı bir organizmanın faâliyetini sağlayan güç.
kesb-i k. eder 14/05
k.+ e 12/09
k.+ i 41/22
k.+ ini 42/11, 45/14

kuvvetlendir--2- Fiziksel gücünü artırmak.
k.- ir 26/02
k.- meli 50/15

kuvvetli -4- [Ar.+T.] Gücü çok olan, zorlu, şiddetli.
k. 20/20, 40/07, 45/12
k.+ sini 12/16

kuvvetsiz -1- [Ar.+T.] Fiziksel gücü olmayan.
k.+ ini 12/16

kü‘ûl -1- [Ar.] Alkol.
k. 58/01

kü’ûliyye -2- [Ar.] Kü’ûlî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
meşrûbât-ı k. 14/12
meşrûbât-ı k.+ nin 50/8

küçük -5- 1. Boyutları, benzerlerininkinden daha ufak olan.
k.+ üne (küçüğüne) 23/07
2.Yaşça ufak kimse, çocuk.
39/10, 47/21
k.+ lerde 54/20
k.+ lerden 50/05

küçük dil -4- Damağın etek kısmının ortasında bulunan, 10 – 12 milimetre uzunluğunda, yutmada önemli rol oynayan, oynak ve kasılabilir çıkıntı şeklindeki küçük organ.
k. 25/16, 29/10, 48/08, 48/11

küf -1- Ekmek, peynir vb. organik maddelerin üzerinde, nem ve ısının etkisiyle oluşan, çoğu yeşil renkli mantar.
k.+ ler 12/11

külfet -1- [Ar.] Herhangi bir iş yaparken yaşanan sıkıntı, zorluk.
k.+ i 39/19

küll -1- [Ar.] Bütün.
k. 04/13

küllî -1- [Ar.] Bütüne ve genele ilişkin.
k. 17/06

külliyye -1- [Ar.] Küllî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
k.+ lerde 61/02

külliyyen -1- [Ar.] Tamamen.
k. 40/16

kültür -3- [Fr.] Uygun şartları hazırlayarak mikrop üretme.
k. 60/12
k.+ den 60/15, 61/05

küme -1- [Ar.] Grup.
k. 60/03

küreyvâ -1- [Ar.] Yuvar, küre.
k.+ nın 13/03

küreyvât -4- [Ar.] Yuvarlar, kürecikler.
k.+ 13/18
k.- a 14/14
k.- ı 14/13
k.- ı mezkûrenin 13/20

küreyvât-ı beyzâ -2- [Ar.] Akyuvarlar.
k. 12/22, 13/14

kürre-i ‘arz -1- [Ar.] Dünya, yer küre.
k. + a 15/12

L

lakırdı -1- Laf, söz.
l. 48/10

lâkin -23- [Ar.] Ama, ancak.
l. 07/04, 08/10, 13/09, 15/10, 17/04, 24/03, 25/13, 26/22, 27/09, 27/12, 30/16, 33/22, 34/05, 35/07, 37/18, 38/19, 41/18, 42/16, 46/07, 52/12, 60/18
l. 12/12, 48/04

laktofu -1- [Fr.] Sütte bulunan ve peynir suyunun buharlaştırılmasıyle elde edilen, çocuk mamalarında kullanılan, beyaz kıristaller hâlindeki tatlı madde, süt şekeri.
şurûb-ı l. 50/22

lamba -1- [Yun.] Petrol gibi yanıcı bir madde yakarak veya elektrik akımıyla içindeki teller akkor durumuna geçerek ışık veren alet.
i.+ sında 59/08

la necib 'ıyâdetü'l-merîdi illa ba'de selase -1- [Ar.] Hasta ziyaretinin üç gün sonra yapılması gerektiğini işaret eden ancak sahih olmayan hadis-i şeriftir.
L.- 21/22

lastik -1-[Fr.] Kauçuktan yapılmış olup çekildiğinde uzayan esnek madde.
l.+ ten 39/12

latîfe -1- [Ar.] Neşelendiren, neşe veren.
mevâki'-i l.+ de 56/04

lâyık -1- [Ar.] Uygun, yaraşır, münâsip.
l. olduğu 03/05

lâ-yu'add velâ-yuhsâ -1- [Ar.] Sayısız, hesapsız, sayılamayacak, hesap edilemeyecek kadar çok.
v. 51/08

lâzım -4- [Ar.] 1. Gerekmek, icap etmek.
l. gelen 20/18
2. Gerekli, lüzumlu.
l. 59/01
l.+ dır 43/02, 46/09

lâzıme -1- [Ar.] Lâzım kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
müdâvât-ı l. + nin 06/21

Löffler -2- Friedrich Loeffler (24 Haziran 1852 - 9 Nisan 1915), difteri bakterisini keşfeden Alman bakteriyolog.
l. 11/02, 11/04,

löffler -22- [Fr.] Vücutta lenf damarları içinde dolaşan, kan plazması ve lenfositten oluşan şeffaf, solgun sarı renkli sıvı, akkan.
l. 22/20, 22/22, 24/17, 25/02, 25/03, 25/11, 27/06, 27/07, 27/12, 38/21, 44/09, 44/13, 44/14, 44/21, 45/01, 57/12, 58/06, 58/13
l.+ den 27/10
l.+ e 39/21, 61/16
l.+ in 24/18

lenfâvî-1- [Ar.] Lenfle ilgili.
l. 14/09

lenfâviyye -1- [Ar.] Lenfâvî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
l. 60/17

leucocytes -1- [İng.] Enfeksiyonlara karşı vücudun korunmasında görev alan bağışıklık sisteminde bulunan beyaz kan hücreleridir.
l. 12/22

levâyih -1- [Ar.] Resmî makamlara verilen ve bir konudaki görüş ve düşünceleri dile getiren açıklamalı yazı, tasarı, lâyihalar.
l.- i efrenciyye 35/06

levha -3- [Ar.] Enine ve boyuna göre kalınlığı az olan düz ve ince tahta, taş veya mâdenden parça.
l. 29/09, 57/10, 58/08

levn -2- [Ar.] Yüzün rengi, beniz.
izâle-i l. 58/01
l.- i hüznengîz 07/02

levze -3- [Ar.] Bâdemcik.

iltihâb-ı l.- -i flegmonîde 35/11, 35/16
iltihâb-ı l.+ de 35/20

lisân -4- [Ar.] 1. Konuşma biçimi, söyleyiş tarzı.
l.- ı ‘avâmda 24/06
l.+ a 04/04
l.+ ında 24/06
2. Belli meslek, ilim ve uzmanlık dallarına has kelimelerden oluşan anlatım.
l.- ı etibbâda 10/16

litre -2- [Fr.] Sıvıları ölçmede kullanılan, bir desimetreküp hacminde ölçü birimi.
l. 41/15, 41/16

lokman rûhu -1- Eter.
l. 43/10

lökosit -1- [Fr.] Akyuvar.
l.+leri 14/18

lutf -1- [Ar.] İyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk.
l. 17/22

luttepourl’existence -1- [Fr.] Varoluş mücadelesi.
l. 12/17

lüzûm -3- [Ar.] Gerekme, lâzım olma.
l. 29/02, 46/07
l.+ u 16/02

M

mâ’i -1- [Ar.] Suya âit, su ile ilgili.
m. 57/14

mâ‘adâ -4- [Ar.] -den başka. -den gâyri.
m. 06/07, 27/10, 38/14, 43/22

ma‘amâfîh -4- [Ar.] Bununla birlikte.
m. 13/11, 19/03, 26/11, 30/09

ma‘ârif -1- [Ar.] İlim ve tekniğin öğrenilmesiyle elde edilip insanlığın yararına kullanılan hüner, sanat ve bilgiler.
m.- 14/24

mâdde-8- [Ar.] Bir şeyi meydana getiren unsurlardan her biri.
m. 57/09, 57/15, 58/04, 58/06, 58/08, 58/11
m.- i müfriğa 25/10
m.+ ler 29/19

mâddiyât -1- [Ar.] Gözle görülüp elle tutulan maddi şeyler.
m.+ ı 12/07

mâddiyye -1- [Ar.] Maddî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
mükâfât-ı m. 07/10

mâdemki -4- [Ar.] Madem.
m. 27/06, 51/07, 52/17, 52/18

ma‘den -2- [Ar.] Madenden yapılmış.
m. 57/08
m.+ den 39/12

ma‘deniyye -1- [Ar.] Ma‘denî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
enbûbe-i m.+ den 46/10

mâderâne -1- [Far.] Anneye yakışır şekilde.
m.+ nin 20/16

ma‘dûd -1- [Ar.] Sayısı belli olan, kaç tane olduğu bilinen, sayılmış, sayılı.
m. olduğu 06/02

ma‘dûm -1- [Ar.] Var olmayan, mevcut olmayan.
m. olur 49/07

mağlûb -2- [Ar.] Yenik düşmüş, yenilmiş.
m. olarak 13/05
m. olmadıkları 12/12

mahall -17- [Ar.] Yer, mekân, mevki.
m. 25/17, 35/19, 35/20, 43/06, 58/16
m.- i ızdırâbını 28/12
m.+ de 60/16, 60/18
m.+ deki 21/01

m.+ den 22/09
m.+ e 21/02, 22/09, 43/10, 55/15
m.+ erde 42/10, 60/07
m.+ in 43/12

mahallât -1- [Ar.] Yerler.
m. 55/20

mahalle -1- [Ar.] Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün en az beş yüz nüfusa sahip parçalarından her biri.
m.+ lerden 15/06

mâhâsıl -1- [Ar.] Hâsıl olan, meydana gelen.
m. 61/11

mahfaza -1- [Ar.] Saklanmak ve korunmak istenen bir nesnenin içine konduğu kutu.
m.- i fevk'al'külliyye 61/02

mahfûzen -1- [Ar.] Korunarak.
m. 52/6

mahkûm -2- [Ar.] Bir şeyi yapmaya mecbur olan.
m. olageldikleri 13/6
m. 07/9

mahlûk -1- [Ar.] Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.
m. 23/22

mahlûkât -1- [Ar.] Yaratılmış olan şeyler, bütün yaratıklar.
m. 16/22

mahlûl -8- [Ar.] Çözülmüş, dağılmış.
m. 45/10, 57/18
m.- i zîbakî 43/08
m.+ den 45/09
m.+ ü 58/03
m.+ üne 3/100, 57/17
m.+ üyle 43/07

mahlût -1- [Ar.] İçine başka maddeler katılmış, karıştırılmış, karışık.
m.- ı mikrobîden 59/11

mahrec -2- [Ar.] Dışarı çıkılacak yer, delik, kapı.
m.+ i 29/17
m.+ lere 13/23

mahsûl -2- [Ar.] Ürün.
m.- i mesâ'îlerini 51/10
m.+ ü 03/15
m.+ ünü 17/16

mahsûlât -1- [Ar.] Ürünler.
m.+ ı 29/17

mahsûs -7- Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan, husûsîleşmiş, has, özgü.
m. 34/07, 56/09
m. olan 25/13, 36/07, 42/21
m. olmak 32/10
ıstılâh-ı m.- ı fennî 10/16

mahsûsa -1- [Ar.] Mahsûs kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
usûl-i m.+ sına 43/05

mahv -5- [Ar.] Yok etme, varlığına son verme.
m. +ına 17/11
m. olsun 21/15
m. olup 05/12, 28/16
m. olur 41/01
m. olurlar 42/03

mahzûr -2- [Ar.] Sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni.
m.+ lara 48/05
m.+ u 44/03

makâm -1- [Ar.] Yerinde, şeklinde, tarzında.
m. + ında 13/13

maksad -6- [Ar.] İstenilen, kastedilen şey, niyet, amaç.
m. 13/02
m.- ımıza 17/08
m.- ın 15/22
m.- ı sıhhat 51/03
m.- ıyla 16/17
m.+ a 58/01

ma‘kûsiyyet -1- [Ar.] Terslik.
m.+ in 26/13

mâlâmâl -1- [Far.] Ağzına kadar dolu, dopdolu.
m.+ dir 55/02

mâlik -5- [Ar.] Bir şeye sâhip olan.
m. olanlar 23/18
m. oldukları 23/09
m. olmayan 04/04
m. 07/18, 12/09

ma‘lûl -3- [Ar.] Hasta, sakat, illetli.
m. olan 14/11, 55/11
m. 27/21

ma‘lûm -2- [Ar.] Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan.
m. olduğu 55/01
m.+ dur 30/16

ma‘lûmât -3- [Ar.] Bilgi.
m.- ı müfîde-i fenniyyeyi 03/02
m.+ a 24/16
m.+ ı 47/08

ma‘lûmât-nâme -1- [Ar.+Far.] Bilgi kitabı.
m. 07/22

ma‘mâfîh -3- [Ar.] Bununla berâber, durum böyle iken.
m. 07/07, 11/09, 45/01

ma‘mûl -1- [Ar.] Yapılmış, işlenmiş, îmal edilmiş.
m. 39/12

ma‘nâ -1- [Ar.] Anlam.
m. 26/22

ma‘neviyât -1- [Ar.] Ruh ve manâ ile ilgili olan hususlar.
m.+ ı 12/6

ma‘neviyye -1- [Ar.] Ma‘nevî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
m.+ ye 07/10

mansıb -1- [Ar.] Devlet hizmetinde büyük memurluk, erişilmek istenen yüksek mevki.
m.+ ı 51/12

mantar -2- [Yun.] Mantarlardan, içinde zehirlileri de bulunan, silindir bir gövde ve üst tarafı şapka biçiminde olan ilkel canlıların genel adı.
m.+ lar 12/11, 24/06

manzara -4- [Ar.] Bakış, görüş alanına giren, dikkati çeken her yer.
m. 28/17, 29/20
m.+ nın 25/19
m.+ sına 58/11

maraz -7- [Ar.] Hastalık, illet.
m. 19/07
neşr-i m.+ a 21/06
savlet-i m.+ a 38/07
bidâyet-i m.+ dan 29/03
m.+ ın 21/03, 21/11, 55/01

marazî -8- [Ar.] Hastalıkla ilgili.
semm-i m. 28/16, 31/12, 50/07
semm-i m.+ de 32/13
semm-i m.+ den 61/14
hâl-i m.+ yi 29/01
semm-i m.+ yi 41/20, 60/19

maraziyye -11- [Ar.] Marazî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
‘alâ’im-i m. 09/06
hayvânât-ı sağîre-i m. 12/11
huveynât-ı m. 12/21
teşkilât-ı m. 11/15
hâdisât-ı m.+ de 06/20
huveynât-ı m.+ den 22/22
ahvâl-i m.+ nin 10/10
şedâ’id-i m.+ siyle 49/21
‘avâmil-i m.+ ye 13/04
âsâr-ı m.+ yi 31/14, 32/22

marbus strangulatarius -1- [Lat.] Boğucu hastalık.
m. 09/14

marîz -1- [Ar.] Hastalıklı.
m.+ in 53/02

ma‘rûz -3- [Ar.] Bir olayın, bir durumun etkisinde veya bir olay veya durumla karşı karşıya bulunan.
m. 06/11, 16/22, 56/04

masaj -1- [Fr.] Vücut yüzeyinde el, elektrik, su aracılığıyla çeşitli işlemler yapma biçiminde, iyileştirme, rahatlama ve bakım yöntemi.

m.+ dır 50/17

maske -1- [Fr.] Korunmak maksadıyla yüze geçirilen yüzlük.
m. 48/18

masl -6- [Ar.] Süt ve yoğurtta tabiî olarak bulunan yeşilimtrak su.
m.- i mütehassir 58/22, 59/12
m.- i mütehassirin 59/19
devâ-yı m.+ i 44/22
m.+ in 42/20, 44/13

maslî **-4-** [Ar.] Serumsu.
devâ-yı m. 41/08
devâ-yı m.+ si 42/10
tedâvî-i m.+ î 52/20
m.+ şâmil 59/13

ma‘sûm -3- [Ar.] Suçsuz, günahsız.
m. 12/01
m.+ ların 21/06
sîmâ-yı m.+ u 07/01

ma‘sûmâne -1- [Ar.] Ma‘sûm olan kimseye yakışır şekilde.
m. 04/05

ma‘sûme -1- [Ar.] Suç ve günah işlemesi düşünülemeyecek kadar küçük olan kız çocuğu.
helâk-ı m.+ de 07/16
etfâl-i m.+ nin 04/08

mazarrat -4- [Ar.] Zarar, ziyan.
îkâ‘-ı m. eylemez 53/16
irât-ı m. eyliyor 14/17
m. 52/14
m.+ ı 52/19

mazbût -1- [Ar.] Yazılmış, kaydedilmiş.
m. 27/17

ma‘zûr -1- [Ar.] Mâzereti olan, özrü bulunan.
m.+ dur 22/5

me’âl -1- [Ar.] Anlam, kavram.
m.+ inde olup 22/09

me’hûz -1- [Ar.] Alınmış, alınıp kabul edilmiş.
m. 11/06

me’kûlât -3- [Ar.] Yenecek şeyler, yiyecekler.
m. 48/13, 54/11
m. 54/14

me’mûr -1- [Ar.] Devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse.
m.+ ları 53/03

me’yûs -1- [Ar.] Ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz.
m. 13/09

me’yûsen -1- [Ar.] Ümîtsiz bir halde.
m. 06/06

mebnî -2- [Ar.] Buna dayanarak, bundan dolayı.
m. 48/05, 58/01

mecbûr -2- [Ar.] Bir şeyi yapmak zorunda olan.
m. oldular 27/01
m. olmuşlardı 09/06

med -1- [Ar.] Uzatma işareti.
m. 60/05

medâr -1- [Ar.] Sebep, vesîle.
m.- ı sürûr 07/01

medenî-1- [Ar.] Medeniyetin sağladığı imkânlardan yararlanan, medeniyetle ilgili, uygar.
hakk-ı m.+sini 17/21

medeniyet -1- [Ar.] Uygarlık.
eser-i m. 18/15
m.+ te 23/05

medh -1- [Ar.] Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini söyleyerek değerini yüceltme, övme.
m. 04/11

medhal -1- [Ar.] Giriş yeri, giriş.
m. 29/16

medîd -1- [Ar.] Uzayıp giden, çok süren.
m. 03/14

mefkûdiyet -1- [Ar.] Mefkut olma durumu, yokluk.
m.+ i 34/20

meflûc-2- [Ar.] Felçli olma durumu.
m. olduğu 49/06
m. 42/03

mehâsin -3- [Ar.] İyilikler, mânevi güzellikler.
usûl-i m. 22/11, 39/07
m.+ de 51/16

mehd -1- [Ar.] Bir şeyin ortaya çıktığı, zuhur ettiği, gelişip büyüdüğü yer.
m. 13/21

mekâtib -1- [Ar.] Mektepler, okullar.
m.- i tıbbiyye-i şâhâneden 08/07

mektep -11- [Ar.] Herhangi bir derecede öğrenim görecek olanların toplu olarak devam ettikleri öğretim kurumu, okul.
m. 17/22, 53/08
m. 53/17, 53/19, 54/04, 55/12
m.+ e (mektebe) 53/12
m.+ in (mektebin) 55/16
m.+ lerde 55/08, 55/18
m.+ te 53/18

melhûz -2- [Ar.] Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen.
m. olan 50/03, 52/22

memat-2- [Ar.] Ölüm.
m.+ a 13/06, 14/10

memleket -2- [Ar.] Ülke.
m.+ imize 51/08
m.+ in 08/11

menâfi‘ -3- [Ar.] Yararlar, faydalar, kârlar.
m. i 42/06
m.- i ‘âmme 21/16
m.- i ‘umûmiyye 08/02

menba‘ -5- [Ar.] Kaynak.
m. 51/12
m.- ı füyûzat olan 14/22
m.- ı füyûz olsun 51/14
m. ‘ı 05/18, 16/20

menfa‘at -1- [Ar.] Fayda, yarar.
m. 04/07

menkule -1- [Ar.] Menkul kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
âfât-ı m.+ nin 18/18

menşe’i -2- [Ar.] Bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, neş’et ettiği yer.
m. 10/06
m.+ ni 13/10

menût -1- [Ar.] Olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan, bağlı.
m. olduğundan 39/08

mer’î -4- [Ar.] Gözle görülen, görülebilen.
m. 24/03, 24/04
gayr-ı m. 23/13, 33/02

merâkiz -1- [Ar.] Merkezler.
m.- i ‘asabiyyenin 50/07

merâtib -1- [Ar.] Mertebeler, rütbeler, dereceler.
silsile-i m.- i hayvâniyyenin 23/07

merbût -1- [Ar.] Bağlı, bağlanmış.
m. olmakla 54/20

merhamet -1- [Ar.] Acımak.
m. ederken 17/11

mertebe -1- [Ar.] Aşama, evre.
m.- i temeyyüz olan 08/08

merzâ -1- [Ar.] Hastalar, hastalıklı kimseler.
tefrîk-i m. 22/10

mes'ele -1- [Ar.] Sorun.
m.- i teşhîsiyye-i fenniyye 26/11

mes'ûd -1- [Ar.] Saâdete ermek, mutlu ve bahtiyar olmak.
m. olmak 17/21

mes'ûl-1- [Ar.] Sorumluluk yüklenen, sorumlu.
m. 07/09

mesâb -1- [Ar.] Geri dönülecek yer.
m. olarak 19/11

mesâ'î -3- [Ar.] Çalışma, emek.
m. 08/13, 14/25
mahsul-i m.+ lerini 51/10

mesâil -3- [Ar.] Meseleler.
m. 15/20

mesâne -1- [Ar.] İdrar torbası.
m. 49/06

meselâ-5- [Ar.] Söz gelişi, örneğin.
m. 14/16, 15/16, 25/01, 31/14, 54/12

mesken -1- [Ar.] İkâmet edilen yer.
m. 18/12

meskenet -1- [Ar.] Miskin olma durumu, tembellik.
m. 11/21

mesleb -1- [Ar.] Eksik.
m. eder 40/21

meslek-6- [Ar.] İş.
m. 06/03, 06/11
m.- i celîl 06/11
m.+ e (mesleğe) 06/15
m.+ in (mesleğin) 06/13
m.+ ine (mesleğine) 04/20

mess -1- [Ar.] Duyulmak, gerekmek.
m. etmemektedir 47/20

mestûr -1- [Ar.] Örtülü, kapalı.
m. olur 11/12

meşakkat -1- [Ar.] Güçlük, zorluk.
m.+ in 03/14

meşhûd -3- [Ar.] Gözle görülen, şâhit olunan.
m. olan 23/10
m.+ dur 16/09, 60/04

meşhûr -1- [Ar.] Ünlü, şöhretli.
m. 10/09

meşkûke -1- [Ar.] Meşkûk kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
miyâh-ı m. 54/16

meşrûbât -4- [Ar.] İçecekler.
m. 41/03, 48/12, 54/11
m.- ı kü'ûliyyenin 50/08

metânet -2- [Ar.] Dayanma, güçlü olma.
m.+ i 20/18
m.+ le 12/07

metil mâvîsi -2- [Fr+Ar.] Klorür boya olarak kullanılan bir tuz.
m. 57/12, 58/06

metîn -1- [Ar.] Sağlam, dayanıklı, kuvvetli.
tarîk-i m. 20/19

mevâdd -3- [Ar.] Elle tutulup gözle görülebilen, uzayda yer kaplayan, bölünebilen, ağırlığı olan nesneler, maddeler.
m.- ı hayâtiyyeye 51/13
m.- ı müfriğadan 35/09
m.+ ın 43/11

mevâki‘ -2- [Ar.] Mevkiler, yerler.
m.- i latîfede 56/04
m. a 31/13

mevâşî -1- [Ar.] Yük hayvanı olarak kullanılan veya etleri, sütleri için beslenen deve, sığır, koyun, keçi vb. hayvanlar.
usûl-i himâye-i m.+ye 17/18

mevcûd -7- [Ar.] Var olan, bulunan.
m. olan 09/03
m. olduğu 25/03
m. 27/07, 34/17, 40/19
m.+ dur 31/06, 37/09, 17/09

mevcûdiyet -3- [Ar.] Mevcut olma durumu, varlık.
m.+ i 05/16, 34/18
m.+ ine 10/11

mevdû‘ -1- [Ar.] Emânet olarak verilmiş, üzerine bırakılmış.
m. 04/06

mevki‘ -2- [Ar.] Yer, mahal.
m.- i tatbîk 03/10
m.- i tatbike 41/07

mevsim -5- [Ar.] Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri; sezon, sürem.
m.+ de 03/01
m.+ den 18/19
m.+ i 19/02
m.+ lerden 18/19
m.+ leri 19/01

mevt -4- [Ar.] Ölüm.
bâ‘is-i m. olduğundan 49/13
m.+ i 39/22, 48/14
sebeb-i m.+ i 31/17

meyân -3- [Far.] Ara, mâbeyn.
m.+ ına 11/18
m.+ ında 11/09, 27/19

meydân -10- [Ar.] Yapmak, oluşturmak.
m.- ı vuzuha 06/07
m.- ı mübâreze 13/15
m.+ a getirmiştir 06/13
m.+ a 05/16, 11/02, 24/18, 30/02, 52/07, 59/21
m.+ ıdır 14/23

meyyâl -1- [Ar.] İstekli, hevesli.
m.+ dir 18/21

meyyit - 1- [Ar.] Ölmüş insan, ölü.
m. 27/16

mezâr -1- [Ar.] Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir.
m.+ıdır 13/21

mezkûr -4- [Ar.] Az önce adı geçen, sözü edilen.
m. 44/18, 50/21, 59/05
Usûl-i m. 47/22

mezkûre -6- [Ar.] Mezkûr kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
enbûbe-i m. 59/09
felc-i m. 48/19
envâ‘i- m.- i mikrobiyyenin 24/22
‘ameliyyât-ı m.+ den 46/04
‘illet-i m.+ nin 03/08
a‘râz-ı mütenevvi‘a-i m.+ nin 10/07

mı -6- Soru eki.
m. 07/09, 15/16, 18/14, 21/20, 56/07
m. +dırlar 05/13

mıntıka -1- [Ar.] Bölge.
m.- i İslâmiyyede 18/13

mîrâs -1- [Ar.] İrsiyet yoluyle bir nesilden diğerine geçen özellik.
m. 15/02

Mısır -1- [Ar.] Resmî olarak Mısır Arap Cumhuriyeti, Afrika'nın kuzeydoğu köşesi ile Asya'nın güneybatı köşesinde Sina Yarımadası'nı kapsayan kıtalararası bir ülke.
Karhâ-i M.+ iyye 09/08

mi -7- Soru eki.
m. 05/02,12/03, 34/03, 34/07,

54/02
m. +dir 20/12
m. +ydi 27/06

mi‘â’î -1- [Ar.] Bağırsağa âit, bağırsakla ilgili.
sill-i m.+ nin 54/20

mi‘de -2- [Ar.] Omurgalılarda, sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği; omurgasız hayvanlarda ise sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası.
m. 54/08, 54/18

mihrâf -5- [Ar.] Doktorun yarayı muâyene ettiği âlet.
m. 57/07, 59/02, 59/04
m.+ ın 57/07, 59/05

mihânikiyet -1- [Ar.] Mekanik.
m. 15/17

mihrâk -1- [Ar.] Bir ışık veya ısı kaynağından yayılan ışınların bir mercekten geçtikten yâhut bir çukur aynadan yansıdıktan sonra toplandığı yer, odak.
m.+ ı 59/11

miftâh -1- [Ar.] Anahtar.
m.+ ın 16/20

mik‘ab -10-[Ar.] Küp.
m. 60/12
m.+ ı 2/03, 39/02, 39/03, 39/05, 41/12, 59/04
m.+ ına 42/16, 42/18, 52/11

mikdâr -6- [Ar.] Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik.
m. 42/17
m.+ da 59/10
m.+ ı 39/01, 41/10, 41/16, 60/12

mikrobî -2- [Fr+Ar.] Mikrop içeren.
iştirâk-ı m.+ de 44/18
mahlût-ı m.+ den 59/11

mikrobiyye -1- [Fr+Ar.] Mikrobî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
envâ‘i- mezkûre-i m.+ nin 24/22

mikrop -51- [Fr.] Mikroskopla görülebilen, çürümeye, mayalanmaya ve hastalıklara yol açan bir hücreli canlı.
m. 22/18, 24/06, 24/08, 44/16, 59/20
m.+ lar 13/12, 13/17, 18/11, 22/20, 23/13, 27/05, 27/10, 32/02, 32/17, 54/11, 54/18, 59/17
m.+ lara 14/18, 12/08, 23/03
m.+ lardan 12/05, 38/21
m.+ ları 12/14, 13/18, 14/13, 23/19, 25/12, 27/12, 32/01, 54/07, 55/16, 58/10, 60/20
m.+ ların 14/06, 23/02, 24/11, 24/18, 25/03, 30/18, 31/22, 32/19
m.+ larla 12/03
m.+ tan 30/17
m.+ u (mikrobu) 11/03, 25/02, 34/14
m.+ un (mikrobun) 11/01, 39/01
m.+ una (mikrobuna) 11/04
m.+ undan (mikrobundan) 22/15
m.+ unun (mikrobunun) 22/14

mikyâs -4- [Ar.] Ölçü, nispet, derece.
m.- ı hakîkîsine 07/17
m.+ ı 06/13
m.+ ta 24/10, 56/08

milâdî -1- [Ar.] Milada dayanan, milatla ilgili olan.
güzîn-i m.+ nin 10/09

milel -1- [Ar.] Milletler, uluslar.
l. 15/12

milimetre -1- [Fr.] Bir metrenin binde biri uzunluğunda bir ölçü birimi.
m. 60/01

misâl -1- [Ar.] Örnek, numune.
m.+ ler 33/17

misillü -1- [Ar.] Benzer.
m. 25/21

Misisipi -1- ABD'yi oluşturan güneydoğu eyaletlerinden biri.
m. 17/01

miyâh -1- [Ar.] Sular.
m.- ı meşkûke 54/16

mizmâr -3- [Ar.] Nefes yolu, hançere.
m. 36/07, 36/08
uzîmâ-yı m. 38/05

morar- -1- Mor bir renk almak, bir sıkıntı, darbe veya hastalıkla vücudun bir yeri mor renk almak.
m.- ırsa 31/08

morumsu -1- Mora çalan, moru andıran.
m. 40/14

mosmor -1- Her yanı mor, koyu mor.
m. 31/08

mu -3- Soru eki.
m. 18/14, 34/13, 50/12

mu'ahharan -1- [Ar.] Sonradan, daha sonra, bilâhare.
m. 49/02

mû'nis-1- [Ar.] Uysal.
m. 24/11

mu'âfiyet -1- [Ar.] Bağışıklık.
m. 12/05

mu'allim -1- [Ar.] Öğretmen, eğitici kimse.
m.+ in 06/18

mu'âmele -1- [Ar.] Davranış biçimi, tutum.
m.+ yi 20/11

mu'attal -1- [Ar.] Bırakılmış, terk edilmiş, kullanılmaz.
m. olmasıyla 49/19

mu'âvenet -1- [Ar.] Yardım.
m.+ iyle 07/10

mu'âyene -7- [Ar.] Hasta olup olmadığını anlamak veya hastalığına teşhis koymak için doktorların bir kimse üzerinde yaptıkları inceleme, sağlık kontrolü.
m. edilecek 29/03
m. eyledim 33/10
m. eylemelidir 45/17
m. 16/02, 45/05
m.- i hançeriyyeye 38/06
m.+ si 30/08

mûcib -2- [Ar.] Sebep olan, gerektiren.
m. olarak 31/17
m.- i nedâmettir 26/07

mugaddî -1- [Ar.] Besin maddesi fazla olan, besleyici.
m. 45/12

muhabbet -1- [Ar.] Sevgi, yârenlik.
m.- i 20/16

muhaccem -1- [Ar.] Her taraftan saldırma.
m.+ dir 31/04

muhâfaza -7- [Ar.] Korumak, saklamak.
m. eder 28/18, 42/11
m. edilebilir 60/08
m. etmek 45/14
m. ettikçe 18/11
m. eyleyecekleri 18/12
m. +sı 13/24

muhâkeme -1- [Ar.] Bir meselede tarafları dinleyerek ileri sürülen farklı iddia ve görüşleri değerlendirip karâra varma, hüküm verme.
m. – i 'akliyye 16/23

muhâlif -1- [Ar.] Bir görüşe, tutuma veya harekete karşı olan kimse.
m. 21/20

muhannika -1- [Ar.] Boğucu, boğan.
hunnâk-ı m. 09/15

muhârib -1- [Ar.] Savaşa katılan, savaşan.
m.- i erkânî 12/22

muhât -1- [Ar.] Sümük ve sümüğü andıran balgam vb. yapışkan sıvı.
m. 57/09

muhâtî -1- [Ar.] Sümüğü andıran, sümüksü.
gışâ-yı m. 61/05

muhbir -1- [Ar.] Bulaşıcı bir hastalığın başladığını gösteren ilk belirtilerden her biri.
m.+ idir 40/05

muhit -1- [Ar.] Çevre.
m.+ in 56/08

muhribe -1- [Ar.] Muhrib kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
te'sîrât-ı m.+ sini 16/07

muhtâc -2- [Ar.] Bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan.
m. 17/14
m.+ ız 28/03

muhtelif -4- [Ar.] Çeşitli, farklı.
m. 09/05, 10/05, 55/12, 61/17

muhtelife -4- [Ar.] Muhtelif kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
fulûc-ı m. 61/13
mü'essirât-ı m.+ de 14/02
mükeyyefât-ı m. 14/12
tecârüb-i m.+ ye 61/12

muhtemel -1- [Ar.] Olası, mümkün.
m. olduğundan 42/14

muhtevî -1- [Ar.] Kendinde toplayan, içine alan, kapsayan.
m. 15/23

muhterem -2- [Ar.] Saygıdeğer, saygı gösterilen.
m. 20/03

mukâbele -1- [Ar.] Birbirine karşı koyma, çatışma.
m. 41/21

mukâbil -1- [Ar.] Karşılık.
m. + inde 04/21

mukaddes -3- [Ar.] Kutsal, yüce.
m. 08/10
vücûd-ı m.+ i 05/07
m.+ tir 08/10

mukaddime -2- [Ar.] Ön söz, sunuş.
m. 03/01
m.+ yi 08/05

mukâvemet -2- [Ar.] Bir şeye veya kimseye karşı durma, karşı koyma.
m. edecek 12/08, 14/05

mukâvemetsiz -1- [Ar.+T.] Dayanıksız, güçsüz.
m.+ dir 12/15

mukâvim -1- [Ar.] Dayanıklı, güçlü.
bünye-i m.+ eye 12/07

mukavvî -1- [Ar.] Kuvvet ilacı.
m. 45/13

mukayyed -1- [Ar.] Yazılmış, kaydedilmiş.
m. 27/17

muktedir -2- [Ar.] Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten.
m. 10/06, 41/20

mukteziyât -1- [Ar.] Gerekli olanlar.
m.- ı fenniyyeye 07/05

musâb -2- [Ar.] Bir illete, hastalığa yakalanmış.
m. olması 60/22
m. olup 57/06

musallat -2- [Ar.] Rahatsız edecek şekilde bir kimsenin başına dert olmak.
m. olduğu 11/21
m. olur 33/04

mutâbık -1- [Ar.] Birbirine uyan, karşılıklı olarak anlaşmaya varan, birbiriyle uzlaşan.

m. olarak 22/06

mu‘tâd -2- [Ar.] Alışılmış, alışkanlık.
m. 12/02
m.+ dan 60/10

mu‘tedil -1- [Ar.] Ilık, ılıman.
m. 16/08

mu‘tedile -1- [Ar.] Mûtedil kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
harâret-i m.+ si 32/04

mutlakî -1- [Ar.] Karışık olmayan.
m. 58/01

muttarid -1- [Ar.] Düzenli bir şekilde, hiç değişmeden birbiri ardınca olan, tek düze sürüp giden, monoton.
gayr-ı m. 48/15

muttasıf -3- [Ar.] Bir hal ve sıfatla nitelenmiş olan, kendisinde o hal ve sıfat bulunan.
m. olan 11/21, 32/15, 49/19

muttasıl -2- [Ar.] Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik.
m. 20/10, 28/14

muvaffak -1- [Ar.] Başarmış, başarılı.
m. oldu 11/03

muvâfakat -1- [Ar.] Uygun görmek, uymak, râzı olmak, kabul etmek.
m. etmeyen 17/08

muvaffakiyyet -2- [Ar.] Başarı.
kemâl-i m.+ le 41/06

muvaffakiyet- pezîr -1- [Ar.+ Far.] Başarılı olan, başarılı eden.
m. 14/15

muvâfık -5- [Ar.] Uygun, münâsip.
m. olamayacağına 21/21
m. olamaz 35/04
m. 11/18, 27/04
m.- ı vicdân 51/11

muvakkit -1- [Ar.] Geçici, kalıcı olmayan.
m. olan 37/18

muvâzene -2- [Ar.] Denge.
m.- i bedeniyyenin 06/05
m.- i zihniyyeden 16/24

muvâzî -1- [Ar.] Aynı nitelik ve özelliklere sâhip olan, benzer, denk, eş, mümâsil.
m. olarak 60/03

muzâdd -4- [Ar.] 1. Nitelik ve etkileri birbirine tamâmen aykırı, birbirini giderici olan.
m. 41/18
2. Kokuşmayı önleyen, mikrop kıran, antiseptik.
m.- ı ta‘affün 19/22, 21/05, 55/13

muzafferiyyet -1- [Ar.] Zafer kazanma, üstün gelme.
m.+ i 44/16

muzırr -5- [Ar.] Zarar veren, zararlı.
m. 18/22, 20/14, 24/08, 24/11, 43/11

muztarib -1- [Ar.] Maddî mânevî bir sıkıntısı, üzüntüsü veya rahatsızlığı olan, acı çeken.
m. 33/07

mübtelâ -1- [Ar.] Bir hastalığa tutulmuş.
m.+larının 16/17

mü’essife -1- [Ar.] Müessif kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
ahvâl-i m. 17/25

mü’essir -2- [Ar.] Tesir eden, tesirli.
m. olup 25/07
m. 42/07

mü’essirât -1- [Ar.] Tesirliler, tesir edenler.
m.- ı muhtelifede 14/02

mübâreze -1- [Ar.] Kavga, mücâdele.

m.+ ye 13/01

mübtelâ -3- [Ar.] Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş.
m. olan 11/13
m. olanların 37/04
m. olarak 19/16

mücâdele -3- [Ar.] Bir şeyin üstesinden gelmek için yılmadan, bıkmadan uğraşma, çalışma, didinme.
m.- i hayâtiyye 12/18
m.- i hayâtiyye 13/01
m.- i hayâtiyyede 12/17

mücâvire -1- [Ar.] Komşu.
nevâhî-i m.+ ye 48/11

mücâzât -3- [Ar.] Cezâ verme, cezâlandırma.
m. olunmalıdır 55/15
m. 07/12
m.+ a 07/11

mücerreb -1- [Ar.] Denenmiş, tecrübe edilmiş şey.
m. 16/15

mücerred -1- [Ar.] Sâdece, ancak, sırf.
m. 53/12

mücessem -1- [Ar.] Gözle görülür, elle tutulur şekilde olan.
m. 06/17
sermâye-i m.+ idir 05/04

müdâhale -1- [Ar.] Bir işin gidişine el atma, karışma.
m. 04/20

müdâfa‘a -4- [Ar.] Savunmak, korumak.
m. edebilecek 41/21
m.- i mühimme 14/12
kuvve-i m. 14/14
silâh-ı m. 14/18

müdâvât -2- [Ar.] Hastayı tedâvi etme, bakıp ilâç verme.
m.- ı hekimâneye 07/06
m.- ı lâzımenin 06/21

müddet -3- [Ar.] Zaman, vakit, süre.
m. 22/04, 40/15, 49/19

müddetçe -1- [Ar+T.] Müddet içinde, sürece.
m. 40/09

müdebbirâne -1- [Ar+Far.] Tedbirli ve ihtiyatlı davranma.
m. 45/18

müdemmim -1- [Ar.] Kanlı, kanı olan.
m. 60/16

müdevver -2- [Ar.] Yuvarlak.
m. olması 22/15
m. olup 58/18

müdhiş -5- [Ar.] Ürküten, korkutan, dehşet veren, dehşetli.
m. 18/01, 39/21, 60/09
şekl-i m.+ i 30/20
te’sîr-i m.+ iyle 27/13

müdhişe -2- [Ar.] Müdhiş kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
‘illet-i m.+ si 03/01
‘âkıbet-i m.+ ye 52/22

müdür -3- [Ar.] Bir kurum veya kuruluşu yöneten kimse.
m.+ leri 53/08
m.+ lerinin 54/05
m.+ ü 54/04

müfekkire -1- [Ar.] Düşünme gücü, tefekkür kabiliyeti.
kuvve-i m.+ ye 03/14

müfîde -1- [Ar.] Müfid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
ma‘lûmât-ı m.- i fenniyyeyi 03/02

müfriğa -2- [Ar.] Müfriğ kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
mâdde-i m. 25/10
mevâdd-ı m.+ dan 35/09

müfriğât -1- [Ar.] Boşaltanlar,

söktürenler.
m. 29/17

mühim -6- [Ar.] Önemli, gerekli.
m. 12/01, 31/09
m.+ dir 08/10, 49/12, 54/10
m.+ ini 45/14

mühlik -4- [Ar.] Öldürücü, helâk edici.
m. olduğunu 38/22
m. 09/03, 18/01
m.+ tir 39/21

mühlike -1- [Ar.] Mühlik kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
ilel-i m.+ nin 13/05

mükâfât -3- [Ar.] Bir başarının, iyi ve güzel bir davranışın karşılığı olan şey.
m. 07/12
m.- ı maddiyye 07/10
m.+ ını 20/21

mükellef -2- [Ar.] Yükümlü.
m. oldukları 54/05
m. olduklarını 21/16

mükevvenât -1- [Ar.] Yaratılmış şeylerin tamâmı, varlıklar.
m.+ a 06/09

müktesebât -1- [Ar.] Kazanılmış, edinilmiş bilgiler.
m.- ı fikriyyenin a 14/23

mülâhaza -1- [Ar.] Etraflıca ve iyice düşünme.
m. edilirse 54/01, 16/18

mülâhazât -1- [Ar.] Düşünceler.
m.+ ımın 03/09

mülâsık -1- [Ar.] Yapışık, bitişik.
m. 31/04

mülevves -1- [Ar.] Pis, kirli.
m. 21/02

müleyyin -1- [Ar.] Yumuşatan, yumuşatıcı.
m. 41/03

mülk -1- [Ar.] Ülke, memleket.
m. 08/14
m.+ ümüzde 08/07
m.+ ümüze 05/14

mülteime -1- [Ar.] Mülteim kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
tabaka-i m.+ sinde 61/07

mümâna'at -1- [Ar.] Karşı çıkma, engelleme.
m. eylemek 53/04

mümârese -1- [Ar.] Alıştırma, temrin.
m. 46/14

mümeyyize -1- [Ar.] Mümeyyiz kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
'alâmet-i m. 25/15

mümkün -5- [Ar.] Gerçekleşme imkânı bulunan.
m. olamadığı 57/07
m. 35/14
m.+ dür 41/17, 54/12, 61/10

münâsebetiyle -2- [Ar+T.] Dolayısıyla, sebebiyle, itibarıyla.
m. 27/20, 39/10

münâsebetsiz -1- [Ar+T.] Uygunsuz, yakışıksız.
m. 04/02

münba'is -3- [Ar.] Bir şeyden dolayı olan, –den ileri gelen, –den doğan, mütevellit.
m. olduğundan 45/02
m. 34/22
m.+ tir 15/4, 54/21

münevver -1- [Ar.] Aydınlık.
efkâr-ı m.+ e 03/05
nesl-i m. 17/23

münevvere -1- [Ar.] Münevver kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

efkâr-ı m. 23/01

münhasır -4- [Ar.] Bir şeye mahsus, sınırlı.
m. olmayıp 11/10
m. olup 38/20
m. 48/15, 49/16

münkasim -1- [Ar.] Kısımlara ayrılmış, bölünmüş.
m.+ dir 24/15

müntakil -1- [Ar.] Bir kimseden diğerine geçen, intikal eden, naklolunan.
m. 18/11

müntehâ -2- [Ar.] Bir şeyin varabileceği son nokta, son.
m.- yı dâ'imîsi 30/11
m.+ sında 20/20

müntesib -2- [Ar.] Bir işe, bir mesleğe girmiş olan, bir kurum veya topluluğun kadrosu içinde yer alan kimse.
m. + in 03/04
m. + leri 15/16

münteşir -1- [Ar.] Yayılmış, yaygın.
m. 15/12

mürâca'at -10- [Ar.] Başvuru, araştırma.
m. buyurulmasını 08/01
m. edilmemektir 07/14
m. etmek 23/15
m. etmekte 26/13
m. 08/09
m.+ ı 35/05
m.+ ıyla 52/09
m.+ ta 07/15, 26/14
m.+ tan 08/14

müreccah -3- [Ar.] Tercih edilen, üstün tutulan.
m.+ tır 39/16, 48/03
m. buldukları 17/10

mürûr -1- [Ar.] Zaman aşımı.
m.- ı zamânla 17/05

müsâ'ade -1- [Ar.] İzin.
m. edelim 43/20

müsâbakat -1- [Ar.] En üstün olanı belirlemek için düzenlenen yarışmalar.
m. 14/23

müsâ'id -4- [Ar.] Elverişli, uygun
m. olduğu 32/05
m. 37/01, 39/13, 47/18

müsâmaha -1- [Ar.] Hoşgörülü davranma, hoşgörü.
m. eylemekten 26/14

müsbete -1- [Ar.] Müsbet kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
hakâyık-ı m.+ nin 03/15

müsellah -1- [Ar.] Silâhlanmış, silâhlı.
m. olan 12/03

müsellem -1- [Ar.] Doğruluğu, gerçekliği ispatlanmış, herkes tarafından kabul edilmiş, şüphe götürmez, inkâr edilemez.
m.+ idir 08/06

müstağni -2- [Ar.] İhtiyaç ve eksiklik duymayan.
m. 08/15
m.+ dirler 54/22

müstahzar -1- [Ar.] Bir formüle göre önceden hazırlanıp eczâhânede bulundurulan ilâç.
m. 51/05
edviye-i m.+ a 51/02

müstahzarât -1- [Ar.] Bilinen formüllere göre hazırlanıp eczâhânelerde bulundurulan ilâçlar.
m.+ ı 51/08

müstakbele -2- [Ar.] Müstakbel kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
terakkiyât-ı m. 06/19
servet-i m.+ nin 05/03

müstakille -1- [Ar.] Müstakil kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

vesile-i m. 21/07

müste‘âr -1- [Ar.] Sahte.
difteri’-i m. 27/03

müstebân -5- [Ar.] Açıkça ortaya konmuş olan, şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılan.
m. olur 09/05

müstevlî -5- [Ar.] Salgın, sârî.
m. olarak 16/10
m. olduğu 49/17
m. 09/10, 15/05
‘ilel-i m.+ ye 18/17

müşâbehet -1- [Ar.] Benzerlik, benzeyiş.
m. 27/08

müşâbih -1- [Ar.] Benzeyen, benzer.
m.+ tirler 36/17

müşâhedât -2- [Ar.] Gözle görülen, gözlemlenen şeyler.
m. 16/21, 25/09

müşâhede -5- [Ar.] Gözlem sonucunda varılan görüş, kanaat, teşhis.
m. edilir 58/13
m. eyledik 33/01
m. olunan 60/09
m. olunur 60/17, 61/08

müşârunileyh-1- [Ar.] Adı geçen, anılan.
m. 06/02

müşkil-2- [Ar.] Zor, güç.
m. 03/14, 46/13

müşkilât -2- [Ar.] Müşküller, zor işler veya meseleler.
m. 04/13, 49/08

müşterek -1- [Ar.] Birden çok kimse veya şeyi ilgilendiren, onlara has olan.
m. 44/13
m.- menba‘ olan 10/10

müştereke -1- [Ar.] Müşterek kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
te’sîrât-ı m.+ lerinden 30/18

müştereken -1- [Ar.] Ortaklaşa, birlikte, el birliğiyle.
m. 24/19

mütâla‘a -2- [Ar.] Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik.
m.- ’i 57/02
m.- ’i bakteriyolojiye 57/03

mütâla‘ât -1- [Ar.] Tetkikler, düşünceler.
m.+ ı 03/14

müte‘âkib -2- [Ar.] Birbiri ardınca gelen, birbirini tâkip eden.
m. 37/16, 47/03

müte‘allik -2- [Ar.] Âit, dâir, ilgili.
m. olduğu 12/20
m. 35/01

müte‘ammim -1- [Ar.] Yayılmış, yaygın.
m. 60/16

mütebâ‘ide -1- [Ar.] Birbirinden uzaklaşan, uzağa giden.
efrâd-ı m.+ si 18/10

mütecâvire -1- [Ar.] Mütecâvir kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
a‘zâ-yı m.+ ye 60/18

müteharrik -2- [Ar.] Hareket eden, hareket hâlinde olan.
m. olan 23/12
m. olup 58/20

mütehassıs -6- [Ar.] Uzman.
tabîb-i m. 46/06
tabîb-i m.+ a 39/08
tabîb-i m.+ ı 48/01
m.+ lar 06/12, 26/11
m.+ ları 06/13

mütehassir -3- [Ar.] Pıhtılaşan, pıhtılaşmış.
masl-i m. 58/22, 59/12
masl-i m.+ in 59/19

mütekaddimîn -1- [Ar.] Önde bulunan, öne geçen.
etibbâ-yı m. 09/06

mütekayyih -1- [Ar.] Cerâhatli, irinli.
iltihâb-ı m.- i üzn 61/15

mütemeddine-1- [Ar.] Mütemeddin kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
bilâd-ı m.+ nin 03/11

mütemekkin -1- [Ar.] Yerleşmiş, yerleşik.
m. oldukları 60/21

mütenâsib -4- [Ar.] Birbirine uyan, uygun.
m. 06/19
m.+ dir 06/14, 15/11, 49/22

mütenevvi‘ -1- [Ar.] Çeşitli, değişik.
m. 09/06

mütenevvi‘a -1- [Ar.] Mütenevvi kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
a‘râz-ı m.- i mezkûrenin 10/07
mü’essirât-ı m. 13/24

müterakkî -2- [Ar.] İlerleyip gelişen, ilerlemiş.
m.+ de 28/20
d.-ı m.+ den 17/19

mütesellî -1- [Ar.] Acısını, kederini, derdini unutur gibi olan, avunan, tesellî bulan.
m.- eyler 16/16

müteşâbihe -1- [Ar.] Müteşâbih kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
‘alâmât-ı m. 27/09

müteşahhıs -1- [Ar.] Gözle görünür hale gelen.
suret-i m.+ ası 05/04

müteşekkil -1- [Ar.] Şekil ve sûret kazanan, şekillenen, oluşan.
m. 59/20

mütetabbib -1- [Ar.] Kendine hekim süsü veren, doktorluk taslayan.
m.+ lerden 06/16

mütevellid -5- [Ar.] –den doğmuş, ileri gelmiş, hâsıl olmuş.
m. olup 29/21, 44/06
m. 36/17, 44/09
m.+ dir 24/20

müteverrim -1- [Ar.] Verem hastalığına yakalanmış, veremli.
m.+ ler 55/02

müteverrimîn -1- [Ar.] Veremliler.
kaşʿât-ı m. 55/02

müttehid -1- [Ar.] Birleşmiş, birlik olmuş.
m.+ dir 22/14

müttehiden -1- [Ar.] Birlik olarak, birlikte, berâberce.
m. 24/19

müz‘ic-1- [Ar.] Rahatsızlık veren, huzursuz eden, sıkıcı, bunaltıcı, bıktırıcı.
m. 40/19

myocardite -1- [Fr.] Kalp kasının yangısal hastalığı.
m. 31/16

N

nâçîz -1- [Far.] Adı anılmaya değmeyecek kadar ehemmiyetsiz, hiç hükmünde.
risâle-i n.+ in 04/19

nâdir -5- [Ar.] Az görülür, ender.
n. olması 54/19
n. 33/05, 36/02
n.+ dir 38/17, 50/01

nâdirât -1- [Ar.] Az bulunan, seyrek rastlanan şeyler.
ender-i n.+ tandır 30/07

nâdiren -2- [Ar.] Nâdir olarak, çok seyrek.
n. 38/20, 48/07

nâ-ehil -1- [Far.+Ar.] Bir işin ehli olmayan, o işten anlamayan.
n.+ lerin 07/04

nâfi‘ -1- [Ar.] Faydalı, faydası olan.
n. olanı 24/12

nâgehân -1- [Far.] Birdenbire, ansızın.
n.- zuhûr belâlarda 07/15

nahîf -3- [Ar.] Zayıf, çelimsiz.
n. 14/09, 15/01
n.- ü’l bünye ve 34/11

nâ’il -1- [Ar.] İstediği şeye erişen, arzu ettiğini ele geçiren.
n. olacak 07/10

nakl -2- [Ar.] Bir yerden bir yere götüren, taşıyan.
n. 18/15
n.+ i 21/02

nâm -15- [Far.] İsim, ad.
n. 10/08, 19/09, 41/05
n.+ ı 09/12, 19/20, 23/13
n.+ ına 08/02, 08/05, 21/16, 55/19
n.+ ında 10/03, 16/16
n.+ ındaki 08/01
n.+ ıyla 26/19, 29/02

namus -1- [Ar.] Dürüstlük, doğruluk.
n.+ uyla 56/07

nâmûskârâne -1- [Ar.+Far.] Namusluca, namuslu insanlara yakışır şekilde.
n. 04/21

namuslu -1- [Ar.+T.] Ahlâk kurallarına uygun davranan.
n. 20/20

nânkörlük -1- [Far.+T.] Nankörce davranış.
n. 51/17

nasıl -9- [T.+Ar.] Bir işin ne biçimde, hangi yolla olduğunu belirtmek için kullanılan bir söz.
n. 06/20, 07/10, 12/07, 19/10, 29/11, 31/07, 33/19, 52/15
n. 15/02

nâşir -1- [Ar.] Yayan, dağıtan, saçan.
n. 05/18

nazar -14- [Ar.] Bir şeye şöyle veya böyle düşünerek bakma, onu şöyle veya böyle kabul ederek ele alma, bakış, bakış açısı.
sarf-ı n. edilmelidir 42/14
sarf-ı n. edilmiştir 39/09
sarf-ı n. eyledim 33/18
n. 15/23, 23/08
n.- ı dikkate 16/01
n.- ı îtibâra 03/07
n.- ı i‘tibâra 10/14
n.- ı tedkîk 09/02
n.- ı teftişlerinden 57/04
nokta-i n.+ dan 05/17
n.+ ında 07/08
nokta-i n.+ ından 24/14, 51/02, 51/06

nazariye -2- [Ar.] Bir bilime temel olan fikirlerin sistematik ifâdesi hâlindeki kurallar bütünü, kuram, teori.
n.+ dir 12/18
n.+ sini 14/19

nâzik -2- [Far.] İnce yapılı, kaba olmayan, nârin.
n. 12/02, 32/08

ne -20- Hangi şey.
n. 05/16, 07/15, 08/04, 15/15, 20/08, 21/15, 22/01, 24/09, 27/08, 51/19, 53/09, 54/01, 56/06
n. 12/03, 27/10, 51/14, 56/05
n.+ dir 05/01, 08/04, 14/20
n.+ lerdir 26/17

nebevî -1- [Ar.] Nebîye, peygambere âit.
hadîs-i n. 22/08

necâbet -1- [Ar.] İyi ve temiz bir soya

mensup olma, soyluluk.
n. + ine 15/23

necîb -1- [Ar.] Soylu, asil.
n. 19/19

nedâmet -1- [Ar.] Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip yaptığına hayıflanma.
mûcib-i n.+ tir 26/07

neden -1- Bir olayı doğuran başka bir olayı sormak için kullanılan bir söz.
n. 51/14

nefes -8- [Ar.] Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.
n. 36/15, 36/17, 37/17, 40/09, 40/10, 47/13
n.+ lerin 14/04
n.+ te 30/03

nefes boruları -4- [Ar.+T.] Soluk boruları.
n. 37/16, 54/08
n.+ na 39/11
n.+ nın 37/06

nefes borusu -7- [Ar.+T.] Gırtlakla ciğerler arasında bulunan ve havanın akciğerlere girip çıkmasını sağlayan yaklaşık 12 santim uzunluğundaki boru, soluk borusu.
n. 36/22
n.+ na 19/14, 46/09, 47/17
n.+ nda 09/15, 46/16
n.+ nu 10/19

nefs -1- [Ar.] Bedene âit yeme, içme vb. ihtiyaçların bütünü.
n.+ lerin 14/04

nefsâniyye -1- [Ar.] Nefsânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
şehevât-ı n.+ ye 13/10

nehâfet -1- [Ar.] Zayıflık, cılızlık.
n. 15/01

nehr -2- [Ar.] Akarsu, büyük ırmak.
n.- i feyyâzdır 51/12
n.+ i 17/01

nekâhet -1- [Ar.] Geçirilen bir hastalıktan sonra sağlık ve güç kazanıncaya kadar devam eden zayıflık dönemi.
n.+ i 50/17

nemâ -2- [Ar.] Gelişme, büyüme, artma, çoğalma.
neşv-ü n. 58/21
neşv-ü n.+ ya 18/20

nesc -1- [Ar.] Doku.
n.- i hicrevîsine 60/13

neşr -4- [Ar.] Yayma, dağıtma, saçma.
n. ettikleri 61/14
n. 60/19
n.- i maraza 21/06
n.+ ini 03/09

neşv ü nemâ -2- [Ar.] Büyüme, gelişme.
n.- 58/21
n.- ya 18/20

netânetü'l enf -1- [Ar.+Fr.] Kokulu burun zarı yangısı.
n. 43/22

netâyic -3- [Ar.] Netîceler, sonuçlar.
n. 61/11
n.- i hasene 45/03
n.- i hasenesinden 42/08

nethavî -1- [Ar.] Sızıntı ile ilgili.
hunnak-ı n. 27/19

netîce -6- [Ar.] Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç.
n. 50/13
n.- i vahîme 53/17
n.+ si 33/15, 37/03
n.+ sidir 04/03, 45/16

nev' -9- [Ar.] Cins, tür.
n. 26/20, 31/18, 32/02, 50/18

n.- i beşerin 05/22, 18/03
n.- i habîsî 30/13
n.- i selîmi 28/06
n.+ lerinde 30/10

nevâhî -1- [Ar.] Nâhiyeler, etraflar, civardaki yerler.
n.- i mücâvireye 48/11

nev'i -3- [Ar.] Nev'e, cinse âit, çeşitle, türle ilgili.
n. 12/05, 24/16, 31/01

nevrit périphéerique -1- [Fr.] Genellikle nöropati olarak kısaltılan periferik nöropati, sinirleri etkileyen hasar veya hastalığı tanımlayan genel bir terim.
n. 50/10

nev'ummâ -1- Bir derece, bir suretle, bir çeşit.
n. 41/14

nezâket -1- [Far.] Başkalarına karşı saygılı ve kibar davranma.
n. 54/02

nezâret 5- [Ar.] Bakma, gözetme, gözetim.
n.- i kâmile 20/19
n.- i tıbbiyye 06/20
n.+ i 06/18, 39/18
taht-ı n.+ te 53/08

nezle -3- [Ar.] Soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık.
n. 40/20
n.+ ler 32/15
n.+ lerde 36/11

nice -2- Birçok.
n. 08/08, 15/24, 17/13, 48/05

niçin -1- Bir şeyin sebebini ve amacını sormak maksadıyle kullanılan "neden, hangi sebeple, hangi sebepten ötürü?" anlamında soru zarfı.
n. 14/21

nigâh -1- [Far.] Bakış, bakma, nazar.
n. ettikleri 04/05

nihâd -1- [Far.] Huy, yaratılış.
n.+ dır 10/22

nihâyet -11- [Ar.] Son.
n. 04/17, 22/02, 29/09, 42/11
n. 36/14, 58/02
n.+ ine 31/05
n.+ leri 58/15, 58/18
n.+ lerine 09/09
n.+ lerinin 22/14

nisbet -4- [Ar.] Ölçü, derece.
n.+ inde 08/13, 18/16, 43/07
n.+ indedir 1/10

nisbetle -4- [Ar.+T.] Göre, nazaran, kıyas edilirse.
n. 33/05, 33/20, 54/09
sillü'r-ri'eye n. 54/19

nişâne -1- [Far.] İz, belirti.
n. 20/06

Nişantaşı -1- İstanbul ilinin Şişli ilçesinde bir semt.
N.+ nda 52/06

nitekim -1- Gerçekten, hakikaten.
n. 19/04

noksâniyet -1- [Ar.] Eksiklik.
n. 49/02

nokta -10- [Ar.]1. Bir konuda önemli taraf, husus.
n. 29/06
n.+ da 22/12
n.+ ların 46/08
n.+ sında 11/10
n.+ sındaki 60/21
2.Bakış açısı, görüş.
n.- i nazardan 05/17
n.- i nazarından 24/14, 51/02, 51/06
3. Benek, leke.
n.- i bezgiye 60/16

nöbet -9- [Ar.] Zaman zaman tekrarlayarak kendini gösteren hastalık

âârâzı.
n. 28/17, 31/03, 38/11, 40/10, 40/14, 40/21
n.+ i 33/19
n.+ ler 26/01, 40/20

numara -1- [İt.] Bir şeyin bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam.
n.+ sı 59/18

nüfûz -2- [Ar.] İçine geçme.
n.+ u 13/16
n.+ larını 04/16

nümâyân -1- [Far.] Görünen, meydanda olan.
n. oldu 09/11

nüzhet-1- [Ar.] İç açacak, insana ferahlık verecek.
şurûb-ı sıhhat-i n. 50/19

O

o -58- 1. Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz.
o. 04/22, 05/17, 05/18, 06/11, 07/08, 08/03, 08/04, 08/13, 08/14, 10/15, 12/01, 13/09, 13/11, 15/10, 17/07, 17/14, 17/17, 21/02, 21/11, 22/04, 24/01, 24/10, 27/07, 27/15, 28/14, 29/08, 30/19, 32/16, 42/20, 43/10, 47/14, 48/22, 52/06, 52/08, 56/05
o. 08/04, 14/07, 23/19, 27/07, 29/05, 33/07, 51/12
o.+ nu 20/13, 20/15, 52/05
o.+ nun 10/13, 11/13, 13/24, 26/05, 27/01, 31/11, 32/03, 42/12, 47/04, 52/03, 58/08

2. Uzakta olan, hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten bir söz
o. 13/16, 16,13,

oda -1- Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi.

o.+ sında 21/03

oku- -1- Bir metni sadece harf ve işaretlere bakıp anlamak veya metni seslendirmek.
o.- mağa 03/06

ol - -349- Meydana gelmek, vukū bulmak.
tercümân o.- abileceği 04/18
o.- abilir 31/17
o.- acağı 08/15
giriftâr o.- acağından 48/19
o.- acak 15/24
nâ'il o.- acak 07/10
vâki' o.- acak 03/13
o.- acaklarını 21/07
pezîr o.- acaktır 14/15
mahkûm o.- ageldikleri 13/06
hâsıl o.- amadı 18/01
mümkün o.- amadığı 57/07
o.- amayacağı 35/03
muvâfık o.- amayacağına 21/21
kâfî o.- amayacağından 42/17
muvâfık o.- amaz 35/04
o.- amazlar 27/08
o.- an 03/05, 03/09, 04/06, 05/05, 05/12, 05/18, 06/04, 07/01, 11/19, 12/05, 13/02, 13/20, 14/09, 14/14, 14/22, 16/21, 16/22, 17/24, 21/07, 24/04, 24/10, 30/10, 30/11, 31/01, 39/11, 39/20, 42/02, 42/12, 43/12, 49/22, 53/11, 53/18, 55/01, 55/20, 59/12, 60/11, 61/05
'ibâret o.- an 39/14
câmi' o. .- an 05/07
ceyyid o.- an 56/03
dâhil o.- an 54/10
hâmil o.- an 59/07
hâr o.- an 16/08
hâs o.- an 22/17
iknâ o.- an 27/13
isti'dâdı o.- an 56/01
ma'lûl o.- an 14/11, 55/11
mahsûs o.- an 25/13, 42/21
mahsus o.- an 36/07
melhûz o.- an 50/03, 52/22
mertebe-i temeyyüz o.- an 08/08
meşhûd o.- an 23/10
mevcûd o.- an 09/03
muttasıf o.- an 11/21, 32/15, 49/19
muvakkit o.- an 37/18

mübtelâ o.- an 11/13
müsellah o.- an 12/03
müşterekül-menba‘ o.- an 10/10
müteharrik o.- an 23/12
sâhib o.- an 20/20
sârî o.- an 22/02
ta‘kîm o.- andan 59/08
o.- anı 18/17
nâfi‘ o.- anı 24/12
o.- anlar 27/21, 42/04
mâlik o.- anlar 23/18
vâsıl o.- anlar 12/10
verem o.- anlar 55/10
dûçâr o.- anların 38/12
mübtelâ o.- anların 37/04
o.- arak 06/19, 33/15, 37/03, 42/01, 51/04, 60/02
hiss-ü zebân o.- arak 05/01
mağlûb o.- arak 13/05
mesâb o.- arak 19/11
mûcib o.- arak 31/17
mutâbık o.- arak 22/06
muvâzî o.- arak 60/03
mübtelâ o.- arak 19/16
müstevlî o.- arak 16/10
peydâ o.- arak 35/11
vâsıl o.- arak 12/08
o.- du 17/04
hasıl o.- du 50/12
muvaffak o.- du 11/03
nümâyân o.- du 09/11
o.- duğu 05/16, 05/21, 06/05, 06/13, 22/09, 24/10, 25/22, 34/04, 36/11, 42/15, 44/18
devâ o.- duğu 42/07
hemhudûd o.- duğu 22/13
hükümfermâ o.- duğu 19/04
lâyık o.- duğu 03/05
ma‘dûd o.- duğu 06/02
mahmul o.- duğu 13/18
ma‘lûm o.- duğu 55/01
meflûc o.- duğu 49/06
mevcûd o.- duğu 25/03
muhtevi o.- duğu 15/22
musallat o.- duğu 11/21
müsâ‘id o.- duğu 32/05
müstevlî o.- duğu 49/17
müte‘allik o.- duğu 12/20
sûzân o.- duğu 51/15
vâki‘ o.- duğu 49/11
zâhir o.- duğu 26/18
muhtâc o.- duğumuz 17/14
o.- duğuna 25/12, 47/11
devr o.- duğunda 06/07
o.- duğundan 28/13, 29/13, 29/17, 32/06, 34/01, 47/15
bâ‘is-i mevt o.- duğundan 49/13
hükümfermâ o.- duğundan 03/02
kesîrül-vukû‘ o.- duğundan 11/05
menût o.- duğundan 39/08
muhtemel o.- duğundan 42/14
münba‘is o.- duğundan 45/02
sezâvâr-ı te’essüf o.- duğundan 04/14
vâsi‘ o.- duğundan 37/10
o.- duğunu 08/09, 10/06, 20/14, 50/09
âfetzede o.- duğunu 50/02
difteri o.- duğunu 33/12
mühlik o.- duğunu 38/22
o.- dukları 23/10
mâlik o.- dukları 23/09
mükellef o.- dukları 54/05
mütemekkin o.- dukları 60/21
o.- duklarına 24/01
o.- duklarından 23/14, 26/13
hâdim o.- duklarından 49/09
mükellef o.- duklarını 21/16
emîn o.- duktan 43/03
mecbûr o.- dular 27/01
o.- madığı 52/19, 55/17
o.- madığını 10/14, 57/06
mağlûb o.- madıkları 12/12
‘ârız o.- mağı 12/02
o.- mak 10/16, 18/15, 23/11, 38/09, 51/20, 58/04
budala o.- mak 43/21
delîl o.- mak 28/14
mahsûs o.- mak 32/10
mes‘ûd o.- mak 17/21
vahîm o.- mak 28/05
vâsıta-i sirâyet o.- mak 20/11
merbut o.- makla 54/20
o.- maksızın 34/08
o.- maktadır 41/08
tevekkül o.- malı 21/18
şâyân-ı i‘timâd o.- malıdır 06/16
eksik o.- mamağa 17/03
dûçâr-ı tereddüd o.- mamak 28/02
o.- mamalıdır 51/17
o.- maması 34/21

o.- mamış 40/17
o.- masa 41/19
o.- ması 04/13, 39/10, 42/14, 51/01
havadâr o.- ması 32/05
musâb o.- ması 60/22
müdevver o.- ması 22/15
nâdir o.- ması 54/19
uzak o.- ması 25/20
vâsıta-i sirâyet o.- ması 43/02
o.- masına 42/13, 52/12
o.- masından 22/16
ref‘ o.- masını 43/11
mu‘attal o.- masıyla 49/19
o.- mayacaklar 07/09
o.- mayan 27/07
kâbil o.- mayan 23/06
mâlik o.- mayan 04/04
münhasır o.- mayıp 11/10
o.- maz 21/14
hâsıl o.- maz 48/12
giriftâr o.- mazlar 42/05
o.- mazsa 45/06
o.- mazsalar 42/03
o.- muş 06/11
felc o.- muş 48/21
kangren o.- muş 29/22
peydâ o.- muş 33/09
zâyi‘ o.- muş 61/09
mecbur o.- muşlardı 09/08
sebeb o.- muşlardır 17/11
kâni‘ o.- muşlardır 23/02
kurbân o.- muşlardır 46/05
fedâ o.- muştur 15/24
sâdır o.- muştur 21/22
sebeb o.- muştur 19/12
o.- sa 11/06, 19/08, 42/20, 54/14
o.- salar 04/07
o.- sun 20/01, 46/12, 53/09, 55/15
hamd o.- sun 30/22
mahv o.- sun 21/15
menba‘-ı füyûz o.- sun 51/14
terâvetyâb o.- sun 51/16
emîn o.- sunlar 07/12
keşf o.- unan 14/16
nazar o.- unur 14/16
o.- up 04/01, 16/08, 21/04, 26/11, 36/09, 40/21, 54/22, 58/15
hâdîm o.- up 06/01
kâbil-i tatbîk o.- up 47/21
mahv o.- up 05/12, 28/16
me’âlinde o.- up 22/09
musâb o.- up 57/06
mü’essir o.- up 25/07
müdevver o.- up 58/18
münhasır o.- up 38/20
müteharrik o.- up 58/20
mütevellid o.- up 29/21, 44/06
telef o.- up 20/09
vahîdül-cânib o.- up 35/08
o.- ur 07/17, 07/18, 16/13, 22/17, 35/13, 35/14, 40/16, 41/14, 48/01, 50/05, 52/21, 54/01, 54/02, 54/16, 56/07
cârî o.- ur 13/17
düşük o.- ur 48/23
gâib o.- ur 04/22
hâsıl o.- ur 40/11, 48/10
hükümfermâ o.- ur 15/08
ma‘dûm o.- ur 49/07
mahv o.- ur 41/01
mestur o.- ur 11/12
musallat o.- ur 33/04
müstebân o.- ur 09/05
peydâ o.- ur 11/14, 30/09, 36/16, 47/03
selîm o.- ur 30/17
târî o.- ur 50/18
vahîdü’l-cânib o.- ur 48/17
vahîm o.- ur 30/17
zâ’il o.- ur 49/16
zû’l-cânibeyn o.- ur 48/18
o.- urlar 15/01, 32/21
kâ’il o.- urlar 23/19
mahv o.- urlar 13/19, 42/03
oturamaz o.- urlar 48/20
o.- urlarsa 21/05
o.- ursa 05/15, 09/03, 18/17, 23/08, 26/03, 29/03, 29/10, 30/01, 37/02, 38/01, 46/15, 48/11, 51/03, 53/09, 54/17, 55/15, 61/06
dûçâr o.- ursa 48/17
hâsıl o.- ursa 49/13
o.- uversin 56/06
o.- uyor 34/16
dâhil o.- uyor 51/08
sâdır o.- uyor 14/20
zâhir o.- uyor 29/09

ol -4- Üçüncü tekil şahıs zamiri ve işâret sıfatı, “o”nun eski şekli.

o.+ çocuklar 51/19
o.+ kadar 33/06, 35/13, 40/08

olabil- -5- Olma, gerçekleşme ihtimali veya imkanı bulunmak.
bâdî o.- eceğinden 49/12
o.- irdi 33/22
o.- irler 35/01
o.- iyor 34/09
mahkûm o.- geldikleri 13/06

olun- -51- Olmak fiiline konu olmak.
hiss o.- acak 34/21
ihtimâm o.- acak 46/08
tasavvur o.- amaz 07/04, 26/15
bahş o.- an 51/16
intihâb o.- an 43/06
istifrâ‘ o.- an 29/21
istihsâl o.- an 61/11
istihzâr o.- an 58/10
keşf o.- an 41/06
müşâhede o.- an 60/09
telkîh o.- an 61/01
zann o.- an 25/15
zerk o.- an 60/16
icrâ-yı ‘ameliyyât o.- duğu 21/11
zerk o.- duğu 60/13
zikr o.- duğu 34/08, 44/08, 61/12
ilhâm o.- duğuna 06/02
vaz‘ o.- duktan 59/17
tathîr o.- madan 21/08
dikkat o.- malıdır 47/13, 52/12
mücâzât o.- malıdır 55/15
ihmâl o.- mamalıdır 52/19
vaz‘ o.- ması 46/13
hiss o.- mayarak 28/09
iktifâ o.- mayıp 45/04
o.- maz 53/07
hiss o.- maz 28/19
ihâta o.- muş 25/18
celb o.- sa 52/08
telvîn o.- up 58/07
‘add o.- ur 21/02
ahz o.- ur 59/11
hall o.- ur 59/06
müşâhede o.- ur 60/17, 61/08
ta‘dâd o.- ur 11/09
tathîr o.- ur 53/03
teklîf o.- ur 53/06
telvîn o.- ur 57/12
teneffüs o.- ur 55/05
tesâdüf o.- ur 36/03
vaz‘ o.- ur 57/17, 58/11, 59/15
zann o.- ur 29/22, 35/07, 40/10

olunabil- -1- Olma işine konu olmak.
te’sîs o.- ir 34/03

oluş -1- Olmak işi.
o.+ una 28/04

omuz -1- Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.
o.+ un (omzun) 36/18

on -10- On, sayı adı.
o. 09/09, 09/13, 47/05, 47/09, 59/18
o. 42/15, 43/01, 47/09, 52/11
o.+ da 53/19

ondan -2- Ondan, teklik üçüncü kişi ayrılma durumu.
o. 15/07, 20/06

onlar -20- O kişi zamirinin çokluk biçimi.
o. 14/08, 18/04, 18/09, 21/05, 43/18
o.+ a 06/22
o.+ da 55/04
o.+ dan 58/14
o.+ ı 15/16, 31/13, 39/13, 56/02, 59/01, 60/19
o.+ ın 23/16, 29/17, 32/06, 35/19, 49/10
o.+ la 18/11

onulmaz -1- İyileşmez, şifâ bulmaz.
o. 05/08

ora -6- Uzaktaki bir yeri ve çevreyi gösterir veya dikkat çekilmek istenen bir husûsu ifâde eder.
o.+ da 56/06, 59/05
o.+ daki 43/11
o.+ dan 45/20
o.+ sı 11/12, 13/14

orada -1- O yerde.
o. 37/08

ormanlık -1- Ormanı çok olan, ormanla kaplı veya orman gibi olan.
o. 56/03

orta -3- Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer. o.+ sı 59/22
o.+ sından 43/18, 17/09

'Osmâniyye -1- [Ar.] Osmânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
etibbâ-yı 'O. 08/08

'Osmânlı -1- [Ar+T.] Bu devletin tebaasından olan kimse.
'O.+ lara 18/15

ot -1- Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler.
o.+ lardan 20/16

otomi -1- [İng.] Bir şeye delik açma işlemi.
o. 48/06

otur- -3- Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.
o.- amaz olurlar 48/20
o.- mak 18/10
o.- urlar 32/12

oyun -2- 1. Hîle, dolap, düzen.
o.+ udur 15/02
2. Bir menfaat olmadan hoşça vakit geçirmek için yapılan, çeşidine göre belli kurallara bağlanmış, mahârete dayalı eğlence.
o.+ una 40/18

Ö

öğrenmek- -1- Bir husus hakkında bilgi sâhibi olmak, bilgi edinmek.
ö.- e (öğrenmeğe) 15/18

öğret- -1- Bir kimseye bir konuda bilgi kazandırmak.
ö.- iyorlar 20/14

öksür- -1- Solunum yolları zarlarının rahatsızlığı sebebiyle akciğerlerdeki havayı birdenbire ve gürültülü bir sesle dışarı vermek.
ö.- müş 19/10

öksürük -10- Ciğerlerdeki havanın, solunum organlarının kasılması ve zorlanmasıyla ağızdan gürültü ile çıkması.

ö. 36/11, 40/08, 40/18
ö.+ ler 28/22, 40/08, 46/17
ö.+ lerinin 37/04
ö.+ lerle 38/11
ö.+ ü (öksürüğü) 36/04, 37/15

öldür -1- Bir canlının hayatına son vermek.
ö.- üyoruz 15/20
ö.- meğe 2/03

öldürebil- -1- Öldürme ihtimali veya imkânı bulunmak.
ö.- eceği 31/16

ömr -1- [Ar.] Yaşam, hayat.
ö.- i güzeştenin 05/02

'ömürsüz -1- [Ar+T.] Ömrü kısa olan.
'ö. 15/01

ön -3- 1. Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf.
ö.+ e 48/23
2. Önlenmek.
ö.+ ü 52/21
3. Bir şeyi sürekli görebileceği yerde bulundurmak.
ö.+ ünden 07/19

öp - -1- Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek.
ö.- üp 20/10

ör - -1- Kaplamak.

ö.- meğe 36/06

örümcek ağı -1- Örümceğin ördüğü ağ.
ö.+ nı 32/11

öteye beriye -1- Çeşitli yerlere.
ö. 55/03

öyle -5- Onun gibi olan, ona benzer.
ö. 12/07, 14/13, 18/07, 21/16
ö. 32/03
ö.+ dir 52/16

öylece -2- Tam öyle.
ö. 06/22, 31/08

özima -1- [Fr.] Vücudda bir yerin, ağrısız ve ateşsiz olarak şişmesi.
ö. 60/16,
ö.-yı mizmâr 38/05

P

pâdişâh -1- [Far.] Büyük hükümdar.
p. – ı erhamimizin 17/24

pâk -1- [Far.] Temiz.
p. 18/15

paket -1- [Fr.] Yiyecek, ilâç vb. nesnelerin satılmak üzere ambalajlanmış, kâğıt veya karton kutu içindeki belli miktarları.
p. 59/07

pamuk -5- [Far.] Pamuk bitkisinin tellerinin işlenmiş şekli, hidrofil pamuk.
p. 35/10, 43/16, 43/17, 57/06, 59/14

pansuman -2- [Fr.] Yara temizliği ve bakımı.
p. etmeli 47/01
p. 47/16

para -1- [Far.] Alış verişte ödeme aracı olarak kullanılmak üzere devlet tarafından basılıp tedâvüle çıkarılan, üzerinde îtibârî değeri yazılı kâğıt veya mâden.
p. 04/21

parça -11- [Far.] Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey.
p. 25/10, 33/11, 43/16, 57/09, 59/02, 61/06
p.+ ları 37/05
p.+ larının 05/12
p.+ sı 19/10, 19/21, 29/08

parçacık -1- [Far.+T.] Küçük parça.
p. 12/19

parçalan- -1- Parçalama işine konu olmak, parçalara ayrılmak.
p.- mayan 07/03

parmak -2- İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.
p.+ ı (parmağı) 29/10
p.+ la 47/12

paslı -1- Üzerinde pas oluşmuş, pas tutmuş, paslanmış.
p. 58/17

pâyimâl -1- [Far.] Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş.
p. edip 05/08

peder -3- [Far.] Baba.
p. 05/05
p.+ ler 05/01
p.+ lerinin 05/11

pek -27- Gereken, beklenen veya alışılmış olandan çok.
p. 07/07, 14/08, 20/04, 25/19, 25/20, 29/13, 31/05, 31/10, 32/16, 33/17, 34/01, 34/12, 36/02, 38/04, 38/10, 41/18, 43/13, 43/18, 46/03, 46/08, 47/21, 49/12, 50/03, 52/17, 58/18, 60/11

pencere -1- [Far.] Yapıları veya tren, vapur vb. ulaşım araçlarını aydınlatmak, havalandırmak amacıyla yapılan, çerçeve, cam, panjur, perde gibi eklentilerle daha kullanışlı bir duruma getirilen açıklık.
p.+ leri 55/17

pençe -1- [Far.] İnsanı kendini kurtaramayacağı şekilde hükmü altına alan zorlu güç, aman vermeyen hükmedici kuvvet.
p.- i kahrında 13/05

pençeleş- -1- [Far.+T.] Bir şeyle canını dişine takarak mücâdele etmek, boğuşmak, uğraşmak.
p.- tiğini 07/02

petit coccus -1- [Fr.] Küçük kokus.
p. 22/19

peydâ -6- [Far.] Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek.
p. olarak 35/11
p. olmuş 33/09
p. olur 11/14, 30/09, 36/16, 47/03

peygamber -1- [Far.] Allah'ın, buyruklarını insanlara iletmek için elçi olarak görevlendirdiği kimse.
cenâb-ı p. 22/11

phylocoque -1- [Fr.] Cilt enfeksiyonlarına ve bazen zatürreye neden olan bakteri.
p. 44/20

pıhtılan- -1- [Far.+T.] İçinde pıhtılar olmak.
p.- mış 35/09

pinemokok -1- [Fr.] Pnömokok, vücudun farklı bölgelerinde ciddi enfeksiyon hastalıklarına neden olan bir bakteri türü.
p. 61/17

platin -4- [Fr.] Atom numarası 78, atom ağırlığı 195,23, yoğunluğu 21,4 olan, 1755 °C'de eriyen, kolay işlenen, çok dayanıklı, değerli bir element.
p. 59/07, 59/09, 59/16

platinli -1- [Fr.+T.] Platin olan.
p.+ 59/11

pneumocoque -1- [Fr.] Pnömokok, vücudun farklı bölgelerinde ciddi enfeksiyon hastalıklarına neden olan bir bakteri türü.
p. 22/20

potasyum -1- [Fr.] Atom numarası 19, atom ağırlığı 39,10, yoğunluğu 0,87 olan, 62,5 °C'de eriyen, 15 °C'de mum gibi yumuşak, soğukta sert ve kırılgan olan, potasyum hidroksit içinde bulunan bir element.
p. 57/17

pseudo diphtérie -2- [Fr.] Sahte difteri.
p. 26/19, 27/02

R

rağbet -1- [Ar.] İsteyip alâka göstermek, îtibar etmek.
r. edeceklerini 03/06

râhat -2- [Ar.] İçinde bulunduğu durum kendisine sıkıntı vermemek.
r. eder 37/17
r.+ ını 40/21

rahatlık -1- [Ar.+T.] Üzüntüsü, sıkıntısı, tedirginliği olmama durumu.
r.+ lara 37/19

rahatsız -1- [Ar.+T.] Rahatı olmayan, tedirgin, huzursuz.
r. 53/11

rahatsızlık -7- [Ar.+T.] Rahatsız olma durumu, tedirginlik.
r. 45/09
r.+ ında 35/04
r.+ ının 28/10
r.+ la 33/21
r.+ lar 44/04
r.+ ların 51/20
r.+ larına 38/18

rahm -4- [Ar.] Memelilerde yavrunun içinde oluştuğu ve doğuncaya kadar büyüyüp geliştiği ana karnındaki etten torba, döl yatağı.
r. 05/19
r.- u şefkat 20/12, 20/18

rahne -1- [Far.] Gedik, delik, yarık.
r.+ ler 21/15

rakam -1- [Ar.] Sayıları göstermek için kullanılan işaretlerden her biri.
r.+ ları 59/18

raks -1- [Ar.] Genellikle mûsikî eşliğinde ayakta yapılan, çeşitli âhenkli hareketler dizisi, oyun, dans.
r. – ettiriyoruz 15/17

re'sî -1- [Ar.] Baş, kafa.
r. 48/22

re'y -2- [Ar.] Fikir, görüş, düşünce.
r. 14/19
r.+ ini 45/11

red -2- [Ar.] Uygun bulmama, geri çevirme.
r. eder 28/13
r. ederler 53/07

ref' -1- [Ar.] Giderme, giderilme, kaldırma, kaldırılma.
r. olmasını 43/11

refâh -1- [Ar.] Varlık ve bolluk içinde rahat ve kolay yaşama, geçim rahatlığı ve bolluğu.
r.+ına 15/22

refîk -1- [Ar.] Arkadaş.
r.- i muhterem 07/22

rehâvet -1- [Ar.] Vücutta görülen gevşeklik, ağırlık, tembellik.
r. 26/14

rekâbet -1- [Ar.] Aynı işi yapan, aynı amacı güden kimseler arasındaki yarışma, çekişme.
r. 14/24

renk -12- [Far.] Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum.
r. 25/08
r.+ i (rengi) 28/07, 57/18
r.- i aslîsi 30/01
r.- i cildi 28/17
r.- i elîm 28/15
r.- i vechî 31/06
r.+ leriyle 29/18
r.+ te 25/17, 29/15, 30/03, 59/22

Rev -2- [Ar.] Bilim adamı.
R. 41/05
R.+ ninkidir 42/21

revâc -1- [Ar.] Îtibar, değer, kıymet.
r. 04/10

rîk -1- [Far.] Salya, ağız suyu.
r.+ li 43/17

rızâ -3- [Ar.] Razı olma, bir şeyi yapmayı isteme.
r. gösteren 05/13
r.+ ya 05/17

ri'e -1- [Ar.] Akciğer zarı iltihâbı, zâtürre.
r.+ ye 54/19

risâle -3- [Ar.] Kitapçık.
r. 03/03
r.- i nâçîzin 04/19
r.+ leri 03/06

romatizma -1- [Fr.] Kaslarda ve özellikle eklemlerde kendini gösteren ağrılı hastalıkların genel adı.
r.+ da 52/15

rutubetli -1- [Ar.+T.] Rutûbeti hissedilen, nemi fazlaca olan.
r. 18/19

rutûbetsiz -1- [Ar.+T.] Nemi olmayan.
r. 56/04

rü'yet -1- [Ar.] Bakma, araştırma.
r. 23/22

rüfekâ -1- [Ar.] Refikler, arkadaşlar.
r.- yı kirâmdan 57/04

S

sa‘âdet -2- [Ar.] Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama.
s.+ lerini 05/08
s.+ i 56/09

sâ‘at -11- [Ar.] Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakîkalık zaman birimi.
s. 19/16, 29/09, 33/01, 36/19, 40/15, 44/10, 59/19, 60/13
s.+ te 30/21, 46/12, 46/22

sâ‘at-be-sâ‘at -1- [Ar.] Saatten saate, her saat.
s. 28/14

sabâh -3- [Ar.] Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman dilimi.
s. 29/06, 45/09
s.+ tan 21/12

sabun -1- [Ar.] Kirli ve yağlı şeyleri temizlemekte kullanılan, türlü yağlarla alkaliler birleştirilerek yapılan madde.
s.+ la 43/07

sadâ -5- [Far.] Ses, âvaz.
s. 36/07, 40/11, 48/10, 49/07
s. .+ ya 49/09

sadefî -2- [Ar.] Sedefle ilgili, içinde sedef bulunan.
s. 29/08, 29/15

sâdır -1- [Ar.] Ortaya çıkan, meydana gelen.
s. olmuştur 21/22

sadr -2- [Ar.] 1. Nefes darlığı.
zıyk-ı s.+ da 44/01
2. Göğüs, sîne
s.+ ın 12/19

sâf -1- [Ar.] İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, hâlis.
s. 51/04

sâfdil -1- [Ar.] Temiz yürekli olduğu için kolay aldatılabilen.
s. 17/15

sağ -1- Bu taraftaki yön.
s.+ a 48/22

sağîre -2- [Ar.] Sagîr kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
hayvânât-ı s.- i maraziyye 12/11
ba‘de’l-vefât ev‘iye-i s.+ de 61/01

sâhib -1- [Ar.] Himâye eden kimse, koruyucu, hâmî.
s. olan 20/20

sahife -2- [Ar.] Bir defter veya kitap yaprağının iki yüzünden her biri.
s.+ leri 27/16
s.+ si 58/05

sahîh -1- [Ar.] Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru.
s. 16/20

sâhte -2- [Far.] Gerçek olmayan.
s. 26/17, 27/05

sâ’ife -1- [Ar.] Olayların zaman içinde yer alan safhalarından her biri.
s.- i sefâhet 13/03

sâ’ir -3- [Ar.] Başka, diğer, öteki.
s. 07/21
s. 25/03, 34/14

sâ’ire -1- [Ar.] Sâir kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
envâ‘-ı s.+ si 25/21

sâika -2- [Ar.] Sebep.
s.- i cehâletle 04/10
s.-i cehl 17/11

salâhiyet -1- [Ar.] Yetki.
s.+ ini 18/12

sâlimen -1- [Ar.] Sağ ve sağlıklı olarak, emniyet içinde.
s. 53/02

salisilat -1- [Fr.] Salisilik asidin tuzu.

s. 52/15

salya -1- [Yun.] Ağızdan sızan tükürük.
s.+ sı 28/14

Samuel -1- Dr Samuel Rabbeth (19 Ağustos 1858 - 20 Ekim 1884) kurtarmaya çalıştığı bir çocuk hastasından kaptığı difteriden ölen genç bir tıp doktoru.
S. 10/08

san‘at -4- [Ar.] Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık.
s. 04/21, 05/21, 56/07
ashâb-ı s.+ ta 08/12

san‘atkârân -1- [Ar.+Far.] Bir sanatkâra yakışır tarzda, sanatkârca.
s.+ ı 08/11

sanâyi‘ -2- [Ar.] İnsanların maddî ihtiyaçlarının kolaylıkla karşılanması amacıyle ham maddelerin işlenip kullanılacak duruma getirilmesi için yapılan işlerin, kullanılan usûl ve faâliyetlerin bütünü, endüstri.
s. 14/24
s.+ de 08/13

sânî -1- [Ar.] İkinci.
tarîk-i s. 54/09

santimetre -10- [Fr.] Bir metrenin yüzde biri uzunluğunda bir ölçü birimi.
s. 2/03, 39/02, 39/03, 39/05, 41/12, 42/15, 42/18, 52/11, 59/04, 60/12

sap- -1- Elle kullanılan âlet veya eşyânın tutulacak yeri.
s.+ ını 57/08

sar - -6- Kaplamak, istîlâ etmek.
s.- arsa 29/11
s.- dığını 28/22
s.- ıp 31/19
s.- malarına 43/20
s.- mış 29/11, 45/20

sarf -4- [Ar.] Bir şeyi bir işte kullanma, o yolda harcama.
s. eden 05/20
s.- ı nazar edilmelidir 42/14
s.- ı nazar edilmiştir 39/09
s.- ı nazar eyledim 33/18

sârî -3- [Ar.] Bulaşıcı.
s. olan 22/02
s. 53/15
s.+ dir 19/5

sarıl- -2- Bir şeyin üzerine bir veya birkaç kez dolanmak.
s.- mış 35/10, 57/06

sarsar -1- [Ar.] Şiddetli ve soğuk esen rüzgâr.
s.- ı belâ 30/20

sarsarî -1- [Ar.] Sarsarlı.
iltihâb-ı hançerevî-i s. 40/04

sater -1- [Ar.] Kekik cinsinden güzel kokulu bir ot.
s. 58/08

sath -1- [Ar.] Bir şeyin dışta olan, dıştan görünen tarafı, yüzü.
s.- ı zemîn 14/23
s.+ ında 58/10

satır -1- [Ar.] Bir sayfa üzerine enine yazılan veya dizilen kelimelerin meydana getirdiği yazı sıralarından her biri.
s.+ la 12/19

sav - -1- İstenmeyen birini yanından uzaklaştırmak.
s.- mak 53/12

savlet -6- [Ar.] Şiddetli saldırı.
s. eden 45/17
s. eder 14/10, 31/02, 38/10
s.- i maraza 38/07
s.+ i 26/02

sa‘y -2- [Ar.] Çalışma, çalışıp çabalama, emek sarfetme.
s. 03/14, 08/12

sâyesinde -3- [Far.+T.] Aracılığıyla.
s. 14/25, 20/04
s.+ dir 23/10

sebeb -4- [Ar.] Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.
s. olmuştur 19/12
s.- i hayâtı 41/08
s.- i mevti 31/17
s.+ lerini 14/01

sefâhet -1- [Ar.] Akılsızca saçıp savurma, aşırı derecede israf etme.
sâ'ife-i s. 13/03

sefâlet -3- [Ar.] Yoksulluk, sefillik.
s. 15/06, 55/05
s.+ le 13/03

sekiz -2- Sekiz, sayı adı.
s. 19/16
s. 33/09

selâmet -2- [Ar.] Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik.
s.- i 'âmme 55/19
s.+ i 08/5, 21/19

selîm -2- [Ar.] Maddî ve mânevî kusûru, noksanı olmayan, sağlam, doğru.
s. olur 30/17
s. 28/05
nev'-i s.+i 28/06

selvi yağı -1- [Far.] Selvi ağacının dallarından, gövdelerinden ve yapraklarından elde edilen bir uçucu yağ.
s. 58/09

sem' [Ar.] Duyma, işitme.
hiss-i s. 49/05

semâvât -1- [Ar.] Gökler, gök katları.
s.+ a 05/10

semere -2- [Ar.] Verim .
s.- i hayâtının 07/01
s.- i ihtimâmını 20/21

semm -9- [Ar.] Zehir, ağu.
s.- i marazî 28/16, 31/12, 50/07
s.- i marazîde 32/13
s.- i marazîden 61/14
s.- i marazîyi 41/19, 60/18
s.+ den 32/19
s.+ e 41/21

semmî -1- [Ar.] Zehirle ilgili, zehirli.
difteri-i s. 30/14

semt -1- [Ar.] Şehirde yerleşim bölgesi.
s.+ te 18/07

sene -7- [Ar.] Yıl.
s. 19/03, 19/04, 22/11, 27/15, 60/07
s.+ dir 30/04
s.+de 16/18

serbest -1- [Far.] Rahat bir şekilde, rahatça.
s. 37/17

serevî -1- [Ar.] Göbeğe ait.
difteri-i s. 33/16

serî' -1- [Ar.] Hızlı, çabuk.
s. 44/07

serî'a -1- [Ar.] Serî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
sür'at-i s. 31/09

serîriyât -2- [Ar.] Hastaların yatırılarak tetkik, tedâvi ve bakımının yapıldığı yer, klinik.
s. 24/14
s.+ ta 28/05

serî'ü'sseyr -1- [Ar.] Yürüyüşü çabuk olan, hızlı giden.
s. 22/02

serin -1- [Moğ.] Az soğuk, ılık ile soğuk arası.
s. 42/10

sermâye -1- [Far.] Bahsedilen şeye âit elde bulunan değer.
s.- i mücessemidir 05/04

sert -1- [Far.] Güçlü, kuvvetli, zorlu.
s. 40/07

serum -38- [Fr.] Bir kimsede belli bir hastalığa karşı pasif bağışıklık sağlamak amacıyle kullanılan, hastalık geçirmiş veya aşılanarak bağışıklık kazanmış insan veya hayvan kanının şekilli elemanlarından ayrılmış sıvı kısmı.
s. 17/08, 18/01, 27/15, 30/21, 39/06, 41/14, 41/16, 41/17, 42/04, 42/11, 42/16, 42/21, 44/03, 44/15, 45/02, 45/03, 50/11, 50/14, 52/11, 52/16, 52/17, 52/19, 52/21
s.+ a 41/18
s.+ dan 50/12, 52/14
s.+ u 42/12
s.+ un 14/14, 39/01, 42/06, 42/07, 42/13, 43/22, 44/03, 44/06, 44/08, 44/10

servet -1- [Ar.] Varlık, zenginlik, mal mülk.
s.- i müstakbelenin 05/03

ses -4- Kulağın duyabildiği titreşim.
s. 36/09, 47/09
s.+ i 28/09
s.+ in 28/22

sev - -4- Sevgi ve bağlılık duymak.
s.- er 38/17
s.- mek 20/10, 20/12
s.- meli 20/15

sevâhil -12- [Ar.] Kıyılar, sâhiller.
s.+ inde 17/01

seyr -5- [Ar.] Bulunduğu yer üzerinde hareket etme, ilerleme.
s.+ i 03/08
esnâ-yı s.+ inde 15/08, 36/04, 37/22, 48/07

seyrek -1- [Far.] Benzerleri veya parçaları arasında çok aralık bulunan, aralıklı olan, sık karşıtı.
s.+ tir 30/22

sezâdâr -1- [Far.] Uygun olan, yaraşan.
s. 55/19

sezâvâr -2- [Far.] Lâyık olan, lâyık.
s.- ı te'essüf olduğundan 04/14
s.- olan 16/22

sıcak -2-Isı derecesi yüksek olan.
s. 28/07
s.+ ça 41/04

sıcaklık -1- Sıcak olma durumu, ısısı olan şeyin hâli.
s.+ ın 33/21

sıçra - -2- 1. Ürkerek olduğu yerde doğrulur gibi sarsılmak.
s.- r 40/07
2. Yerinden koparak parçalar hâlinde savrulmak.
s.- yan 19/10

sıhhat -13- [Ar.] Sağlık, esenlik, âfiyet.
s. 21/18, 56/07
maksad-ı s. 51/03
s.- i 'umûmiyyeye 12/20
s.- i beden 06/09
s.- i hayâtın 03/10
şurûb-ı s.- i nüzhet 50/19
s.+ ini 03/13, 53/18
idâme-i s.+ leri 04/05, 20/17
hâl-i s.+ te 06/18
s.- i 'umûmiyye 16/18
hıfzu's-s.+e 17/20

sıhhatli -1- [Ar.+T.] Herhangi bir hastalığı olmayan, sağlıklı.
s. 27/11

sıhhiyye -3- [Ar.] Sağlıkla ilgili işler, sağlık işleri.
idâre-i s. 20/17
kavâid-i s. 03/12
şerâ'it-i s.+ ye 54/17

sık -3- Birbiri ardınca meydana gelen, çok olan, çok rastlanan.
s. 28/21, 40/07, 40/08

sıklet -1- [Ar.] Ağırlık.
s.+ te 24/09

sıra -7- An, vakit, zaman.
s. 40/20, 55/13
s.+ da 19/13
s.+ sı 26/08, 54/03, 59/18
s.+ sına 16/06

sıtma -3- Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık.
s. 17/04
s.+ da 52/15
s.+ dan 17/16

sıvan- -1- Kaplanmak.
s.- mış 29/12

sıyânet -1- [Ar.] Koruma., muhâfaza, himâye.
s. 03/13

sıyâneten -1- [Ar.] Koruyarak.
s. 53/19

sıyır - -2- Hızla sürtünerek veya dokunarak geçen bir şey geçtiği yüzeyden küçük bir parça koparmak, soymak veya o yüzeyin üzerini hafifçe çizmek, yırtmak.
s.- ıp 25/10, 52/06

sıyrıl - -4- Sıyırma işine konu olmak.
s.- abilir 29/14
s.- ır 35/10
s.- mış 61/05, 61/09

sîmâ -2- [Ar.] Yüz, çehre.
s. 48/18
s.- yı ma‘sûmu 07/01

sil - -2- 1. Yok etmek, iptal etmek.
s.- meğe 27/01

2. Temizlemek.
s.- meyi 55/18

silin - -1- Silme işine konu olmak.
s.- di 53/07

sill -1- [Far.] Verem.
s.- i me‘â’înin 54/20

silsile -1- [Ar.] Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi.
s.- i merâtib-i hayvâniyyenin 23/07

sinir -2- Duyulardan ve hareketlerden gelen uyarıları organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bunların oluşturduğu demet.
s.+ leri 31/15, 50/08

sinn -7- [Ar.] Yaş, ömrün derecesi.
s. 12/04
s.- i hereme 12/10
s.+ de 47/21
tarîk-i s.+ de 12/12
s.+ i 12/06
s.+ ine 52/10
s.+ lere 12/14

sinsi -1- Kendini belli etmeden, açığa çıkmadan gizlice gelişerek kötü sonuçların doğmasına sebep olan.
s.+ dir 52/03

sirâyet -14- [Ar.] Yaygın duruma gelip tesir etme, etkisi altına alma, yayılma.
s. edeceği 21/12
s. eder 19/06
s. ettiğine 33/13
s. eylemiş 44/19
vâsıta-i s. olmak 20/11
vâsıta-i s. olması 43/02
s. 20/08, 54/15
suret-i s. 54/04
s.- i bi’lvâsıtaya 21/01
s.+ e 23/04
s.+ ine 55/01
s.+ ini 20/04, 33/17

sitâre -1- [Far.] Yıldız.
s.+ lerin 05/10

sivril- -1- Sivri duruma gelmek.
s.- ir 59/13

siyâh -2- [Far.] Kara, ak karşıtı.
s. 29/19, 30/03

siyâk -1- [Ar.] Şekil, biçim, tarz, üslûp.
s. 15/07

soğuk -1- Isısı düşük olan, sıcak karşıtı.
s. 18/19

sok - -2- İçine veya arasına girmesini sağlamak.
s.- up 47/17
s.+ mak 17/23

sokak -4- [Ar.] Yerleşim yerlerinde ev ve dükkânlar arasında uzanan, caddeye nispetle daha dar ve kısa yol.
s.+ lar 55/20
s.+ larda 55/04, 55/06
s.+ ları 18/06

sokul- -1- Girmesi sağlanmak.
s.- up 59/09

sol - -2- Zayıflayıp cildi sarı-beyaz arası bir renk almak.
s.- ar 20/15
s.- up 15/02

sol -1- Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.
s.+ a 48/23

son -4- Şimdiki zamana en yakın zamandan beri olan veya bu zamanda yapılmış, olmuş olan.
s. 16/11, 32/07, 41/06, 58/04

sonbahar -1- [T.+Far.] Kuzey yarım kürede 24 Eylül-21 Aralık, güney yarım kürede 21 Haziran-23 Eylül tarihleri arasındaki zaman dilimi, yazla kış arasındaki mevsim.
s. 19/02

sonra -26- Daha ileri bir zamanda.
s. 10/07, 15/07, 19/15, 21/10, 24/01, 33/01, 33/04, 33/09, 36/02, 36/19, 40/16, 43/03, 43/15, 44/03, 44/11, 46/08, 47/09, 48/08, 57/10, 57/16, 58/07, 59/08, 59/17, 59/19, 60/14
s. 32/21

sön - -1- Tükenmek, yok olmak.
s.- üp 04/08

söndür- -1- Tükenmesini, yok olmasını sağlamak.
s.- en 14/01

söyle- -5- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.
s.- diğimiz 34/01
s.- dikleri 47/10
s.- yeceğim 11/16
s.- yelim 26/08
s.- yemeyiz 05/02

söylen- -3- Kendi kendine konuşmak, kendi kendine bir şeyler söylemek.
s.- mekliğim 04/09
s.- mekte 12/20
s.- meye 46/07

söz -4- Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yâhut cümleler dizisi, kelâm.
s. 33/18
s.+ e 29/02
s.+ leriyle 05/19
s.+ ümüz 12/19

spécialité -1- [Fr.] Önceden hazırlanarak eczanede bulundurulan ticari ilaç; preparat.
s. 51/05

sta a croup -1- [Fr.] Kişiye has krup.
s. 44/19

staphylo -1- [Fr.] Stafilokoklar Bacillales takımı içindeki Staphylococcaceae familyasına ait gram-pozitif bakteri cinsi.
S. 39/21

staphylocoque -2- [Fr.] Enfeksiyona ilişkin bakteri.
s. 22/19, 39/03

streptocoque -4- [Fr.] Streptokok. Streptococcaceae ailesinde yer alan gram-pozitif, yuvarlak şekilli, fakültatif anaerop, katalaz negatif, sporsuz ve hareketsiz

bakteriler.
s. 22/19, 39/05, 39/20
s.+ n 25/06

striduleuse laryngite -1- [Fr.] Gırtlak hırıltısı.
s. 40/04

su -6- Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde.
s. 42/22, 45/06, 58/02
s.+ da 46/12
s.+ ya 41/04
s.+ yu 45/13
s.10/14

su çiçeği -1- Genellikle çocukluk yaşlarında görülen, bütün deride yaygın iltihaplı döküntülerle kendini gösteren, solunum yoluyle bulaşan, geçirildikten sonra ömür boyu bağışıklık kazandıran, virüslerin sebep olduğu gelen hastalık.
s. 16/01

sulu İçine su katılmış, içinde su bulunan.
s. 58/03

sun‘î -1- [Ar.] Yapmacık, sahte.
s. 42/01

sûret -29- [Ar.] Dış görünüş.
s.- i müteşahhısası 05/04
s.- i sirâyet 54/03
s.+ iyle 16/23, 17/23, 19/22, 39/16, 53/13
s.+ le 10/19, 19/05, 20/10, 21/06, 39/13, 43/01, 46/03, 50/09, 59/16
s.+ te 04/05, 13/07, 14/06, 36/09, 38/10, 41/11, 42/15, 48/15, 49/05, 49/11, 50/03, 51/04, 54/15

su‘ûbet -1- [Ar.] Zorluk, güçlük, zahmet.
s. 47/04

suver -1- [Ar.] Sûretler, şekiller.
s.- i icrâ’iyyesi 46/06

sûzân -1- [Far.] Yakan, yakıcı.
s. olduğu 51/15

sûzişli [Far.] Yakıcı, acıklı, dokunaklı.
s. 12/01

süfat -1- [Fr.] Sülfirik asidin meydana getirdiği tuzların ortak adı.
s. 50/22

süfliyye -1- [Ar.] Süflî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
‘uzviyyât-ı s. 58/12

sükûnet -1- [Ar.] Gönül rahatlığı, iç huzuru.
s.+ e 40/17

sülfato -1- [Fr.] Sülfat iyonu, inorganik kimyada bir sülfür atomu ile bunu tetrahedral yapıda çevreleyen dört eş oksijen atomundan oluşan, negatif yüklü bir anyon.
s. 52/15

sülük -1- [Far.] Sülükgillerden, tatlı sularda yaşayan ve bâzı hastalıklarda kan emmesi için insan vücûduna yapıştırılan, yaklaşık 15 santim uzunluğunda halkalı bir solucan türü.
s. 11/14

sünger -1- [Yun.] Sun’î olarak elde edilen ve eczacılıkta kullanılan süngersi madde.
s. 41/04

süpür- -1- Üzerindeki toz, toprak ve çörçöp gibi şeyleri süpürge ile temizlemek.
s.- meli 55/17

sür - -4- Devam etmek.
s.- en 37/14
s.- er 37/12, 49/19
s.- melidir 43/10

sür‘at [Ar.] Çabukluk.
s.- i serî‘a 31/09

sürekli -2- Kesintisiz olarak süren, devamlı.

s. 40/19
s.+ dir 36/13

sürtül--1- Sürtme işi yapılmak.
s.- mesinden 36/16

sürûr -1- [Ar.] Sevinç.
medâr-ı s. 07/01

sürü -1- Birlikte yaşayan hayvan topluluğu.
s.+ sü 59/20

sürül- -1- Sürme işine konu olmak veya sürme işi yapılmak.
s.- erek 57/10

süt -4- Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını besledikleri, memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.
s. 45/13, 54/22
s.+ ten 54/21
s.+ ü 54/13

süzgeç kâğıdı -1- [T.+Far.] Süzme kâğıdı.
s.+ nın 58/04

süzül- -1- Süzme işine konu olmak.
s.- müştür 35/21

syncope -1- [Fr.] Senkop veya bayılma, ani, kısa süreli, spontan geri dönen, postural tonus kaybı ile karakterize, geçici şuur kaybı.
s. 49/14

Ş

şâhâne -1- [Far.] Mükemmel.
mekâtib-i tıbbiyye-i ş.+ den 08/07

şahıs -1- [Ar.] Kişi.
ş.+ a 11/13

şahsiyye -1- [Ar.] Şahsî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
infia'âlât-ı ş.+ de 14/02

şâmil -2- [Ar.] İçine alan, kaplayan, kapsayan.
ş. 03/03, 59/13

şân -1- [Ar.] Diğer insanlar nazarında yüce görünen ve sâhibi için de iftihar vesîlesi olan durum, keyfiyet.
ş.+ ından 03/05

şark -1- [Ar.] Asya ülkeleri.
ş.+ tan 14/22

şart -2- [Ar.] Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey.
ş.+ tır 30/08, 45/11

şaşkın -1- Düşünceleri dağılmış, karışmış, ne yapacağını bilemez duruma gelmiş.
ş. 40/12

şâtır -1- [Ar.] Neşeli, keyifli, şen olan.
ş. 28/08

şâyân -3- [Far.] Uygun, yaraşır, değer, layık.
ş.- ı i'timâd olmalıdır 06/16
ş.- ı istifâdedir 50/19
ş.- ı tezkârdır 27/22

şebâbet -1- [Ar.] Gençlik.
ş. 12/05

şedâ'id -1- [Ar.] Eziyetli, zahmetli, sıkıntılı durumlar.
ş.- i maraziyyesiyle 49/21

şedîd -2- [Ar.] Şiddetli.
ş. 22/17, 28/04

şedîde -1- [Ar.] Büyük sıkıntı, belâ.
'alâ'im-i ş.+ ye 52/01

şefkat -4- [Ar.] Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.
rahm-u ş. 20/12, 20/18
ş.- ı übüvvetkârânelerini 05/19

şehevât -1- [Ar.] Şehvetler, nefsin aşırı istekleri.
ş.- ı nefsâniyyeye 13/10

şehîr -1- [Ar.] Şöhretli, ünlü.
tabîb-i ş. 07/22

şehir -7- [Far.] Yirmi binden çok nüfusu olan, bu nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı.
ş.+ de 18/09
ş.+ den 18/05
ş.+ lerde 56/02
ş.+ lerin 17/03
ş.+ e (şehre)16/10
ş.+ imizde (şehrimizde) 03/01
ş.+ in (şehrin) 18/06

şekil -1- [Ar.] 1. Olma biçimi, durum, hal.
ş. 09/13
ş.+ de 27/18
ş.+ inde (şeklinde) 37/06, 60/04
ş.+ ini (şeklini) 37/07
2. Dış görünüş, dış çizgiler.
ş. (şekl) 30/22
ş.- i (şekl) ‘acîb 48/18
ş.- i (şekl) habîsinde 31/18
ş.- i (şekl) müdhişi 30/20

şekk [Ar.] Şüphe, zan.
ş. 06/03, 20/05

şen -1- [Erm.] Hâlinde ve davranışlarında yaşamaktan aldığı zevkin canlılığı görülen, neşesi durumundan belli olan, hayat dolu, canlı ve güler yüzlü, neşeli.
ş. 28/08

şer‘ -4- [Ar.] Kötülük, fenâlık.
ş. 04/01, 04/21
ş.- i 22/06
ş.- i şerîf 21/20

şerâ’it -2- [Ar.] Şartlar, koşullar.
ş. 56/1
ş.- i sıhhiyyeye 54/17

şeref -1- [Ar.] İftihar vesîlesi olan şey.
ş.+ tir 51/02

şerî‘at -2- [Ar.] Herkesin uyması için konan her çeşit kural, kānun, yasa, düzen ve nizam.
ş.+ ımız 21/18, 22/13

şerîf -3- [Ar.] Kutsal, mübârek.
hadîs-i ş. 21/22
şer‘-i ş. 21/20
ş.+ e 22/06

şey -21- [Ar.] Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.
ş. 04/22, 14/21, 16/21, 17/14, 17/18, 26/16, 33/14, 35/09, 40/17, 46/01, 46/11
ş. +de 07/12
ş.+ den 40/12
ş. +e 14/05, 24/01
ş.+ le 29/12
ş.+ ler 51/17
ş.+ lerden 29/21
ş.+ lerin 23/22
ş.+ lerle 45/12, 55/14

şımar- -1- Kendisine gösterilen sevgi ve saygıdan veya verilen değerden yüreklenerek yersiz ve aşırı davranışlarda bulunmak.
ş.- dı 18/03

şırınga -20- [İt.] Ucuna içi delik bir iğne takılarak vücûda ilâç vermeye yarayan küçük pompa, enjektör.
ş. edildikten 44/03
ş. edilen 21/09, 39/01
ş. edilir 41/10
ş. edilmesinden 44/06
ş. edilmiş 42/04
ş. etmek 39/06, 42/16
ş. etmekle 45/03
ş. etmekte 52/19
ş. etmekten 42/18
ş. etmeli 45/09
ş. etmemelidir 50/14
ş. eylemek 52/21
ş. eylemelidir 45/10, 52/11
ş.+ dan 43/06, 43/15
ş.+ nın 41/10, 42/21
ş.+sına 17/08

şibh -1- [Ar.] Benzeme, benzeyiş.
hunnak-ı ş.- i difteriyya'î 26/21

şiddet -5- [Ar.] Bir hareketin, bir gücün derecesi.
ş. 08/04, 19/03
ş.+ i 15/11
ş.+ le 26/02
ş.+ ten 27/09

şiddetle -2- [Ar.+T.] Şiddetli biçimde.
ş. 40/10, 52/03

şiddetli -9- [Ar.+T.] Etkisi çok olan.
ş. 25/22, 32/15, 33/06, 34/01, 37/15, 38/11, 40/19, 46/17, 49/15

şikâyet -1- [Ar.] Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı.
ş. eden 52/03

şimâliyye -1- [Ar.] Şimâlî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
cihet-i ş.+ si 16/08

şimdi -3- Şu anda, içinde bulunulan zamanda.
ş. 18/6, 26/22
ş.+ ye 06/10

şimdiye -1- Şu anda, içinde bulunulan zamanda.
ş. 32/22

şirâ'ü'l-hanek -1- [Ar.] Yumuşak damak.
ş.+ te 48/09

şiş - -7- Gerilip kabarmak, şişkin bir durum almak.
ş.- er 34/11
ş.- ip 35/18
ş.- mesi 34/18, 38/13
ş.- miş 35/21
ş.- miştir 29/14, 35/17

şişe -1- [Far.] İçerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap.
ş.+ ye 52/06

şişkinlik -3- Şişkin olma durumu.
ş. 29/05, 35/19
ş.+ i 34/10

şöylece -1- Şu şekilde, şöyle.
ş. 23/22

şu -33- Bu kelimesine göre yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz.
ş. 03/01, 04/23, 10/05, 10/10, 19/19, 20/05, 22/22, 23/10, 26/13, 29/01, 30/19, 33/03, 35/02, 47/05, 49/15, 50/09
ş. 15/11, 16/07, 24/08, 25/19, 28/09, 39/17, 42/06, 43/18, 43/20, 47/20, 50/14, 51/09, 58/17
ş.+ dur 28/20, 35/18
ş.+ nu 08/05
ş.+ nun 05/12

şu'abât -2- [Ar.] Şûbeler.
ş.- ı fenniyyenin 08/7
ş.- ı ihtisâsiyyeye 06/12

şu'le -2- [Ar.] Işık, parıltı.
ş.- i hayâtları 04/7
ş.+ sinden 57/11

şumûl -1- [Ar.]
ş.+ ünü 22/11, 39/7

şurada burada -1- Çeşitli yerlerde.
ş. 61/12

şurası -1- Şu yer, şura.
ş. 33/13

şurûb -3- [Ar.] Eczahânelerde şekerle hazırlanan sıvı hâlinde ilâç.
ş. 50/21
ş.- ı laktofu 50/22
ş.- ı sıhhat-i nüzhet 50/19

şu'ûn -1- [Ar.] Olay, hâdise.
ş.- ı hayâtiyyenin 07/17

şübbân -1- [Ar.] Gençler, delikanlılar.
dehâ'-yı ş.+ ı 14/1

şübhe -12- [Ar.] Bir hususla ilgili gerçek veya doğrunun ne olduğuna kesin biçimde karar verememe durumu, bu kararsızlıktan doğan ve tam bir hüküm vermeyi engelleyen tereddüt, kuşku, şek.
ş. ettiğimiz 25/9
ş. 03/10, 05/9, 06/3, 20/5, 24/2, 32/18, 33/13, 35/12, 38/16
ş.+ den 44/14
ş.+ sizdir 18/13

şübhelen -1- [Ar.+T.] Şüphe duymak, içine şüphe gelmek, kuşku içinde bulunmak, kuşkulanmak.
ş.- dim 33/11

T

tâ -2- [Far.] Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağa katar**.**
t. 20/14, 22/11

ta‘affün -5- [Ar.] Çürüme sonucu kokma, bozulma.
izâle-i t. edilmelidir 55/14
t. eylediği 30/3
muzâdd-ı t. 19/22, 21/5, 55/13

ta‘ammüm -3- [Ar.] Genel bir durum alma, herkese yaygın duruma gelme.
t. eylemiştir 42/06
t.+ ü 51/07
t.+ üne 21/03

ta‘annüd -1- [Ar.] Ayak direme, inat etme.
t.- i câhilâneye 46/04

tabâbet -10- [Ar.] Tıp ilmi.
t. 05/21, 05/22, 06/05, 06/07, 24/14, 51/06
icrâ-yı t. eylediğim 30/05
t.+ dir 06/12
t.+ in 06/02
t.+ te 13/02

tabaka-2- [Ar.] Bir yüzeyin üzerindeki düzgün olarak yayılmış kısım, böyle kısımlardan her biri, kat, katman.
t.- i hâmiyyesi 61/09
t.- i mültehimmesinde 61/06

tabakât -1- [Ar.] Tabakalar, katlar.
t.- i arziyyemizin 51/12

taban -1- Birbirinin tam tersi.
t.+ a 04/01

tabh -1- [Ar.] İlâç kaynatma, ateşte ilâcı hazırlama.
t. edildiği 54/15

tabî‘ -4- [Ar.] Doğal.
t.- î kuşpalazı 28/06
t. 30/10
t.+ dir 29/18
difteri-i t.+ yi 30/15

tabî‘at -4- [Ar.] Dış dünyâda hüküm sürmekte olan düzenden doğan güç.
t.+ a 07/06
t.+ ı 15/13
t.+ ın 14/07, 16/21

tabîb -20- [Ar.] Doktor.
t. 06/16, 10/03, 19/09, 21/07, 35/05, 39/18, 47/07
t.+ in 03/13
t.- i etfâl 08/01
t.- i mütehassıs 46/06
t.- i mütehassısa 39/08
t.- i mütehassısı 48/01
t.- i şehir 07/22
t.+ de 52/08
t.+ e 07/14, 26/14, 35/05
t.+ in 19/10, 19/19, 45/11

tabî‘î -1- [Ar.] Olağan, normal.
hakk-ı t.+sini 17/20

tabî‘iyye -1- [Ar.] Doğal.
vazife-i t.+ leri 49/10
t.+ nin 16/20

ta‘bîr -3- [Ar.] İfâde, anlatım.
t. 41/18
t.+ i 11/06, 27/04

ta‘dâd -3- [Ar.] Sayma.

t. eylediğim 22/22
t. eylediğimiz 31/14
t. olunur 11/09

ta‘dîl -2- [Ar.] Değiştirme, değişiklik.
t. edebileceği 04/17
t. edilse 21/14

tafsîlât -1- [Ar.] Bir şey hakkındaki etraflı bilgi, uzun uzun açıklamalar, ayrıntılar.
t.+ ı 22/10

tagayyürât -1- [Ar.] Değişmeler, başkalaşmalar.
t.+ a 50/07

tagazzî -1- [Ar.] Beslenme.
t. 23/08

tağliye -1- [Ar.] Kaynatma.
t. edildiği 54/16

tahaffuziyye -1- [Ar.] Tahaffuzî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
tedâbîr-i t.+ yi 03/12

tahakkuk -1- [Ar.] Gerçekleşme.
t. eder 25/04

tahammül -1- [Ar.] Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.
t. 18/04

taharrî -2- [Ar.] Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma.
t. etmeliyiz 14/03
t. eylemeden 23/16

taharriyât -4- [Ar.] Aramalar, araştırmalar.
t. 25/11
t.- ı ‘amîka 11/02
t.- ı fenniyye 15/19
t.+ ının 24/15

taharrük -1- [Ar.] Hareket etme, kımıldama.
t. 23/08

tahassul -1- [Ar.] Hâsıl olma, sonuç olarak ortaya çıkma.
t. eden 61/13

tahlîl -3- [Ar.] Birleşik bir maddenin birleşimindeki yalın cisimlerin niteliğini veya niceliğini anlamak için yapılan iş, analiz.
t. edilecek 51/03
t. ettirmeli 45/16
t. 25/01

tahlîs -1- [Ar.] Kurtarma, kurtarılma.
t. edilmiş 46/03

tahrîb -3- [Ar.] Harap etme, kırıp dökme.
t. ederler 13/17
t. ediyorsa 14/16
t. eylediği 31/13

tahrîr -3- [Ar.] Kitap yazma, bir eser kaleme alma.
t.+ inden 39/09
t.+ ini 04/19, 48/04

tahrîş -1- [Ar.] Zedelemek.
t. edeceğinden 46/17

tahribât -1- [Ar.] Tahripler, harap etmeler.
t. 19/02

tahsîl -1- [Ar.] İlim öğrenmek için okuma, öğrenim.
t. 03/14

tahsîs -1- [Ar.] Ayırmak, mahsus kılmak.
t. eylediğinden 13/08

taht -3- [Ar.] Altında.
t.- ı nezârette 53/08
t.+ ında 06/18, 39/18

takarrür -2- [Ar.] Bir yerde yerleşme, karar kılma.
t. edeceği 49/01
t. ederek 10/01

takayyüd -1- [Ar.] Çalışma, çabalama.
‘adem-i t. 33/14

takayyüdât -5- [Ar.] Çalışmalar.
t. 06/21, 51/19, 54/04, 55/18
t.+ ın 55/21

takdîr -5- [Ar.] Bir kimsenin veya şeyin önemini, değerini anlama.
t. eylemek 03/05
t. 08/11
t.+ de 41/15, 52/05, 57/07

ta'kîb -1- [Ar.] Birinin veya bir şeyin arkasından gitme, arkasına düşme, izleme.
t. eylesek 14/19

ta'kîm -4- [Ar.] Sterilizasyon, mikropsuzlaştırma .
t. etmeksizin 59/16
t. eylemek 43/01
t. olandan 59/08
t. 59/02

taksîm -2- [Ar.] Parçalara ayırıp bölme, bölüştürme, pay etme.
t. 13/07
t.- i bedâyi' 51/16

takviye -2- [Ar.] Kuvvetlendirme, güçlendirme.
t. + si 13/24
t. etmekten 31/11

talebe -1- [Ar.] Öğrenciler.
t.+ nin 55/16

ta'lîm -1- [Ar.] Öğretme, belletme.
t. 06/19

tam -1- [Ar.] Daha önce veya daha sonra değil bahsedilen işin oluşu sırasında, ânında.
t. 08/03

tamâmî -1- [Ar.] Tamamlayan.
t.- i icrâsı 55/22

tamâmıyla -7- [Ar.+T.] Tam olarak, külliyen
t. 11/16, 22/14, 23/02, 25/01, 51/03, 55/17, 58/22

tamâmiyyet -1- [Ar.+T.] Bütünlük.
t. 25/03

tane -3- [Far.] Herhangi bir sayıda olan şey.
t. 30/06, 55/12
t. +si 60/02

taraf -24- [Ar.] Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri, cihet, yön.
t.+ a 10/01, 13/16, 35/16, 48/22
t.+ ı 25/17
t.+ ın 13/16
t.+ ına 29/12
t.+ ında 03/11, 29/04, 36/18, 43/04, 48/08
t.+ ından 12/11, 46/06, 53/03, 55/05
t.+ taki 48/21
t.+ tan 05/06, 05/08, 28/13, 32/10, 32/12, 35/16, 52/10

tarâvetyâb -1- [Ar.+Far.] Tazelik bulan.
t. olsun 51/16

târî -1- [Ar.] Birden bire ortaya çıkan, ansızın beliren.
t. olur 50/18

târîh -3- [Ar.] Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl.
t.+ ine 03/08, 09/02
t.+ lere 19/20

tarîk -6- [Ar.] Vâsıta, vesîle, sebep.
t. 54/07
t.- i evvelîye 54/09
t.- i metîn 20/19
t.- i sânî 54/09
t.- i sinnde 12/12
t.+ iyle 54/10

tarla -1- Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.
t.+ ları 51/15

tarz -1- [Ar.] Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi.
t.- ı huşunetle 21/17

tasallut -1- [Ar.] Sıkıntı verecek derecede sataşma, rahatsız etme, musallat olma, saldırma.
t. 14/06

tasa'udât-ı merzagîye -1- [Ar.] Bataklık yerlerden yükselen fena kokular.
t. + den 17/19

tasavvur -4- [Ar.] Tahayyül etme, düşünme.
t. buyurulsun 20/07
t. ederek 09/07
t. olunamaz 07/04, 26/15

tasmîm -1- [Ar.] Kesin olarak kararlaştırma.
t. eyledim 03/09

taş -1- Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.
t. 36/16

taşgın -1- Aşırı, coşkun.
t. 14/04

taşı - -1- Gönlünde bulundurmak, beslemek, duymak, hissetmek.
t.- yanlar 23/17

tatbîk -8- [Ar.] Uygulama.
t. edildiği 47/22
t. edilemiyorsa 56/01
t. etmekten 39/07
gayr-i kâbil-i t.+ tir 39/15
kâbil-i t. olup 47/21
mevki-i t. 03/11
mevki'-i t.+ e 41/07
t.+ini 17/10

tatbîkıyye -1- [Ar.] Tatbîkî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
cihet-i t.+ sine 03/07

tathîr -3- [Ar.] Temizleme, paklama.
t. edilmeden 21/10
t. olunmadan 21/08
t. olunur 53/03

tathîrât -2- [Ar.] Temizlemeler, paklamalar.
t. 53/03
t.- ı fenniyyenin 53/06

tavsiye-2- [Ar.] Öğütleme, öğüt verme, yol gösterme.
t. ettikleri 04/11
t. eylerim 08/02

tavşan -4- Tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanılan bir tür memeli.
t.+ ı 2/03
t.+ lar 42/02
t.+ ların 15/18
zâtü'l-cenb t.+ larda 61/03

tavuk -1- Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı.
t. 61/06

tayerân -1- [Ar.] Uçma, uçuş.
t. edeceğinden 43/10

ta'yîn -3- [Ar.] Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme.
t. eder 16/02
t. etmeğe 28/12
t. etmemesi 53/20

tâze -1- [Far.] İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.
t. 52/12

te'âkub -1- [Ar.] Birbirini tâkip etme, birbiri ardınca olma.
t. eder 36/05

te'ennî -1- [Ar.] İlerisini düşünerek, ihtiyatlı davranarak acele etmeden iş görme.
t. 12/07

te'essüf -1- [Ar.] Üzülme, esef etme.
sezâvâr-ı t. olduğundan 04/14
t.+ le 08/09
t. etmek 16/13

tebârüz -1- [Ar.] Bâriz olarak, göze çarpacak şekilde görünme, belirme.
t. 35/20

tebcîl -1- [Ar.] Ululama, ağırlama, saygı gösterip ikram etme.
t. 03/10

tebdîl -1- [Ar.] Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma.
t.- i bünye ederse 56/05

tebevvül -3- [Ar.] İşeme, idrarını yapma.
t.- i zülâlî 30/09
t.- i zülâlî 31/05
t.- i zülâlînin 34/13

tebhîrhâne -1- [Ar.+Far.] Mikroplu eşyânın buğu ile temizlendiği yer.
t.+ ye 53/02

teblîğ -1- [Ar.] Eriştirme, ulaştırma, nakletme.
t. etmelidir 47/14

tecârîb -2- [Ar.] Tecrübeler, denemeler, deneyler.
t.- i fenniyyeye 25/09
t.- i muhtelifeye 61/12
t.+ mizle 16/21

tecrîd -1- [Ar.] Ayrı tutma, ayırma.
t.+ e 11/03

tecrübe -4- [Ar.] Deneme.
t. 16/14, 20/05
t.+ lerden 42/06
t.+ yi 23/15

tecrübehâne -1- [Ar.] Araştırma yapılan mekan.
t. + mizde 15/17

tedâbîr -1- [Ar.] Tedbirler.
t.- i tahaffuziyyeyi 03/12

tedârik -2- [Ar.] Edinme, sağlama, hazır etme.
t. edilmeyecek 37/01
t.+ i 57/07

tedâvî -17- [Ar.] İyileştirmek için ilâç vererek, tıbbî bakımdan gerekeni yaparak bakma.
t. ederken 19/09
t. ediyordum 19/20, 33/07
t. 39/06, 41/03, 41/05, 50/11
kâbil-i t. 18/17
t.- i bi'sserum 41/06
t.- i bi'sseruma 44/20
t.- i etibbânın 04/13
t.- i maslî 52/20
t.+ den 45/05
t.+ nin 45/14
t.+ si 16/02
t.+ sine 03/09
t.+ ye 05/22

tedâvül -1- [Ar.] Sürümde bulunma, geçerli olma.
t. etmektedir 10/17

tedbîr -3- [Ar.] Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık.
t. 22/01
t.+ dir 52/23
t.+ e 52/09

tedennî -1- [Ar.] Gerileme, derecesinden düşme.
t. ediyor 52/18

tedkîk -1- [Ar.] İnceleme.
nazar-ı t. 09/02

tedrîc -1- [Ar.] Derece derece ilerleme, azar azar, yavaş yavaş hareket etme.
t.+ i 41/11

tedrîcen -1- [Ar.] Yavaş yavaş.
t. 44/12

tedrîcî -2- [Ar.] Yavaş yavaş olan, derece derece.
t. 17/06
t. 36/08

tedrîs -1- [Ar.] Ders verme, ders öğretme.
t.+ i 06/19

teessüf-engîz -1- [Ar.+Far.] Üzen.
t. 04/02

tefekkürât -1- [Ar.] Düşünmeler.
t.+ ına 03/12

tefrîk -9- [Ar.] Ayırma, ayrılma.
t.- i merzâ 22/10
t. ediyoruz 23/11
t. edilmelidir 55/11
t. etmek 38/07
t. etmez 12/16
t. ettirir 22/15
t. 11/03, 26/12, 38/06

tefrît -1- [Ar.] Gereğinden daha aşağıda olma durumu.
t. 08/04

teftîş-1- [Ar.] Bir şeyin aslını anlamak veya bir işin gereğince yapılıp yapılmadığını öğrenmek maksadıyla her yönden inceden inceye yapılan araştırma.
nazar-ı t.+ lerinden 57/04

tegayyür -1- [Ar.] Değişme, başkalaşma.
t.+ e 49/05

tehâcüm -1- [Ar.] Bir yere üşüşme, toplanma, hücum etme.
t.+ ünden 14/07

tehaffuzât -1- [Ar.] Sakınmalar, korunmalar.
t. 55/21

tehlike-4- [Ar.] Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum.
t.+ den 37/15
t.+ sinden 10/18, 43/02, 54/15

tekâmül -2- [Ar.] Olgunlaşma, olgunluk.
t.+ e 12/07
t.+ ün 06/10

tekâsül -1- [Ar.] Tembellik, üşenme, gevşeklik, kayıtsızlık.
t. 05/06

tekessür -2- [Ar.] Çoğalma.
t. ediyorlar 23/21
t. 51/07

tekevvün -2- [Ar.] Vücut bulma, vücûda gelme.
t. edebilir 11/11
t. 38/15

teklîf -1- [Ar.] Bir hususta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma.
t. olunur 53/06

tekrâr -3- [Ar.] Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.
t. edebilir 16/05
t. edeyim 52/01
t. 58/03

teksîr -1- [Ar.] Çoğaltma, çoğaltılma.
t. etmek 59/01

tel -3- [Erm.] Türlü metallerden yapılmış, kopmaya karşı bir direnç gösteren ince uzun nesne.
t.+ ini 59/07, 59/16
t.+ inin 59/09

telakkî -3- [Ar.] Belli bir bakış açısına göre görme, bakma.
t. ederlerdi 30/16
t. eylemelidir 26/17
t. 51/21

telaş -1- [Far.] Herhangi bir sebeple acelecilik.
t.+ tır 08/03

telâşlı -1- [Far.+T.] Telaş eden, telaşa düşen.
t. 38/10

telef -1- [Ar.] Yok etme, mahvetme, öldürme.
t. olup 20/09

televvün -2- [Ar.] Renk değiştirme, renkten renge girme.

t. etmeyip 58/16
t. eylediğinden 58/18

teleẕẕüẕ -1- [Ar.] Zevk alma, hoşlanma, hazzetme.
t. 16/17

telkîh -1- [Ar.] Aşılama.
t. olunan 61/01

telvîn -4- [Ar.] Renk verme, renklendirme.
t. edilir 58/03
t. eyleyecekleri 29/18
t. olunup 58/07
t. olunur 57/12

temâdî -1- [Ar.] Uzama, sürüp gitme, devam edegelme.
t. etmezler 60/07

temâruz -1- [Ar.] Hasta olmadığı halde kendini hasta gibi gösterme.
t. eder 26/10

temâs -2- [Ar.] Birbirine değme, dokunma.
t.+ ta 21/04, 53/01

temeddün -1- [Ar.] Medenîleşme, medeniyette ilerleme.
esâs-ı t. 06/09

temekkün -1- [Ar.] Yerleşme, mekân tutma.
t. eylemezler 32/03

temettu‘ -1- [Ar.] Kazanma, kâr etme, kazanç.
t. 16/17

temevvüt -1- [Ar.] Bir organın çürüyüp ölü duruma gelmesi.
t. 23/08

temeyyüz -1- [Ar.] Benzerleri içinde sivrilme, seçilir duruma gelme.
mertebe-i t. olan 08/08

te’mîn -2- [Ar.] Bir iş için gerekli olan şartları hazırlama.
t. edecek 51/03
t. 17/21

temiz -1- [Ar.] Kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan, pâk, tâhir.
t.- meden 17/15

temizle- -3- [Ar.+T.] Temiz duruma getirmek, kirlerden, zararlı maddelerden arıtmak.
t.- meden 21/05, 21/08
t.- yip 43/16

temizlen- -1- [Ar.+T.] Temiz duruma gelmek.
t.- ecek 30/01

temizlenil- -1- [Ar.+T.] Temiz duruma geltirilmek.
t.- mesi 46/12

temizlik -1- [Ar.+T.] Temiz olma durumu.
t.+ inde (temizliğinde) 43/12

temyîz -1- [Ar.] Ayırma, ayrılma.
t.+ den 26/12

tenâkus -1- [Ar.] Azalma, eksilme.
t. eder 49/04

teneffüs -13- [Ar.] Nefes alıp verme, solunum.
t. edecek 45/22
t. edip 47/12
t. olunur 55/05
t. 36/19, 49/08
‘aded-i t. 38/02
‘usret-i t. 37/10
inkıtâ‘-i t. 37/02
t.- i ‘usret 37/22
t.+ e 47/04, 47/18, 49/09
inkıtâ‘-i t.+ e 49/12

teneffüsî -1- [Ar.] Solunum.
cihâz-ı t.+ dir 54/09

teneffüsiyye -2- [Ar.] Teneffüsî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

‘adalât-ı t. 49/11
turuk-ı t. 55/01

tenvîr -1- [Ar.] Aydınlatma, bilgilendirme.
t. edecek 05/11

ter -1- Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı.
t. ve su 10/14

terakkî -4- [Ar.] İleri gitme, ilerleme.
t. eyledikçe 12/04
t. eylemiş 06/15
t. 06/10
t. + sinde 17/24

terakkiyât -4- [Ar.] İlerlemeler, gelişmeler.
t.- ı ahire-i fenniyye 12/21
t.- ı fenniyye-i hâzıra 43/13
t.- ı hazıra-ı fenniyye 04/01
t.- ı müstakbele 06/19

terâküm -1- [Ar.] Yığılma, birikme.
t. ederek 31/20

terbiye -1- [Ar.] Bu iş sonunda elde edilen ve kişinin davranışlarında, diğer insanlarla olan ilişkilerinde görülen ölçülü ve ince davranış biçimi.
hüsn-i t.+ si 06/18

tercîh -1- [Ar.] Üstün tutma, uygun görüp seçme.
t. eylemelidir 55/18

tercîhen -1- [Ar.] Tercih ederek, tercih hakkını kullanarak.
t. 04/12

tercümân -1- [Ar.] Bir şeyi birine anlatmaya vâsıta olmak, birinin duygu ve düşüncelerini dile getirmek.
t. olabileceği 04/18

tercüme -1- [Ar.] Bir dilden başka bir dile çevirme.
t. ediyoruz 27/03

tereddüd -1- [Ar.] Karar verememe, kararsızlık.
dûçâr-ı t. olmamak 28/02

tergîb -1- [Ar.] İsteklendirme, arzu ettirme.
t. ederse 08/11

terk -2- [Ar.] Vazgeçme, bırakma.
‘alâ-hâlih t. edilirse 42/02
t. etmeyi 07/06

tersîm -1- [Ar.] Resmini yapma, şeklini çıkarma.
t. edercesine 59/13

terşîh -1- [Ar.] Süzme, sızdırma.
t. 54/16

tesâdüf -7- [Ar.] Rastlama.
t. edildiği 50/02
t. edilebilir 34/15
t. edilir 38/19
t. ediyoruz 46/20
t. ettiğim 30/06
t. eylediğimizde 23/12
t. olunur 36/03

tesbît -1- [Ar.] Sağlam şekilde yerleştirme, yerinden oynamaz, kıpırdamaz duruma getirme.
ve t. 57/11

teselsül -1- [Ar.] Kesintisiz olarak birbirini tâkip etme, zincirleme devam etme.
t.+ dür 06/09

tesemmüm -3- [Ar.] Zehirlenme.
t. 30/11, 31/18
t.+ üdür 32/01

tesemmümiyye -2- [Ar.] Tesemmümî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

a‘râz-ı t. 32/18
âsâr-ı t. 61/14

teshîl -1- [Ar.] Kolaylaştırma.
t. eyler 43/11

teshîn -2- [Ar.] Isıtma, kızdırma.
t. edildikten 57/16
t. edip 57/08

te'sîr -9- [Ar.] Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.
t. 04/16, 15/11, 16/15
t.- i müthişiyle 27/13
t.+ î 44/13
t.+ i 44/10
derece-i t.+ i 44/08
t.+ in 04/03
t.+ ine 06/10
t.+ lerinden 24/20

te'sîrât -2- [Ar.] Etkiler.
t.- ı muhribesini 16/07
t.- ı müşterekelerinden 30/18

te'sîrsiz -1- [Ar.+T.] Etkisiz.
t. 44/22

te'sîs -2- [Ar.] Kurma, esâsını koyma, temelini atma.
t. buyurmuşlardır 22/12
t. olunabilir 34/03

tesliyet -1- [Ar.] Tesellî verme, avutma.
vücûd-ı t.+ i 05/03

tesmîm -5- [Ar.] Zehirleme.
t. eder 31/13, 32/14
t. ederler 54/18, 60/20
t. eyler 31/20

tesrî' -1- [Ar.] Hızlandırma, çabuklaştırma.
t. edilmiş 07/16

teşebbüsât -1- [Ar.] Bir işi yapmaya davranma.
t.+ ın 15/22

teşekkül -1- [Ar.] Oluşum.
t.+ ü 32/18

teşhîs -5- [Ar.] Araştırarak bir hastalığın ne olduğunu belirleme, adını koyma, tanı.
t. edilir 30/04
t. 25/15, 34/16
t. 34/03
t.+ ten 52/09

teşhîsiyye -2- [Ar.] Teşhîsî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
mes'ele-i t.- i fenniyye 26/11
kıymet-i t.+ si 34/13

teşkîl -3- [Ar.] Oluşturma, ortaya çıkarma, meydana getirme.
t. eder 45/15
t. edilmiş 41/14
t. ediyor 14/12

teşkilât -1- [Ar.] Aynı iş ve amaç etrâfında bir araya gelen kişi veya kurumların oluşturduğu kuruluş, örgüt.
t.- ı maraziyye 11/15

teşnegî -1- [Far.] Susama.
t. 51/14

teşrîh -1- [Ar.] Bir cesedi incelemek için kesip açma, otopsi.
t. eylemek 16/19

tetebbu' -1- [Ar.] Etraflıca inceleyip araştırma.
t.+ un 03/14

tevahhuş -1- [Ar.] Yalnızlıktan korkma.
t. edilecek 46/01

tev'em -1- [Ar.] İkiz.
t.+ dir 07/13

teveccüh -2- [Ar.] Hoşlanma, beğenme.
t.+ e 04/05
t.+ ü 51/09

tevekkül -2- [Ar.] Her türlü gerekli sebebe baş vurduktan sonra kadere râzı olup sonucu Allah'tan bekleme, işlerini Allah'a bırakma.
t. olmalı 21/18
t. 07/06

tevellüd -6- [Ar.] Doğma.

t. eden 14/11
t. eder 30/17
t. etmez 54/14
t. eylediği 10/08
t. eylediğini 14/22
t. eylemesinden 15/03
t. 23/08

tevessül -1- [Ar.] Baş vurma.
t. ederler 51/21

tevfikan -1- [Ar.] Uygun olarak, uyarak.
t. 43/05

tevkîf -1- [Ar.] Durdurma.
t. ettirilip 57/15

tevlîd -4- [Ar.] Meydana getirme, sebep olma, yol açma, doğurma.
t. eden 22/14, 22/18
t. eder 35/12
t. etmiş 44/21

tezâhür -1- [Ar.] Ortaya çıkma, görünme.
t. eder 23/09

tezâyüd -1- [Ar.] Artma, çoğalma.
derece-i harâret-i t. 37/22

tezkâr -1- [Ar.] Hatırlama, anma.
şâyân-ı t.+ dır 27/22

tezyîd -1- [Ar.] Çoğaltma, arttırma.
t. eyler 08/12

tezyîf -1- [Ar.] Değersiz göstermeye çalışma, aşağılama.
t.+ e 21/17

tıbbiyye -3- [Ar.] Tıbbî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
nezâret-i t. 06/20
mekâtib-i t.- i şâhâneden 08/07
devâ-yı t.+ ye 04/12

tıhâl - -3- [Ar.] Dalak.
t.- 13/20
t.+ den 13/22
vahal-i t.+ de 13/19

tıkan- -1- Soluğu kesilmek, nefes alıp vermekte güçlük çekmek.
t.- acağı 37/18

tılâ -1- [Ar.] Sürülecek veya sürünülecek sıvı veya merhem.
t. edilecek 61/06

tîmâr -1- [Far.] Hastaya veya yaraya bakma, tedâvi etme.
t. edemedik 46/20

tîz -1- [Far.] Keskin ve ince.
t. 40/11

tifo -2- [Fr.] Kirli sularda, bu sularla sulanmış sebzelerde bulunan, mikroplarla oluşan, ortalama üç hafta süren, ateşli ve tehlikeli bir bağırsak hastalığı.
t. 18/09
t.+ nun 36/04

tilmiz -1- [Ar.] Öğrenci, talebe, çırak.
t.- i vâsi‘ül-irfânı etibbânın 10/13

tohum -1- [Far.] Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.
t.+ lardan 15/03

toksin -8- [Fr.] Canlı organizmalarda görülen zehir.
t. 31/22, 32/13, 41/18, 42/01, 58/03
t.+ i 41/09, 41/12
t.+ in 61/11

topla- -2- Bir araya getirmek.
t.- dığı 13/22, 26/20

toplan- -2- Toplama işine konu olmak.
t.- ır 13/13, 46/15

toplu iğne Tepesinde küçük bir başı bulunan iğne.
t. +ye 58/17

toprak -5- 1. Ülke, vatan, memleket, yöre.
t.+ ı (toprağı) 17/17, 51/13
t.+ ımızda (toprağımızda) 51/09

t.+ tır 51/12
2. Yer kabuğunun, üzerini kaplayan çürümüş organik maddelerden ve kütle kırıntılarından oluşan canlıların yaşamasına elverişli kısmı.
t. 55/06

topuzvârî -1- [T.+Far.] Topuz benzeri.
t.+ dir 58/15

toz -2- Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak.
t. 55/06
t.+ lara 55/04

trachéotomie -1- [Fr.] Trakeostomi, nefes borusuna tıbbi amaçlarla gırtlak seviyesinin altından dışarı delik açılarak yeni bir nefes alma deliği elde etme işlemi.
t. 10/21

trake -1- [Fr.] Soluk borusu.
t. 48/06

tramvay -1- [Fr.] Şehirlerde yol üzerine döşenmiş özel raylarda hareket eden yolcu taşıtı.
t.+ lar 55/20

tûl -1- [Ar.] Uzunluk, boy.
t.+ unca 58/16

turuk [Ar.] Yollar.
t.- ı teneffüsiyye 55/01

tut - -4- 1. Toplam miktar etme.
t.- ar 19/08,
2. Giderek biçim ve renk değiştirmek.
36/09,
3. (Ağrı, sancı, hastalık vb.) Musallat olmak, yakalamak.
t.- tuğu 36/13, 36/13

tutul - -5- 1. Yakalanmak, müptelâ olmak.
t.- an 16/03, t.- maz 16/04
2. Kayıt tutma.
t.- an 27/15
3. Vücûdu veya bir organı işleyemez duruma gelmek.
t.- ur 48/16, 49/07

tükür- -3- Ağızdaki tükürüğü, balgamı veya yutulmak istenmeyen bir şeyi dışarı atmak.
t.- ecekler 55/15
t.- ür 55/09
t.- ürler 55/03

tükürük -2- Tükürük bezlerinin ağza akan salgısı.
t. 55/12
t.+ ten 29/21

tülbend -1- [Far.] Pamuk ipliğinden dokunmuş, çok yumuşak, çok seyrek ve ince bez.
t.+ i 47/01

türe - -2- Oluşmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak.
t.- melerine 32/07
t.- memişlerdir 32/17

türetil - -1- Ortaya çıkarılmak, meydana getirilmek.
t.- ir 60/12

Türk -1- Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan, Türkçenin değişik lehçelerini konuşan soy ve bu soydan olan kimse.
T. 51/01

türlü -5- Çeşitli, muhtelif.
t. 04/13, 18/01, 19/18, 27/10
t.+ sünü 30/05

U

uç -10- Uzun bir nesnenin baş veya son noktası.
u. 60/06
u.+ a (uca) 60/06
u.+ u (ucu) 59/11
u.+ una (ucuna) 35/10, 59/09
u.+ unda (ucunda) 59/07
u.+ undaki (ucundaki) 59/05
u.+ uyla (ucuyla) 48/11, 52/04, 52/06

uçuk -2- Ateşli hastalıklar, ruhsal

bunalımlar veya korku sonucu genellikle dudakta beliren kabarcık.
u. 28/07
u.+ lar 25/18

ufak -7- Boyutları normalden küçük.

u. 43/16, 46/14, 47/16, 51/20, 58/08, 60/01
u. 52/05

‘ufûnet -1- [Ar.] Çıbanda oluşan pis kokulu cerâhat, irin.
‘u.+ lerinde 27/11

‘ufûnetlen - -1- [Ar.+T.] İltihaplanmak, cerahatlanmak.
‘u.- ir 34/11

uğra - -3- Başına gelmek, mâruz kalmak.

u.- r 49/05, 49/10
u.- yıp 16/11

uğrat - -1- Başına kötü bir şey gelmesine, hoş olmayan bir şeyle karşılaşmasına sebep olmak.
u.- arak 50/07

uğrunda -1- Yolunda, (onun) için.
u. 16/12

‘ulemâ -1- [Ar.] Âlimler, bilginler.
el’ilm-i ‘u.+ n. 06/04

‘ulûm -6- [Ar.] İlimler.
‘u. 03/04, 14/24, 22/12
‘u.- ı beden 06/05
‘u.+ dan 06/04
‘u.+ un 16/20

‘ulviyet -1- [Ar.] Yücelik, yükseklik, büyüklük.
‘u. 15/23

‘umûm -8- [Ar.] Bütün insanlar, herkes, kamu.
‘u. 15/07, 55/05
‘u.+ a 21/15
‘u.+ un 03/13, 08/05, 21/18, 51/09, 55/19

‘umûmî -5- [Ar.] Bir şeyin bütününü yaygın olarak içine alan.
felc-i ‘u. 1/06
za‘f-ı ‘u. 31/15, 45/15
intân-ı ‘u.+ den 33/15
‘u.+ si 27/13

‘umûmiyye -11- [Ar.] ‘Umûmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
emrâz-ı intâniye-i hâdde-i ‘u. 11/17
hayât-ı ‘u. 08/10, 08/13
kâ‘ide-i ‘u. 32/20
mazarrat-ı u.+ si cihetiyle 23/05
menâfi‘-i ‘u. 08/02
hıfzu’s-sıhha-i ‘u.+ ce 55/22
ahvâl-i ‘u.+ de 44/11
hey’et-i ‘u.+ sine 10/10
sıhhat-i ‘u.+ ye 12/20
hayât-ı ‘u.+ yi 53/04
za‘f-ı ‘u. 31/09

‘umûmiyyetle-1- [Ar.+T.] Çoğu zaman, çok defa, genellikle.
‘u. 41/01

unut - -1- Aklında kalmamak, hatırlamamak.
u.- up 07/05

‘unvân -1- [Ar.] Bir kimsenin pâyesini gösteren veya durumunu, memûriyet rütbesini, görevini belirten söz, lakap.
‘u.+ ını 09/15

‘usret -7- [Ar.] Sıkıntı, zahmet, zorluk.
teneffüs-i ‘u. 37/22
‘u.- i bel‘ 34/03, 35/15
‘u.- i bel‘in 34/06, 34/20
‘u.- i teneffüs 37/10
‘u.+ e 28/14

usûl -15- [Ar.] Bir ilimde bir sonuca erişmek için belli bir plana göre tâkip edilen yol, metot.
u. 39/14, 47/20, 48/01, 58/06
u.- i dâfi‘ü’tte‘affün 43/09
u.- i mahsûsasına 43/05

u.- i mehâsin 22/11, 39/07
u.- i mezkûr 47/22
u.+ ü 39/17, 47/19, 57/12, 57/14
u.+ ünü 10/20
u.-i himâye-i mevâşîye 17/18

uyan - -1- Uyku durumundan çıkmak.

u.- ır 40/07

uyku -1- Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.
u.+ suna 40/18

uza - -1- Uzun duruma gelmek, boyu büyümek.
u.- yacağından 33/18

uzak -2- 1. Ayrı bulunmak.
u. olması 25/20
2. Uzak yerden.
u.+ tan 60/20

uzun -7- İki ucu arasında fazla uzaklık olan.
u. 22/15, 37/11, 40/10, 49/19, 58/14, 60/10
u. 37/14

‘uzv -6- [Ar.] Bir vücûdu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.
‘u.+ lara 49/17
‘u.+ larında 09/05
‘u.+ lardaki 10/05
‘u.+ ların 29/16
‘u.+ un 60/22
‘u.+ unu 60/19

‘uzviyyât -1- [Ar.] Uzviyet, organizma.
‘u.- ı süfliyye 58/12

Ü

übüvvetkârâne -1- [Ar.+Far.] Babalık gibi.
şefkat-ı ü.+ lerini 05/19

üç -11- Üç, sayı adı.
ü. 21/21, 22/03, 22/11, 40/15, 41/12, 41/13, 41/16, 41/17, 57/11, 60/03
ü.+ te 18/16

üçüncü -1- Üçüncü, sıra sayı adı.
ü. 28/11

ümîd -3- [Far.] İçinde gerçekleşmesini istediği şeyin olacağına dâir bir duygu taşımak, bir şeyin olmasını beklemek, ummak.
ü. ederim 44/01
ü.- i istikbâli 06/17
ü.+ inde 04/18

ümîdsiz -1- [Far.+T.] Ümîdi olmayan, ümîdini kesmiş.
ü. 20/02

ümmehât -1- [Ar.] Anneler.
kulûb-ı ü. 17/11

ünsiyet -2- [Ar.] Yakınlık, ahbaplık.
ü. 07/16, 17/07

üst -2- Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı.
ü. 48/08
ü.+ üne 58/08

üstâd -1- [Far.] Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sâhibi olan, üstün bir yeri, tam vukūfu bulunan kimse.
ü.- ı ‘alî 10/22

üstünde -5- –den çok, –den fazla.
ü. 29/06, 33/10, 36/18, 43/19, 59/19

üstüvân -1- [Far.] Silindir.
ü. 37/07

üzere -15- Niyet, gāye, amaç bildirir.
ü. vâki‘olan 04/17
ü. 10/16, 15/07, 18/15, 19/03, 23/11, 28/05, 28/14, 32/11, 34/08, 38/09, 51/21, 55/02, 58/04, 61/12

üzeri -2- Bir şeyin dışa bakan yüzü, dış yüz.
ü.+ lerinde 35/08
ü.+ ndeki 04/16

üzerinde -9- -e dâir, … ile ilgili, hakkında, üstüne.
ü. 20/19, 29/05, 35/06, 36/16, 42/08, 44/16, 49/11, 59/13, 61/09

üzerine -7- –e göre, –e uygun olarak.
ü. 34/03, 43/16, 57/10, 58/07, 58/09, 59/17, 61/05

üzn -1- [Ar.] Dış kulak.
iltihâb-ı mütekayyih-i ü. 61/15

üznî -1- [Ar.] Dış kulakla ilgili.
difteri-i ü. 33/05

V

vâ -1- Ne yazık, eyvah.
v. 05/20

vahîd -3- [Ar.] Tek, bir.
v.- ü'l cânib olur 48/17
v.- ü'l cânib olup 35/08
v.- ü'l mikrop habîsi 30/15

vahîm -5- [Ar.] Çok tehlikeli, tehlikeli sonuç doğuracak nitelikte olan.
v.+ dir 37/13
v. olmak 28/05
v. olur 30/17
v. 25/08
devr-i v.+ inde 10/18

vahîme -2- [Ar.] Vahim kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
netîce-i v. 53/17
eşkâl-i v.+ nin 30/10

vâhim -1- Kuran, kuruntu yapan.
v. 06/04

vak'a -1- [Ar.] Olan, vukū bulan, ortaya çıkan her türlü durum, hâdise, olay.
v. 19/12

vâkı'a -3- [Ar.] Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu.
v. 08/10, 12/18, 16/14

vâki' -4- [Ar.] Olan, vukū bulan.
v. olacak 03/13
üzere v. olan 04/17
v. olduğu 49/11
v. 52/07

vakt -11- [Ar.] Zaman.
v. 08/03, 15/10, 23/19, 29/07, 36/13
v. 36/13
v.+ lerini 05/19
emrâr-ı v. eden 55/05
v. 56/05
v. 57/05
v.+ e 47/14

vaktiyle -3- [Ar.+T.] Eskiden, bir zamanlar.
v. 07/14, 07/21
v. 18/13

vâlide -7- [Ar.] Anne.
v. 05/05, 07/04
v.+ ler 05/01, 07/07
v.+ ler 53/11
v.+ lerimiz 04/16
v.+ si 33/08

vâlideyn -4- [Ar.] Anne baba.
v.+ de 07/08
v.+ dir 05/20, 20/21
v.+ e 06/19

Valkes -1- Bilim adamı.
v.+ in 19/12

Van Suviyeten -1- [Fr.] Gerard Van Swieten (1700-1772) adlı Hollandalı hekim ve eczacının hazırladığı bir tür karışım. Bu karışım adını hekimin adından almıştır.
v. 43/08

vapur -1- [Fr.] Su buharı gücüyle çalışan gemi.

v.+ lar 55/21

var -25- Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.
v. 17/15, 18/14, 21/15, 24/08, 24/12, 28/08, 33/18, 45/08, 56/06
v.+ an 14/24,
v.+ dır 07/20, 18/03, 24/12, 24/16, 26/09, 30/20, 31/18, 38/06, 39/19, 55/08, 55/10, 56/09
v.+ sa 06/11
v.- arak 08/13
v.- ıyorsa 12/07

vâsıl -2- [Ar.] Ulaşan, erişen.
v. olanlar 12/10
v. olarak 12/08

vâsıta -2- [Ar.] Bir işin gerçekleşmesini sağlamak için araya girmek, aracılık etmek.
v.- i sirâyet olmak 20/11
v.- i sirâyet olması 43/02

vâsıtasıyla -2- [Ar.+T.] Aracılığı ile, yoluyla.
v. 41/07, 59/02

vâsi‘ -1- [Ar.] Geniş.
v. olduğundan 37/10
tilmiz-i v.+ ül-irfân ı etibbânın 10/13

vatan -3- [Ar.] Bir milletin üzerinde yaşadığı, hâkim olduğu toprak, yurt.
evlâd-ı v. 21/15
v.+ ımıza 51/02
v.+ ımızda 17/22

vaz‘ -7- [Ar.] Belirleme, tâyin etme, tespit etme.
v. eyledi 10/04
v. olunduktan 59/17
v. olunması 46/13
v. olunur 57/17, 58/11, 59/15
v. 22/12

vazîfe -6- [Ar.] Bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş, görev.
v. 04/19
v.- i tabî‘iyyeleri 49/10
v.+ de 46/19
v. leriyle 04/23
v.+ sini 07/05, 19/17

vaz‘iyet -1- [Ar.] Durum, hal.
v.+ te 60/05

ve -322- [Ar.] İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.
v. tesbît 57/11
v. 03/04, 03/06, 03/08, 03/09, 03/10, 03/11, 03/12, 03/14, 03/15, 04/01, 04/02, 04/03, 04/05, 04/07, 04/11, 04/13, 04/15, 04/16, 04/17, 05/01, 05/03, 05/04, 05/05, 05/18, 05/19, 05/22, 06/03, 06/09, 06/10, 06/19, 06/21, 07/01, 07/03, 07/05, 07/06, 07/09, 07/10, 07/12, 08/10, 08/11, 08/12, 09/06, 09/07, 09/09, 09/10, 10/19, 11/03, 11/08, 11/16, 11/21, 12/01, 13/02, 13/03, 13/07, 13/16, 13/21, 13/24, 14/07, 14/09, 14/10, 14/12, 14/20, 14/21, 15/01, 15/03, 15/06, 15/07, 15/11, 15/12, 15/20, 15/22, 15/23, 15/24, 16/02, 16/06, 16/08, 16/20, 16/21, 16/24, 17/13, 17/22, 17/23, 17/24, 18/04, 18/16, 18/19, 19/03, 19/18, 20/03, 20/05, 20/10, 20/13, 20/17, 20/21, 21/19, 22/02, 22/10, 22/12, 22/17, 23/01, 23/05, 23/12, 24/09, 24/11, 24/19, 25/09, 26/01, 26/12, 27/19, 28/01, 28/05, 28/08, 28/11, 28/12, 29/17, 30/03, 30/05, 30/10, 30/15, 31/04, 31/15, 32/02, 32/05, 32/07, 32/15, 32/21, 33/04, 33/05, 35/13, 35/20, 36/04, 36/10, 36/12, 36/13, 36/14, 36/18, 36/19, 37/01, 37/05, 37/10, 37/21, 37/22, 38/11, 38/15, 39/22, 40/05, 40/07, 40/08, 40/21, 41/05, 41/07, 41/19, 41/21, 42/06, 42/10, 43/01, 43/17, 44/01, 45/01, 45/05, 45/09, 45/13, 45/16, 46/13, 47/01, 48/09, 48/11, 48/13, 48/16, 48/20, 49/02, 49/04, 49/19, 50/09, 50/19, 50/20, 51/02, 51/03, 51/04, 51/07, 51/09, 51/11, 51/12, 51/16, 51/21, 52/01, 52/22, 53/01, 53/20, 54/04, 54/06, 54/11, 54/16, 54/18, 54/21, 55/11, 55/12, 55/20, 55/21, 56/07, 58/06, 58/10, 58/14, 58/15, 60/04, 60/10, 60/17, 61/02, 61/04, 61/06, 61/07, 61/12, 61/15, 61/18
v. 39/22, 40/01, 59/05
nahîfü’l-bünye v. 34/12

vebâ -3- [Ar.] Hasta farelerden insana geçen bir mikrobun oluşturduğu bulaşıcı, öldürücü bir hastalık.
v. 22/08
v.+ nın 17/02, 18/08

vebâ'iyye -1- [Ar.] Vebâ'î kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
karha-i v. 09/09

Veber -1- Bilim adamı.
v. 19/13

veca' -1- [Ar.] Ağrı, acı, sızı.
v.+ lar 49/02

veca'lı -1- [Ar.+T.] Ağrılı, acılı, sızılı.
v.+ lı 35/13

vech -5- [Ar.] Sebep, vesîle.
v. 28/15
v. 49/17
v.- i 'adalâtı 48/16
v.- i zuhûr 03/08
v.+ le 57/13

vechî -1- [Ar.] Yüzle ilgili.
renk-i v. 31/06

vecih -5- [Ar.] Uygun, lâyık, münasip.
v.+ le 11/16, 34/01, 40/01, 44/09, 61/10

vefât -8- [Ar.] Ölüm.
v. eden 19/07
v. eder 37/03, 60/14
v. eyledi 33/15
v. eylemiştir 19/11, 19/16
v. 31/10
v.+ ına 19/12

vefeyât -3- [Ar.] Vefatlar, ölümler.
v. 45/15
'aded-i v. 39/01
v.+ tan 07/08

vehâmet -7- [Ar.] Güç ve tehlikeli olma durumu, tehlike.
v. 42/17
v.+ i 37/13
derece-i v.+ i 18/18
v.+ inden 25/05
v.+ ine 15/23
v.+ ten 30/12
v.+ ten'ârî 40/02

vehleten -1- [Ar.] İlk anda, evvelâ, önce.
v. 35/07

vekâyi -1- [Ar.] Vak'alar, olmuş şeyler, olaylar.
v. -i elîmenin 17/13

velev -1- [Ar.] Olsa da, isterse.
v. 46/12

ve'l-hâsıl -1- [Ar.] Sonuç olarak, sözün kısası.
v. 14/24

ver - -12- Meydana getirmek, hâsıl etmek, ortaya çıkarmak.
v.- di 10/12
v.- eceği 14/07, 26/13
v.- en 50/16
v.- ir 27/14, 47/04, 52/17
v.- mektedir 48/02
v.- memelidir 34/02
v.- mesi 05/10
v.- meyen 07/06
v.- miştir 24/05

verem -11- [Ar.] Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koch basilinin yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık.
v. olanlar 55/10
v. 12/03, 14/16, 54/07
v. 22/15, 32/01, 54/14, 55/07, 55/11, 58/14
v.+ e 56/01
v.+ in 54/03

veril - -5- Verme işine konu olmak.
v.- di 09/12
ba'de't-teshîn v.- irse 54/13
v.- mek 04/17
v.- mez 08/03
v.- miş 18/02

vesâ'ire -4- [Ar.] Sayılan birkaç şeyden sonra "bunun gibi olanlar ve benzerleri de" anlamında kullanılır.
v. 13/23, 61/14
Hamdî iksîr-i süreyyâ v.+ nin 51/01
v. 25/11, v. 49/17

vesîle -1- [Ar.] Sebep, bahâne.
v.- i müstakille 21/07

veyâ -8- [Ar.+Far.] Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz.
v. 16/17, 22/16, 22/17, 23/01, 28/04, 39/12, 57/07, 60/03

veyâhûd -4- [Ar.+Far.] Yâhut, veya.
v. 43/04, 48/17, 49/02, 57/09

vezâ'if -2- [Ar.] Vazîfeler, görevler.
v. 54/05
v.- i fenniyyenin 05/05

vicdân -1- [Ar.] İnsanda iyiyi kötüyü ayırt eden, iyilikten huzur, kötülükten azap duymasına yol açan, davranışları hakkında âdil bir yargıya iten duygu.
muvafık-ı v. 51/11

vicdânen -2- [Ar.] Vicdan bakımından, vicdan yönünden.
v. 07/09, 54/05

vicdânî -1- [Ar.] Vicdanla ilgili.
kayd-ı v. 21/16

violet de gentiane -1- [Fr.] Kristal viyole veya jansiyen moru; heksametil pararosanilin klorür veya metil viyole 10B olarak da bilinen histolojik bir boya ve Gram boyama yönteminde bakterileri sınıflandırmak için kullanılan bir triarilmetan boya.
v. 57/14

virüsi -1- [Ar.] Virüslü.
difteri-î v.+ de 60/09

vukûf -1- [Ar.] Anlama, bilme, âgâh olma.
v. u 17/17

vukû' -6- [Ar.] Olma, meydana gelme.
v. a gelecek 23/04
v. a gelen 07/08
v. a 30/12
v. ât 39/01
v.+ ât ta 33/03
kesret-i v. u 15/11

vuzuh -1- [Ar.] Açık olma durumu.
meydân-ı v.+ a 06/07

vücûd -37- [Ar.] 1. Var olma, bulunma.
'arz-ı v. ederler 60/02
izhâr-ı v. eyledi 09/14
ifnâ-yı v.+ larına 21/06
iklîm-i v. 13/14
v.- ı mukaddesi 05/07
v.- ı tesliyeti 05/03
'adem-i v.+ una 23/16
2. İnsan veya hayvan gövdesi, beden
v.+ a 24/12, 41/22, 48/15, 54/07
v.+ a 44/10
v.+ da 16/04, 28/18, 49/03
v.+ ları 18/22, 25/04
v.+ ların 27/13
v.+ larını 13/10
v.+ u 11/16, 13/17, 13/24, 14/17, 31/11, 31/20, 32/14, 50/15, 54/18
v.+ umuz 14/05
v.+ un 11/10, 13/20, 32/01, 60/21
v. 12/05, 13/02
v.+ una 23/02
v.+ unu 11/02

vücûdiyye -2- [Ar.] Vücûdî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
a'zâ-yı v. 50/17
a'zâ-yı v.+ yi 45/5

vüs'at -1- [Ar.] Genişlik, bolluk.
v.- i dâhilîsini 47/18

Y

ya -5- [Far.] Bir düşüncenin karşıtı düşünülürken kullanılan bir söz.
y. 04/21, 16/20, 48/17, 49/07,

55/09

yabanî-1- [Far.+T.] (Bitki için) Özel bir bakım görmeden kendi kendine yetişen.
y. 20/16

yâd -1- [Far.] Anma, hatırlama.
y. etmeğe 09/08

yâdigâr -2- [Far.] Bir kimseyi veya olayı hatırlatmak üzere verilen yâhut onlardan kalan şey.
y.- ı kıymetdârı 05/02
y.+ dır 20/06

yağ -3- Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.
y.- ı 47/06, 50/22, 58/09

yâhûd -8- [Far.] Veya.
y. 16/21, 29/06, 40/18, 42/03, 43/08, 49/07, 57/12, 59/03

yakı -2- Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısısıyla vücuda yapışan eczalı parça.
y. 11/13, 43/17

yakın -1- Arada az zaman bulunan, zaman bakımından uzak olmayan.
y. 11/01

yakıniyye -1- [T.+Ar.] Yakınî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
‘alâmet-i y. 33/22

yakış- -2- Uygun olmak, yerinde ve iyi karşılanacak tarzda olmak.
y.- ır 21/20, 23/17

yalancı -4- Gerçek olmayıp gerçeğe benzer olan, sahte, taklit.
y. 27/03, 27/18, 38/07
y. 40/03

yalnız -13- Yanında başkaları bulunmayan.
y. 12/14, 22/21, 24/17, 25/02, 32/22, 35/18, 44/09, 49/22, 53/15, 55/18
y. 20/02, 25/05, 55/09

yan -1- Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.
y.+ lara 43/04

ya‘nî -19- [Ar.] "Demek oluyor ki" anlamında kullanılan bir söz.
y. 06/05, 09/02, 10/04, 10/20, 12/22, 17/02, 24/11, 34/20, 35/19, 37/02, 39/11, 47/17, 48/02, 58/01, 59/10, 61/09, 61/16
26/17, 41/21

yanlış -1- Bir kurala, bir ilkeye, bir gerçeğe uymama durumu.
y. 38/18

yap- -10- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak.
y.- acağı 52/09
y.- acak 47/07
y.- ıp 32/11, 32/12
y.- mak 18/21, 39/07
y.- malı 45/21
y.- malıdır 48/06
y.- tığı 19/13, 50/08

yapıl- -8- Yapma işine konu olmak.
y.- acak 43/12, 51/19
y.- ır 25/02, 39/17
y.- ırsa 52/20
y.- mayacak 46/14
y.- mıştır 51/04
y.- sa 40/02

yapış- -1- Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak.
y.- mış 29/13

yapışık -1- Bir yere yapışmış olan.
y. 29/07

yapıştır- -2- Yapışmasını sağlamak.
y.- ılsa 11/14
y.- malı 43/17

yapıştırıl- -1- Yapıştırma işi yapılmak.

y.- ır 58/09

yara -7- Bir dış etkiyle, bir hastalık veya ârıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.
y. 11/12, 33/09, 47/01
y.+ lar 05/09, 35/06
y.+ nın 33/10
y.+ yı 46/22

yardım -1- Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma.
y. eder 50/12

yarı -1- Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri.
y.+ sı 40/06

yarıl- -1- Ortadan ayrılmak.
y.- mış 43/19

yarım -3- Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.
y. 40/15, 47/06, 60/12

yaş -4- Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman.
y.+ ına 11/19
y.+ ından 39/10
y.+ larda 13/05
y.+ ta 12/15

yaşa- -5- Canlılığını, hayatını sürdürmek.

y.- dıkları 42/04
y.- malarına 32/05
y.- sın 56/08
y.- yabilir 56/08
y.-mak 17/20

yaşlı -1- Yaşı ilerlemiş, kocamış.
y. 12/04

yatak -2- Uyuma, dinlenme vb. amaçlarla üzerine veya içine yatılan eşya.
y.+ ından (yatağından) 40/06, 48/20

yatak takımı -1- Çarşaf, nevresim, yastık kılıfı vb.nden oluşan takım.
y. 53/01

yavaş -2- Hızlı olmayan.
y. 36/06, 44/11

yavaşça -1- Oldukça yavaş bir biçimde.

y. 43/16

yavru -1- Yeni doğmuş hayvan veya insan.
y.+ larına 53/13

yavrucak -1- Çocuklara sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir söz.
y. 33/15

yavrucuk -1- Yavrucak.
y.+ lar 04/06

yayıl- -1- Etrâfa dağılmak.
y.- ır 48/16

yaz- -1- İlmî bir eser meydana getirmek.
y.- arak 03/03

yazıl- -1- Yazma işi yapılmak.
y.- ır 59/18

ye - -1- Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.- mek 31/08

yedi -1- Yedi, sayı adı.
y. 33/01

yedinci -1- Yedinci, sıra sayı adı.
y. 09/13

yekdiğer -2- [Far.] Birbiri.
y.+ ini 08/11
y.+ iyle 22/13

yekûn -2- [Ar.] Toplama işleminin sonucu, toplam.
y. 19/08
y.- i 27/13

yeni -1- Kullanılmamış veya az kullanılmış olan.
y. 12/18

yer -16- 1. Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk.

y. 17/09, 32/04
y.+ de 16/06, 18/10
y.+ e 04/20, 05/20, 50/14, 55/09, 59/21
y.+ i 18/12, 43/15
y.+ im 17/15
y.+ lerde 04/12, 11/15
y.+ lere 55/12
2. Yerleşmek, iz bırakmak.
y. edip 46/16

yerine -5- Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.
y. 10/03, 14/14, 27/01, 29/19, 46/13

yerleş- -2- Kalıcı duruma gelmek.
y.- irler 32/09
y.- tiği 32/11

yerli -2- Yurt içinde yapılan veya bir yurdun kendine özgü niteliklerini taşıyan.
y. 17/04, 17/05

ye's -1- [Ar.] Şiddetli üzüntü, keder.
y.+ in 13/09

yeter -1- İhtiyacı karşılayacak kadar, yetecek ölçüde olan.
y. 56/07

yetiş- -1- Eğitim görmek, bir sanat veya meslek öğrenip meydana çıkmak.
y.- miştir 08/08

yetiştir--1- Yetişmesini, ulaşmasını sağlamak.
y.- mek 17/24

yevm -1- [Ar.] Gün.
y. 04/13

yıka- -3- Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.
y.- mak 19/22
y.- malı 45/07
y.- malıdır 43/09

yıkan- -3- Yıkama işi yapılmak veya yıkama işine konu olmak.
y.- dı 53/07
y.- ıp 58/02, 58/04

yıkanıl- -1- Yıkama işine konu olmak.

y.- ıp 55/13

yırtıcı -1- Etlerini yiyip beslenmek için diğer hayvanları dişleri ve tırnakları ile parçalayan.
y. 24/10

yine -27- Bir kez daha.
y. 08/08, 09/13, 10/22, 13/09, 16/13, 19/12, 21/10, 24/14, 26/03, 27/08, 27/21, 28/08, 28/17, 30/01, 37/18, 40/17, 40/19, 42/20, 44/14, 45/10, 46/13, 52/05, 60/04
y. 12/16, 18/01, 52/01, 53/02, 58/01

yirmi -1- Yirmi, sayı adı.
y. 46/22

yiyecek -1- Yenmeye elverişli olan her şey.
y.- ini (yiyeceğini) 28/13

yok -17- Bulunmayan, mevcut olmayan.
y. 03/10, 15/16, 16/26, 17/17, 17/20, 25/16, 31/08, 32/18, 33/13, 34/13
y.+ tur 05/09, 24/02, 29/02, 35/03, 42/18, 46/01, 46/07

yoklan- -1- Yoklama işine konu olmak.

y.- mış 12/11

yokluk -1- Yok olma, bulunmama durumu.
y.+ unda (yokluğunda) 05/11

yoksa -1- "Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz.
y. 12/15

yol -3- Usûl, tarz, sistem.
y.+ da 16/13
y.+ unda 03/13, 46/04

yorgun -1- Çalışma vb. sebeplerle beden veya zihin etkinliği yavaşlayan, yorulmuş olan.
y. 20/21

yorgunluk -1- Hastalık vb. sebeplerle bireyin ruh ve beden etkinlikleri açısından verimlilik düzeyinin azalması.
y.+ unu (yorgunluğunu) 40/17

yön -1- Taraf.
y.+ deki 31/04

yukarı -4- 1. (Yazı ve söz için) Daha önceki kısım, üst.
y.+ da 13/07, 34/07, 44/08
2. Üst taraftan.
y.+ dan 47/12

yumurta -1- Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz, kırılgan bir kabukla kaplı, beyzî biçimde bir besin maddesi.
y. 45/13

yumurta akı -5- Yumurta sarısını saran az akışkan, albümince zengin, saydam madde.
y. 30/09, 31/06, 37/08, 44/05
y.+ na 34/14

yumuşak -1- Hafif.
y. 36/12

yutkun- -5- Tükürüğü yutmak veya bir şey yutuyormuş gibi gırtlağı hareket ettirmek.
y.- ma 35/13
y.- mak 28/12, 34/04, 48/12
y.- masında 28/07

yuvarlan- -1- Kendi üzerinde dönerek hareket etmek.
y.- an 55/06

yürek -1- Kalp.
y.+ li 17/15

yürü- -4- Adım atarak ilerlemek, gitmek.
y.- r 28/08
y.- yemezler 48/21
y.- yorlar 23/20
y.- yüp 20/20

yüz -8- 1. Yüz, sayı adı.
22/11, 25/05, 41/11, 41/12
2. … olmaya yaklaşmak, olmak üzere bulunmak.
36/09, 49/03
3. Surat, çehre.
y.+ ünü 40/14
4. … olmaya yaklaşmak, olmak üzere bulunmak.
y. 18/02

yüzde -1- Oran.
y. 25/05

yüzünden -3- -den dolayı.
y. 04/07, 19/07, 20/08

Z

za‘f -8- [Ar.] Zayıflık.
z. 17/17, 48/10
z.+ ı 20/06
z.- ı ‘akla 23/18
z.- ı basara 23/18
z.- ı ‘umûmî 31/15, 45/15
z.- ı ‘umûmîyye 31/09

za‘fiyyet -1- [Ar.] Zayıf olma durumu, zayıflık.
z.- i ‘asabiyye 50/18

zâ’id -1- [Ar.] Sonradan eklenen, ilâve edilen.
z. 48/05

zâ'il -1- [Ar.] Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.
z. olur 49/16

zâhir -5- [Ar.] Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan.
z. olduğu 26/18
z. oluyor 29/09
z.+ de 23/13, 31/20
z.+ dir 34/12

zahmetli -2- [Ar.+T.] Sıkıntı veren.
z. 26/01, 35/13

za'îf -7- [Ar.] Güçsüz, kuvvetsiz.
z. 13/02, 13/10, 14/13, 15/01, 18/22, 19/01, 34/12

zamân -34- [Ar.] İçinde bulunulan devir, yaşanmakta olan vakit.
z. 04/22, 09/04, 10/07, 12/09, 13/22, 14/07, 15/05, 18/08, 19/02, 19/20, 28/02, 35/15, 36/01, 36/13, 36/15, 37/17, 44/15, 46/20, 49/06, 58/16, 60/13
z.+ da 05/14, 46/14, 52/18
z.+ ında 20/21
z.+ ki 56/05
z.+ lar 27/15
z.+ larda 11/01, 16/11, 18/20, 41/06, 55/17
z.+ lardadır 37/14
z.+ larını 18/22

zamâne -1- [Ar.] Devir, zaman.
z. 13/06

zann -8- [Ar.] Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.
z. ederim 50/09
z. ediyorlar 16/03
z. olunan 25/15
z. olunur 29/22, 35/07, 40/10
z.+ ı 30/19
z.+ ına 35/03
z.+ ını 26/02

zâr -15- [Far.] Vücûdun çeşitli yerlerindeki ince deri.
z. 19/21, 33/10, 35/08, 37/05
z.+ lar 11/11, 29/13, 29/15, 31/19, 32/12, 34/08, 44/11
z.+ lardan 25/15
z.+ ların 37/15, 38/13
z.+ larla 11/12

zarar -3- [Ar.] Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç.
z. 54/14, 56/06
z.+ ı 11/14

zarfında -3- [Ar.+T.] Belli bir sürede, belli bir süre içinde.
z. 22/04, 41/11, 49/16

zât -6- [Ar.] Bir şeyin ta kendisi, maddî varlığı.
z. 10/08, 22/04
z.- ı kasabâtı 39/22
z.- ı kasabâtın 40/05
z.- ı kasabâttır 37/21
z.+ ın 53/18

zâten -4- [Ar.] Esâsen, aslında.
z. 07/17, 11/20, 21/21, 47/14

zâtiyye -1- [Ar.] Zâtî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
icrâ'ât-ı z.+ lerine 14/04

zâtü'l.- cenb -1- [Ar.] Göğüs sancısı, titreme, ateş gibi belirtileri olan bir tür akciğer hastalığıdır.
z tavşanlarda 61/03

zâtü'l-kasabât -1- [Ar.] Bronş iltihabı.
zâtü'r-ri'e z.+ a karşı 45/17

zâtü'rri'e -6- [Ar.] Ateş, öksürük ve balgamla beliren, tehlikeli bir akciğer hastalığı.
z. 37/20, 39/22, 40/05
z.+ nin 38/02
z.+ yi 38/01
z.- zâtü'l-kasabâta karşı 45/17

zavallı -2- [Ar.+T.] Acınacak kadar kötü durumda bulunan.
z. 40/09

z. 17/19

zayıf -1- [Ar.] Eti ve yağı az olan.
z. + lıyor 17/16

zâyi‘ -3- [Ar.] Kayıp, yok olmuş.
z. olmuş 61/09
z. 05/19
z.+ den 45/14

zebân -1- [Far.] Dil, konuşma.
hiss-ü z. olarak 05/01

zebûn -2- [Far.] Güçsüz, zayıf.
z. 13/04, 28/11

zehir -3- [Far.] Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde.
z. 31/22, 32/13
z.+ i (zehri) 41/09

zehirle- -1- [Far.+T.] Öldürmek amacıyla yedirme, içirme vb. yollarla zehir vermek.
z.- mesinden 11/16, 31/15

zekâ -1- [Ar.] İnsandaki düşünme, gerçekleri algılama, akıl yürütme, yargılayıp sonuç çıkarma yeteneği.
z. 15/16

zengin -1- [Far.] Parası, malı çok olan.
z. 15/07

zerk -5- [Ar.] Vücuda şırınga ile sıvı verme işi.
z. olunan 60/16
z. olunduğu 60/13
z.+ inde 42/20
z.+ ine 42/21
z.+ iyle 61/11

zerre -1- [Ar.] Çok küçük parçacık.
z. 05/06

zevâl -1- [Ar.] Yok olma, yok edilme.
z.+ dir 44/07

zevât -1- [Ar.] Kişiler, zatlar.
z.+ ın 41/05

zîbakî -2- [Far.] Cıva.
hunnak-ı zü’lkamâme-i z. 27/19
mahlûl-i z. 43/08

zıdd -1- [Ar.] Karşıt.
z. 04/01

zîmedhal -1- [Ar.] Girişli, girişi olan.
z. 44/18

zıyk -1- [Ar.] Daralma, darlık.
z.- ı sadrda 44/01

zihin -1- [Ar.] İnsanın kendini ve çevresini bilmesinde rol oynayan idrak, tanıma, anlama, kavrama, hatırlama, sembolleştirme, muhâkeme ve soyutlama gibi faâliyetlerin bütünü.
z.+ leri 27/14

zikr -3- [Ar.] Anma, söyleme, sözünü etme.
z. olunduğu 34/08, 44/08, 61/12

zimmet -1- [Ar.] Üstünde olan şey.
z.+ tir 06/22

zirâ‘at -1- [Ar.] Bitki yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların bütünü, çiftçilik, tarım.
‘İlm-i z.+ e 17/17

zirve -1- [Ar.] En üstün seviye.
z.- i kemâle 08/13

ziyâ -2- [Ar.] Işık.
z.- yı hayâtlarıyla 05/11
z.+ dan 60/07

ziyâde -24- [Ar.] Çok, fazla.
z. 06/11, 06/15, 06/16, 11/07, 14/10, 16/07, 17/14, 18/17, 18/19, 18/20, 19/02, 25/07, 34/21, 35/12, 42/12, 49/12, 50/02, 50/03, 50/05, 50/16, 50/18, 55/07, 58/18
z.+ dir 31/05

ziyadece -1- [Ar.+T.] Fazlaca.

z.+ dir 31/03

ziyâret -3- [Ar.] Görmeye gitme.
z. edeceği 22/04
z. etmek 21/13
z. 21/4, 21/21

zonklama -1- Nabız atar gibi kesik kesik ve şiddetli bir şekilde ağrıma.
z.+ lar 35/13

zü'l-cânibeyn -1- [Ar.] İki yanlı, taraflı.
z.- cânibeyn olur 48/17

zuhûr -6- [Ar.] Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma.
z.+ a 31/14, 36/04, 49/22
z.+ u 52/22
z. eder 53/19
vech-i z. 03/08

zü'l-kamâme -1- [Ar.] Kamâmeli.
hunnak-ı z.- i zîbakî 27/19

zülâl -1- [Ar.] Albümin.
z.+ in 34/18

zülâlî -3- [Ar.] Yumurta akı niteliğinde olan, albümine benzer.
tebevvül-i z. 30/09
Tebevvül-i z. 31/05
Tebevvül-i z.+ nin 34/13

züvvâr -1- [Ar.] Ziyâretçiler.
z.+ a 53/20

SONUÇ

Bu tez çalışmasında Hekimbaşızâde Doktor Muhyiddin'in *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eseri incelenmiş ve aşağıda yer alan bulgulara ulaşılmıştır:

Toplum sağlığı adına pek çok eser kaleme almış olan yazar, çeşitli hastalıklarla ilgili olarak halkı bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. "Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı" adlı eserinde dönemin salgın hastalığı olan kuşpalazı illetini ayrıntılarıyla ele almış ve tedavi yöntemlerini belirtmiştir. Kamu sağlığını tehdit eden hastalıklarla ilgili çalışmalar yapan Hekimbaşızade'nin hayatına dair farklı kaynaklardan bilgilere ulaşmak oldukça zordur. Kendi el yazısıyla dikte ettiği yaşam öyküsü dışında veriye ulaşılamamıştır. Müellife dair bilgiler, "giriş" bölümünde bulunmaktadır.

Bu tez çalışması sırasında *Vâlideyne İhtâr Yâhud Kuşpalazı* adlı eserin başka matbu nüshasına rastlanmamıştır. Tek nüshası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 1343 numarasıyla kayıtlıdır. Çalışmada bu nüshadan yararlanılmıştır.

Eserde; Arapça, Farsça ve Fransızca sözcük sayısı fazladır. Bununla beraber İtalyanca, Latince ve İspanyolca gibi Batı dillerinden çokça kelimeyle beraber tıp ve eczacılık terimleri de bulunmaktadır. Bu sözcüklerin yer aldığı uzun cümlelerden müteşekkil paragraflar eserin dilini ağırlaştırmaktadır. Tıp metni olan bu eserin sade bir dille yazılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, müellifin hekimbaşı bir doktor olmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Eserde kuşpalazı hastalığına dair tafsilatlı bilgi verilmiştir. Hastalığın seyri, nüksetmesi, bulaşıcılığı ve korunma yolları aşama aşama anlatılmıştır. Modern tıbbın tedavi yöntemlerini deva olarak gören müellif kuşpalazına münasip serum terkiplerini de paylaşmıştır.

Bu tezin tıp metinleri hususunda çalışacak kimseler ve kuşpalazı illetine yakalananlar için faydalı olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ALTINTAŞ, Ayten, "Anadolu Tıbbı Nedir-Neden Önemlidir", *Anadolu Tıbbı Dergisi*, Nisan 2022, sayı1.

BAYAT, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016.

BAYAT, Ali Haydar, *Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 1999.

BİLİRLİ, Tahir, "19. Yüzyılın Sonlarında Osmanlı Devleti'nde Bir Salgın ve Alınan Önlemler: Çanakkale Çatalçam Köyü", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2020,* 9 (2)

ÇOLAK, Ali, "*Hasta Ziyareti İle İlgili Hadisler Bağlamında Bir İnceleme", Ekev Akademi Dergisi*, Yıl 15 Sayı48 s:161-176

DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca – *Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.

KÜLTÜRAL, Zuhal, Aylin Koç, *Üzüm ve Üzümle Tedavi*, Konya, Palet Yayınları, 2018.

KÜRE, Gülbeyaz, "II Abdülhamid devrinde Ana-Çocuk Sağlığı Kitapları İnceleme", *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, cilt:5 sayı:3 s: 960-991

ÖZDEN, Ali, "*Türk Tıbbının Tarihi", Güncel Gastroentoloji Dergisi*, Aralık 2017.

ÖZELÇİ Pervin, Coşkun Aslıhan, Kara Ateş, "Türkiye'de difteri hastalığının tarihsel epidemiyolojisi." J Pediatr Inf 2022;16(4) s:217-233.

*Sağlık Ansiklopedisi, "*Difteri Çocukları Etkileyen Hastalık*",* c. II, Arkın Kitabevi, İstanbul.

SARI, Nil, *50 Yıl Önce Ölen 8 Büyük Türk Hekimi İçin Anma Töreni kitabı*, İstanbul: Türk Tıp Tarihi Kurumu Yayınları, 1986.

SARI, Nil, "Tıp-Osmanlı Dönemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, C41, s101-111.

SEZGİN, Fuat, *İslam'da Bilim ve Teknik*, TÜBİTAK Yayınları, İstanbul, 1984.

TOKAÇ, Mahmut, *Salgın Hastalıklar Tarihi*, Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi, Güz 2020, s.6

TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2023.

UNAT, Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural, *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

İnternet Kaynakları

https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?dil=0&p=1&q=ku%C5%9F+palaz%C4%B1&alan=tum_txt Erişim Tarihi : (01.03.2024)

https://lugatim.com/ Erişim Tarihi : (04.04.2025)

https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi : (11.11.2024)

5. TIPKIBASIM

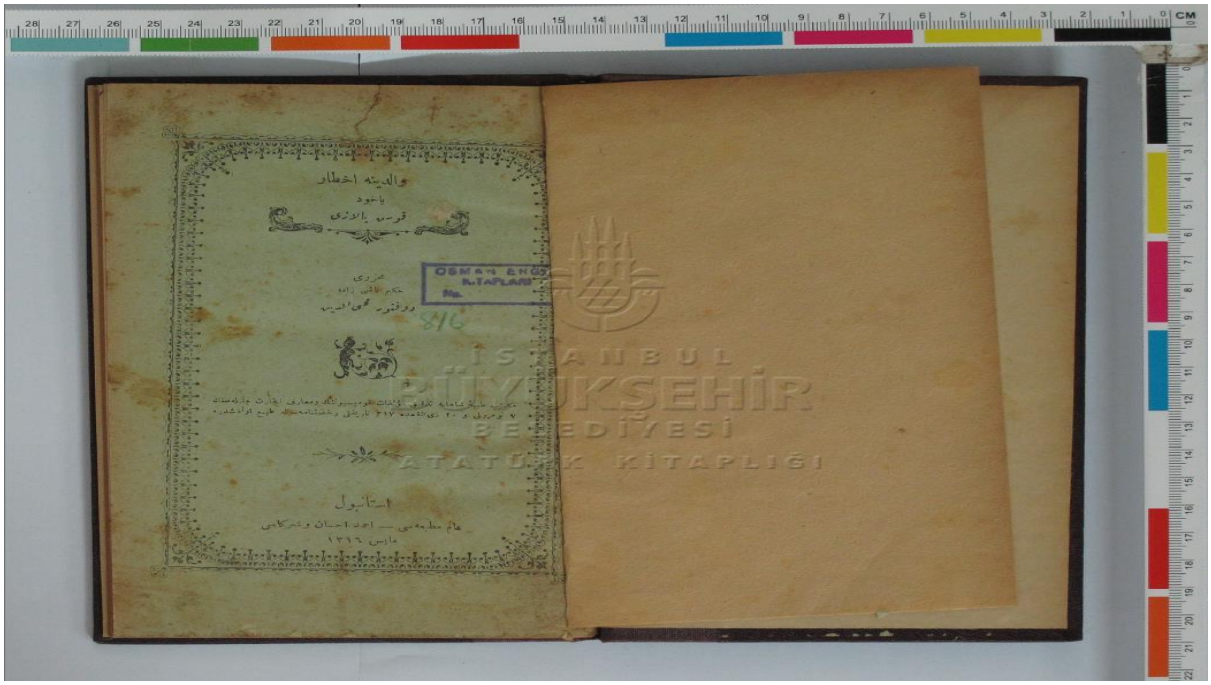

والدینه اخطار

یاخود

قوس بالازی

عزری

حکیم قاضی زاده

دوقتور محی الدین

OSMAN ENGİ
KİTAPLARI
No.
816

مکتب طبیه شاهانه تدریسی مؤلفات قومیسیونک ومعارف اجازت جلیله سنک
۷ نومرولی و ۲۰ ذی القعده ۳۱۷ تاریخلی رخصتنامه سنک طبع اولنمشدر

استانبول

عالم مطبعه سی — احمد احسان وشرکاسی

مایس ۱۳۱۶

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

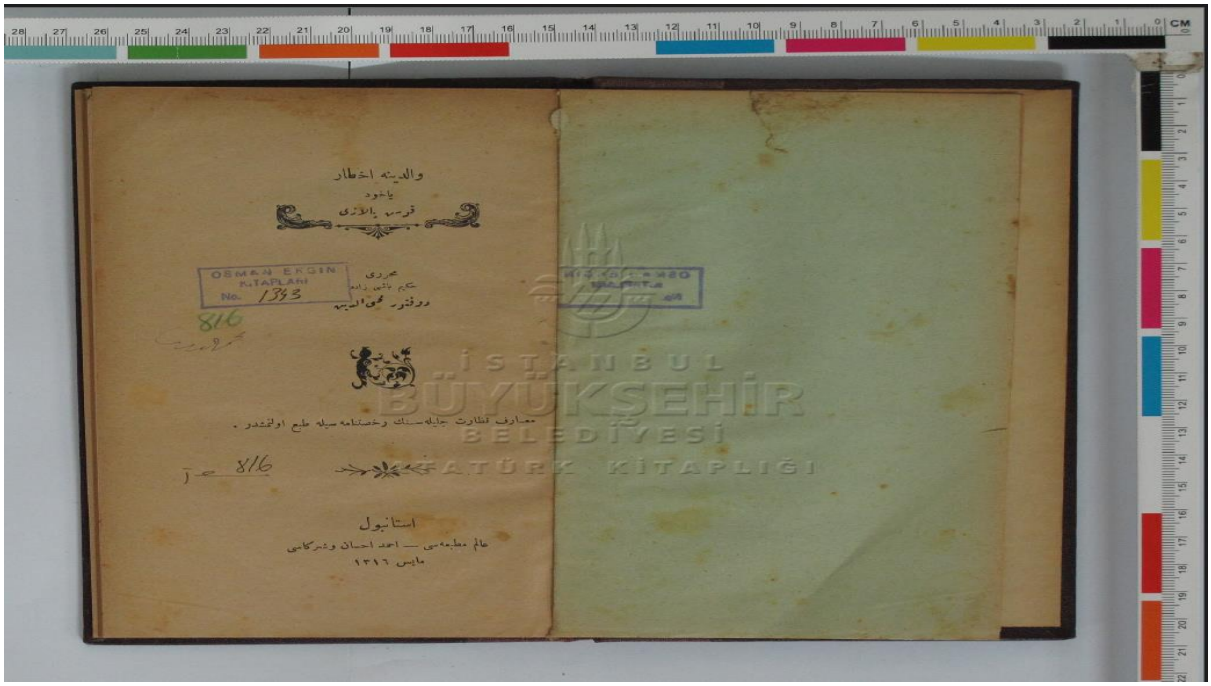

والدینه اخطار

یاخود

قوسن پالازی

OSMAN EKGIN
KİTAPLARI
No. 1343

محرری

حکیم باشی زاده

دوقتور محی الدین

816

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر .

816

استانبول

عالم مطبعه‌سی — احمد احسان وشرکاسی

مایس ۱۳۱۶

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

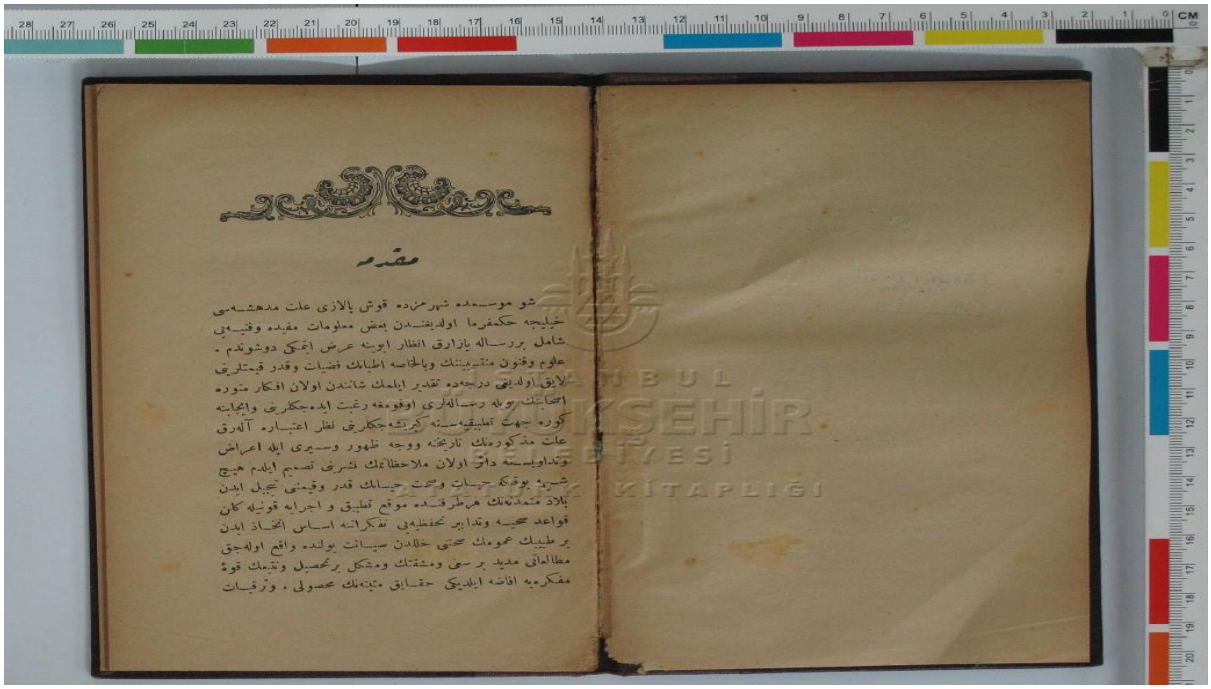

مقدم

شو موسسه‌ده شهرمزده قوش یالازی علت مدهشه‌سی
خلیجه حکمفرما اولدیغندن بعض معلومات مفیده وفنیه‌یی
شامل بررساله یازارق انظار ابوبه عرض ایتمکی دوشوندم .
علوم وفنون متنوعه‌ینك وبالخاصه اطبانك فضیلت وقدر قیمتلرینی
لایق اولدیغی درجه‌ده تقدیر ایلمك شاندن اولان افکار منوره
احسانکر یوبله رساله‌لری اوقومغه رغبت ایدمجکلرینی وایجابنه
کوره جهت تطبیقیه‌سنه کیرشه‌جکلرینی نظر اعتباره آله‌رق
علت مذکوره‌نك تاریخچه ووجه ظهور وسیری ایله اعراض
وتداویسنه دائر اولان ملاحظاتمك نشرینی تصمیم ایلدم هیچ
شبهه یوقدرکه حیات وصحت حیاتك قدر وقیمتنی تجیل ایدن
بلاد متمدنه‌نك هرطرفنده موقع تطبیق و اجرایه قونیله کلن
قواعد صحیه وتدابیر حفظیه‌یی تفکراته اساس اتخاذ ایدن
بر ملیتك عمومك صحتی خلالدن صیانت بولنده واقع اولمجق
مطالعاتی مدید بر سعی ومشقتك ومشکل برتحصیل ونتیجك قوة
مفکره‌یه افاضه ایلدیکی حقایق مثبته‌نك محصولی . وترقیات

حاضرهٔ فنیه ایله طبان طبانه ضد اولوب شرع وحکمتك کاملاً خلافنده بولنان برطاقم مناسبتسز وتأسف انکیز احوالك قلبده حاصل ایلدیکی بر تأثرك نتیجه‌سیدر . بناءً علیه اوازهٔ فریاد وعجزلرندن باشقه درد درونلرینی اکلاته‌جق برلسانه مالك اولمیان وبقای حیات وادامهٔ صحتلری معصومانه برصورتده توجیه نکاه ایتدکلری ابوینلرینه مودوع اولان بیچاره یاوروجقلر بویله اثرلردن حصه‌مند منفعت اولسه‌لر کرکدر . جهالت وغفلت یوزندن شعلهٔ حیاتلری سونوب کیدن اطفال معصومه‌نك خاطرات الیمه‌سی دوشوندکجه قیاجه سویلنمکلکم عفو بیورلسون . اودن اوه طولاشان فساد دلالی قوجه قاریلرك ، خانم نینه‌لرك سائقهٔ جهالتله رواج بولان قورشونجی قادینلرك [١] مدح وتوصیه ایتدکلری علاجلرك دوای طبیبه ترجیحاً بر چوق یرلرده حسن قبول کورمکده اولمسی وبو یوزدن تداویٔ اطبانك کل یوم بیك درلو مشکلات ایچنده عقیم بر حالده براغلمسی سزاوار تأسف اولدیغندن بویله جاهل ، بی‌بهره قادینلرك هیئت اجتماعیه‌مز وعلی الخصوص غافل والده‌لریمز اوزرنده‌کی تأثیر ونفوذلرینی بر درجه‌یه قدر تعدیل ایده‌بیله‌جکی وبو احواله بر نهایت ویرلمك اوزره واقع اولان فریاد اطبایه بر ترجمان اوله‌بیله‌جکی امیدنده بولندیغم اشبو رسالهٔ ناچیزك تحریرینی کندیمه وظیفه عد ایلدم .

[*] بز قورشونجی قادینلرك مسلکنه مداخله ایتمیورز بوش یره دکل یا بر صنعت مقابلنده ناموسکارانه پاره قازانیورلر . اکر شرعك خلافنده بر شی ایسه زمان کچدکجه او کندی کندینه غائب اولور . شوقدرکه وظیفه‌لریله اکتفا ایدوب حکیملکه قالقشمامایدرلر .

برچوجق نه‌در ؟ بوتون پدرلر ووالده‌لر ایله هم حس وزبان اوله‌رق سویلیه‌میزمیکه چوجق عمر کذشته‌نك بریادکار قیمتداری ، آلام واکدار حالك بروجود تسلیتی ، آمال وثروت مستقبله‌نك بر صورت متشخصه‌سی وسرمایهٔ مجسمیدر . حال بویله ایکن بریدر ووالده ایچون جکر پاره‌لرینه عائد اولان وظائف فنیه‌نك ایفاسنده ذره قدر تکاسل کوسترمك بر طرفدن بونجه فضائلی جامع اولان بر وجود مقدسی غائب ایتدیره‌جکی کبی دیکر طرفدنده کندی سعادتلرینی پایمال ایدوب حیاتلرینه اونولمز پاره‌لر آچه‌جغنده شبهه یوقدر .

کونشك غیبوبتنده ستاره‌لرك سماوانه ایشیق ویرمسی کبی پدرلرینك یوقلغنده ضیای حیاتلریله عائله‌لرینی تنویر ایده‌جك اولان بو الماس پارچه‌لرینك شونك بونك النده محو اولوب کیتمسنه قناعت حاصل ایدن ، رضا کوسترن انالر انامیدرلر هله بونلرك کله‌جك زمانده ملکمزه بخش ایده‌جکلری فیضلر دوشونیله‌جك اولورسه برچوجغك حیاتی هیئت اجتماعیه‌مز اراسنده‌کی موجودیتی نه‌قدر قیمتلی اولدیغی میدانه چیقارکه اونقطهٔ نظردن بوقیمتی ادراك ایده‌میان بابالر اورضایه اشتراك ایدوبده فسق وفجورك ناشر ومنبعی اولان اوعجوزه‌لرك اساسسز سوزلریله وقتلرینی ضایع ورحم وشفقت ایوتکارانه‌لرینی بیهوده یره صرف ایدن والذیندر . وا اسفا که بویله بابالرك عندنده هرصنعت اولدیغی کبی طبابت دخی هیچ حکمنده‌در .

طبابت نوع بشرك خسته‌لقلرینی تداوی‌یه وحیاتلرینك

ادامه‌سنه خادم اولوب آدم علیه‌السلام حضرتلری دخی بشردن معدود اولدیغی حالده طبابتك مشارالیه ایله برابر الهام اولندیغنه شك وشبهه قالمیور . دیمككه قدملی بر مسلك بونكله برابر (العلم علمان ..) حكمنجه هرعلومدن اقدم واهم اولان علوم بدن یعنی طبابت اولدیغی اشكاردر . بوبداهت موازنهٔ بدنیه‌نك جزئیجه بوزلمسیله انسان هربر اجراآتندن مأیوساً دور اولدیغنده میدان وضوحه چیقار بوندن ماعدا طبابت جمعیت بشریه‌یه طولاییسیله دها برچوق خدمات اجرا ایدر . ازجمله حضور وصحت بدن اساس تمدن وتسلسلدر مكوناته انقاذ احكام ایلین قانون ترقی و تكاملك تأثیرینه شمدی‌یه‌قدر اكزیاده معروض اولمش برمسلك وارسه اوده مسلك جلیل طبابتدر كه بوكون شعبات اختصاصیه‌یه آیرلمش ، متخصصلر میدانه كتورمشدر (برمسلكك مقیاسی متخصصلری اولدیغی كبی قیمتی‌ده فروع اختصاصیه‌سنك عددیله متناسبدر) ایشته قدمیله برابر اكزیاده ترقی ایلمش برمسلكه انتساب ایدن بر طبیب البته جاهل متطببلردن زیاده شایان اعتماد اولملیدر .

چوجق كبی مجسم برامید استقبالی الدن قاچیرمامق ایچون — حال صحتده بر معلمك نظارتی تحتنده — حسن تربیه‌سی ، ترقیات مستقبله ایله متناسب اولەرق تعلیم و تدریسی والدینه ناصل بر بورج ایسه حادثات مرضیه‌ده دخی — نظارت طبیه وفنیه آلتنده برامنیت نامه ایله تقیدات و مداوات لازمه‌نك اجراسنه انقیاد ایلمك‌ده — انلره اویله‌جه برذمتدر .

مدار سرور وحضوری اولان ثمرهٔ حیاتنك ، سیمای معصومی برلون حزن انكیز آله‌رق خسته‌لقله پنجه‌لشدیكنی كوروبده جكرلری پارچه‌لنمیان وبوحاله برچاره آرامیان هیچ بروالده تصوراولنه‌ماز لكن بوچاره‌یی نا اهللرك فكرلرندن بكلین و مقتضیات فنیه‌یه قارشو وظیفه‌سنی اوتوتوبده مداوات حكیمانه‌یه اهمیت ویرمین و چوجغنی طبیعته ترك ایتمكی توكل عد ایلین والده‌لر ایسه پك چوقدر مع مافیه بو یوزدن وقوعه كلن و فیاتدن طولایی قانون انسانیت نظرنده اووالدین‌ده وجداناً مسئول و محكوم اولمیه‌جقلرمی ؟ چونكه فناً بزه معاونتله ناصل برمكافات مادیه ومعنویه‌یه نائل اوله‌جق ایسه‌لر بونده قصور كوستردكلری حالده عینیله مجازاته چارپیله‌جقلرندن امین اولسونلر . هرشیئده مكافات و مجازات توأمدر .

بوبابده قصورك اك بویوكی وقتیله طبیبه مراجعت ایدلمامكدر . قوش پالازنده بویله ناكهانظهور بلالرده اربابنه مراجعتده نه‌قدر بطائت كوستریلورسه هلاك معصومده اونسبتده تسریع ایدلمش اولور ذاتاً بونون انسانلر شئون حیاتیه‌نك برمقیاس حقیقیسنه دائما مالك بولنمق ایسترلرسه بویله اولوم قورقولرینی كوزلرینك اوكندن آیرمامليدرلر .

قوش پلازی كبی دها برچوق آفات بشریه واردر كه وقتیله چاره ایستر . — سائر برچوق چوجق خسته‌لقلرنده معلومات نامه آلمق ایچون رفیق محترمم طبیب شهیر بسیم عمرپاشا

حضرتلرینك طبیب اطفال نامنده‌کی اثر عالیلرینه مراجعت بیورلمسنی منافع عمومیه نامنه توصیه ایلرم — غریبدر که خسته‌لغك بدایتنده هیچ اهمیت ویرلمز تام ایش آلاولنور اووقت برتلاشدر قوپار اوتفریطنه بوافراطنه ! اوکوشکلك نه‌ایدی بوشدت نه‌در؟

مقدمه‌یی اکمال ایچون عمومك سلامتی نامنه شونی‌ده عرض ایتمکدن کندیمی آله‌میورم . جمله‌نك مسلمیدرکه بوکون ملکمزده ، مکاتب طبیهٔ شاهانه‌دن شعبات فنیه‌نك هربرنده حائز مرتبهٔ تمیز اولان نیجه اطبای عثمانیه یتشمشدر بونکله برابر ینه اطبای اجنبیه‌یه مراجعت ایدلمکده اولدیغی تأسفله کوریورز واقعا حیات مقدسدر لکن حیات عمومیه دها مقدس ومهمدر بونك ایچوندرکه برمملکتك صنعتکارانی یکدیکرینی تقدیر وترغیب ایدرسه اصحاب صنعتده سعی وغیرتی کون بکون تزیید ایلر صنایعده اومساعی نسبتنده ذروهٔ کماله وارەرق حیات عمومیه احتیاجاتی ایچون او ملك اهالیسی دخی خارجه مراجعتدن مستغنی برحاله ایصال ایدلمش اوله‌جغی بدیهیدر .

Diphthérie — دیفته‌ری

قوش پالازی

دیفته‌رینك یعنی قوش پالازینك تاریخنه برنظر تدقیق عطف ایدیله‌جك اولورسه ایلك عصرلردنبرو موجود اولان بومهلك علتك زمان زمان ، اقلیم اقلیم اسملر آله‌رق طولاشدیغی مستبان اولور . فی الحقیقه قوش پالازی انسانك مختلف عضولرنده متنوع اشکال وعلائم مرضیه اظهار ایلدیکندن اطبای متقدمین بواشکال وعلائمك هربرینی آیروآیرو برر علت کبی تصور ایدرك باشقه باشقه اسملرله یاد ایتمکه مجبور اولمشلردی . قرحهٔ مصریه قرحهٔ وبائیه اك اسکی اسملرندندر . اون آلتنجی عصرك نهایتلرینه طوغری ایدیکه اسپانیاده قولرا کبی مستولی وخانمانسوز برحال کسب ایدرك هپ غرتلاقده‌کی اعراضیله نمایان اولدی . garrotillo بوغیجی خسته‌لق نامی ویرلدی .

اون یدنجی عصرك بدایتنده ایتالیاده ینه بویله برشکل استیلا کارانه ایله اظهار وجود ایلدی (Marbus strangu latorius) خناق مخنقه عنوانی قزاندی چونکه خسته‌لق نفس بوروسنده

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

تقرر ایدرك چوجقلری بوغوب بوغوب برطرفه آتمقده ایدی .

انکلتره‌لی حوم نامنده برطبیب ، بونك یرینه (قروپ) — croup — یعنی التهاب حنجرهٔ دیفته‌ریائی — اسمنی وضع ایلدی. بواسمك احداثیله برابر مختلف عضولرده‌کی شوحاللرك منشائی عینی برخسته‌لق اولدیغنی ادراکه مقتدر دکللردی برزمان صوکره اعراض متنوعهٔ مذکوره‌نك عینی برعلتدن تولد ایلدیکنی ساموئل نام ذات کوستردی . ختامنه ایردیکمز اشبو عصر کزین میلادینك بدایتنده مشهور — بریتوننو — مشترك المنبع اولان شواحوال مرضیه‌نك هیئت عمومیه‌سنه — بوغازده بیاض غشالرك موجودیتنه عطفاً — Diphthérite — اسمنی ویردی .

آنك تلمیذ واسع العرفانی ، اطبانك خواجهٔ جلیل القدری (تروسو) دخی خسته‌لغك بوس بوتون التهابی اولمدیغنی نظر اعتباره الەرق اواسمی دها اختصارله — Diphthérie — دییوردی که الیوم براصطلاح مخصوص فنی اولمق اوزره‌لسان اطباده تداول ایتمکده‌در .

قوش پالازینك دور وخیمنده خسته‌یی یوغلمق تهلکه‌سندن قورتارمق ایچون نفس بوروسنی آچمق و بوصورتله هوانك آق جکرلره دخولنه کریزکاه حاصل ایتمك اصولنی یعنی — خزع شریان شزن — trachéotomie — عملیاتنی احداث ایدن‌ده ینه بو استاد عالی نهاددر .

یقین زمانلرده (قله‌ب) دیفته‌ری‌یه خاص برمیقروبك وجودینی میدانه قویدی (له‌فلر) ایسه تحریات عمیقه اجراسیله بومیقروبی تفریق وتجریده موفق اولدی . آرتق قوش پالازی میقروبنه — باسیل قله‌ب له‌فلر — دینمکه باشلندی بوخسته‌لق قوشلرده علی الخصوص کوکرجینلرده کثیرالوقوع اولدیغندن بزده قوش پالازی تعبیری بوندن مأخوذ اولسه کرکدر .

قوش پالازی ، اك زیاده بوغازی ، غرتلاغی ، برونی ، اغزی انتخاب واستیلا ایلدیکندن چوق کتابلرده بوغاز خسته‌لقلری میاننده تعداد اولنور مع‌مافیه بوعلت بوغازه منحصر اولمیوب وجودك هرنقطه‌سنده آثار کوسترمکده‌در بوغازده کوریلان بیاض زارلر جلدده‌ده تکون ایده بیلور بجاقده‌کی بریاره بوزارلرله آشیلنسه همان اوراسی غشالرله مستور اولور قوش پالازینه مبتلا اولان برشخصه یاقی آچیلسه آنك یرینه دیفته‌ری زارلری پیدا اولور جلدینه سلوك یاپشدیراسه ایصیردیغی یرلرده عینی تشکلات مرضیه حصوله کلور. بونلردن وایلروده سویلیه‌جکم وجهله وجودی تمامیله زهرله‌مسندن طولایی بوعلتی قیزیل ، قیزامق کبی امراض انتانیهٔ حادهٔ عمومیه میاننه ادخال ایلمك بکا دها موافق کلیور .

قوش پالازی ایکیدن طقوز یاشنه‌قدر اولان چوجقلرده دها چوق کورلمکده‌در . ذاتاً جمعیت بشریه‌نك عطالت ومسکنت ایله متصف اولان علتلری ، اختیارلره مسلط اولدیغی

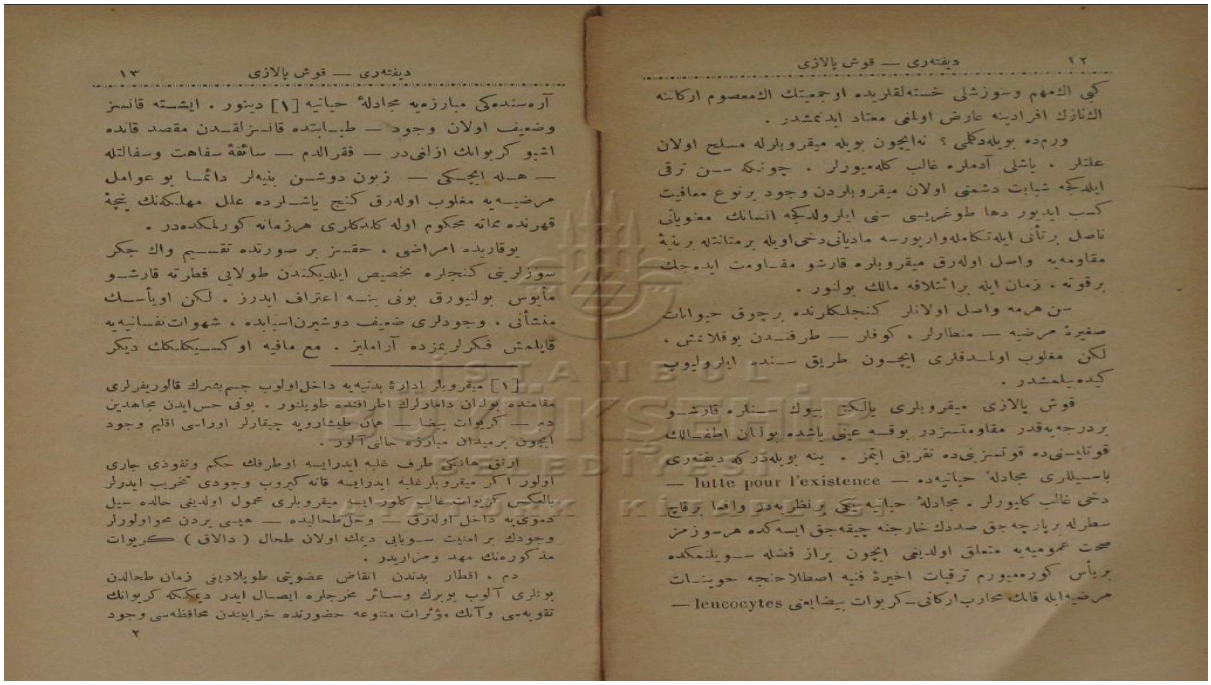

کبی الك مهم وسوزشلی خسته‌لقلریده اوجمعیتك الك معصوم ارکانه الك نازك افرادینه عارض اولمغی معتاد ایدنمشدر .

ورم‌ده بویله‌دکلمی ؟ نه‌ایچون بویله میقروبلرله مسلح اولان علتلر ، یاشلی آدملره غالب کله‌میورلر . چونکه سن ترقی ایلدکجه شبابت دشمنی اولان میقروبلردن وجود برنوع معافیت کسب ایدیور دها طوغریسی سنی ایلرولدکجه انسانك معنویاتی ناصل برتأنی ایله تکامله واریورسه مادیاتی دخی اویله برمتانتله برنیهٔ مقاومه‌یه واصل اوله‌رق میقروبلره قارشو مقاومت ایده‌جك برقوته . زمان ایله برائتلافه مالك بولنور .

سن هرمه واصل اولانلر کنجلکلرنده برچوق حیوانات صغیرهٔ مرضیه — منطارلر ، کوفلر — طرفندن یوقلانمش . لکن مغلوب اولمدقلری ایچون طریق سنده ایلرولیوب کیده‌بیلمشدر .

قوش پالازی میقروبلری یالکز بیوك سنلره قارشو بردرجه‌یه‌قدر مقاومتسزدر بوقسه عینی یاشده بولنان اطفالك قوتلیسنی‌ده قوتسزینی‌ده تفریق ایتمز . ینه بویله‌درکه دیفته‌ری باسیللری مجادلهٔ حیاتیه‌ده — lutte pour l'existence — دخی غالب کلیورلر . مجادلهٔ حیاتیه‌یکی برنظریه‌در واقعا برقاچ سطرله برپارچه‌جق صددك خارجنه چیقه‌جق ایسه‌کده هرسوزمز صحت عمومیه‌یه متعلق اولدیغی ایچون براز فضله سویلنمکده بریأس کورمیورم ترقیات اخیرهٔ فنیه اصطلاحنجه حوینات مرضیه‌ایله قانك محارب ارکانی — کریوات بیضایعنی leucocytes —

آره‌سنده‌کی مبارزه‌یه مجادلهٔ حیاتیه [١] دینور . ایشته قانسز وضعیف اولان وجود — طبابتده قانسزلقدن مقصد قانده اشبو کریوانك ازلغی‌در — فقرالدم — سائقهٔ سفاهت وسفالتله — هله ایچکی — زبون دوشن بنیه‌لر دائما بو عوامل مرضیه‌یه مغلوب اوله‌رق کنج یاشلرده علل مهلکه‌نك پنجهٔ قهرنده مماته محکوم اوله کلدکلری هرزمانه کورلمکده‌در .

بوقاریده امراضی ، حقسز برصورتده تقسیم واك جکر سوزلرینی کنجلره تخصیص ایلدیکندن طولایی فطرته قارشو مأیوس بولنیورق بونی ینه اعتراف ایدرز . لکن اویأسك منشأنی ، وجودلری ضعیف دوشیرن اسبابده ، شهوات نفسانیه‌یه قاپلمش فکرلریمزده آراملیز . مع مافیه اوکسیکلکك دیکر

[١] میقروبلر ادارهٔ بدنیه‌یه داخل اولوب جسم بشرك قالوریفرلری مقامنده بولنان دامارلرك اطرافنده طوپلنور . بونی حس ایدن مجاهدین دم — کریوات بیضا — همان طیشارویه چیقارلر اوراسی اقلیم وجود ایچون برمیدان مبارزه حالی آلور .

ارتق هانکی طرف غلبه ایدرایسه اوطرفك حکم ونفوذی جاری اولور اکر میقروبلر غلبه ایدرایسه قانه کیروب وجودی تخریب ایدرلر بالعکس کریوات غالب کلور ایسه میقروبلری محمول اولدیغی حالده سیل دموی‌یه داخل اوله‌رق — وحل طحالیده — هپسی بردن محو اولورلر وجودك برامنیت سوبابی دیمك اولان طحال (دالاق) کریوات مذکوره‌نك مهد ومزاریدر .

دم ، اقطار بدندن انقاض عضویتی طوپلادیغی زمان طحالدن بونلری آلوب بوبرك وسائر مخرجلره ایصال ایدر دیمککه کریوانك تقویه‌سی وآنك مؤثرات متنوعه حضورنده خرابیتدن محافظه‌سی وجود

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

سیاری ده‌دها، شیانی سوندیرن . ارباب فن وکمالی قهرواکداره دوچار ایدن احوالده . مؤثرات مختلفه‌ده . انفعالات شخصیه‌ده تحری اتمایز .

بوطاشغین حالاره . بوآزغین نفسلرك اجراات ذاتیه‌لرینه برچاره بولبورسه وجودمن کسب قوت ایدر هر شیئه مقاومت ایدمجك صورتده اصلاح ایدلش بر بنیه‌ده میقروبلوك تسلط ونهاجندن هیچ برزمان قورتلماز . اوزمان طبیعتك وبرمیجی المار قالورکه اونلرده یك جزؤیدر .

قوش پالازی لنفاوی ولخیف اولان چوجقلره دهما زیاده صوات ایدر چوق عشرت ایدن وفرنکی عائی ابله صمیمانه قدر معلول اولان بابالردن . آنالردن تولد ایدن چوجقلر دائما

ایچون برمدافعهٔ مهمه تشکیل ایدیور مشروبات کحولیه ومکیفات مختلفه کربواتی ضعیف دوشیرر بکا اویله کلیبورکه میقروبلری اتلاف ایدن بر سرومك برینه بوکربواته بیوك بر قوهٔ مدافعه‌نخص ایدمجك اولان بر دوای مصلبنك ایجادی دها موفقیت ایدیر اولمجقدر .

مثلا ورم ایچون کشف اولنان دوا کرچه بلسملری تخریب ایدیورسه‌ده وجوده ده ایرات مضرت ایلیور بناءً علیه اولمق فکری تعقیب ابله بوتون میقروبلره قارشو لوقوسیتلری بر سلاح مدافع حالنه کتورمك نظریه‌سی تعقیب ابلمشلر ! چلم اربابکه فلکر بولیده‌کی راکی واجتهادلری نه‌در اختراعات وکشفیاتك هیسی غربدن صادر اولیور ایچون بزبرشی کشف واختراع ایدمیورز غربك ابلك خواجه‌لرینك منبع فیوضات اولان شرقدن تولد ایلدیکی کیم انکار ایدمیلور سطح زمین مکتسبات فکریه‌نك آثارایچون برمسابقت میدانیدر غربده درجهٔ علمایه وارافی علوم، فنون، صنایع والحاصل بالجمله‌معارف هپ بورقابت یومیاسی سایه‌سنده عرض وجود ایلیور .

ضعیف ونحیف — حتی عمرسز — اولورلر . بناءً علیه نحافت اکثر احوالده میراث ابوینلدر . ناصلکه فدانلرك صولوب چورومسی بوزوق تخملردن تولد ایلمسندن . وفنا آشیلنمش بولنمسندن منبعثدر .

قوش پالازی ، مستولی بر حالده بولندیغی زمان علی المعتاد سفالت وازدحام ایچنده بولنان محللردن . عائله‌لردن باشلارسه‌ده آلدن سوکره فقیر وزنکین عموم آرهسنده بر سیاق اوزره حکمفرما اولور کیدر . قیزیل ، قیزامق خسته‌لقلرینك اثنای سیرنده قوش پالازینك کثرت اشتراکنه البته دقت بیورلمشدر . لکن اووقت ایکنجی درجه‌ده بر خسته‌لق حکمنده قالورکه تأثیر وشدتی‌ده درجه‌سیله متناسبدر . شو اختلاطلك کثرت

بوکون کرهٔ ارضنه منتشرملل واقوامك اطوار وافعالنه باقیلورسه جله‌سی لوحهٔ حکمنمای طبیعتی قارشوسنه آله‌رق استکشاه حقایق ایچك ایستیور .

بز نه ایچون طوغریدن طوغریه براثر ترقی کوسترمیورزده انلری تقلید ایدیورز بزده زکای یوق مثلا بز فیزیولوژی متخصیلری تجربه خانه‌سنده الکتریق‌ایله قوربغه‌لری رقص ایتدیریبورز میخانیکیت حرکاتی اوکرندکه جالیشورز کوکرجینلرك طوشانلرك قماشی آچوب دماغده تحریات فنیه اجراسیله غوامض علمیه‌یی اظهاره جهد ایدیورز کلیلری اولدیریورز قلبك وچکرك حرکات موزونه‌سندهکی مسائل حکمیه‌یی حله اقدام ایلیورز .

انسانیتك حیات ورفاهتنه خدمت ایدمجك بالجمله تشبثاتك دهشت ووخامتنه دکل انك محتوی اولدیغی مقصدك علویت ونجابتنه نظر اولنور ابنای جنسنك حیاتی ایچون تیغه اصحاب علم وفن فدا اولمشدر

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

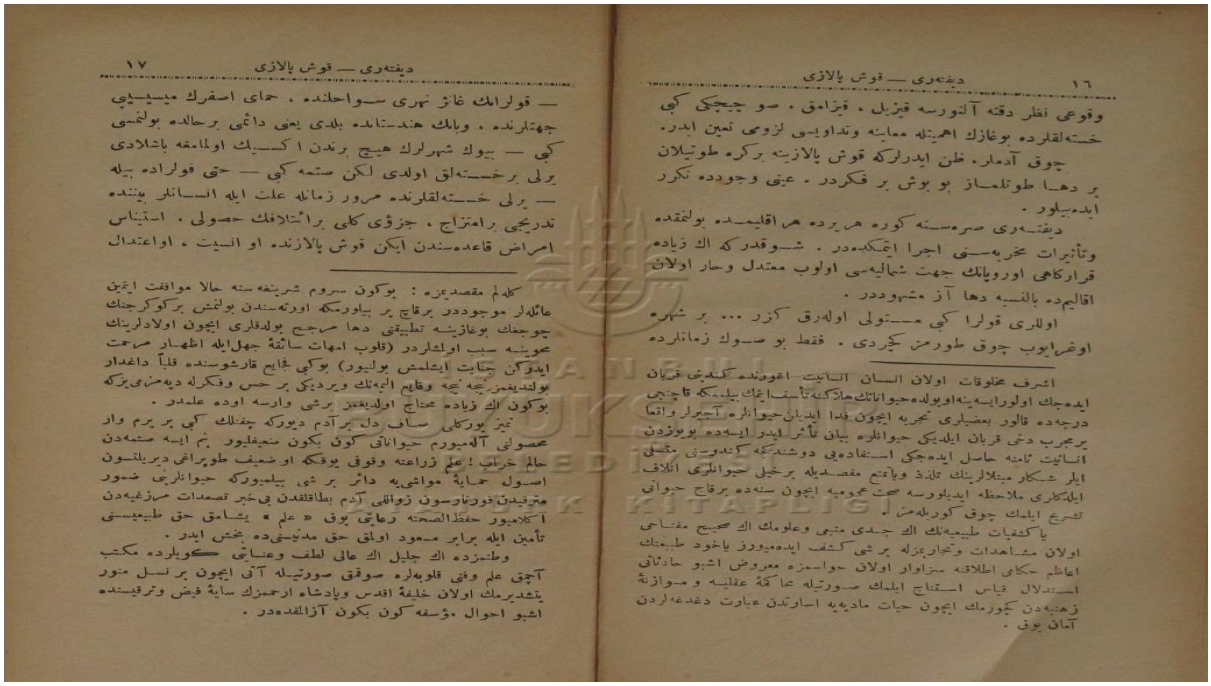

وقوعی نظر دقته آلنورسه قیزیل ، قیزامق ، صو چیچکی کبی خسته‌لقلرده بوغازك اهمیتله معاینه وتداویسی لزومی تعین ایدر.

چوق آدملر ، ظن ایدرلرکه قوش پالازینه برکره طوتیلان بر دها طوتلماز بو بوش بر فکردر . عینی وجودده تکرر ایده‌بیلور .

دیفته‌ری صره‌سنه کوره هر یرده هر اقلیمده بولنمقده وتأثیرات مخربه‌سنی اجرا ایتمکده‌در . شوقدرکه اك زیاده قرارکاهی اوروپانك جهت شمالیه‌سی اولوب معتدل وحار اولان اقالیمده بالنسبه دها آز مشهوددر .

اوللری قولرا کبی مستولی اوله‌رق کزر ... بر شهره اوغرایوب چوق طورمز کچردی . فقط بو صوك زمانلرده

اشرف مخلوقات اولان انسان انسانیت اغوروندە کندینی قربان ایده‌جك اولورایسه‌ینه‌اوبولده‌حیواناتك هلاکنه تأسف ایتمك بیلمه‌کە قاچنجی درجه‌ده قالور بعضیلری تجربه ایچون فدا ایدیلن حیوانلره آجیرلر واقعا برمجرب دخی قربان ایلدیکی حیوانلره بیان تأثر ایدر ایسه‌ده بویوزدن انسانیت ثامنه حاصل ایده‌جکی استفاده‌یی دوشندکجه کندوسنی متسلی ایلر شکار مبتلالرینك تلذذ ویاتمتع مقصدیله برخیلی حیوانلری اتلاف ایلدکاری ملاحظه ایدیلورسه صحت عمومیه ایچون سنه‌ده برقاچ حیوانی تشریح ایلمك چوق کوریله‌مز .

یاکشفیات طبیعیه‌نك اك جدی منبعی وعلومك اك صحیح مفتاحی اولان مشاهدات وتجاربمزله برشی کشف ایده‌میورز یاخود طبیعتك اعاظم حکامی اطلاقنه سزاوار اولان حواسمزه معروض اشبو حادثاتی استدلال قیاس استنتاج ایلمك صورتیله محاکمهٔ عقلیه و موازنهٔ ذهنیه‌دن کچورمك ایچون حیات مادیه‌یه اسارتدن عبارت دغدغه‌لردن آمان یوق .

— قولرانك غائز نهری سواحلنده ، حمای اصفرك میسیسیپی جهتلرنده ، وبانك هندستانده بلدی یعنی دائمی برحالده بولنمسی کبی — بیوك شهرلرك هیچ برندن اکسیك اولمامغه باشلادی یرلی برخسته‌لق اولدی لکن صتمه کبی — حتی قولراده بیله — یرلی خسته‌لقلرنده مرور زمانله علت ایله انسانلر بیننده تدریجی برامتزاج ، جزؤی کلی برائتلافك حصولی ، استیناس امراض قاعده‌سندن ایکن قوش پالازنده او انسیت ، اواعتدال

کلهلم مقصدیمزه : بوکون سروم شرینغه سنه حالا موافقت ایتمین عائله‌لر موجوددر برقاچ پر بیلورمکه اورته‌سندن بولنمش برکوکرجنك چوجغك بوغازینه تطبیقنی دها مرجح بولدقلری ایچون اولادلرینك محوینه سبب اولمشلردر (قلوب امهات سائقهٔ جهل ایله اظهار مرحمت ایدرکن جنایت ایشلمش بولنیور) بوکبی فجایع قارشوسنده قلباً داغدار بولندیغمز نیجه نیجه وقایع الیمه‌نك ویردیکی بر حس وفکرله دیه‌مزمی یزکه بوکون اك زیاده محتاج اولدیغمز برشی وارسه اوده علمدر .

تمیز یورکلی صاف دل برآدم دیورکه چفتلك کبی بر یرم وار محصولی آله‌میورم حیواناتی کون بکون ضعیفلیور بنم ایسه صتمه‌دن حالم خراب ! علم زراعته وقوفی یوقکه او ضعیف طوپراغی دیریلتسون اصول حمایهٔ مواشی‌یه دائر برشی بیلمیورکه حیوانلرینی ضمور مترفیدن قورتارسون زواللی آدم بطاقلقدن بی‌خبر تصعدات مرزغیه‌دن اکلامیور حفظ‌الصحته رعایتی یوق « علم » یشامق حق طبیعیسنی تأمین ایله برابر مسعود اولمق حق مدنیسنی‌ده بخش ایدر .

وطنمزده اك جلیل اك عالی لطف وعنایتی کویلرده مکتب آچمق علم وفنی قلوبه‌لره صوقمق صورتیله آتی ایچون برنسل منور یتشدیرمك اولان خلیفهٔ اقدس وپادشاه ارحممزك سایهٔ فیض وترقیسنده اشبو احوال مؤسفه کون بکون آزالمقده‌در .

بر درلو حاصل اولهمدی بنه مدهش ! بنه مهلك ! سروم ایجاد ایدلدی دواسی بولندی . حالبوکه یوز ویرلمش چوجقلر کبی دها شیماردی . نوع بشرك بعض خسته‌لقلری واردرکه اخلاقلری کبی آنلر ایله امتزاج ، تحمل واقتدارك فرسخ فرسخ خارجنده‌در . دیفته‌ری بیوك بر شهردن ، بیوك بر قطعه‌دن دیکرینه محرتله ایز براقارکن شمدی عینی شهرك سوقاقلری ایچنده طولاشیور . همان هر سمتده اثر کوستریور . یکا اویله کلیورکه زمان کله‌جك بوحال قولرا ، وبالکده باشنه کله‌جك ، آنلرده هرشهرده قوش پالازی ، تیفو کبی پرلشه‌جکلر .

جمعیت بشریه‌نك افراد متباعده‌سی ، هر پرده اوطورمق استقلالیتی محافظه ایتدکجه آنلرله برابر منتقل میقروبلرده هربری کندیلرینه مسکن اتخاذ ایلمك صلاحیتی محافظه ایلیه‌جکلری شبهه‌سزدر . وقتیله منطقهٔ اسلامیه‌ده دامالافرنج — فرنکی عاتی — وارمی ایدی ؟ اسمندن‌ده آکلاشیلیورمی ؟ بونی اوروپالیلر ، پاك عثمانلیلره اثر مدنیت اولق اوزره نقل وهدیه ایتدیلر . بوکون اهالیزی اوچده بر نسبتنده استیلا ایلمشدرکه الزیاده قابل تداوی اولانی بو اولوسه دیکر عالم مستولیه . آفات منقولهنك درجهٔ وخامتی دوشنلسون .

قوش پالازی هرموسمدن زیاده صفوق ورطوبتلی موسملردن دها چوق خوشلانور باسیلاری بوزمانلرده دها زیاده نشوونمایه میالدر . انسانلرك کوتوسی ، قالق یاغق ایچون همجنسلرینك ضعیف زمانلرینی قوللادیغی کبی مضر حیوانلرده ، وجودلری

ضعیف دوشیرن بویله موسملری انتخاب ایلمکده‌در . باسیلرك اك زیاده تخریبات اجرا ایلدکلری زمان ، صوك بهار موسمی وقیشك بدایت وانتهاسیدر . مع‌مافیه بوتون‌سنه برشدت اوزره حکمفرما اولدیغی کورلمکده‌در . نه‌کیم بوسنه ! قوش پالازی ساریدر . همده بالواسطه ، بلا واسطه ، ایکی صورتله‌ده سرایت ایدر .

طوغریدن طوغری‌یه بومرض یوزدن وفات ایدن اطبانك بیله عددی جمع ایدیله‌جك اولسه بربیوك یکون طوتار . — حربن — نام طبیب بر چوجغی تداوی ایدرکن چوجق اوکسورمش ، بوغازندن صیچرایان برخلط پارچه‌سی ناصلسه طبیبك اغزینه قاچمش ، ایرتسی کونی عینی علتله مصاب اولهرق وفات ایلمشدر — والکس — ك وفاتنه بنه بویله بروقعه سبب اولمشدر . — وبر — خزع شریان شزن عملیاتی یاپدیغی برصرده قان قضاءً چوجغك نفس بوروسنه قاچهرق اخناق ایلیه‌جکنی حس ایدر ایتمز جرحهٔ عملیه‌یی اعمش بچاره آدم ایکی کون صوکره قوش پالازیسه مبتلا اولهرق قرق سکز ساعت ایچنده وفات ایلمشدر . انسانیته قارشودرعهده ایلدیکی وظیفه‌سنی ایفا ایچون هردرلو فدا کارلقلری اختیار ایدن وبر حیاتی افنا ایتممك ایچون کندوسنی قربان ایتمکدن چکنمین شوعالی ، نجیب طبیبك نامی حرمتله تاریخلره قید ایدلمشدر . برزمان برچوجغی تداوی ایدیوردم . بوغازندن فیرلایان بر زار پارچه‌سی کوزومه قاچدی درحال ، معضاد تمفن ادویه ایله کوزومی بیقامق صورتیله

احتیاطدن دخی کیرو قالمدیغم حالده حقیقجه اولسون علت حکمنی اجرا ایلدی . یالکز کوزلرم امیدسز برحاله کلمش ایدی . کیجه‌لی . کوندزلی بر آن دقت واهتمامدن خالی قالمیان محترم آرقداشلرمك سایه‌سنده افاقت بولدم . سرایتنی بك ایو بیلدیکم حالده شو تجربه هیچ شك وشبهه براقمادی . حالا کوزلرمك ضعفی آندن برنشانه . بریادکاردر .

آرتق تصور بیورلسون‌که اهالی آره‌سنده بویله بلا واسطه یعنی طوغریدن طوغری‌یه سرایت یوزندن نه‌قدر آدملر . علی الخصوص چوجقلر تلف اولوب کیتمکده‌در . چوجغی متصل اوپوب سومك . بوصورتله کندیسنی آشیله‌مق ودیکر اولادلرینه‌ده عینی معامله‌یی بالاجرا واسطهٔ سرایت اولمق رحم وشفقتمی‌در ؟ رحم و شفقت بزده چوجغی سومك وآنی جیجیلی بیجیلی کورمکدن عبارت بی اساس بی معنا برخصلت اولدیغنی بویوکلر تابشکدن بزه اوکره‌دییورلر . چوجق برغنجه کیدر قوقلادقجه صولار آنی کوزله سوملی مضر دیکنلردن قورتارملی بیانی اوتلردن قورومالیدر . محبت مادرانه‌نك غلیانته قارشو عائله‌نك ادارهٔ صحیه وچوجقلرك ادامهٔ صحتلری ایچون لازم کلن متانتیده الدن براقمامليدر . اصل رحم وشفقت بسلین ایوین برنظارت کامله ایله بوطریق متین اوزرنده یوریوبده منتهاسنده قوتلی ناموسلی براولاده صاحب اولان والدین‌درکه یورغون برزماننده امکننك مکافاتنك کورورو ثمرهٔ اهتمامی اقتطاف ایدر .

سرایت بالواسطه‌یه کلنجه : بوعلتك بولندیغی محلده‌کی اشیا فناً ملوث عد اولنور ایشته اواشیانك بلاتطهیر آخر برمحله نقلی مرضك تعممنه خدمت ایدر چوجغك اوطه‌سنده ایش کورنلرك زیارت ایچون کلوبده تماسده بولنانلرك البیسه‌سی بوقبیلدن اولوب آنلرده مضاد تعفن ادویه ایله تمیزلنمه‌دن چیقه‌جق اولورلرسه نشر مرضه . بوصورتله برچوق معصوملرك افنای وجودلرینه وسیلهٔ مستقله اوله‌جقلرینی بیلملیدرلر . حمیتی اولان برطبیب تطهیر اولنمه‌دن . استعمال ایلدیکی آلتلرینی تمیزلمه‌دن برخسته‌نك اوندن دیکرینه کیتمز چونکه شربتنه ایدیلن آلت قوش پالازلی برچوجغه باتیریلوب چیقارلدقدن صوکره تطهیر ایدلمه‌دن ینه او آلتله دیکر برچوجغه اجرای عملیات اولندیغی حالده مرضك سرایت ایده‌جکی کون کبی آشکاردر بونکله برابر صباحدن آقشامه‌قدر برای استفسار فوج فوج خسته‌یی زیارت ایتمك عادتی‌ده براز تعدیل ایدلسه فنا اولماز . قومشو کوجنمسونده اولاد وطن محو اولسون عمومه رخنه‌لر آچلسون نه اهمیتی وار ؟ چوق کیمسه‌لر منافع عامه نامنه اویله برقید وجدانی ایله مکلف اولدقلرینی بیلمزلر بیله ! اخطار ایدلسه برطرز خشونتله نزیفه قالقارلر توکل اولملی دیرلر حالبوکه شریعتمز عمومك صحت وسلامتی ایچون ایجابات واجراآت فنیه‌ده قصور ایدلمامسنی امر ایدییور . مخالف شرع شریف حرکت اسلامیته یاقیشورمی ؟ ذاتاً برخسته‌یی اوچکوندن اول زیارت موافق اوله‌میه‌جغنه دائر حدیث شریف بیله صادر اولمشدر (لاتجب عیادة المریضی الا

یعد ثلث) نه‌عالی براس نه‌قدر احتیاطکارانه برتدبیر ! چونکه قوش یالازی کبی سریع‌السیر وساری اولان علتلر نهایت اوچکونه‌قدر کندینی کوسترمه‌جکندن بوامرجلیله امتثالاً حرکت ایدن برذات اومدت ظرفنده زیارت ایده‌جکی خسته‌نك علتی اکلار ایسترایسه کیتمز معذوردر کیسه‌یله احتیاطایله طورانور ایشته شرع شریفه مطابق اوله‌رق حرکت ایدنلر هم کندیلرینی همده ابنای جنسی هلاکدن، اضمحلال خاطرنا کدن قورتارلر قولرا ، ویا کی بولاشیق خسته‌لقلر حقنده‌کی برحدیث نبوی (بولنـدیغی محلدن چیقمیکز اولدیغی محله کیرمیکز) مألنده اولوب تفصیلاتی کتابلر طولدیران قرائته و تفریق مرضا اصول محاسن شمولی جناب پیغمبر تابیك‌اوچیوز سنه اول وضع و تأسیس بیورمشلردر خلاصه علوم وفنون هر نقطه‌ده شریعتمز ایله هم حدود اولدیغی کبی بوخصوصده‌ده یکدیکریله تمامیله متحددر قوش یالازنی تولیدایدن میقروبنك نهایتلرینك مدور اولمـی ورم میقروبندن تفریق ایتدیرر . بویونك اوزون وباقیصه اولمسندن ، عددینك چوق وباز بولنمسندن خسته‌لق شدید ویا خفیف اولور کرچه دیفتری علتنه خاص اولان و بوغازده‌کی بیاض غشالری تولید ایدن بومیقروب ایسه‌ده (Petit Coccus — streptocoque — staphylocoque pneumocoque) اسمنده‌کی میقروبلر دخی عینی له‌فلر کبی قوش یالازنی حاصل ایده‌بیلورلر . بعض دیفتریلرده یالکز له‌فلر بولنور برچوغنده بونکله برابر شوتعداد ایله‌یکم حوینات

مرضیه‌دن بری ویا برقاچی اشتراك ایدر اطبا وافکار منوره اصحابی بوکون میقروبلرك وجودینه تمامیله قانع اولمشلردر . بعض جهلا حالا میقروبلره اینانمدقلری برشی دکل ! بویوزدن وقوعه کلهجك سرایته‌ده بالطبع آلدیرمیورلرکه مضرت عمومیه‌سی جهتیله عالم انسانیت وعلی‌الخصوص مدنیتده مقتضی قابل اولیان خطالردندر .

سلسلهٔ مراتب حیوانیه‌نك الك بیوکندن الك کوچکنه قدر بر نظر عطف ایدیلهجك اولورسه تولد ، تحرك ، تغذی ، تموت کبی احوال حیاتیه‌یه مالك اولدقلری تظاهرایدر . ایشته بویوك اولدقلری ایچون مشهود اولان شوآثار حیاتیه سایه‌سنده‌در که حیوانلری جانلی برجسم اولمق اوزره جامداندن تفریق ایدیورز وبویله بتمیه متحرك اولان بر جسمه تصادف ایلدیکمزده حیوان نامی خاطرمزه کلیور میقروبلر ایسه ظاهرده غیر مرئی اولدقلرندن اشبو آثار حیاتیه‌یی کورمك ایچون خرده‌بینه مراجعت ایتمك اقتضا ایدیورکه بونجربه‌یی اجرا ایتمدن حقیقتی تحری ایلهمن آنلرك عدم وجودینه حکم ایتمك بوش فکرلره یاقیشور . بویله افکار طاشیانلر بر کره خرده‌بین ایله باقسونلر! دکل ضعف بصرمه ضعف عقله مالك اولانلر بوفن کوزلکی ایله میقروبلری کورمکه چالیشسونلر . اووقت قائل اولورلرکه بونلرده کندی کندیلرینه یوریورلر طوغوریورلر بر آنده تکثر ایدیورلر .

شوبله‌جه بر رؤیت ایله کوردکلری شیلرك جانلی بر مخلوق

اولدقلرینه قناعت حاصل ایتدکدن صوکره اوشیئه بلااختیار حیوان دیه‌جکلرینه شبهه یوقدر .

لکن حیوان کلمه‌سندن جانلی فقط مرئی برجسم آکلاشیله‌جغندن فن بویله غیر مرئی اولان حیوانات ابتدائیه‌یه — حیوانجق — بونیده بیوك کوره‌رك — حوینات — اسمنی ویرمشدر . اجنبی لساننده میقروب دیورلر لسان عوامده (منطارلر) دینور (Champignons)

شوده وارکه میقروب دیرکن خاطره همان مضر بر حیوان کلمسون عینی حجم وثقلتده بولنان بر قویون نه‌قدر حلیم ایسه اومقیاسده اولان بر قورد بالعکس بیرتجی . خونخوار اولدیغی یعنی هرجثه‌ده مؤنس ومضر حیوانلر بولندیغی کبی میقروبلرك ایوسی‌ده ، وجوده نافع اولانی‌ده وار کوتوسی‌ده واردر .

هرایکیسیده بر قپویه چیقارسه‌ده دیفته‌ری باقتریولوژی فننجه باشقه ، طبابت — سریریات — نقطهٔ نظرندن ینه باشقه بر طاقم انواعه منقسمدر . اول امرده باقتریولوژی تحریاتنك بزه بخش ایلدیکی معلوماته کوره آلتی نوعی واردر . برنجیسی یالکز له‌فلر ایله حصوله کلندر . دیکرلری اولجه عرض ایلدیکم درت جنس میقروبلرك هرنفسی بریله برابر له‌فلرك میدانه کتوردیکیدر . آلتنجیسی ایسه بر قاچنك متحداً ومشترکاً تأثیرلرندن متولددر .

حالبوکه برچوق خسته‌لرك اظهار ایلدکلری علامتلرده ، انواع مذکورهٔ میقروبیه‌نك بهرینه دلالت ایدر برفرق خصوصی

کورلمامکده‌در مثلا برخسته‌ده دیفته‌ری تمامیله کوزیکور تحلیل میقروبی یاپیلور یالکز له‌فلر باسیللری بولنور . بر دیکرنده بو تمامیت موجود اولدیغی حالده له‌فلر ایله سائر میقروبلرك وجودلری تحقق ایدر .

یالکز خسته‌لغك وخامتندن یوزده یوز دکلسه‌ده بردرجه‌یه قدر — Streptocoque — ك الی بولندیغی اکلاشیلور چونکه بوباسیل دیکرلرندن زیاده مؤثر اولوب اشتراکی حالنده خسته‌لق وخیم بررنك آلور .

مشاهدات وتجاریب فنیه‌یه کلنجه : بالفرض شبهه ایتدیکمز بر بوغازدن صییروب بر پارچه مادهٔ مفرغه آلورز . باقتریولوژیخانه‌یه کوندریرز . تحریات اجرا ایدرلر . له‌فلر وسائر میقروبلری بولورلر . بناءً علیه قوش پالازی اولدیغنه حکم ایدرلر . لکن بز بوغازده علته مخصوص اولان غشالری ، بیاضلقلری کورمیورز . حتی خسته‌لق کچر کیدر اوللری تشخیص ایچون بر علامت ممیزه ظن اولنان اشبو زارلردن اثر بیله یوق ! بوغازك ایچی قپ قرمزی ، کوچك دیل ، بادمجکلر ، داماغك آرقه طرفی ، محل محل قرمزی رنکده قیارجقلرله احاطه اولنمش ، دوداقده اوچوقلر — اریس — ایشته فن بوکا — دیفته‌ری اریسی — دییورکه یکده آز دکلدر . شومنظره‌نك دیفته‌ریدن پك اوزاق اولمسی اطبایی عادی خناق کبی آلداتور هم قوش پالازینك بوجنسی ، انواع سائره‌سی مثللو بطائتله‌ده باشلاماز بردن بره — عادی خناقلرده اولدیغی کبی — شدتلی

نوبتلر وزحمتلی بوغاز آغریلریله بدأ ایدر . خسته‌لغك بویله شدتله صولتی ، خناق عادی ظننی برقات دها قوتلندیرر ایرتسی کونی ینه بوغازده بیاضلق کورلمیه‌جك اولورسه قوش پالازی دکلدر دیه‌رك بوس بوتون حکم ایدیلور اشته بویله هر کون آلدانمقده‌یز .

آنك ایچون بوغازده بیاضلغك بولنمامسیله ، قوش پالازینی خاطردن چیقارمق قیدسزجه داورانمق بالآخره موجب ندامتدر .

صره‌سی کلمش ایکن بونك عکسنی‌ده سویلیه‌لم : بعض بوغاز خسته‌لقلریده واردرکه بوغازك ایچنی بیاض بیاض غشالر قاپلار . دیفته‌ری کبی تمارض ایدر . حقیقتده قوش پالازی دکلدر . مع مافیه بوعمیق برمسئلهٔ تشخیصیهٔ فنیه اولوب متخصصلر بیله بونلری تفریق وتمییزدن چوق دفعه عاجز قاله‌رق باقتریولوژیخانه‌یه مراجعت ایتمکده اولدقلرندن شومعکوسیتك فکرلره ویره‌جکی رخاوت ایله ایجابی حالنده طبیبه مراجعتده مسامحه ایلمکدن بیوك برخطا تصور اولنه‌ماز .

هرحالده بوغازده بیاض برشی کورلدیکی آنده ایشی اهمیتله تلقی ایلملیدر . بوساخته دیفته‌ریلر نه‌لردر ؟ یعنی بوغازده بیاضلقلر ظاهر اولدیغی حالده قوش پالازی دینلمین بوعلتلر هانکیلریدر ؟ بونلر فنك — pseudo-diphthérie — نامیله طوپلادیغی علتلر ایله بعض نوع بوغاز خسته‌لقلریدر .

اسکیدن بونلره — Angine diphtéroïde — خناق شبه دیفتریائی دینوردی . لکن شمدی بر معنا چیقمدیغی ایچون بو

اصطلاحی کتابلردن سیلمکه مجبور اولدیلر . آنك یرینه Pseudo-diphthérie — کلمه‌سنی قویدیلرکه کاذب دیفته‌ری — یلانجی قوش پالازی دیه ترجمه ایدیورز . بکا دیفته‌ریٔ مستعار تعبیری دها موافق کلیور .

بویله ساخته قوش پالازلرنده دیکر میقروبلر بولنورسه‌ده له‌فلر اصلا بولنماز له‌فلر دیفته‌ری‌یه خاص دکلیدی؟ مادامکه اوموجود دکلدر . اوحالده باسیل له‌فلر اولمیان بوغاز خسته‌لقلریده نه‌قدر مشابهت عرض ایتسه‌لر ینه قوش پالازی اوله‌مازلر . اوت ! علامات متشابهه عرض ایدر . لکن قوفدر شدتدن یریدر . نه حاجت له‌فلردن ماعدا دیکر میقروبلر هردرلو بوغاز عفونتلرنده بولنور . حتی صحتلی آدملرك بوغازلرنده‌بیله کورلمشدر . لکن له‌فلر میقروبلری !

بوحیوانلرك تأثیر مدهشیله افنا اولان وجودلرك یکون عمومیسی عقللره حیرت ویرر ذهنلری طوردیرر هله برایکی سنه اول که دها اوزمانلر سروم ایجاد ایدلمامش ایدی . طوتیلان ایستاتستیقلرك ، میت ژورناللرینك صحیفه‌لری بونلرك دهشتنه ، مقید برر برهان ، مضبوط برر حجتدر .

بویله یلانجی برشکلده بولنوبده اصل دیفته‌ری‌یی آکدیران بوغاز خسته‌لقلری میاننده خناق نحه‌وی وخناق ذوالقمامهٔ زیبقی (فرنکی علتی مناسبتیله جیوه‌نك کثرت استعمالندن خناق غشائی افرنجی (ینه فرنکی علتی ایله معلول اولانلرده) شایان تذکاردر .

بونجه اختلافات حقیقیه وکاذبیه آره‌سنده اك آلیشیق کوزلربیله دوچار ترددا‌ولمامق قابل دکلدر . بناءً علیه هر زمان باقتریولوژی فننه محتاجز .

دیفته‌ری — علامتلرینك خفیف ویا شدید اولیشنه کوره سلیم ووخیم اولمق اوزره سریریاتده ایکی‌یه آیریلیر .

نوع سلیمی — طبیعی قوش پالازی — ایلك کونی چوجغك جلدی براز صیجاق ، رنکی اوچوق . بوتغونمه‌سنده براز کوچلك وار ایسه‌ده بنه شن وشاطر . کزر یورر بللی بیله دکل ! شو حال ایله چوق دفعه سسی قیصیلنجه‌یه قدر حس اولنمیه‌رق خسته‌لق ایچه ایلرولر . علی الاکثر بوغاز راحتسزلغنك وقیریقلغك اوچنجی کونی زبون برحالده الی ایله بوغازنی کوسترمکه ومحل اضطرابنی تعیین ایتمکه باشلار . آرتق یوتغونمق برامر عسیر اولدیغندن بیه‌جکنی ایچه‌جکنی رد ایدر برطرفدن اوعسرته بر دلیل اولمق اوزره متصل صالیاسی آقار ساعت بساعت وجه — قورشونی — بر رنك المیم آلمغه قویولور . (قانده‌کی hémoglobine نك سم مرضی ایله محو اولوب آزالمسندن رنك جلدی قورشونی برمنظره آلور) بونکله برابر نوبت بنه اسکی اعتدالنی محافظه ایدر . بعضاً وجودده حرارت بیله حس اولنماز .

خسته‌لق شودور مترقیده علی الخصوص اطفالده بوغازدن غرتلاغه کچر . قوری ، بوغوق ، قیصه قیصه ، صیق صیق اوکسوروکلر ، سسك قیصیلمسی خسته‌لغك غرتلاغی صاردیغنی

اخبار ایدر . حنجره‌ده‌کی شوحال مرضی‌یی ایلروده — قروپ — نامیله بحث ایده‌جکمزدن بوراده فضله‌جه سوزه لزوم یوقدر .

بدایت مرضدن اعتباراً بوغاز معاینه ایدیله‌جك اولورسه ایلك کونی : بوغازك بر طرفنده خصوصیله بادمجکك بری اوزرنده برقرمزیلق ، جزئی برشیشکنلك کوریلیر اوآخشام یاخود ایرتسی صباح بادمجکك اوستنده بیاض برنقطه ! — دها هنوز یاپشیق دکل ، طوقنیلورسه دوشر — وقت کچدکجه اوبیاضلق کنیشلیور . عادتا صدفی بر کاغد پارچه‌سی قونمش کبی برلوحه حالنده ظاهر اولیور برقاچ ساعت ، نهایت ایرتسی کونی بر دها باقیله‌جق اولورسه کوچك دیلی — الدیون پرمغی تاصل صارارسه — صارمش احتمالکه دیکر بادمجکه حتی بوغازك آرقه طرفنده دولانه‌رق عادتا بوغاز ، بیاض برشیله صیوانمش کبی پك ایو کوریلیر زارلر آرتق یاپشمش اولدیغندن پك کوچلکله صییریله‌بیلور بویونده‌کی بزلر شیشمشدر .

بیاض زارلر ، دائما صدفی ، بیاضمتراق بررنکده کورلمز . چونکه بوغاز برچوق عضولرك ، فابریقه‌لرك کذرکاهی . مدخل ومخرجی اولدیغندن آنلرك مفرغات ومحصولاتی بورادن کچدکجه غشالری کندی رنکاریله تلوین ایلیه‌جکلری طبیعیدر . بونك ایچون بوغازده بیاضلق برینه سیاه سیاه ماده‌لر کوریلور . بومنظره . بروندن کلن قاندن ، کوکسدن چیقان بلغمدن ، توکروکدن ، ایچیلن علاجلردن ، استفراغ اولنان شیلردن متولد اولوب بردنبره بوغازك ایچی غانغره‌ن اولمش ظن اولنور . بر

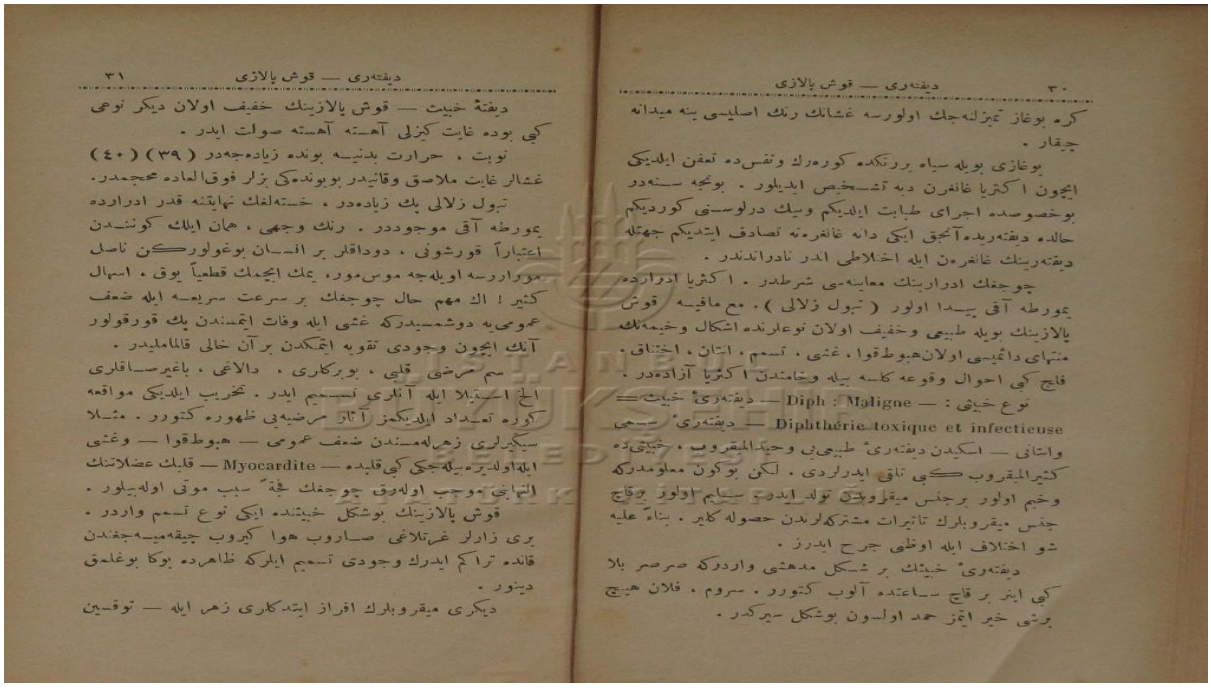

کره بوغاز تمیزلنه‌جك اولورسه غشانك رنك اصلیسی ینه میدانه چیقار .

بوغازی بویله سیاه بررنکده کوره‌رك ونفس‌ده تعفن ایلدیکی ایچون اکثریا غانغرن دیه تشخیص ایدیلور . بونجه سنه‌در بوخصوصده اجرای طبابت ایلدیکم ویك درلوسنی کوردیکم حالده دیفته‌ریده آنجق ایکی دانه غانغره‌نه تصادف ایتدیکم جهتله دیفته‌رینك غانغره‌ن ایله اختلاطی اندر نادراندندر .

چوجغك ادرارینك معاینه‌سی شرطدر . اکثریا ادرارده یمورطه آقی پیدا اولور (تبول زلالی) . مع مافیه قوش پالازینك بویله طبیعی وخفیف اولان نوعلرنده اشکال وخیمه‌نك منتهای دائمیسی اولان هبوط قوا ، غشی ، تسمم ، انتان ، اختناق ، فلج کبی احوال وقوعه کلسه بیله وخامتدن اکثریا آزاده‌در .

نوع خبیثی : — Diph : Maligne — دیفته‌ریٔ خبیث = Diphthérie toxique et infectieuse — دیفته‌ریٔ سمی وانتانی — اسکیدن دیفته‌ریٔ طبیعی‌یی وحیدالمیقروب ، خبیثی‌ده کثیرالمیقروب کبی تلقی ایدرلردی . لکن بوکون معلومدرکه وخیم اولور برجنس میقروبدن تولد ایدر . سلیم اولور برقاچ جنس میقروبلرك تاثیرات مشترکه‌لرندن حصوله کلیر . بناءً علیه شو اختلاف ایله اوظنی جرح ایدرز .

دیفته‌ریٔ خبیثك بر شکل مدهشی واردرکه صرصر بلا کبی اینر برقاچ ساعتده آلوب کتورر . سروم ، فلان هیچ برشی خیر ایتمز حمد اولسون بوشکل سیرکدر .

دیفتهٔ خبیث — قوش پالازینك خفیف اولان دیکر نوعی کبی بوده غایت کیزلی آهسته آهسته صولت ایدر .

نوبت ، حرارت بدنیه بونده زیاده‌جه‌در (٣٩) (٤٠) غشالر غایت ملاصق وقانیدر بویونده‌کی بزلر فوق‌العاده محجمدر .

تبول زلالی پك زیاده‌در ، خسته‌لغك نهایتنه قدر ادرارده یمورطه آقی موجوددر . رنك وجهی ، همان ایلك کوننده‌ن اعتباراً قورشونی ، دوداقلر بر انسان بوغولورکن ناصل موراررسه اویله‌جه موس‌مور ، یمك ایچمك قطعیاً یوق ، اسهال کثیر ! اك مهم حال چوجغك بر سرعت سریعه ایله ضعف عمومی‌یه دوشمسیدرکه غشی ایله وفات ایتمسندن پك قورقولور آنك ایچون وجودی تقویه ایتمکدن برآن خالی قالمامليدر .

سم مرضی قلبی ، بوبرکلری ، دالاغی ، باغیرصاقلری الخ استیلا ایله آنلری تسمیم ایدر . تخریب ایلدیکی مواقعه کوره تعداد ایلدیکمز آثار مرضیه‌یی ظهوره کتورر . مثلا سیکیرلری زهرله‌مسندن ضعف عمومی — هبوط قوا — وغشی ایله اولدیره‌بیله‌جکی کبی قلبده — Myocardite — قلبك عضلاتنك التهابنی موجب اوله‌رق چوجغك فجةً سبب موتی اوله‌بیلور .

قوش پالازینك بوشکل خبیثنده ایکی نوع تسمم واردر . بری زارلر غرتلاغی صاروب هوا کیروب چیقه‌میه‌جغندن قانده تراکم ایدرك وجودی تسمیم ایلرکه ظاهرده بوکا بوغلمق دینور .

دیکری میقروبلرك افراز ایتدکلری زهر ایله — توقسین

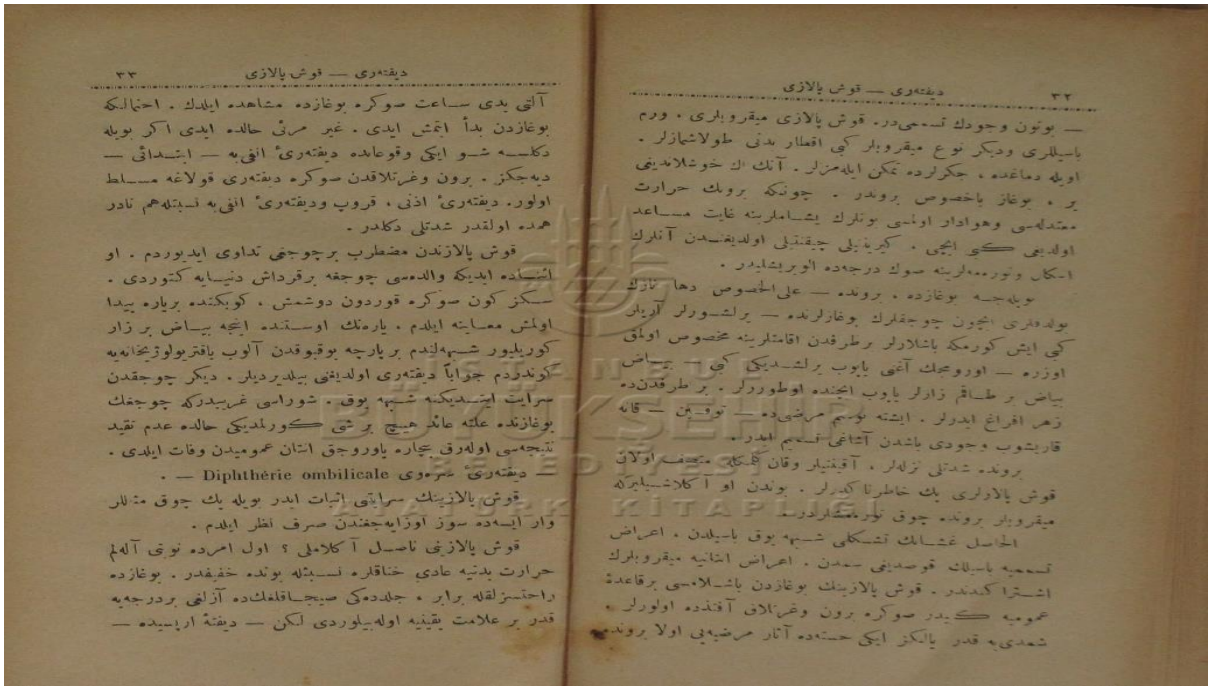

— بونون وجودك تسمیه‌در. قوش پالازی میقروبلری ، ورم باسیللری ودیکر نوع میقروبلر کبی اقطار بدنی طولاشمازلر . اویله دماغده ، جکرلرده تمکن ایله‌مزلر . آنك اك خوشلاندیغی یر ، بوغاز باخصوص بروندر . چونکه برونك حرارت معتدله‌سی وهوادار اولمسی بونلرك یشاملرینه غایت مساعد اولدیغی کبی ایچی ، کیرینیلی چیقنتیلی اولدیغندن آنلرك اسکال وتورمه‌لرینه صوك درجه‌ده الویریشلیدر .

بویله‌جه بوغازده ، بروندە — علی‌الخصوص دها نازك بولدقلری ایچون چوجقلرك بوغازلرنده — یرلشورلر آریلر کبی ایش کورمکه باشلارلر برطرفدن اقامتلرینه مخصوص اولمق اوزره — اورومجك آغنی یاپوب یرلشدیکی کبی — بیاض بیاض بر طاقم زارلر یاپوب ایچنده اوطوررلر . بر طرفدن‌ده زهر افراغ ایدرلر . ایشته توسیم مرضی‌ده — توفین — قانه قاریشوب وجودی باشدن آشاغی تسمیم ایدر .

بروندە شدتلی نزله‌لر ، آقینتیلر وقان کلمکله متصف اولان قوش پالازلری پك خاطرنا کدرلر . بوندن او آکلاشیلیرکه میقروبلر بروندە چوق تورمشلردر .

الحاصل غشانك تشکلی شبهه یوق باسیلدن ، اعراض تسمیه باسیلك قوصدیغی سمدن . اعراض انتانیه میقروبلرك اشتراکندندر . قوش پالازینك بوغازدن باشلامسی برقاعدهٔ عمومیه کیدر صوکره برون وغرتلاق آفتده اولورلر . شمدی‌یه قدر یالکز ایکی حسته‌ده آثار مرضیه‌یی اولا بروندە

آلتی یدی ساعت صوکره بوغازده مشاهده ایلدك . احتمالکه بوغازدن بدأ ایتمش ایدی . غیر مرئی حالده ایدی اکر بویله دکلسه شو ایکی وقوعاتده دیفته‌ریٔ انفی‌یه — ابتدائی — دیه‌جکز . برون وغرتلاقدن صوکره دیفته‌ری قولاغه مسلط اولور . دیفته‌ریٔ اذنی ، قروپ ودیفته‌ریٔ انفی‌یه نسبتله‌هم نادر همده اولقدر شدتلی دکلدر .

قوش پالازندن مضطرب برچوجغی تداوی ایدیوردم . او اثناده ایدیکه والده‌سی چوجغه برقرداش دنیایه کتوردی . سکز کون صوکره قوردون دوشمش ، کوبکنده بریاره پیدا اولمش معاینه ایلدم . یاره‌نك اوستنده اینجه بیاض بر زار کوریلیور شبهه‌لندم بر پارچه بوقبوقدن آلوب یافتریولوژیخانه‌یه کوندردم جواباً دیفته‌ری اولدیغنی بیلدیردیلر . دیکر چوجقدن سرایت ایتدیکنه شبهه یوق . شوراسی غریبدرکه چوجغك بوغازنده علته عائد هیچ برشی کورلمدیکی حالده عدم تقید نتیجه‌سی اوله‌رق بیچاره پاوروجق انتان عمومیدن وفات ایلدی .

— دیفته‌ریٔ سره‌وی Diphthérie ombilicale — .

قوش پالازینك سرایتی اثبات ایدر بویله پك چوق مثللر وار ایسه‌ده سوز اوزایه‌جغندن صرف نظر ایلدم .

قوش پالازینی ناصل آکلاملی ؟ اول امرده نوبتی آله‌لم حرارت بدنیه عادی خناقلره نسبتله بونده خفیفدر . بوغازده راحتسزلقله برابر ، جلده‌کی صیجاقلغك‌ده آزلغی بردرجه‌یه قدر بر علامت یقینیه اوله‌بیلوردی لکن — دیفتهٔ ارپسیده —

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

سویلدیکمز وجهله حرارت حمویه پك شدتلی اولدیغندن بوکا اهمیت ویرمامليدر .

تشخیص . عسرت بلع اوزرینه تأسیس اولنه‌بیلورمی ؟ خیر کرچه دیکر عادی خناقلرده اولدیغی کبی یونقونمق بونده کوچ دکلدر لکن دیفته‌ریٔ اریسیده بلع عسیردر بناءً علیه عسرت بلعك خفتیله قوش پالازینه حکم ایدیله‌مز .

بیاضلقلر قوش پالازینه مخصوص دکلمی ؟ خیر ، یوقاروده‌ده ذکر اولندیغی اوزره — اغشیهٔ کاذبه — بیاض زارلر اولمقسزین قوش پالازی اوله‌بیلور .

بوبونده‌کی بزلرك شیشکنلکی ؟ خیر عادی خناقلرده‌ده چکه‌نك آلتنده‌کی بزلر عفونتلنور شیشر . هله نحیف البنیه وضعیف چوجقلرده پك ظاهردر .

تیول زلالینك دیفته‌ریده بر قیمت تشخیصیه‌سی یوقمی ؟ خیر سائر میقروبی خناقلرده ادرارده یمورطه آقنه تصادف ایدیله‌بیلیر .

دیمك اولیورکه قوش پالازینی تشخیص ایچون قطعی بر علامت موجود دکلدر کرچه اکثر احوالده — بوغازده بیاضلقلر ، بوبونده‌کی بزلرك شیشمسی ، بولده زلالك موجودیتی علی‌الخصوص بونلرله برابر خسته‌لغك کیزلی کیزلی ایلروله‌مسی یعنی بوغازده دقتی جلب ایده‌جك قدر عسرت بلعك مفقودیتی ، حس اولنه‌جق درجه‌ده حرارت بدنیه‌نك زیاده اولمامسی — کبی علامتلر قوش پالازندن منبعث ایسه‌ده بعضاً بوعلامتلر دیکر

بر خسته‌لغه متعلق ، عادی بر خناقك اثرلری اوله‌بیلورلر . بناءً علیه شواعراضی کورر کورمز قوش پالازیدر دیمك جائز اوله‌میه‌جغی کبی بونك عکسیله‌ده بوعلتدن اثر یوقدر ظننه دوشمك موافق اوله‌ماز . هرحالده عائله ، بربوغاز راحتسزلغنده طبیبه . طبیبده باقتریولوژیخانه‌یه مراجعتی بی‌لزوم کورمه‌ملیدر .

فرنکی‌ده ، بادمجکلر اوزرنده بیاض بیاض یاره‌لر — لوایح افرنجیه — حصوله کلیر وهلةً دیفته‌ری ظن اولنور . لکن بونلر اکثریا وحیدالجانب اولوب اوزرلرنده زار کبی کوریلن شی‌ده پختیلنمش ، بیاض بر طاقم مواد مفرغه‌دن عبارتدر که بر قلمك اوجنه صاریلمش پاموق ایله چارچابوق صییریلور .

النهاب لوزهٔ فلغمونی‌ده بوغازده بیاضلقلر پیدا اوله‌رق شبهه تولید ایدر فقط بوخسته‌لق چوجقلردن زیاده بیوکلرده اولور وزونقلمه‌لر ، اولقدر وجعلی ، یوتقونمه اولقدر زحمتلی اولورکه خسته ممکن دکل چکه‌سنی آچه‌ماز ، دیلنی قیمیلداته‌ماز بوقدر عسرت بلع ، قوش پالازنده هیچ بر زمان کورلمز النهاب لوزهٔ فلغمونیده ، بوبونی برطرفدن دیکر طرفه چویرمك غیر قابلدر . کرچه بوبون هر ایکی علتده شیشمشدر . فرقی شودرکه قوش پالازنده یالکز بزلر شیشوب التهابلندیغی ایچون آنجق آنلرك حذاسنده شیشکنلك کوریلیر یعنی بوبون محل محل تبارز وانتفاخ ایلمشدر حالبوکه النهاب لوزه‌ده چکه‌نك آلتی علی‌السویه شیشمش ، سوزولمشدر .

قروپ — النهاب حنجره‌ویٔ دیفتریائی — (غرتلاق

قوش پالازی) قوش پالازی همان هر زمان بوغازدن باشلار صوکره غرتلاغی استیلا ایلر دفعةً غرتلاقدن باشلامسنه پك نادر تصادف اولنور قروپ چوق کره قیزیل ، قیزامق بوغمجه‌جه اوکسوروکی وتیفونك اثنای سیرنده ظهوره کلیر . بعضاً ده بربرونشیتی تعاقب ایدر . croup ascendant

اعراض — غشالر ، غرتلاغی یاواش یاواش اورمکه باشلادیغندن (مزمار) — غرتلاقده صدا حصوله مخصوص اولان حیللرك آره‌سنده‌کی بوشلغنه مزمار دینور — تدریجی برصورتده دارالوب قپانمغه بوز طوتار سس قیصیلور هوانك دخول وخروجی کوچلشور .

قرویده اوکسوروك ایلك کونلری عادی نزله‌لرده اولدیغی کبی خفیف ویموشاق ایکن کیت کیده اوصافی دکیشدیرر . وقت وقت طونار وطوتدیغی زمان قیصه قیصه فقط سورکلیدر نهایت بوس بوتون بوغوق وقیصیق برحال کسب ایدر .

نفس آلدیغی زمان بوغازندن کوکسنه طوغری بر قیسیلدی ، خیریلتی پیدا اولورکه بونلر بر دسترمك طاش اوزرنده سورتلمسندن متولد قیتیردیلره مشابهدرلر . هر نفس آلیشده بویونك ایکی طرفنده واوموزك اوستنده بولنان چوقورلقلر ایله قارنی خیلی درینلشور . برقاچ ساعت صوکره خیرلتیلر چوغالمغه وتنفس بوس بوتون کوچلشمکه باشلایه‌رق خسته بوغلمق درجه‌سنی بولور .

اکر نفس بوروسی آچیلوب‌ده — خزع شریان شزن

عملیاتی — هوانك دخول وخروجنه مساعد بر فتحه تدارك ایدلمیه‌جك اولورسه خسته — آسفکسیا یعنی انقطاع تنفس نتیجه‌سی اوله‌رق وفات ایدر .

قرویه مبتلا اولانلرك اوکسوروکلرینك بالغملرنده بیاض بیاض زار پارچه‌لری — بوغازدن قوپوب قاریشان — وبورو شکلنده غشالر — نفس بورولرینك ایچنده حصوله کله‌رك اسطوان شکلنی آلنان اغشیهٔ کاذبه — کوزیکور .

درجهٔ حرارت ٣٨ ، ٣٩ آره‌سنده‌در اوراده یمورطه آقی موجوددر .

بویوکلرده حنجره واسع اولدیغندن عسرت تنفس وآسفکسی چوجقلرده‌کی قدر اهمیتلی دکلدر هم خفیفدر همده اوزون سورر .

بوخسته‌لق هرحالده وخیمدر باخصوص وخامتی ایلك زمانلرده‌در . اوزون سورن ، کونلرجه دوام ایدن قروپ ، تهلکه‌دن عاریدر . غرتلاقده‌کی زارلرك شدتلی براوکسوروکی متعاقب طیشاری قیرلامسندن — نفس بورولری آچیله‌جغندن — چوجق برزمان راحت ایدر . سریست سریست نفس آلور . لکن آره‌سی چوق کچمه‌دن ینه طیقانه‌جغی جهتله بویله موقت اولان راحتلقلره آلدانماملیدر .

قرویه اختلاط ایدن خسته‌لقلردن باشلوجه‌سی ذات الرئه وذات قصباتدر . بو اختلاط ٣:٦ کون آره‌سنده باش کوسترر . قروپك اثنای سیرنده درجهٔ حرارت تزاید وتنفس عسرت

طبیب متخصصی بلا فاصله بکله‌ملیدر . دیمك اولورکه بو اصول خسته‌خانه‌لر چوق فائده ویرمکده‌در . دیشاریده یعنی خسته‌نك خانه‌سنده خزع شریان شزن عملیاتی دیکرینه مرجحدر . کرچه قانلی‌در لکن فائده‌سی قطعیدر خلاصه بوراده تحریرینی زائد کوردیکم بر طاقم محذورلره مبنی بنجه خسته‌خانه‌ده انتوباسیون ، خارجده ایسه تراکه اوتومی یاپملیدر .

فلج دیفتریائی — نادراً خسته‌لغك اثنای سیرنده برمعتاد خسته‌لقدن بر قاچ کون صوکره کوچك دیلك اوست طرفنده — شراع الحنکده — کرك حسیت وکرك حرکت جهتیله بر ضعف حاصل اولور . لقردی ایدرکن صدا ککزدن چیقار . کوچك دیله ونواحیٔ مجاوره‌یه قلم اوجیله طوقنله‌جق اولورسه بر حس حاصل اولماز ، یوتغونمق کوچلشیر . مشروبات ومأکولات بروندن عودت ایدر . بعضاً غرتلاغه‌ده قاچه‌رق موتی بیله انتاج ایلر . علی الاکثر فلج دیفتریائی بوجوارده منحصر قالورسه‌ده بعضاً‌ده غیر مطرد بر صورتده وجوده یاییلور . بویون وکوکده‌نك عضلاتی طوتیلور . وجه عضلاتی قلجه دوچار اولورسه یا وحیدالجانب اولور ویاخود ذوالجانبین اولورکه بوحال اخیرده سیما بر ماسکه کبی طونوق بر شکل عجیب آلور . قوللر ، بچاقلر فلج مذکوره کرفتار اوله‌جغندن اطفال ، یتاغندن قالقه‌ماز ، ودونوب اوطوراماز اولورلر . قالقسه‌لر بیله یورویه‌مزلر . هانکی طرفده‌کی عضلات فلج اولمش ایسه رأسی او جهتك عکسی طرفه بناءً علیه کاه صاغه کاه صوله بعضاً اوکه دوغری دوشوك اولور .

حسیته کلنجه : فلجك تقرر ایده‌جکی اقسامده اولا بر قارنجه‌لنمه ووجعلر ، مؤخراً نقصانیت حس ویاخود بوس بوتون عدم حسیت یوز کوسترر بوتون وجودده علی الخصوص ال وآیاقلرده ، کوز ، قولاق ، برون وآغزده حسیت تناقص ایدر . حس سمع بعضاً ابدی برصورتده تغیره اوغرار .

مثانه ، مفلوج اولدیغی زمان — احتباس بول — ادرار طوتیلور حنجره‌ده ایسه یا صدا قیصیلور ، معدوم اولور یاخود تنفس مشکلات کسب ایدر . حنجره‌ده بولنان عضلاتك بعضیلری صدایه بعضیلری تنفسه خادم اولدقلرندن فلج ، بونلردن هانکیسنی استیلا ایلمش ایسه آنلرك وظیفهٔ طبیعیه‌لری اختلاله اوغرارکه بوحال عضلات تنفسیه اوزرنده واقع اولدیغی صورتده انقطاع تنفسه بادی اوله‌بیله‌جکندن پك زیاده مهمدر (asphyxie) قلب عضلاتنده فلج حاصل اولورسه فجةً باعث موت اولدیغندن فلج قلبی فوق العاده خاطرناکدر (Syncope) قوش پالازینك شدتلی استیلالرنده شو ایکی فلج آنیدن قورقیلور فلج دیفتریائی بوغازه منحصر ایسه بر قاچ هفته ظرفنده زائل اولور کیدر وجه وسائر عضولره مستولی اولدیغی حالده بر ایکی آی دوام ایدر . — فلج اسفل — ایکی آیاقلرك بوس بوتون معطل اولمسیله متصف اولان فلج ، اك اوزون سورر مدت وعاقبتی کسدیریله‌مز .

فلجلر ، اکثریا قوش پالازینك برونده‌کی شدائد مرضیه‌سیله متناسبدر . فی الحقیقه یالکز بوغازده ظهوره کلمش اولان

و استاتسیق جدولنده‌ده کوسترلدیکی وجهله خزع شرن عملیاتی یاپلسه دخی وخامتدن عاری دکلدر .

یالانجی قروپ — fauxcroup — النهاب حنجره‌وی صرصری laryngite Striduleuse — بوخسته‌لق اکثریا قیزامقده کوزیکور . بعضاً ذات‌الرئه وذات‌قصبانك مخبری‌در .

چوچق ، بردنبره کیجه یاریسی آتشلر ایچریسنده یتاغندن صچرار دلیجه‌سنه اویانیر . کورولتیلی ، قوتلی ، سرت وصیق اوکسوروکلر ، اوکسوروك اولقدر صیق وچوقدرکه دوام ایتدیکی مدتجه زوالای چوچق هیچ نفس آلهماز بوغیله‌جق ظن اولنور . نوبت بکر ، اوزون بر نفس آلور هوا شدتله کیررکن تیز بر صدا حاصل اولور کوپك حاولار کبی چوچق کویاکه بر شیدن فوق‌العاده قورقمش جمسنه عاشقین شاشقین اطرافنه باقنیر باغیرر چیغیریر کاه آغلار . کوزلری چوقوره قاچمش ، یوزی مورمسی بر آلق قاپلامش . نوبت بعضاً آز بر مدت بعضاً یارم ساعت ، بر ساعت ، حتی اوچ ساعت‌ده دوام ایتدیکی اولور بوحال کلیاً کیدکدن صوکره خسته بر سکونته دوشر ، یورغنلغی آلور هیچ بر شی اولامش کبی یینه اویونه یاخود اویقوسنه دوام ایدر . کوندزلری اوکسوروك یینه موجود ایسه‌ده بویله سورکلی ، شدتلی مزعج دکل ! عادی بر نزله کبی بر قاچ کیجه صره ایله نوبتلر چوچغك خواب وراحتی مسلب ایدر . ایلك نوبت الك دهشتلی اولوب دیکرلری

کیت کیده خفیفلیه‌رك محو اولور کیدر عمومیتله قورقولی بر خسته‌لق دکلدر .

تداوی — اخلامور کبی ملین مشروبات ایچمك ، بویله صیجاقچه بر صویه باتیرلمش بر سونکر قومق‌دن عبارتدر .

تداوی — (بهرنغ) و (رو) نام ذواتك همهات عالیه‌لریله کشف اولنسان تداوی بالسروم بوصوك زمانلرده کمال موفقیتله موقع تطبیقه قونلمقده و بیکیرك قانی واسطه‌سیله استحصال ایدیلن بودوای مصلی الیوم بیکلرجه اطفالك سبب حیاتی اولمقده‌در .

بیکیرك دریسی آلتنه قوش پالازی زهری — توقسینی — شریننه ایدیلیر ایلك شریننه‌لك مقداری برغرام قدر یعده تدریجی برصورتده آرتدیریله‌رق برقاچ هفته ظرفنده ایکیوز اوچیوز سانتیمترو مکعبی توقسین بردفعه‌ده آشیلنور بویله‌جه اوچ آی ایچنده بربیکر قوش پالازی علتیله استیناسی ایتدیریلوب توعما بر سروم فاریقه‌سی تشکیل ایدلمش اولور . ایجابی تقدیرده حیوانك قانندن بش آلتی لیتره‌قدر آلنوب بوندن ده ایکی اوچ لیتره مقداری سروم استخراج ایدیلیر . عینی بیکیردن هراوچ هفته‌ده بردفعه بوقدر سروم اخذایتمك ممکندر .

سروم‌ه ، مضاد توقسین دخی دینور لکن بوتعبیر یك‌ده دوغری اولمسه کرکدر چونکه بودوا باسیللری اتلاقه وسم مرضیی ازاله‌یه مقتدر دکلدر خسته‌ی ، اعضای انسانیه‌یی ایقاظ ایلمك‌دن غبارتدر یعنی سمه قارشو مقابله ومدافعه ایده‌یله‌جك قوتی وجوده بخش ایتمکدر .

توقسین ایله آشیلانمش بناءً علیه صنعی اوله‌رق قوش پالازی علتنه دوچار ایدلمش اولان طوشانلر ، قوبایلر علی حاله ترك ایدیلیرسه محو اولورلر یاخود اولمازسه‌لر بیله مفلوج قالورلر حالبوکه سروم شرینغه ایدلمش اولانلر ، بشادقلری کبی فلجه‌ده کرفتار اولمازلر .

شو تجربه‌لردن سرومك منافعی اثبات ایدلمش وتعمم ایلمشدر . فی الحقیقه سرومك ، قوش پالازینه قارشواك مؤثر بردوا اولدیغی انسانلر اوزرنده‌ده بالتطبیق نتایج حسنه‌سندن استدلال ایدلمکده‌در .

قوش پالازی دوای مصلیسی ، سرین و قراکلق محللرده حفظ ایتملیدر . سروم ، نهایت ایکی آیه‌قدر قوتنی محافظه ایدر آنك ایچون ایکی آیدن زیاده قالمش اولان سرومی قوللانمامليدر . سرومك براق برحالده اولمسنه دقت ایدیلوب اکر بولانق ایسه بوزوق اولمسی محتمل اولدیغندن استعمالندن صرف نظر ایدلملیدر .

علت خفیف اولدیغی صورتده بشدن اون سانتیمترو مکعبنه قدر سروم شرینغه ایتمك کافیدر . لکن خسته‌لق ایلرولمش وخامت کسب ایلمش ایسه بومقدار کافی اوله‌میه‌جغندن ١٥ : ٤٠ سانتیمترو مکعبنه قدر شرینغه ایتمکدن باشقه چاره یوقدر . حسب الایجاب — خزع شریان شزن — عملیاتی دخی اجرا ایدلمش اولسه ینه اوقدر مصلك ذرقنده بربأس کوریله‌مز .

سروم ذرقنه مخصوص اولان شرینغه‌نك اك ایوسی — رو — نککیدر . آلتی استعمالدن اول فیقیر فیقیر قاینار صودروننده

اون دقیقه‌قدر براقمق وبوصورتله — ایسته‌ریلیزه — تعقیم ایلمك لازمدر . بویله‌جه آلتك واسطهٔ سرایت اولمسی تهلکه‌سندن امین اولدقدن صوکره چوجغك قارننده — کوبکنك آشاغی طرفنده یانلره دوغری — و یاخود قبا اتلری حذاسنده — قالچه‌سنك آشاغیسنه دوغری — اصول مخصوصه‌سنه توفیقاً اجرای عملیات ایدیلیر . شرینغه‌دن اول انتخاب اولنان محل بردفعه صابونله بعده ٢/١٠٠ نسبتنده — آسیدفنیك — محلولیله یاخود — وان سوویه‌تن — اسمنده‌کی محلول زیبقی ایله ییقاملیدر اصول دافع التعفن بوس بوتون اکمال ایدلمك استنیلورسه اومحله برازده — لقمان روحی — سورملیدر همان طیران ایده‌جکندن اوراده‌کی مضر موادك رفع اولمسنی تسهیل ایلر .

کرك آلتك کرکسه عملیات یاپیله‌جق اولان محلك تمیزلکنده اهمال ایتمك ترقیات فنیهٔ حاضره احکامنه قارشو پك بویوك قباحتدر .

شرینغه‌دن صوکره دلینن بری — آسیدفنیکك ٢/١٠٠ محلولنه — باتیرلمش برپارچه پاموق ایله یواشجه تمیزلیوب اوزرینه اوفق برياقی یاپشدیرملی و آسید بوریکلی پاموق ایله احاطه ایلملیدر . شو احتیاط فی‌یه حالا کولنلر پك چوقدر آنلر استرلرکه اورته‌سندن یارلمش برکوکرجینی قانلری اوستنده ایکن چوجغك بوینه صارملرینه مساعده ایده‌لم . شوعصرده بویله اعتقادلره اینانمق ایچون بودالا اولمق اقتضا ایدر .

سرومك قوش پالازندن ماعدا برون قوقولرنده — نتانهٔ

الانف — و ضیق صدرده بالتصادف فائده‌سنی کوردم امید ایدرمکه بوخصوصده‌ده استعمالی چوغاله‌جقدر .

سرومك محذوری — سروم شرینغه ایدلدکدن صوکره بعض خسته‌لرك جلدلرنده — قورده‌شن — کبی راحتسزلقلر عضلاتده آغریلر ، ادرارده یمورطه آقی کوریلیر اکثریا بوزوق ، اسکیمش سرومك شرینغه ایدلمسندن متولد اولوب سریع الزوالدر .

سرومك درجهٔ تأثیری — اکر دیفته‌ری یوقاروده ذکر اولندیغی وجهله یالکز — له‌فلر — اسمنده‌کی باسیلدن متولد ایسه سرومك تأثیری قطعیدر . وجوده دخولندن ٢٤ ساعت صوکره بوغازده‌کی زارلر یواش یواش دوشمکه باشلیوب احوال عمومیه‌ده تدریجاً کسب خفت ایدرك چوجق افاقت بولور .

له‌فلر — قوکوس — ایله مشترك ایسه مصلك تأثیری ینه شبهه‌دن آزاده‌در . له‌فلر — ایستافیلوقوق — برلکده ایسه سروم فائده‌دن خالی دکلدر . فقط هیچ بر زمان اولکیلر حقنده کوستردیکی مظفریتی بومیقروب اوزرنده هپ قزانه‌مامشدر .

هله اشتراك میقروبیده مذکور باسیل ذیمدخل اولدیغی حالده خسته‌لق‌ده غرتلاقه سرایت ایلمش ایسه — croup à Sta-phylocoque — تداویٔ بالسرومه کوونمامليدر .

له‌فلر — ایستره‌پتوقوق — ایله برابر علتی تولید ایتمش ایسه دوای مصلی بوس بوتون تأثیرسز قالور .

مع مافیه دیفته‌رینك اکثریسی — له‌فلر — وبونك ایله برابر — قوکوسدن — منبعث اولدیغندن سروم اکثری قوش پالازلرنده نتایج حسنه بخش ایلمکده‌در . سروم شرینغه ایتمکله اکتفا اولنمیوب بوغاز ، برون ، آغز ، قولاق ، غرتلاغی الخ اعضای وجودیه‌یی معاینه وتداویدن کیری دورمامليدر . هیچ اولمازسه بر بارداق ایلیق صو درونده بر قهوه قاشیقی آسیدبوریك اریدوب بوغازی ییقاملی ایجابی حالنده — بروندن آقینتی کلیور بلکه‌ده قان وار — برونده بو محلولدن صباح وآخشام شرینغه ایتملی قولاقده بر راحتسزلق کوریلیرسه ینه عینی محلول ایله شرینغه ایلمليدر هر حالده بر طبیبك رأیی آلمق شرطدر .

چوجغی ، غایت مغدی شیلرله — قوتلی ات صویی ، خالص سود ، یمورطه صویی — بسلمك ومقوی علاجلرله قوتی ضایعدن محافظه ایتمك بوخسته‌لقده تداوینك اك مهمنی تشکیل ایدر . چونکه اکثر احوالده وفیات ضعف عمومی نتیجه‌سیدر . هرکون ادرارینی تحلیل ایتدیرملی وکوکسنی معاینه ایلمليدر . کیزلی کیزلی صوات ایدن ذات الرئه ذات القصباته قارشو مدبرانه حرکت ایتملیدر .

اکر چوجقده بوغلمق آثاری کوریلیرسه — غرتلاقی غشالر صارمش ، اورادن هوانك دخولی عدیم الامکان برحاله کلمش ایسه — درعقب — خزع شریان شزن عملیاتی یاپلملی ، بویله تنفس ایده‌جك بردلیك آچملیدر .

بوندن توحش ایدیله‌جك هیچ بر شی یوقدر . اولادینك بوغیلوب کیتمسنه باقه‌دن ایسه بوعملیاته قاتلانمق البته اولادر یك چوق خسته‌لر بوصورتله تخلیص ایدلمش یك چوقاری‌ده عملیات مذکوردن احتراز یولنده کوسترد کاری تعند جاهلانه‌یه قربان اولمشلردر .

عملیات طبیب متخصص طرفندن اجرا ایدیله‌جکندن صور اجراسیمی حقنده بوراده فضله‌جه سویلنمکلزوم یوقدر . لکن عملیاتدن صوکره اهتمام اولنه‌جق یك نقطه‌لرك بیلنمسی هرکس ایچون لازمدر . نفس بوروسنه ادخال ایدیلان — قانول — بری بری ایچنه کیرملش ایکی انبوبهٔ معدنیه‌دن عبارتدر . ایشته بعدالعملیات دقت ایدیله‌جك شی ایچده‌کی انبوبه‌نك هردرت ساعتده ولو کیجه اولسون چیقاریلوب قاینار صوده تمیزلنمسی وبینه یرینه وضع اولنمسی کیفیتیدر . فی‌الحقیقه براز مشکل ایسه‌ده آز زمانده اوفاق بر ممارسه ایله بوکا آلیشیلیر بویله یاپلسه‌جق اولورسه قانولك ایچنه خلط طویلاتور چوچنی بوغار .

قانول . نفس بوروسنده بر ایدوب آلیشنجه‌یه قدر البته تحریش ایده‌جکندن شدتلی اوکسوروکلر . بوغیله‌جق کبی اضطرابات هر عملیات اجرا ایدیلنلرده اکسیك دکلدر بوحالی کوروبده قورقاملی . فقورکتوروبده وظیفه‌ده قصور ایدلملیدر . چوق زمان تصادف ایدیورز که چوچق بزی قورقوندی تیمار ایده‌مدك . قانولی دکیشدیره‌مدك دیورلر .

هر یکرمی درت ساعتده ایکی دفعه بویونده‌کی یارمیی

یانسیان اتملی ویاره ایله‌قانول آره‌سنده‌کی — ایپودفورملی توالتی — دکیشدیرملی .

بعضاً عملیاتی متعاقب بربرونشیت پیدا اولور . باغمالر قانولك ایچنه کیره‌رك تنفسه صعوبت ویرر . آنك ایچون آره صره شو علاجدن بردامله قانوله آقنمق اقتضا ایدر : اون غرام بادم یاغی یارم غرام قره‌اوزوت :

بونلری هر حالده بر طبیب یاپه‌جق ایسه‌ده ابوینلك‌ده معلوماتی بولنمق فائده‌دن خالی دکلدر .

اون . اون بش کون صوکره چوچقده سس چیقمغه باشلار کبت کیده سویله‌دکاری آکلاشیلیر برحاله کلیرکه غرتلاغك آچیلمش اولدیغنه دلالت ایدر . بونکله برابر برکره‌ده دایکی براز یارمقله قاپاپوب چوچغك بوقارودن تنفس ایدوب ایده‌مدیکنه دقت اولنمایدر . اکر نفس آلیورسه قانولی چیقاروب چوچغك قورتلدیغی فاملیایه تبلیغ اعلیدر . ذاتاً او وقته قدر آچیلان فتحه‌ده بوزولمش اولدیغندن قانول چیقار چیقماز برایکی کونده قپانور براوفاق یانسیان . التیام ایچون کافیدر اخیراً ایجاد ایدیلن — intubation — یعنی نفس بوروسنه انبوبه‌لر صوقوب وسعت داخلیسنی آرتدیرمق تنفسه مساعد بر حاله بولندیرمق — اصولی ایله خزع شریان شزن عملیاتنه احتیاج مس اتمامکده‌در . شو قدرکه بواصول بیوچك چوچقلر حقنده قابل تطبیق اولوب یك کوچك سنده بولنان اطفال بوندن استفاده ایده‌مامکده‌در اصول مذکور تطبیق ایدلدیکی حالده

طبیب متخصصی بلا فاصله بکله‌ملیدر . دیمك اولورکه بو اصول خسته‌خانه‌لر چوق فائده ویرمکده‌در . دیشاریده یعنی خسته‌نك خانه‌سنده خزع شریان شزن عملیاتی دیکرینه مرجحدر . کرچه قانلی‌در لکن فائده‌سی قطعیدر خلاصه بوراده تحریرینی زائد کوردیکم بر طاقم محذورلره مبنی بنجه خسته‌خانه‌ده انتوباسیون ، خارجده ایسه تراکه اوتومی یاپملیدر .

فلج دیفتریائی — نادراً خسته‌لغك اثنای سیرنده برمعتاد خسته‌لقدن بر قاچ کون صوکره کوچك دیلك اوست طرفنده — شراع الحنکده — کرك حسیت وکرك حرکت جهتیله بر ضعف حاصل اولور . لقردی ایدرکن صدا ککزدن چیقار . کوچك دیله ونواحیٔ مجاوره‌یه قلم اوجیله طوقنه‌جق اولورسه بر حس حاصل اولماز ، یوتغونمق کوچلشیر . مشروبات ومأکولات بروندن عودت ایدر . بعضاً غرتلاغه‌ده قاچه‌رق موتی بیله انتاج ایلر . علی الاکثر فلج دیفتریائی بوجوارده منحصر قالورسه‌ده بعضاً‌ده غیر مطرد بر صورتده وجوده یاپیلور . بویون وکوکده‌نك عضلاتی طوتیلور . وجه عضلاتی قلجه دوچار اولورسه یا وحیدالجانب اولور ویاخود ذوالجانبین اولورکه بوحال اخیرده سیما بر ماسکه کبی طونوق بر شکل عجیب آلور . قوللر ، بچاقلر فلج مذکوره کرفتار اوله‌جغندن اطفال ، یتاغندن قالقه‌ماز ، ودونوب اوطوراماز اولورلر . قالقسه‌لر بیله یورویه‌مزلر . هانکی طرفده‌کی عضلات فلج اولمش ایسه رأسی او جهتك عکسی طرفه بناءً علیه کاه صاغه کاه صوله بعضاً اوکه دوغری دوشوك اولور .

حسیته کلنجه : فلجك تقرر ایده‌جکی اقسامده اولا بر قارنجه‌لنمه ووجعلر ، مؤخراً نقصانیت حس ویاخود بوس بوتون عدم حسیت یوز کوسترر بوتون وجودده علی الخصوص ال وآیاقلرده ، کوز ، قولاق ، برون وآغزده حسیت تناقص ایدر . حس سمع بعضاً ابدی برصورتده تغیره اوغرار .

مثانه ، مفلوج اولدیغی زمان — احتباس بول — ادرار طوتیلور حنجره‌ده ایسه یا صدا قیصیلور ، معدوم اولور یاخود تنفس مشکلات کسب ایدر . حنجره‌ده بولنان عضلاتك بعضیلری صدایه بعضیلری تنفسه خادم اولدقلرندن فلج ، بونلردن هانکیسنی استیلا ایلمش ایسه آنلرك وظیفهٔ طبیعیه‌لری اختلاله اوغرارکه بوحال عضلات تنفسیه اوزرنده واقع اولدیغی صورتده انقطاع تنفسه بادی اوله‌بیله‌جکندن پك زیاده مهمدر (asphyxie) قلب عضلاتنده فلج حاصل اولورسه فجةً باعث موت اولدیغندن فلج قلبی فوق العاده خاطرناکدر (Syncope) قوش پالازینك شدتلی استیلالرنده شو ایکی فلج آنیدن قورقیلور فلج دیفتریائی بوغازه منحصر ایسه بر قاچ هفته ظرفنده زائل اولور کیدر وجه وسائر عضولره مستولی اولدیغی حالده بر ایکی آی دوام ایدر . — فلج اسفل — ایکی آیاقلرك بوس بوتون معطل اولمسیله متصف اولان فلج ، اك اوزون سورر مدت وعاقبتی کسدیریله‌مز .

فلجلر ، اکثریا قوش پالازینك برونده‌کی شدائد مرضیه‌سیله متناسبدر . فی الحقیقه یالکز بوغازده ظهوره کلمش اولان

دیفته‌ریلرده فلج نادر در بر قوش پالازنده برونده آقینتیلر زیاده ، الحاصل برونك آقتزده اولدیغنی ایما ایدن علائمه تصادف ایدلدیکی صورتده بالآخره کلمسی پك زیاده ملحوظ اولان فلجلره قارشو احتیاطله داورانملیدر .

فلج دیفتریائی کوچوکلردن زیاده بویوکلرده اولور .

بوغازده‌کی فلج ، $\frac{1}{2}$ ، فلج عمومی ایسه $\frac{1}{10}$ نسبتنده‌در .

سم مرضی ، مراکز عصبیه‌نك حجراتنی تغیراته اوغرانه‌رق — مشروبات کئونیه‌نك یاپدیغی کبی — سیکیرلری التهابلندیردیغنی وشو صورتله فلجی داعی اولدیغنی ظن ایدرم .

— Nevrite périphérique —

تداوی — سروم ، فلج باشلامه‌دن اول عدم حصولنه بیوك یاردم ایدر . برکره فلج حاصل اولدیمی سرومدن هیچ برنتیجه استحصال ایدیله‌مز .

شو حالده بیهوده یره سروم شرینغه ایتمامایدر . قنه قنه ، چلیکلی ادویه‌نك اعطاسیله وجودی قوتلندیرملی .

بوخصوصده اك زیاده فائده ویرن : بانیو ، الکتریق ، ماساژدر . قوش پالازینك نقاهتی اثناسنده اعضای وجودیه بر نوع ضعفیت عصبیه طاری اولور . بونده اك زیاده غلیسر وفوسفاتلی ادویه شایان استفاده‌در . شروب صحت نزهت بوخصایصی جامعدر . خسته‌لرمده بویوك فائده‌سنی کوردم کرك بو وکرك دیکر خسته‌لقلرده فوائد عظیمه‌سی کوریلان مذکور شروب ایله شروب لاقتوفوسفات دوشو ادهم پرتو امولسیون بالق یاغی

OSMAN ERGIN
KİTAPLARI
No

حمدی اکسیر ثریا وسائره‌نك عامللرینك ترك اولمسی دوغریسی وطنمزه برفخر وشرفدر بو ادویهٔ مستحضره فن نقطهٔ نظرندن تحلیل ایدیله‌جك اولورسه تمامیله مقصد صحت وحیاتی تأمین ایده‌جك بر صورتده حیله‌دن عاری وصاف اوله‌رق یاپلمشدر .

کرچه ادویه‌نك مستحضر (spécialité) حالنده استعمالی هم طبابت هم اجزاجیلق نقطهٔ نظرندن دوغری دکلدر . بناءً علیه ایسپسیالیته‌نك تکثر وتعممی علیهنده ایسه‌مده مادامکه لایعد ولایحصا اوروپا مستحضراتی مملکتمزه داخل اولیور وعمومك توجهی جلب ایدیلیور شو حالده کندی طوپراغمزده کندی اجزاجیلریمزك محصول مساعیلرینی استعمال ایتمك موافق وجدان وحمیتدر .

او نهر فیاض‌درکه منبع ومنصبی برطوپراقدر بزم طبقات ارضیه‌مزك استحصال ایلدیکی مواد حیاتیه‌یه آخرك طوپراغی نه‌دن منبع فیوض اولسون . نه ایچون بزمکیلر برتشنکی ایچنده سوزان اولدیغی حالده باشقه‌لرینك ترلالری برحضارت کامله ایله طراوت‌یاب اولسون ! تقسیم بدایع ومحاسنده بزه بخش اولنان شیلر باشقه‌لرینك اولمامایدر . اك فنا برنانکورلك خلقتك بخشایشنه قارشو قیدسز طورانمقدر .

قوش پالازنده یاپیله‌جق تقیدات — نه بختیاردر اول چوجقلرکه ابوینلری اك اوفاق راحتسزلقلرینی اك بویوك اولمق اوزره تلقی وایجابنه توسل ایدرلر .

ینه تکرار ایده‌یمکه قوش پالازی علتی ایچون احوال وعلائم شدیده‌یه انتظار ایلمك خطادر . چونکه بوعلت کیزلی باشلار ، سینسی‌در ، شدتله کوزوکمز . آنك ایچون بوغازندن براز شکایت ایدن چوجغك آغزینی آچملی بردمیر قاشیق اوجیله دیلنه باصوب بوغازینی کورملیدر اوفاق بربیاضلق کورلدیکی تقدیرده آنی ینه اوقاشیق اوجیله صییروب برشیشه‌یه قویه‌رق محفوظاً نشان طاشنده واقع باقتریولوژیخانه‌یه ایصال ایلملی‌درکه حقیقت میدانه چیقسون بونی اجرا ایتملی . طبیب‌ده جلب اولنسه اوده تشخیصدن عاجز بولندیغندن یاپه‌جغی بودر بو تدبیره مراجعتله برابر دیکر طرفدن علی‌الاحتیاط چوجغك سنته کوره بشدن اون سانتیمترو مکعبنه قدر سروم شرینغه ایلملیدر . سروم بویوك اجزاخانه‌لرده دائما بولنور لکن تازه اولمسنه دقت اولنملیدر . ایی بیلملی‌که خسته‌لق ، قوش پالازی چیقماسه بیله سرومدن هیچ برمضرت کورلمز .

صتمه‌ده سولفاتو ، روماتیزمه‌ده سالیسیلات ناصل بردوای قطعی درجه‌سنده ایسه سرومده قوش پالازنده عینیله اویله‌در .

مادامکه سروم خسته‌لغك بدایتنده پك بویوك فائده ویریور . مادامکه خسته‌لق ایلرولدیکی زمانده فائده‌سی تدنی ایدیور هیچ برمضرتی اولمدیغی حالده سروم شرینغه ایتمکده اصلا اهمال اولنماملیدر . حتی تداویٔ مصلی ایرکنجه یاپیلورسه فلجك‌ده اوکی آلنمش اولور . بناءً علیه هرشیدن اول سروم شرینغه ایلمك ظهوری ملحوظ اولان آفت وعاقبت مدهشه‌یه قارشی فوق‌العاده برتدبیردر قبل‌الوقوع بصیرتکارانه برحرکتدر .

خسته‌نك چماشیر ویتاق طاقمی کبی تماسده بولونیلان بالجمله اشیاسی ، تبخیرخانه‌یه کوتوریلیر ینه سالماً اعاده ایدیلیر مریضك اقامتکاهی ، دوائر بلدیه تطهیرات مأمورلری طرفندن تطهیر اولنورکه بوکا ممانعت ایلمك ، حیات عمومی‌یی اخلال ایتمك دیمکدر .

بعض آدملر تطهیرات فنیه‌نك اجراسی تکلیف اولنور اولنماز بیقاندی ، سیلندی جوابی ایله رد ایدرلر .

مکتب مدیرلری ، چوجقلری تحت نظارتده بولندیروب بوغازندن اشتکا ایدنلری هرنه اولورسه اولسون أوینه کوندرملیدر .

والدیلر ایسه ، بوغازندن راحتسز اولان چوجقلری خناقدر کچر دیه‌رك مجرد باشندن صاومق ایچون مکتبه کوندرمك صورتیله هم کندی چوجقلرینه همده همجنسنك یاورولرینه اخانت ایلماملیدر .

قوش پالازی کبی ساری خسته‌لقلر یالکز افراد عائله‌یه ایقاع مضرت ایله‌مز اختلاط ایدیلن چوجقلره حتی بوتون مکتب خلقنه انتشار ایتمکله بر نتیجهٔ وخیمه حصوله کتیرر . بناءً علیه مکتبده چوجغی اولان هربرذالك ، دیکرلرینك صحتنی خللدن صیانةً اونده برخسته‌لق ظهور ایدر ایتمز مکتب هیئت اداره‌سنه اخبار وکان زواره — خسته‌لغك هنوز تعین ایتمامسی جهتیله — خسته ایله اختلاط ایده‌میه‌جکنی بلا تردد اخطار

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

ایلمکی نه اولور عادت ایدینیورملیدر ایی ملاحظه ایدیلیرسه بوندن بویوك نزاکتمی اولور .

حاضر صره‌سی دوشمش ایکن اطفالده ورمك صورت سرایت وبوکا قارشو ایدیله‌جك تقیدات ایله مکتب مدیر و مدیره‌لرینك بو خصوصده وجداناً مکلف اولدقلری وظائف واهتماماتدن‌ده براز بحث ایده‌لم :

ورم میقروبلری وجوده ایکی طریق ایله دخول ایدرکه بری آغز ، معده (جهازهضمی) دیکری برون ، نفس بورولری (جهاز تنفسی)در طریق ثانی ، طریق اولی‌یه نسبتله دها مهمدر جهاز هضمی طریقیله ادارهٔ بدنیه‌یه داخل اولان میقروبلر ، آنجق مأکولات ومشروبات ایله کچه‌بیلورکه بونلره بردرجه‌یه‌قدر چاره‌بولمق ، هرکس ایچون ممکندر . مثلا اطفاله ایچیریلن اینك سودی ، غلیان درجه‌سنده بعدالتسخین ویریلورسه اینك ورم دخی اولسه برضرر تولد ایتمز مأکولات ایسه ایوجه طبخ ایدلدیکی صورتده سرایت تهلکه‌سندن قورتولمش اولور میاه مشکوکه ترشیح و تغلیه ایدلدیکی حالده بلاتردد ایچیله بیلیر اکر بو شرائط صحیه‌یه اعتنا ایدلمیه‌جك اولورسه میقروبلر معده وباغرصاقلردن قانه‌کچه‌رك وجودی تسمیم ایدرلر . بویوکلرده باغرصاق ورمنك سل‌الرئه‌یه نسبتله نادر اولمسی ، کوچوکلرده بالعکس سل‌معائینك کثرتی دیکر بعض اسبابه مربوط اولمغله‌برابر باشلیجه باسیللری حاوی وبوزوق سوددن منبعثدر چونکه اطفالك غذاسی سود اولوب بویوکلر بوندن مستغنیدرلر .

مرضك طرق تنفسیه ایله اولان سرایتنه کلنجه : معلوم اولدیغی اوزره قشعات متورمین باسیللرله مالامالدر . متورملر بالطبع اوته‌یه برویه توکورورلر . بالغملر ایسه علی‌الخصوص سوقاقلرده قورییه‌رق توزلره قاریشیرلر آنلرده هوالنه‌رق عموم طرفندن تنفس اولنور سفالت ایچنده امراروقت ایدن — سوقاقلرده توز طوپراق آراسنده یووارلانان — چوجقلرده ورم دهازیاده کوریلیر .

عینی قیدسزلق مکتبلرده دخی واردر هرچوجق ایستدیکی یره توکورر . یالکز چوجقلر دکل‌یا ! خواجه‌لر ، خدمتجیلر ، الخ .. بویله‌در که بونلرك ایچنده ورم اولنلرده واردر . بونك ایچون ورم ایله معلول اولان خواجه‌لر وچوجقلر تفریق ایدلملیدر . ومکتب ایچنده مختلف یرلره برقاچ دانه توکروك حقه‌سی قوملیدر بوحقه‌لرده آره‌صره ییقانیلوب مضاد تعفن شیلرله ازالهٔ تعفن ایدلملیدر بونکله برابر حقه‌لردن غیری برمحله توکوره‌جکلر کیم اولورسه اولسون مجازات اولنملیدر . مکتبك ایچی — میقروبلری هوالاندیرمامق ایچون — طلبه‌نك اولمدیغی زمانلرده پنجره‌لری تمامیله آچوب سوپورملی ایجابنه کوره سیلمکی ترجیح ایلملیدر . اشبو تقیدات یالکز مکتبلرده دکل‌اولرده دخی اجرایه سزادر حتی سلامت عامه نامنه عمومك کذرکاه و اقامتکاهی اولان محللات — سوقاقلر ، تراموایلر واپورلر ، دائره‌لر ، الخ — حقنده عینی تحفظات و تقیداتك تمامیٔ اجراسی حفظ‌الصحهٔ عمومیه‌جه الزمدر .

اکر بوشرائط تطبیق ایدیله‌میورسه ورمه استعدادی اولان اطفالك شهرلرده اقامت ایتدیرلمسی کناهدر . آنلری قیراق چاملق ، اورمانلق هواسی جید اولان جوار کویلرده ، رطوبتسز مواقع لطیفه‌ده ، کونشه معروض أولرده بیتوتت ایتدیرملی نه‌زمانکه ایوجه تبدیل بنیه ایدرسه اووقت کتورملی هم نه‌ضرر واردهاایو! اوراده برکویلی اولوویرسون! چفتجیلك فنامی ؟ بوندن ایو صنعتمی اولور ! یترکه صحت وناموسیله یشاسون ! انسان هرمقیاسده یشایه بیلیر . هرمحیطك کندوسنه مخصوص برسعادتی واردر .

باسیل دیفته‌ری

مطالعهٔ باقتریولوژیه

اشبو مطالعهٔ باقتریولوژیه ، حمیدیه اطفال خسته‌خانه‌سی باقتریولوغی رفقای کراممدن دوقتور فوأد بك افندینك نظر تفتیشلرندن کچمشدر

وقت غائب ایتمکسزین بر خسته‌نك قوش پالازی علتیله مصاب اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون اوجنه یاموق صارلمش بر محراف ویا محرافك تدارکی ممکن اوله‌مدیغی تقدیرده عادی برمعدن قاشیغنك صاپنی براز تسخین ایدوب خسته‌نك بوغازندن بر پارچه غشای کاذب ویاخود براز مخاط آلنوب حامل ماده دینلن بر جام لوحه اوزرینه سوریله‌رك قوروتلدقدن صوکره اسپرطو لامبه‌سی شعله‌سندن اوچ دفعه امرار وتثبیت ایدیلیر . بعده لوفلرمتیل ماویسی ایله تلوین اولنور یاخودکه غرام اصولی وجهله بویانیر .

غرام اصولی : ماء أتیلینلی چالطیانا بنفشه‌سی Violet de gentiane داخلنده حامل ماده بش دقیقه توقیف ایتدیریلوب برازده تسخین ایدلدکدن صوکره دوغریدن دوغری‌یه ایودلی ایود پوتاسیوم محلولنه وضع اولنور بر ایکی دقیقه قدرده بومحلول ایچنده براقیله‌رق حامل اجسامك قویورنکی کیده‌ریلیر

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI

یئنه یومقصده مبنی یعنی ازالهٔ لون ایچون کئول مطلق حاوی بر قایسول ایچنه قونور نهایت صو ایله یقانوب بر دقیقه قدر صولی — فوقسین — محلولی ایله تکرار تلوین ایدیلیر . حامل ماده الك صوك دفعه اولق اوزره بر دها یقانوب سوزکچ کاغدینك ایکی صحیفه‌سی آره‌سنده قوروتدیریلیر .

حامل ماده ، کرك بو اصول وکرك لوفلرمتیل ماویسی ایله تلوین اولنوب قوریدلدقدن صوکره اوزرینه قسادا یلسسی قونیله‌رق آنك‌له اوسته سائرماده اسمنده کی اوفق جام لوحه یاپشدیریلیر بعده اوزرینه بر طامله سلوی یاخی طاملادیله‌رق ، بویله استحضار اولنان وسطحنده میقروبلری حامل بولنان حامل ماده خرده‌بین منظره‌سنه وضع اولنور .

ایمدی برچوق عضویات سفلیه — فوکوس ، ایستیرمیتوفوق ، قله‌پس له‌فلر — مشاهده ایدیلیر .

دیفته‌ری باسیللری ورم یاسیللری قدر اوزون وآنلردن ایکی دفعه قالین وبراز قیوریق اولوب نهایتلری طوپوزواریدر . بویاندیغی زمان یوتون طولنجه تلون‌اغیوب محل بویانمیغی ایچون بنك بنك کوریلور شو حالده یاصل بر طوبلی ایکنه‌یه بکزه‌دیلیر . بعضاً ایکی نهایتلری مدور اولوب بك زیاده تلون ایلدیکندن بوس بوتون قویو کورینور .

دیفته‌ری باسیللری غیر متحرك اولوب ۲۰ دن ۴۲ درجهٔ حرارت آره‌سنده نشوونما بولورلر .

باسیل دیفته‌ری‌یی تمامیله اکلامق ایچون مصل متحرر

درونده آنلری تکثیر ایتمك لازم کلیر . بونك ایچون‌ده خسته‌نك بوغازندن برمحراف واسطه‌سیله بر پارچه خلط آلنوب تعقیم eau Stérilisée — یاخود — bouillon — دن بر قاچ سانتیمترو مکعبی آلنوب برانبویه درونته قونوب ایچنه‌ده محراف مذکور ادخال ایدیلور . واورادہ محرافك اوجندمکی غشای کاذب قسماً حل اولنور .

دیکر اوجنده یلاتین تلی حامل اولان بریاکت — ایچه جام چوق — اسپرطو لامپه‌سنده تعقیم اولندن صوکره انبویهٔ مذکوره درونته صوقیلوب یلاتین تلنك اوجنه‌حلقه‌سنك استعانیله ایده‌جکی مقداردہ یعنی همان بر قطره قدر انبویه‌ده کی مخلوط میقروبیدن اخذ اولنور . اشبو یلاتینلی محراقك اوجی انبویه‌لر درونده اولجه استحضار ایدلمش اولان مصل متحرر اوزرنده برحلزون ترسیم ایدرجه‌سنه سوریلور مصلی شامل بولنان انبویه‌نك آغزی یاموق ایله ایوجه قایانه‌رق ۳۵ الی ۳۷ درجهٔ حرارتده بولنان — آتوو — درونته وضع اولنور .

یلاتین تلی تعقیم ایتمکسزین بر قاچ انبویه‌یه بوصورتله میقروبلر وضع اولندقدن صوکره ایلك انبویه‌نك اوزرینه برتمرونی حرمسی ایله دیکرلرینه ۲ : ۳ رقملری یازیلیر . اون ساعت صوکره حتی دهااول انبویه‌لرده مصل متحرك اوستنده یاسیللردن متشکل قولونیلر — colonies ، میقروب‌سوروسی — کوزله میدانه چیقار برچوق یاسیللرك برره اجتماعندن حصوله کلن اشبو قولونیلر ، اسمرمسی ، بیاض رنکده اورتمسی

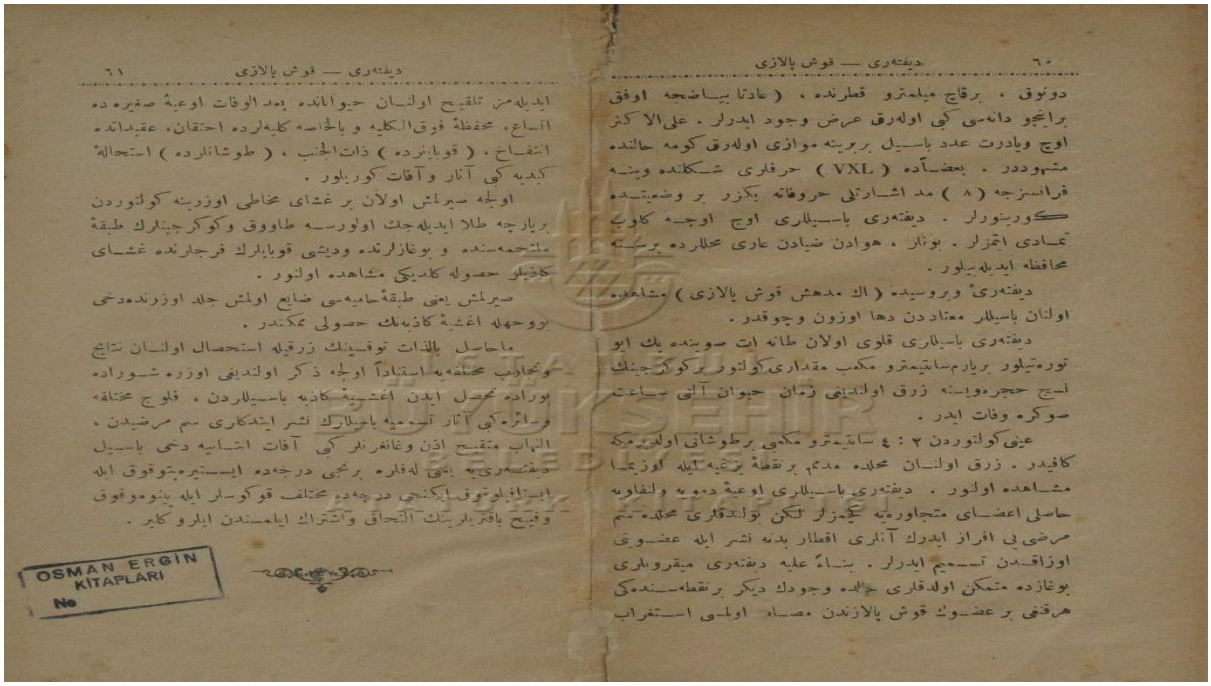

دونوق ، برقاچ میلمترو قطرنده ، (عادتا بیاضجه اوفق براینجو دانه‌سی کبی اوله‌رق عرض وجود ایدرلر . علی الاکثر اوچ ویادرت عدد باسیل بربرینه موازی اوله‌رق کومه حالنده مشهوددر . بعضاً ده (VXL) حرفلری شکلنده وینه فرانسزجه (٨) مد اشارتلی حروفاته بکزر بر وضعیتده کورینورلر . دیفته‌ری باسیللری اوچ اوچه کاوب تمادی ایتمزلر . بونلر ، هوادن ضیادن عاری محللرده برسنه محافظه ایدیله‌بیلور .

دیفته‌ریٔ ویروسیده (اك مدهش قوش پالازی) مشاهده اولنان باسیللر معتاددن دها اوزون وچوقدر .

دیفته‌ری باسیللری قلوی اولان طانه ات صوینده پك ایو توره‌تیلور بریارم سانتیمترو مکعب مقداری کولتور برکوکرجینك نسج حجره‌ویسنه زرق اولندیغی زمان حیوان آلتی ساعت صوکره وفات ایدر .

عینی کولتوردن ٢ : ٤ سانتیمترو مکعبی برطوشانی اولدیرمکه کافیدر . زرق اولنان محلده مدمم برنقطهٔ بزغیه ایله اوزیما مشاهده اولنور . دیفته‌ری باسیللری اوعیهٔ دمویه ولنفاویه حاصلی اعضای متجاوره‌یه کچمزلر لکن بولندقلری محلده سم مرضی‌یی افراز ایدرك آنلری اقطار بدنه نشر ایله عضویتی اوزاقدن تسمیم ایدرلر . بناءً علیه دیفته‌ری میقروبلری بوغازده متمکن اولدقلری حالده وجودك دیکر برنقطه‌سنده‌کی هرقنغی بر عضوك قوش پالازندن مصاب اولمسی استغراب

ایدیله‌مز تلقیح اولنان حیواناتده بعد الوفات اوعیهٔ صغیره‌ده اتساع ، محفظهٔ فوق الکلیه و بالخاصه کلیه‌لرده احتقان ، عقیداتده انتفاخ ، (قوبایلرده) ذات الجنب ، (طوشانلرده) استحالهٔ کبدیه کبی آثار وآفات کوریلور .

اولجه صیرلمش اولان بر غشای مخاطی اوزرینه کولتوردن بریارچه طلا ایدیله‌جك اولورسه طاووق وکوکرجینلرك طبقهٔ ملتحمه‌سنده و بوغازلرنده ودیشی قوبایلرك فرجلرنده غشای کاذبلر حصوله کلدیکی مشاهده اولنور .

صیرلمش یعنی طبقهٔ حامیه‌سی ضایع اولمش جلد اوزرنده‌دخی بووجهله اغشیهٔ کاذبه‌نك حصولی ممکندر .

ماحاصل بالذات توقسینك زرقیله استحصال اولنان نتایج وتجارب مختلفه‌یه استناداً اولجه ذکر اولندیغی اوزره شوراده بوراده تحصل ایدن اغشیهٔ کاذبه باسیللردن ، فلوج مختلفه وسائره کبی آثار تسممیه باسیللرك نشر ایتدکلری سم مرضیدن ، التهاب متقیح اذن وغانغرنلر کبی آفات انسانیه دخی باسیل دیفته‌ری‌یه یعنی له‌فلره برنجی درجه‌ده ایستیره‌پتوقوق ایله ایستافیلوتوق ایکنجی درجه‌ده مختلف قوکوسلر ایله پینوموقوق وقیح باقتریلرینك التحاق واشتراك ایلمسندن ایلرو کلیر .

OSMAN ERGİN
KİTAPLARI
No